

INSTITUTUL DE ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 316.353.2(478)(043.03)

DANIELA CAZACU

**REPREZENTAREA SOCIALĂ A FAMILIEI CONTEMPORANE ÎN
REPUBLICA MOLDOVA**

511.03 - PSIHOLOGIE SOCIALĂ

Teză de doctor în psihologie

Conducător științific:

**Aglaida Bolboceanu,
doctor habilitat în psihologie,
profesor cercetător**

Autor:

Cazacu Daniela

CHIȘINĂU, 2018

© Daniela Cazacu, 2018

CUPRINS

ADNOTARE (română, engleză, rusă).....	5
LISTA ABREVIERILOR	8
INTRODUCERE	9
1. PREMISE TEORETICE ALE INVESTIGAȚIEI REPREZENTĂRII SOCIALE A FAMILIEI	17
1.1. Familia: abordări, tipuri, funcții, caracteristici.....	17
1.2. Abordarea conceptuală a reprezentării sociale.....	25
1.3. Familia ca obiect al reprezentării sociale	33
1.4. Fenomenul transformării reprezentării sociale.....	41
1.5. Concluzii la capitolul 1	45
2. STUDIUL REPREZENTĂRII SOCIALE A FAMILIEI ÎN CONTEXTUL SCHIMBĂRILOR SOCIO-ECONOMICE DIN REPUBLICA MOLDOVA	48
2.1. Designul demersului diagnostic	48
2.2. Investigația conținutului reprezentării sociale a familiei din Republica Moldova: prezentare generală.....	52
2.3. Conținutul reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova din perspectiva diferențelor de vârstă, gen, mediul de proveniență și nivelul educației	57
2.4. Concluzii la capitolul 2	103
3. STRATEGII DE OPTIMIZARE A REPREZENTĂRII SOCIALE A FAMILIEI DIN REPUBLICA MOLDOVA.....	107
3.1. Designul demersului formativ	107
3.2. Strategia de optimizare a reprezentării sociale a familiei la adolescenți.....	109
3.3. Impactul practicilor sociale asupra reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova.....	125
3.4. Concluzii la capitolul 3	135
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	138
BIBLIOGRAFIE.....	141
ANEXE:	152
1. Anexa 1- Modele a metodelor și tehnicilor aplicate în cadrul demersului experimental....	152
2. Anexa 2- Rezultatele demersului experimental pentru întregul lot supus cercetării.....	155
3. Anexa 3- Rezultatele demersului experimental în dependență de vârsta subiecților	158

4. Anexa 4- Rezultatele demersului experimental în dependență de genul subiecților.....	176
5. Anexa 5- Rezultatele demersului experimental în dependență de mediul de proveniență a subiecților.....	189
6. Anexa 6 - Rezultatele demersului experimental în dependență de nivelul de studii al subiecților	201
7. Anexa 7. Rezultatele privind conținutul reprezentării sociale a familiei la adolescenții din grupul de control (pre-test).....	222
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	230
CV- ul AUTORULUI.....	231

ADNOTARE

Daniela Cazacu. *Reprezentarea socială a familiei contemporane în Republica Moldova.*

Teză de doctor în psihologie.

Chișinău, 2018.

Structura tezei: Teza este alcătuită din introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 203 titluri, 7 anexe, 140 de pagini text de bază, 42 tabele și 25 figuri. Rezultatele obținute sunt publicate în 12 lucrări științifice și într-un capitol în monografie colectivă.

Cuvinte-cheie: reprezentare socială, nucleu central, elemente periferice, practici sociale, familia contemporană, familia din Republica Moldova, modificarea reprezentării sociale, adolescența.

Domeniul de studiu: psihologia socială.

Scopul cercetării rezidă în identificarea elementelor constitutive ale reprezentării sociale a familiei la populația din Republica Moldova, din perspectiva diferențelor de vârstă, gen, a mediului de proveniență și a studiilor, cât și depistarea posibilităților de dezvoltare a respectivului construct prin intervenția de tip psihosocial.

Obiectivele cercetării: cercetarea și elaborarea fundamentelor teoretice cu privire la familie și reprezentarea socială, determinarea conținutului reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova, determinarea posibilităților de dezvoltare a reprezentării sociale prin modelarea unor episoade de schimbare a practicii sociale aplicând un program de intervenție psihologică, formularea concluziilor finale privind conținutul actual al reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova.

Problema științifică soluționată: a fost identificat conținutul reprezentării sociale a familiei pentru populația Republicii Moldova din perspectiva diferențelor de vârstă, gen, a mediului de proveniență și a studiilor și demonstrată experimental posibilitatea de influență a elementelor periferice ale reprezentării sociale a familiei la adolescenți prin programul de intervenție psihologică.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute rezidă în efectuarea unei analize structural-funcționale a reprezentării sociale a familiei, evidențierea formelor, tipurilor și funcțiilor ei. A fost argumentată semnificația conceptelor de reprezentare socială, nucleu central, elemente periferice, practici sociale pentru cercetarea familiei contemporane. Prin aplicarea metodelor clasice de investigare a reprezentării sociale a familiei, a fost determinat conținutul reprezentării sociale a familiei contemporane. A fost elaborat, aplicat și validat un program de intervenție psihologică bazat pe modelarea unor episoade de schimbare a practicii sociale – instrument de natură psihosocială care poate fi utilizat în scop de dezvoltare a reprezentării sociale a familiei.

Semnificația teoretică a cercetării constă în completarea câmpului teoretic cu informații științifice acutalizate referitoare la conținutul reprezentării sociale a familiei la populația din Republica Moldova din perspectiva diferențelor de vârstă, gen, a mediului de proveniență și nivelul de educație. Stabilirea posibilităților de dezvoltare a elementelor periferice ale reprezentării sociale a familiei la adolescenți prin modelarea unor episoade de schimbare a practicilor sociale.

Valoarea aplicativă a lucrării. Rezultatele obținute, despre elementele constitutive ale reprezentării sociale a familiei la variabilele vârstă, gen, mediu de proveniență și nivel de educație pot fi aplicate ca bază pentru elaborarea politicilor sociale referitor la familie (educația familiei, planificarea familiei, școala familiei). Programul de intervenție psihologică poate servi drept bază pentru elaborarea altor programe de intervenție psihosocială. Rezultatele investigației experimentale, programul de intervenție psihologică sunt utile psihologilor școlari, cadrelor didactice și psihologilor consilieri, la fel, programul poate fi propus profesorilor care predau educația civică în ciclul gimnazial și liceal.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele obținute au fost puse în practică în cadrul activităților promovate cu psihologii practicieni din nordul Republicii Moldova în cadrul Proiectului de cercetare științifică aplicativă, finanțat de AȘM cu titlul „Cercetarea funcționalității familiilor din Republica Moldova și elaborarea mecanismelor de reajustare psiho-socială a acestora în contextul integrării europene”, activităților de consiliere psihologică oferite prin intermediul site-ului www.psyconsult.usarb.md, predarea la cursuri de formare continuă pentru psihologii școlari dar, și pentru cadrele didactice.

ANNOTATION

Daniela Cazacu. *Social representation of contemporary family in Republic of Moldova.*

PhD thesis in psychology.

Chisinau, 2018.

Structure of the thesis: The thesis consists of introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 203 titles, 7 annexes, 140 basic text pages, 42 tables and 25 figures. The obtained results are published in 12 scientific papers and in one chapter of the collective monograph.

Key words: social representation, central nucleus, peripheral elements, social practices, contemporary family, family in the Republic of Moldova, change of social representation, social practices, adolescence.

Field of study: social psychology.

The aim of the research is to identify the constitutive elements of the social representation of the family to the population of the Republic of Moldova, from the perspective of the age, gender, environment and the study differences, as well as the possibilities of the developing the respective construct through the psychosocial intervention.

Research objectives: the research and the development of the theoretical foundations regarding the family and the social representation, the content determination of the family social representation in the Republic of Moldova; the possibilities determination of the social representation development, by modeling some social practice change episodes by means of the psychological intervention program applying, the formulation of the final conclusions considering the actual content of the family social representation in the Republic of Moldova.

The resolved scientific problem: the content of the social representation of the family for the population of the Republic of Moldova was identified, from the perspective of the age differences, gender, background and the study differences as well as it was demonstrated experimentally the possibility of the peripheral elements influence of family social representation in adolescents through the psychological intervention program.

The scientific novelty and originality of the obtained results resides in performing a structural-functional analysis of the family social representation, highlighting its forms and types and functions. The meaning of the concepts of social representation was argued, as well as the central core, peripheral elements, social practices for contemporary family research; By applying the classic methods of investigating the family social representation, the content of the social representation of the contemporary family was determined; A psychological intervention program based on the modeling of episodes of changing social practice was developed, applied and validated - a tool of psychosocial nature that can be used for the purpose of developing the social representation of the family;

The theoretical significance of the research is the completion of the theoretical field with scientific information on the content of the family social representation to the population of the Republic of Moldova from the perspective of age differences, gender, the environment of origin and the level of education and the establishment of the peripheral elements possibilities development of the family social representation in adolescents by modeling episodes of changing social practice.

Applicative value of the paper. The obtained results, about the constituents of the family social representation at age, gender, background and the level of education, can be applied as a basis for social family policies (family education, family planning, family school). The program can serve as a basis for other psychosocial intervention programs. The results of the experimental investigation, the psychological intervention program are useful to school psychologists, teachers and psychology counselors; it can be proposed to teachers who teach civic education in gymnasium and lyceum.

Implementation of scientific results. The obtained results were implemented into practice as a part of the promoted activities with the practicing psychologists in the northern part of the Republic of Moldova by means of the Applied Scientific Research Project, financed by the ASM, entitled "*Researching the Functionality of Families in the Republic of Moldova and Developing the Mechanisms for their Psycho-Social Redeployment in the Context of European Integration*"; psychological counseling activities offered through the site www.psyconsult.usarb.md; teaching in in-service training for school psychologists as well as for teachers.

АННОТАЦИЯ

Даниела Казаку *.Социальное представление современной семьи в Республике Молдова.*

Диссертация на соискание степени доктора психологии.

Кишинэу, 2018.

Структура диссертации: Диссертация состоит из введения, 3-х глав, общие выводы и рекомендаций, библиография из 203 названий, 7 приложений, 140 страниц, 42 таблиц и 25 фигур. Полученные результаты опубликованы в 12 научных работах и в одной главе коллективной монографии.

Ключевые слова: социальное представление, центральное ядро, периферические элементы, социальные практики, семья, Семья Республики Молдова, изменение социального представления, юношеский.

Изучаемая область: социальная психология.

Целью исследования является выявление составляющих элементов социального представления о семье в Республике Молдова, с точки зрения возраста, пола, среды проживания, уровня образования, а так же выявление возможностей развития, соответствующих элементов, путём психосоциального воздействия.

Задачи исследования: Исследование и разработка теоретических основ о семье и социальных представлениях; определение содержания социального представления о семье в Республике Молдова; определения возможностей развития социального представления о семье у юношей путём моделирования эпизодов изменения социальной практики путём применения программы психологического воздействия; формулирование общих выводов о содержании социального представления о семье в Республике Молдова.

Научная решаемая задача: Было выявлено содержание социального представления о семье для населения Республики Молдова с точки зрения различий по возрасту, полу, среде проживания и уровню образования. Также было экспериментально доказана возможность влияния на периферические элементы социального представления о семье у юношей путём психологической коррекционной программы.

Научная новизна и оригинальность полученных результатов заключается в проведении структурно-функционального анализа социального представления о семье, подчёркивая её формы, типы и функции. Были утверждены значения таких понятий как: социальное представление; центральное ядро, периферические элементы, социальные практики для исследования современной семьи. Была разработана, применена и утверждена психокоррекционная программа, основанная на моделировании эпизодов социальной практики как инструмент психологического характера, который можно использовать в целях развития социального представления о семье.

Теоретическая значимость исследования заключается в дополнении теоретической области значимой информацией относительно социального представления о семье у населения Республики Молдова с точки зрения возраста, пола, среды проживания и уровня образования, а также выявление возможностей преобразования периферических элементов социального представления о семье у юношей путём моделирования эпизодов изменения социальных практик.

Практическая значимость работы: Полученные результаты, касающиеся составляющих элементов социального представления о семье могут быть использованы в качестве основы для разработки социальной семейной политики (семейное воспитание, планирование семьи, школа семьи). Данная программа может служить основой для других психокоррекционных программ. Результаты экспериментального исследования и психокоррекционная программа полезны для школьных психологов, преподавателей и психологов-консультантов, дидактических кадров, преподающих гражданское право в гимназии и лицее.

Внедрение научных результатов: Полученные результаты были применены на практике в рамках работы с психологами-практиками севера Республики Молдова в рамках научного исследовательского проекта, финансируемого Академией Наук Республики Молдова под названием « Исследование функциональности семей Республики Молдова и разработки механизмов их психосоциального преобразования в контексте европейской интеграции»; Психологическое консультирование через сайт www.psyconsult.usarb.md; преподавание на курсах повышения квалификации для школьных психологов, а также для преподавателей.

LISTA ABREVIERILOR

În limba română:

1. FA / (fa)- Frecvența
2. GC- Grup de control
3. GE- Grup experimental
4. RC- Reprezentare colectivă
5. RM – Republica Moldova
6. RS – Reprezentare socială

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate. Familia, în opinia multor cercetători, este o formă complexă de relații biologice, sociale, materiale și spirituale între oameni legați prin căsătorie, sânge sau adopție. Mai multe cercetări [38, 39, 40, 80, 82, 83] ne comunică faptul că familia este principala instituție care are drept scop educarea și socializarea tuturor celor care provin din ea. Tot ce se educă în familie, se potențează și influențează viața de mai departe a ființei umane. Fiind o structură socială, familia se dezvoltă odată cu dezvoltarea societății și se modifică în raport cu ea [105], iar fenomenele sociale își lasă continuu amprenta asupra familiei.

Problema cercetării este generată de numeroase probleme și provocări ancorate în prefacerile care au marcat societatea din Republica Moldova și de specificul dezvoltării acesteia .

În Republica Moldova, trecerea de la economia de piață a fost și continuă să rămână un proces complex, tensionat și tensionant, populația fiind expusă la fluctuații, puternice și imprevizibile în același timp, sub mai multe aspecte: de la cele socioeconomice, care au avut repercusiuni asupra modului de viață, până la cele psihomorale, care au restructurat convingerile despre viață [29].

O serie de factori extrinseci (devalorizarea căsătoriei și accentul deplasat pe aspectul material în întemeierea familiei, liberalizarea relațiilor sexuale, independența economică) și intrinseci (schimbarea rolurilor în familie, relațiile libertine dintre parteneri, scăderea natalității, scăderea fertilității, creșterea numărului de copii născuți în afara căsătoriei) marchează, la etapa actuală, familia din Republica Moldova [75]. Studiile din domeniu arată, în această ordine de idei, că Moldova este unul din liderii din Europa în privința ratei divorțurilor [177]. Cercetările efectuate în domeniul psihologiei familiei (studiul atitudinilor societății față de familie și căsătorie, dorinței / refuzului tinerilor de a se căsători, de a avea copii, precum și a valorilor acestora) pun în evidență transformarea valorii, percepției și atitudinii față de familie ca instituție, reliefând, în același timp, corelația dintre factorii extrinseci și cei intrinseci. Astfel, creșterea ratei șomajului, a numărului de familii marcate de migrație, a nivelului sărăciei, dar și absența politicilor orientate spre progresarea instituției familiei, implică o scădere a nivelului de apreciere a familiei și căsătoriei ca valoare a societății, condiționând și modificarea strategiilor de supraviețuire, a modelelor culturale la care aderă familia și a practicilor cotidiene [46].

În condițiile unor transformări complexe și profunde, a crizei de care este afectată familia contemporană, apare necesitatea descoperirii, prin investigații, a reprezentării sociale a familiei,

pentru că, în funcție de acestea, poate fi prognozată situația familiei în Republica Moldova. Asume reprezentarea socială a familiei, calitatea și structura acesteia determină situația de mai departe a familiei și deci a societății în întregime.

Cercetătorii Iolanda Mitrofan și Cristian Ciupercă definesc *familia* drept „formă de comunitate umană alcătuită din doi sau mai mulți indivizi, uniți prin legături de căsătorie și / sau paterne, realizând mai mult sau mai puțin latura biologică și / sau cea psihosocială” [58]. Din această definiție putem deduce câteva funcții majore ale familiei: economică, de socializare sau educativă, de solidaritate familială, sexual reproductivă [58]. Importanța funcțiilor familiei motivează importanța cultivării valorilor și a moralității, domenii extrem de vulnerabile la schimbările și transformările sociale și economice. Cu toate acestea, în instituțiile de învățământ se atrage atenția doar parțial pregătirii viitoarei generații pentru viața de familie, punând accentul în special pe dezvoltarea sexuală și mai puțin pe familie ca valoare. Or, stilul în care le prezentăm adolescenților familia ca valoare a societății are repercusiuni directe asupra viziunii lor vizavi de familie și a modului în care își vor constitui propriile familii, dictând, în consecință, noile structuri sociale.

Având în vizor familia ca valoare primară a societății, tendințele ei de dezvoltare și statutul actual, ne-am propus să cercetăm familia contemporană prin prisma reprezentării sociale, aceasta definindu-se drept ansamblu organizat de informații, opțiuni, atitudini și opinii în privința unui obiect / fenomen dat [2]. Cunoscând conținutul reprezentării sociale a familiei, pot fi înțelese tendințele generale ale familiei contemporane, pot fi identificate valorile cu care se asociază familia pentru populația din Republica Moldova.

Într-un context socio-economic, cum este cel al Republicii Moldova, care dinamizează reprezentarea socială a familiei, studiul acestora pentru diverse categorii de vârstă, gen, mediu de proveniență și studii este nu doar motivat, ci și absolut necesar. Sub aspect științific, necesitatea studiului motivează actualitatea lucrării, a cărei autenticitate este susținută de metodologia aplicată pe o stare reală de fapt.

Descrierea situației în domeniul de cercetare. Serge Moscovici, recunoscut ca *cel mai important și mai creativ gânditor din psihologia socială contemporană* publică lucrarea intitulată *La psychanalyse, son image et son public* [155, p. 211]. Astfel, anul 1961, devine cu siguranță, momentul în care au fost puse fundamentele conceptului de reprezentare socială [99].

Pe parcurs, interesul față de teoria reprezentărilor sociale și posibilitățile utilizării acestora cunoaște o creștere majoră. Apar o serie de lucrări ce tratează: reprezentarea socială a copilăriei subsemnată de către M.-J. Chombart de Lauwe, [137], reprezentarea sexualității de către W.

Doise și M Weinberger [143], reprezentarea rolurilor de sex de J.-C. Deschamps, Doise [141] ș.a. [apud 99].

Mai mulți cercetători renumiți precum W. Doise, J.-C. Abric, J.-C Deschamps, M. Curelaru, M. Șleahțițchi, P. Vergès, M. -L. Rouquette, D. Jodelet, P. Moliner, Ch. Guimelli, I. Negură, A. Neculau, Cl. Flament, A. Arruda ș.a. au abordat și dezvoltat teoria reprezentărilor sociale [apud 36, 99].

Bibliografia domeniului privind reprezentarea socială a familiei de după anii 2000 conține un număr relativ redus de studii [9, 19, 199, 200, 201]. Remarcăm studiul realizat de către cercetătoarea Larisa Cuznețov, care a investigat orientările valorice ale adolescenților privind familia [52, 40]. Studiile axate pe reprezentarea socială a familiei în Republica Moldova lipsesc, iar problematica domeniului este abordată de cercetători doar tangențial, în funcție de domeniul mai larg sau adiacent cercetării, punând accent în special pe cercetarea opiniilor, valorilor, atitudinilor, percepțiilor privind familia [32,73]. Această situație generează **problema științifică**, care constă în deficitul de informație științifică referitor la familie în condițiile modificării intense a acesteia.

În acest context, **scopul cercetării** rezidă în identificarea elementelor constitutive ale reprezentării sociale a familiei la populația din Republica Moldova, din perspectiva diferențelor de vârstă, de gen, a mediului de proveniență și a studiilor, cât și depistarea posibilităților de dezvoltare a respectivului construct prin intervenția de tip psihosocial.

Obiectivele tezei vizează:

- cercetarea și elaborarea fundamentelor teoretice cu privire la familie și reprezentarea socială;
- determinarea conținutului reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova;
- determinarea posibilităților de influență cu impact pozitiv asupra elementelor periferice a RS a familiei la adolescenți prin modelarea unor episoade de schimbare a practicii sociale aplicând un program de intervenție psihologică;
- formularea concluziilor finale privind conținutul actual al reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova și posibilitatea de influențare și îmbogățire a conținutului ei.

Metodologia cercetării științifice. Cercetarea dată a avut drept fundament metodologic teoriile, concepțiile, principiile din domeniile psihologiei generale, a psihologiei sociale, psihologiei vârstelor, psihologiei familiei, sociologiei familiei ș.a. În calitate de repere epistemologice ale cercetării au servit teoriile reprezentării sociale și fenomenul reprezentărilor

sociale J.-C. Abrie [1, 2], S. Moscovici [129], A. Neculau [67, 68, 69], I. Negură [183, 70, 157], M. Curelaru [36, 37]; principii și metode de verificare a centralității nucleului central Vergès [161], Șleahitișchi [87, 91, 92, 93, 94], P. Moliner [128, 153, 154]; evoluția teoriilor , tipurilor și caracteristicilor privind familia: C. Ciupercă [30, 31], I. Mitrofan și Ciupercă [58, 59, 60, 61], L. Cuznețov [39, 40, 41, 42], M. Voinea [105]. A fost aplicat un ansamblu de metode *generale*: informarea, documentarea științifică, analiza și sinteza datelor obținute, concluzionarea și metode *speciale* de investigație a reprezentării sociale.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute rezidă în efectuarea unei analize structural-funcționale a reprezentării sociale a familiei, evidențierea formelor și tipurilor familiei contemporane, funcționalitatea acestora și strategiile de dezvoltare a conținutului ei; totodată, a fost argumentată semnificația conceptelor de reprezentare socială, nucleu central, elemente periferice, practici sociale pentru cercetarea familiei moderne;

- Prin aplicarea, pentru prima dată în Republica Moldova, a metodelor clasice de investigare a reprezentării sociale a familiei, au fost determinate structura și conținutul reprezentării sociale a familiei contemporane;

- A fost identificat conținutul reprezentării sociale a familiei contemporane la populația din Republica Moldova;

- A fost elaborat, aplicat și validat un program de intervenție psihologică bazat pe modelarea unor episoade de schimbare a practicii sociale – instrument de natură psihosocială, care poate fi utilizat în scop de optimizare și dezvoltare a reprezentării sociale a familiei. Acesta a avut un impact pozitiv asupra elementelor periferice ale reprezentării sociale a familiei la adolescenți.

Problema științifică importantă soluționată

- A fost identificat conținutul reprezentării sociale a familiei pentru populația Republicii Moldova din perspectiva diferențelor de vârstă, de gen, a mediului de proveniență și a studiilor.

- A fost elaborat un model de program de intervenție psihologică în vederea determinării posibilităților de influență cu impact pozitiv asupra elementelor periferice a RS a familiei la adolescenți prin modelarea unor episoade de schimbare a practicii sociale aplicând un program de intervenție psihologică;

- A fost demonstrată experimental posibilitatea de a fi influențate elementele constitutive ale reprezentării sociale a familiei (elementele periferice) la adolescenți prin programul de intervenție psihologică aplicat.

Importanța teoretică a cercetării constă în prezentarea unui design deosebit a reprezentării sociale a familiei, completarea câmpului teoretic cu informație științifică nouă referitoare la conținutul reprezentării sociale a familiei la populația din Republica Moldova din perspectiva diferențelor de vârstă, de gen, a mediului de proveniență și nivelul de educație și stabilirea posibilităților de influență/modificare a unor elemente constitutive ale reprezentării sociale a familiei prin modelarea unor episoade de schimbare a practicii sociale.

Valoarea aplicativă a lucrării

- Informația, obținută în cercetare, despre elementele constitutive ale reprezentării sociale a familiei la variabilele vârstă, de gen, mediu de proveniență și nivel de educație poate fi aplicată ca bază pentru elaborarea politicilor sociale referitoare la familie (educația familiei, planificarea familiei, școala familiei).

- Programul de intervenție psihologică elaborat în cadrul demersului formativ, care are drept scop modificarea unor elemente constitutive ale reprezentării sociale a familiei la adolescenți și dezvoltarea ei, poate fi aplicat de psihologi, lucrători sociali, consilieri ai familiei. Concomitent, programul poate servi drept bază pentru elaborarea altor programe de intervenție psihosocială.

- Rezultatele investigației experimentale, programul de intervenție psihologică este util psihologilor școlari, cadrelor didactice și psihologilor consilieri care lucrează cu vârsta adolescentină; poate fi propus profesorilor care predau educația civică în ciclul gimnazial și liceal.

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele investigației au fost discutate și aprobate în cadrul ședințelor Sectorului *Asistență Psihologică în Educație*, Institutul de Științe ale Educației, or. Chișinău. Rezultatele obținute au fost puse în practică în cadrul:

- activităților cu psihologii practicieni din nordul Republicii Moldova în cadrul *Proiectului de cercetare științifică aplicativă*, finanțat de AȘM, „*Cercetarea funcționalității familiilor din Republica Moldova și elaborarea mecanismelor de reajustare psiho-socială a acestora în contextul integrării europene*”;

- activităților de consiliere psihologică oferite prin intermediul site-ului www.psyconsult.usarb.md;

- activități de consiliere psihologică realizate cu psihologii școlari din nordul Republicii Moldova;

- cursurilor de formare continuă pentru psihologii școlari și cadrele didactice din nordul RM.

La fel, unele aspecte ale cercetării au fost puse în discuție în cadrul întrunirilor, meselor rotunde, work-shopurilor, conferințelor științifice precum:

- „Reprezentări sociale despre familia contemporană la adolescenți”, Colloquia Professorum „Tradiție și inovare în cercetarea științifică”, ed. A 4-a, 2013;
- „Reprezentări sociale despre familia contemporană în Republica Moldova”, Colloquia Professorum „Tradiție și inovare în cercetarea științifică”, ed. A 3-a, Bălți 2014;
- „Stresul organizațional- factor perturbator al relațiilor intrafamiliale” Conferința Științifică Internațională „Fortificarea sănătății angajaților prin suprimarea stresului organizațional”, Bălți 2014;
- „Reprezentarea socială despre familie – ansamblu de informații, credințe și opinii ale tinerilor din Republica Moldova”, Conferința științifică internațională prilejuită aniversării a 15 ani de la fondarea Fac. Psihologie, Științe ale Educației și Asistență Socială, Ed. A 6-a – „Mentalități ale societății în transformare”, Chișinău, 2015;
- „Dimensiuni ale funcționalității familiei în Republica Moldova”, Masă rotundă în cadrul Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte, Universitatea de Stat „Alec Russo”, Bălți 2016;
- „Reprezentări sociale despre familie din Republica Moldova: diferențe la nivelul mediului de proveniență”, Conferința științifică internațională „Institutul de Științe ale Educației: istorie, performanțe, personalități” IȘE, Chișinău 2016;
- „Reprezentările sociale ale familiei din RM – diferențe de gen”, Simpozionul științifico-practic internațional „Competitivitatea regională bazată pe cercetare, inovare și transfer tehnologic”. Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți 2016;
- „Reprezentarea socială a familiei din Republica Moldova”, Conferința Științifică Internațională „Preocupări contemporane ale științelor socioumane în contextul transformării de mentalități”, Ediția a VII-a Chișinău, 2016;
- Reprezentarea socială a familiei contemporane din perspectiva diferențelor în ceea ce privește nivelul educației: studiu realizat în contextul social și cultural din Republica Moldova”, Simpozionul Național Kreatikon: Creativitate-Formare-Performanță Ediția a XIII-a, Iași 2017;
- „Strategii și tehnici de intervenție psihologică în educația pentru familie la vârsta adolescentă”, Conferința științifică internațională „Structura și dinamica personalității umane în epoca globalizării: perspective psiho-socio-pedagogice”, Bălți 2017.

Sumarul compartimentelor tezei.

În *Introducere* este descrisă actualitatea și importanța temei abordate, se precizează scopurile, obiectivele și noutatea științifică, se menționează problema științifică importantă soluționată a cercetării și valoarea aplicativă a lucrării.

În *Capitolul 1- Premise teoretice ale investigației reprezentării sociale a familiei-* se face o prezentare de ansamblu a teoriilor privind familia, tipurile de familii, funcțiile familiei, familia tradițională și cea contemporană, restructurări ale familiei contemporane. Este trecut în revistă și conceptul de reprezentare socială, incluzând concepte teoretice, formarea și funcționarea reprezentării sociale, funcțiile reprezentării sociale, structura reprezentării sociale, familia ca obiect al reprezentării sociale, cât și fazele de transformare a reprezentării sociale.

În *Capitolul 2- Studiul reprezentării sociale a familiei în contextul schimbărilor socio-economice din Republica Moldova-* este prezentat designul experimental și metodologia cercetării. Este conturat, de asemenea, conținutul reprezentării sociale a familiei din Republica Moldova pentru întregul lot antrenat în cercetare, dar și pentru variabilele de vârstă, gen, mediu de proveniență și studii. Sunt elucidate și diferențele existente între genul feminin și cel masculin, dintre vârstele adolescență, tinerețe și adultă, dintre mediul urban și cel rural și dintre cele patru tipuri de studii (medii, medii de specialitate, superioare incomplete, superioare complete).

În *Capitolului 3- Strategii de optimizare a reprezentării sociale a familiei din Republica Moldova-* sunt conturate scopul, obiectivele și ipotezele demersului experimental-formativ de modificare a reprezentării sociale a familiei la adolescenți prin modelarea unor episoade de schimbare a practicii sociale. Este prezentat desfășurat conținutul experimentului formativ: selectarea lotului experimental, aplicarea chestionarelor pre-intervenție psihologică, identificarea conținutului reprezentării sociale a familiei pentru cei 20 de adolescenți din grupul experimental și 20 de adolescenți din grupul de control, selecția aleatorie pentru a participa la program, promovarea programului de intervenție psihologică și evaluarea eficacității programului prin aplicarea repetată a chestionarelor de identificare a conținutului reprezentării sociale a familiei.

La fel, se relevă caracteristicile celor II module ale programului de intervenție psihologică, cât și eficacitatea programului elaborat, implementat și validat. Spre final, prezentăm rezultatele obținute în urma promovării programului de intervenție psihologică de modificare a reprezentării sociale a familiei la adolescenți prin schimbarea practicilor sociale.

În ***Concluzii generale*** sintetizăm rezultatele obținute la nivelul experimentului de constatare, formativ și al celui de control privind reprezentarea socială a familiei contemporane din Republica Moldova.

1. PREMISE TEORETICE ALE INVESTIGAȚIEI REPREZENTĂRII SOCIALE A FAMILIEI

1.1. Familia: abordări, tipuri, funcții, caracteristici

Fiecare persoană are două familii: cea din care provine și cea pe care și-o creează ea însăși. O importanță deosebită o are atitudinea și reprezentarea pozitivă despre familie în general, al cărei fundament se pune în familia de origine, mediul în care se formează valorile familiale. Ele au o importanță incontestabilă pentru o ființa umană, deoarece determină starea familiei ca instituție principală de socializare și educare. Importanța lor este dată și de faptul că în familie omul își petrece cea mai mare parte a vieții. Prin durata influenței sale asupra personalității, familia nu poate fi comparată cu nici o altă instituție, motiv pentru care întreaga societate este interesată de dezvoltarea armonioasă, de păstrarea și consolidarea familiei. Or, fiecare persoană, indiferent de vârstă, are nevoie de familie [110, p. 22].

Reprezentarea familiei reflectă spiritul timpului în care trăim, fiind un indiciu al necesităților social-economice, politice, specifice momentului istoric concret ale individului. Prin urmare, conceptul ei este unul dinamic, variind de la o epocă la alta, de la o națiune la alta [203]. Fiind de acord cu autorul referitor la dinamismul familiei ca structură socială și a conceptului „familie”, vom remarca însă că reflectarea modificărilor lui de orice natură este un proces lent, care are loc mult mai târziu decât modificările intervenite în concept ca atare. Este nevoie de intervenția specialiștilor care vor conceptualiza respectivele schimbări și le vor face cunoscute publicului interesat.

A. Stănoiu și M. Voinea, subliniind importanța familiei în structurarea societății, o definesc drept nucleul instrumental fundamental al structurii sociale mai largi, în sensul că toate celelalte instituții depind de influențele acesteia [84, p.11]. Având în vedere această funcție, dar și relațiile intrinseci ale familiei, I. Mitrofan și C. Ciupercă definesc familia drept „o formă de comunitate umană alcătuită din doi sau mai mulți indivizi, uniți prin legături de căsătorie și/sau paterne, realizând, mai mult sau mai puțin, latura biologică și/sau cea psihosocială” [57, p. 391].

G. Murdock accentuează aspectul economic și funcția reproductivă, definind familia drept grup social, caracterizat prin rezidență comună, cooperare economică și reproducție. Ea include adulți de ambele sexe, dintre care cel puțin doi au relații sexuale recunoscute social și unul sau mai mulți copii, proprii sau adoptați, pe care îi cresc și îi îngrijesc [apud, 48, p.243].

E. Stănciulescu consideră familia „o unitate socială constituită din adulți și copii, între care există relații de filiație – naturală sau socială – indiferent de orice alte considerente” [83, p. 26].

D. Batâr definește familia drept „*grup social realizat prin căsătorie, alcătuit din persoane care trăiesc împreună, au gospodărie casnică în comun, sunt legați prin anumite relații naturale biologice, psihologice, morale și juridice și care răspund unul pentru altul în fața societății*” [4, p. 170].

Cumulând afirmațiile de mai sus, putem constata, că acești cercetători nu se orientează la numărul membrilor familiei, ci prin tipurile de relaționări între ei. Fiind o formă de comunitate umană, ea rezultă din căsătoria și/sau descendența a doi indivizi, legați între ei prin relații biologice, economice, moral-afective, spirituale și juridice, care au anumite drepturi și obligații reciproce, legiferate sau nu, și care desfășoară o serie de activități, îndeplinesc o serie de funcții specifice atât în folosul său ca grup (și al membrilor acestuia), cât și al societății [10, p. 84-85].

Constatăm însă că chiar în această definiție, foarte „încăpătoare” și formulată recent, multe din grupirile de astăzi, care se consideră familie, nu se vor regăsi. Ceea ce demonstrează cât de repede se modifică structura socială în cauză în ultimii 25-30 de ani în Republica Moldova.

Cercetătoarea și psihologul Larisa Cuznețov, în lucrarea sa *Filosofia practică a familiei* [41, p. 328] susține că familia ca valoare autentică umană, ca fenomen antropologic, ca instituție socială străveche evocă ideea unui spațiu existențial, axiologic și de filosofare extrem de important pentru om din variate perspective. Anume în familie se produc acele interacțiuni și procese complexe de devenire a personalității umane care își lasă amprenta asupra mentalității și conduitei individului, asupra modului de gândire, percepere și afirmare a sinelui, asupra sentimentelor cu care acesta va porni în lume. În familie omul învață a fi fericit, își elaborează criteriile de apreciere a condiției sale. Sub influența părinților se proiectează și se jalonează prioritățile valorice, se conturează propria viziune asupra vieții, se cunoaște esența și limitele libertății umane, se pun bazele filosofiei practice și ale capacităților de filosofare [41, p. 15].

Cu toate că familia reprezintă structura la care se raportează fiecare individ uman, conceptul de familie este unul deosebit de complex, poliaspectual și polivalent, fapt pus în evidență și de multitudinea teoriilor privind familia. Mai mult decât atât, teoriile în sine se configurează în tipologii, care explicitează intenția de a reliefa modul în care se constituie, se dezvoltă și funcționează familia. Dintre clasificările existente, ne vom referi la cea care le aparține cercetătorilor I. Mitrofan și C. Ciupercă [57, p. 143-163].

Teoria dezvoltării descrie și analizează schimbările ce pot fi observate de către membrii familiei pe parcursul vieții lor. Autorul acestei teorii R. Hill reliefează planul ciclurilor vieții familiale, delimitând intervalele de timp în care se produc modificări în dezvoltarea familiei [apud 57, p. 144]:

- *stadiul inițial al relațiilor familiale ale cuplului fără copii* se caracterizează prin dorința excesivă a membrilor cuplului de a se cunoaște reciproc și de a stabili o relație de confort afectiv;
- *stadiul vieții cuplului cu copii preșcolari* se caracterizează prin stabilirea unor reguli în familie care au rolul de a identifica zonele de toleranță și intoleranță în creșterea copiilor care sunt încă mici;
- *stadiul familiei cu copii de vârstă școlară* coincide cu perioada crizelor în relațiile de cuplu, când rolul de părinte devine tot mai greu de realizat, datorită intrării copilului în școală;
- *stadiul familiei părăsite de copiii deveniți adulți* se caracterizează prin aceea că rolul parental se extinde, iar crizele identității profesionale pot deveni mai frecvente;
- *stadiul „familiei” omului singur (văduvia)* este marcat de pierderea soțului/ soției, iar apariția nepoților poate reface echilibrul vieții.

Teoria structurală (dinamica rolurilor și a puterii) pune în discuție schimbările pe care le suportă familia în ultimele decenii și anume trecerea cuplului de la o structură de tip tradițional la cea democratică, modernă, reliefându-se rolul fiecărui membru, partener din familie. Or o trăsătură a familiei moderne este slaba delimitare a rolurilor conjugale ale acestora. Ritmul grăbit de viață, centrarea pe dezvoltarea profesională a ambilor parteneri face ca partenerii să-și preia reciproc rolurile. Studiile recente arată că asistăm la elaborarea unui nou model cultural al structurii familiale.

Teoria funcțională (procesuală) susține că familia realizează anumite funcții. În funcție de realizarea sau nerealizarea acestora, familiile sunt numite funcționale și disfuncționale. Teoria funcțională are patru abordări:

- abordarea *comunicațională*, orientată spre elucidarea tipurilor, cantității și a calității intercomunicărilor maritale;
- abordarea *interacționist-simbolică* se bazează pe presupuziția că un cuplu oferă posibilitatea comunicării cu el același și cu ceilalți prin vehicularea de simboluri verbale/nonverbale;

- abordarea din perspectiva *conflictului* are la bază ideea că conflictul reprezintă o normalitate în cadrul grupului și între grupurile sociale, întrucât lipsa resurselor face ca interesul unei persoane sau al unui grup să se ciocnească cu al altora;

- abordarea *socială a schimbului* pornește de la ideea că relația interpersonală dintre parteneri se formează în scopul satisfacerii propriilor necesități individuale.

Teoria sistemică (holistă) presupune, în esență, că cuplul reprezintă un sistem compus din două persoane care interacționează, având la bază funcționalitatea și o serie de caracteristici.

Funcționalitatea are în vedere efectele comunicării, calitatea și stabilitatea relației maritale. La fel, satisfacerea necesităților eului în cadrul familiei este recunoscută drept o funcție de bază a familiei și devine argument important de combatere a teoriei dispariției familiei. Familia presupune, în acest sens, schimbul afectiv dintre soț și soție, dintre părinți și copii.

Din perspectiva caracteristicilor, paradigma sistemică are în vizor influențele pe care le suportă familia din mediul extern, factorii economici, sociali, politici și mediul fizic ce reprezintă contextul situațional al familiei.

Teoria istorică (intergenerațională) are ca specific folosirea metodei longitudinale, orientate spre microistoria și genealogia familiei. Arborele genealogic reprezintă instrumentul cu ajutorul căruia se pot elabora ipoteze privind comportamentul și atitudinile generațiilor mai tinere prin raportarea la ascendenții lor [56, 178].

În perioade istorice diferite, marcate de diverse condiții socio-economice, familia îndeplinea și continuă să îndeplinească anumite funcții, care, la rândul lor, se repercutează asupra formării și definirii individualității umane. Dintre funcțiile familiei enumerăm:

Funcția reproductivă constă în conceperea copiilor. Având drept reper această funcție, pot fi identificate trei tipuri de familii: cu mulți copii (a), cu un număr mediu de copii (b) și cu puțini copii (c). Funcția reproductivă are, în familia contemporană, un specific anume: în primul rând, crește nivelul de reproducere juvenilă și, în al doilea rând, familia tot mai frecvent împarte funcțiile de socializare a copiilor cu statul (cum ar fi, de exemplu, alegerea unei profesii sau pregătirea profesională).

Funcția economică, pentru familia contemporană, se limitează, în special, la asigurarea cu toate cele necesare pentru viață.

Funcția educativă presupune socializarea primară a copilului și educarea până la maturitatea socială prin acelașirea unor reguli generale de conduită, asimilarea unor valori și norme sociale.

Funcția comunicativă asigură necesitatea membrilor familiei de comunicare și înțelegere reciprocă. Studiile recente demonstrează că formarea diferitelor orientări sociale depinde de tipul comunicării intrafamiliale [108, p. 76-77].

În opinia C. Bistriceanu, pot fi identificate următoarele funcții ale familiei:

- *biologice și igienico-sanitare*, care se referă la satisfacerea necesităților sexuale ale membrilor cuplului conjugal, la nașterea copiilor și la asigurarea condițiilor igienico-sanitare, care să asigure o dezvoltare biologică normală a tuturor membrilor familiei; reproducerea era esențială pentru unitatea familiei, fiind reflex al necesității primare de dezvoltare a societății globale, al necesității de perpetuare fizică, biologică;

- *economică*, care presupune acumularea veniturilor suficiente pentru întreaga familie și organizarea unei gospodării comune proprii, pe baza bugetului comun de venituri și cheltuieli, astfel încât să se asigure locuința, hrana, îmbrăcămintea, obiectele de trai și susținerea urmașilor pentru realizarea lor; asigurarea acestei funcții favorizează îndeplinirea celorlalte funcții;

- *de solidaritate familială*, care se bazează pe egalitate, pe stimă, susținere și dragoste reciprocă între partenerii de cuplu, copii și părinți, frați și surori, având menirea de a oferi stabilitate și unitate familiei;

- *de socializare*, care urmărește integrarea individului în societate, vizând copilul, dar nelimitându-se doar la el; familia are datoria de a transmite valorile, atitudinile, caracteristicile, principiile comunității din care face parte, pentru ca toți membrii ei să fie integrați în societate;

- *etico-juridică*, care este strâns legată de latura juridică a familiei, membrii acesteia având drepturi și responsabilități reglementate prin lege; funcția juridică și-a pierdut din valoare odată cu apariția cuplurilor consensuale, iar „responsabilitatea familială colectivă a fost înlocuită cu responsabilitatea individuală” [8, p. 199].

Modificările sociale survenite ca rezultat al dezvoltării economiei, suprasaturarea informațională și schimbările cauzate de revoluția industrială, au dus la modernizarea familiei [29, p. 213-218]. Cu toate acestea, familia tradițională reprezintă o instituție a stabilității, echilibrului și moralității. Familia tradițională avea un număr mare de membri (în mediu 4-6 copii), caracterizându-se prin puternica autoritate din partea „capului familiei”, adică al tatălui, și slaba implicare a membrilor familiei. Rolurile îndeplinite de membrii familiei erau repartizate conform puterii și ierarhizării, fapt care conducea la dominația celor mai mari asupra celor mai mici (bunicilor asupra nepoților, a bărbatului asupra femeii, a soțului asupra soției). Autoritatea și puterea bărbatului nu putea fi pusă la îndoială, doar astfel menținându-se modelul de

conducere a familiei. Ierarhia era pusă bine la punct, iar fiecare membrul al familiei își știa bine rolul.

Copiii, la rândul lor, se supuneau totalmente tatălui, iar în absența lui, mamei. Mama avea, de asemenea, un rol important, pentru că persoana ei constituia pentru copii un exemplu și un reper. În familia tradițională, femeia-mamă nu avea un loc de muncă, nu putea face o carieră. Munca ei era familia, ea fiind gospodina casei, mamă iubitoare, blândă pentru copiii săi, aceștia fiind atașați mai mult de ea [30, 31, p. 90].

„În socializarea copiilor din modelul tradițional al familiei extinse se implică o relație afectivă puternică între bunici și nepoți și, implicit, un rol educativ consistent al bunicilor. Însă, coabitarea vârstnicilor cu nepoții nu este dovedită, nici măcar în mediul rural, decât pentru „familiile tulpină” (la famille souche), în care unul dintre copii rămâne, după căsătorie, în casa părintească, asumându-și responsabilitatea îngrijirii bătrânilor” [173, 174].

În timp, puterea familiei crește, iar autoritatea – odată cu ea. Femeia obține alt statut și rol în societate. Ea are mai multe drepturi și devine mâna de ajutor al bărbatului. De la un cuplu la altul, apar diferențe în ceea ce privește rolurile asumate de membrii familiei pe fundalul elementelor de specificitate ce deosebesc cele două sexe [60]. În prezent, se produce redefinirea rolurilor masculine și feminine, iar familia contemporană evoluează spre situația când partenerii de viață nu se diferențiază prin autoritate, putere și dreptul de a lua decizii [30, p. 73-106].

În familia contemporană, atât bărbatul, cât și femeia are dreptul la putere. Familia își schimbă orientarea, refuzând să mai fie o unitate de producție economică. Se observă reducerea numărului de membri ai familiei prin reducerea numărului de copii la 1-2. Concomitent, familia își pierde din statutul său de instituție socială. Se diminuează semnificativ autoritatea patriarhală, fiind substituită prin rolul individual [76]. În majoritatea familiilor contemporane problema se rezolvă simplu: cap al familiei devine acel care o întreține, posedă capacități organizatorice, mai multă experiență de viață, tact, aptitudini comunicative și de lider [41, 42].

Mobilitatea matrimonială are drept consecințe majore restructurarea familiei și apariția unor structuri noi familiale cum ar fi: concubinajul, celibatarul ș.a. În același timp, crește numărul de conflicte intrafamiliale. Membrii cuplului devin tot mai interesați de satisfacerea nevoilor proprii în pofida nevoilor familiei. În felul acesta, tabloul familiei nu mai este unul unitar, familia reprezentând un mozaic destul de divers.

Diversitatea grupurilor care în actualitate se consideră familie este reflectată de cunoscuta cercetătoare Larisa Cuznețov în lucrarea intitulată *Tratat de educație pentru familie. Pedagogia familiei* [40]. L. Cuznețov a efectuat analiza modelelor de clasificare existente și a elaborat una

dintre cele mai complete clasificări a familiilor, care însumează majoritatea criteriilor cunoscute până în prezent, având ca nucleu structura familiei.

Autoarea delimitează:

- *familia nucleară* sau *familie conjugală restrânsă* alcătuită din doi părinți și cel puțin un copil biologic sau adoptat, care locuiesc împreună;

- *familia extinsă*, alcătuită din părinți, copii, bunici și alte rude de sânge care locuiesc sau nu împreună;

- *familia recombinață* (*reconstruită/reorganizată*) alcătuită din părinți divorțați și recăsătoriți cu altcineva, formând o familie nouă cu copii din ambele foste familii [58, p. 27];

- *familia monoparentală* sau incompletă, care este alcătuită dintr-un singur părinte și copiii acestuia. Acest tip de familie își are apogeul în secolul al XX-lea, menținându-și popularitatea și în societatea contemporană; cauzele apariției unui astfel de tip de familie pot fi: divorțul părinților, decesul unuia dintre părinți, adoptarea unui copil orfan etc.; cel mai frecvent, acest tip de familie este format din mamă și copilul său [40, 42, 191].

- *familia fără copii*, formată dintr-un cuplu, care din anumite motive nu are copii;

În funcție de sistemul reprezentărilor privind relația soț-soție delimităm:

- *familia de tip autoritar* – relațiile dintre soți sunt de tip ierarhic, constituite în conformitate cu reprezentările egocentrice. În acest tip de familie există neapărat un *cap al familiei*, în majoritatea cazurilor acesta fiind bărbatul.

- *familia de tip egalitar* – relațiile dintre soți tind spre o armonizare, având la bază subiectul *noi*.

- *familia de tip complementar* – relațiile dintre soți presupun o cooperare și completare reciprocă.

- *familia de tip mixt* – acest tip de familie funcționează în baza a trei tipuri de reprezentări existente: egocentrice, sociocentrice și alterocentrice, astfel, imbinându-se diverse tipuri de relații.

În funcție de modelul relațional distingem:

- *familie tradiționalist-rigoristă* – acest tip de familie se caracterizează prin conducerea deplină a acesteia de către așa numitul *cap al familiei*, copiii sunt supuși necondiționat părinților iar tradițiile și obiceiurile populare sunt respectate cu strictețe.

- *familie tradiționalist-persuasivă* – un tip de familie bazată pe relații ierarhice tradiționale, însă în care predomină relații negociatoare.

- *familie modernist-rigoristă* – caracterizată prin valorificarea atât a adulților, cât și a copiilor. Cu toate că în acest tip de familie persistă o structură ierarhică, copiii participă activ la viața de familie și la luarea deciziilor.

- *familie modernist-persuasivă* – caracteristic acestui tip de familie sunt relațiile armonioase, calde, afectuoase. Acest tip de familie este axat pe relații și comportamente libere și negociatoare.

În funcție de stilul și climatul educativ deosebim:

- *familie de tip empatic*, în care predomină un climat favorabil, pozitiv. Este un tip de familie ce se caracterizează prin empatie, susținere reciprocă și colaborare. Membrii acesteia sunt interesați de pregătirea copilului pentru viața de familie.

- *familie de tip coercitiv* – caracteristică printr-o disciplină absolută, control și pedepse fizice.

- *familie de tip vulcanic/conflictuos* – tip de familie caracterizat prin certuri, conflicte și rezolvare de probleme prin agresivitate. Membrii acestui tip de familie sunt persoane dezechilibrate și tensionate.

- *familie de tip echilibrat/pășnică* – acestui tip de familie îi sunt caracteristice relațiile de viață armonioase, rezolvarea constructivă a conflictelor, respectarea reciprocă a drepturilor, stil educativ calm [40, p. 96-71].

Societatea contemporană se confruntă și cu o serie de restructurări la nivel de familie. Familia contemporană restructurată poate avea mai multe configurații:

- *celibatul*, consideră unii cercetători, reprezintă „familia” cu o singură persoană care acordă o importanță mai mare vieții profesionale, carierei, libertății personale decât căsătoriei. În opinia noastră, noțiunea „familie”, atribuită unei persoane, care nici nu a dorit vreodată să construiască o familie, ar fi convențional, dar și greșit atâta timp, cât marea majoritate a cercetătorilor definesc familia ca „grup”.

- *concubinajul* este o configurație a familiei restructurate, care se caracterizează printr-o uniune liberă dintre persoane nelegate prin căsătorie; conviețuirea în afara căsătoriei a devenit o caracteristică a vieții moderne și, probabil, va mai rămâne încă mult timp; partea considerată bună a acestei configurații este că cuplurile care conviețuiesc își pot împărți cheltuielile și pot învăța mai mult unul despre celălalt; pot afla dacă partenerul este pregătit pentru a se căsători [6, p. 85];

- *cuplul fără descendenți* reprezintă o restructurare a familiei care nu mai este „axată pe copii”, ci „pe adulți” [57, p. 55] și este caracteristică, îndeosebi, cuplurilor tinere interesate, în

special, de cariera profesională, copiii nefiind o valoare pentru ei; cauzele apariției unor astfel de familii sunt frica de responsabilități, dificultățile financiare, emanciparea femeii etc.;

- *semicăsnicia* este o experiență „neofamilială” [57, p. 80-94] în care soții sunt împreună formal, iar unul dintre ei participă doar la o parte din viața familiei sale; semicăsnicia este caracteristică cuplurilor conflictuale;

- *pseudo-căsnicia* este o formă de interrelaționare dintre soți, în care familia este construită pe un sistem de interese reciproce și criterii materiale; în asemenea familii, frecvent, soții au relații extraconjugale, menținându-și însă statutul de familie în societate;

- *swingers* reprezintă un tip de cuplu în care schimbul partenerilor (în scopuri sexuale) e considerat ceva firesc.

Constatăm deci că scurta trecere în revistă a funcțiilor familiei și clasificările tipurilor de familii, care au fost efectuate în timp de diferiți cercetători, demonstrează caracterul istoric al conceptului „familie”, reflectând diferențele dintre conținutul conceptului în perioade istorice diverse, dar și modificările suferite de-a lungul secolelor de familie ca fenomen.

Constatăm că funcțiile evidențiate de autorii citați mai sus se completează reciproc, reflectând diverse aspecte ale vieții în familie și necesitățile pe care membrii ei caută să le satisfacă, creând o familie. În opinia noastră, mai puțină atenție s-a acordat unor condiții solicitate de familiile contemporane sau de cei ce intenționează să creeze o familie. Printre ele evidențiem asigurarea unui mediu favorabil sănătății psihologice și fizice – climatul psihologic nu doar pozitiv, dar și stimulator, crearea unei atmosfere care favorizează starea psihologică de bine a soților, respectiv, cea a copiilor.

1.2. Abordarea conceptuală a reprezentării sociale

Teoria reprezentărilor sociale a fost conceptualizată de Serge Moscovici, odată cu apariția studiului „*La psychanalyse, son image et son public*” în 1961 [155]. După ce a fost definit și a devenit constituentul cardinal al științei sociale, conceptul de reprezentare colectivă a intrat, în opinia lui Serge Moscovici, într-un con de umbră [36, p.18].

În concepția lui Serge Moscovici, „*reprezentările sociale reflectă un sistem de valori, de noțiuni și de practici relativ la obiecte, aspecte sau dimensiuni ale mediului social care permit nu numai stabilirea cadrului de viață al indivizilor și grupului, dar constituie, în mod egal, un instrument de orientare a percepției situației și de elaborare a răspunsurilor*” [apud 87, p. 111; 155].

Cercetătorul Serge Moscovici identifică câteva diferențe esențiale, din punctul său de vedere, dintre reprezentarea colectivă (RC) și reprezentarea socială (RS): RS apare ca o elaborare a lumii contemporane care reflectă transformările societății contemporane, pe când RC stabilizează și impregnează ideile vehiculate social; RS este o elaborare sociocognitivă care are un caracter unitar, uniform și specific în comparație cu RC, care e un ansamblu neomogen, un conglomerat de credințe, tradiții, în fond, un amestec de mituri; RS este un fenomen ce poate fi supus observării și măsurării, în timp ce RC este o construcție teoretică; RS dispune de o structură ce poate fi analizată și descrisă, iar RC nu poate fi disociată; RC se impune ca fapt social, fiind extinsă dincolo de individ, pe când la crearea RS individul participă activ; RS integrează experiența indivizilor și a grupului, pe când RC este detașată de experiența individului și a grupului; RC este o entitate statică ce nu se supune transformării, iar RS se caracterizează prin transformare și devenire [36, p. 18].

Fiind abordat din cele mai diverse puncte de vedere, termenul de RS dezvoltă o vastă polisemie care impune, la rândul său, tipologizări și delimitări în vederea înțelegerii și uzitării corecte a conceptului. Quenza reduce multitudinea definițiilor RS la patru abordări [131, p. 77-100]: focalizarea pe activitatea grupurilor menită să construiască un sens și să investească cu semnificație obiectele și evenimentele lumii; focalizarea pe relații de inter-grupuri; focalizarea pe analiza de discurs, care creează imagini colective; focalizarea pe activitatea cognitivă, presupusă de procesul reprezentării (abordare specifică structuraliștilor) [45, p. 16 – 27].

Derivate din respectivele abordări, definițiile RS existente în literatura de specialitate pun în evidență trăsăturile esențiale ale fenomenului.

Remarcabilul psiholog român A. Neculau, interpretează reprezentarea socială ca pe „o formă de cunoaștere specifică, o știință a sensului comun elaborată și împărtășită social având un scop practic și concurând la construirea unei realități comune unui ansamblu social” [68, p. 299]. Într-o definiție mai detaliată a RS, renumitul profesor universitar A. Neculau, susține că „reprezentările sociale caracterizează un stil de conduită, un model de a comunica cu exteriorul, o orientare în lumea obiectelor și a faptelor, o operație de clasificare a acestora, o articulare la diferite sisteme explicative, dar și un instrument cu ajutorul căruia actorii sociali își regizează raporturile reciproce, o articulare a personalității la contextul social, un mod de a face accesibilă lumea exterioară, de a-i înțelege pe alții, un sistem de credințe, un model explicativ, un mecanism prin care se formează impresii despre contextul social” [apud 100, p. 21].

J.-C. Abric, având în vedere caracterul funcțional al RS, definește RS drept „viziune funcționalistă asupra lumii; ea permite individului sau grupului să dea un sens conduitelor, să

înțeală realitatea prin propriul sistem de referințe, deci să se adapteze, să-și definească locul” [apud 87, p.112].

Pascal Molinere definește RS ca metasisteme suprapuse sistemelor de cunoștințe omenești, elaborate social, menite să ofere „grile de lectură a realității”, ele reprezentând categorii de cunoștințe cu funcționalități sociale, posibilități de a acționa în lumea socială [68, p. 299]. El atenționează asupra unei interacțiuni continue dintre obiect și subiect care apare ca un element central al unei reprezentări sociale. O RS este întotdeauna o reprezentare a ceva (obiectul) și a cuiva (subiectul), fiind influențată de caracteristicile lor [188].

În opinia lui A. Bogdan-Tucicov, RS este o „modalitate de redare în imagini intuitive și în termenii interacțiunii psihosociale a indivizilor, a unor procese sociale, evenimente, fapte umane existente sau închipuite. Reprezentările sociale sunt reproduceri mentale ale socialului, imagini ale unor comportamente grupale, ale relațiilor indivizilor, ale statusurilor, ale comunicării și ale proceselor psihosociale din gruparea dată” [apud 100, p. 21].

N. Fischer interpretează RS ca pe un proces de elaborare perceptivă și mentală a realității ce transformă obiectele sociale (persoane, contexte, situații) în categorii simbolice (valori, credințe, ideologii) și le conferă un statut cognitiv, permițând înțelegerea aspectelor vieții obișnuite printr-o racordare a propriei noastre conduite la interiorul interacțiunilor sociale [146, p. 9-11, 69, p. 15].

În opinia D. Jodelet, „RS desemnează o formă de cunoaștere specifică, o știință a sensului comun, al cărei conținut se manifestă prin operații, procese generative și funcționale socialmente însemnate. Ea desemnează în sens larg, o formă de gândire socială. RS sunt modalități de a gândi practic [apud 129] orientate către comunicarea, înțelegerea și stăpânirea mediului social, material și ideal. Ele prezintă caractere specifice în plan de organizare a conținuturilor mentale și logice” [129, p. 316].

Flament consideră „că RS este un ansamblu organizat de cogniții relative la un obiect, împărtășite de membrii populației omogene în raport cu acest obiect” [37, p. 62].

Putem concluziona, că RS exprimă o formă de cunoaștere particulară, o formă de gândire socială, care reprezintă categorii de cunoștințe, idei, opinii funcționaliste asupra lumii, un ansamblu de credințe și convingeri, un sistem, un aparat prin care se creează, se alcătuiesc și se modelează impresii, păreri, opinii despre mediul social și care contribuie la o mai bună percepție și înțelegere a realității înconjurătoare.

M. Șlehtișchi, în studiul „Universul reprezentărilor sociale”, evidențiază trei funcții ale RS:

- *funcția cognitivă*, care pune în lumină posibilitatea RS de a reda, clasifica, analiza lumea înconjurătoare. Profesorul universitar și psihologul A. Neculau afirmă, la rândul său, că această funcție permite actorilor sociali să achiziționeze cunoștințe și să le integreze într-un cadru asimilabil, într-un sistem coerent de valori la care aderă [87, p. 129]; Eliminarea acestei funcții ar distorsiona procesul de transmitere și răspândire a cunoștințelor atât despre sine, cât și despre lumea înconjurătoare;

- *funcția mediatore* denotă influența pe care reprezentările o pot manifesta asupra comunicării sau comportamentului individului; o serie de cercetători, făcând referință la această funcție, afirmă că ea reprezintă un criteriu prin care se pot asigura valoroase delimitări, pe de o parte, între noțiunea de reprezentare socială și știință, iar pe de altă parte, între conceptul de reprezentare socială și ideologie. Profesorul A. Neculau susține că, dacă știința își propune să controleze natura, să emită adevăruri despre acesta, iar ideologia se străduie să furnizeze un sistem general de scopuri și să justifice actele unor grupuri, atunci RS oferă celor două instanțe mecanisme interpretative, un instrument de transformare a abstractului în viață, o traducere a materialului științific în conduite concrete, un instrument de comunicare pentru a tranșa numeroase conflicte normative, materiale, sociale [apud 100, p. 39];

- *funcția adaptivă* presupune raportarea produselor actului de percepere a noilor informații la opinii și atitudini deja existente; RS apare ca un mecanism de construire a unor tablouri cognitive necontradictorii, a unei armonii de atitudini dintre diferiți indivizi sau diferite grupuri sociale [apud 100, p. 41]; cercetările în domeniul RS reliefează faptul că ele influențează în mare măsură procesul de comparație socială, dar și controlul social pe care comunitatea îl aplică membrilor săi.

O altă tipologizare a funcțiilor RS îi aparține lui J.-C. Abric [69, p. 133], care evidențiază patru funcții de bază:

- *funcția de cunoaștere*, care permite sesizarea și explicarea realității, facilitând comunicarea socială, fiind una dintre condițiile de bază pentru realizarea acesteia; RS facilitează obținerea de către actorii sociali a unor cunoștințe și înglobarea lor într-un cadru accesibil, clar pentru ei, adaptându-le la funcționarea lor cognitivă și la valorile lor;

- *funcția identitară*, prin care RS determină, implicit, identitatea persoanelor, grupurilor sociale, locul lor în spațiul social, valorile, normele, cerințele și ideologiile prin care se caracterizează și cu care intră în jocul comparațiilor sociale. „RS au funcția de a situa indivizii și grupurile în câmpul social. Ele permit elaborarea unei identități sociale și personale gratificante, cu alte cuvinte compatibilă cu sistemele de norme și valori socialmente și istoric determinate” .

- *funcția de orientare* ghidează și orientează conduitele, realizând un sistem de previziuni și expectanțe; în acest sens, reprezentarea nu urmează, nu depinde de derularea unei interacțiuni, ci o precede și o determină; reprezentarea produce, în mod egal, un sistem de anticipări și de așteptări, este deci o acțiune asupra realității, selectare și filtraj al informațiilor, interpretări vizând să facă această realitate conformă cu reprezentarea [69, p. 133];

- *funcția justificativă* presupune că RS permit justificarea, explicarea conduitelor și luările de poziție în anumite situații sau față de parteneri.

O altă configurație a funcțiilor o oferă D. Cristea în „Tratat de psihologie socială” [34, p. 90-120], evidențiind următoarele funcții ale RS:

- *funcția cognitiv-explicativă*, care mediază și determină activitatea de cunoaștere, oferind posibilitatea de a înțelege și a interpreta realitatea; fiind legată direct de cunoaștere, această funcție permite explicarea și îmbunătățirea actului de cunoaștere, fixarea și sistematizarea cunoștințelor și rezultatelor experienței sociale, premise fundamentale pentru păstrarea conținuturilor informaționale, cât și pentru desfășurarea procesului de învățare socială.

Amintind despre aceea că o RS îmbină în sine valori, idei, idealuri, nu putem să nu amintim despre funcția axiologică care implică formarea la om a judecății de valoare, a capacității de apreciere, de ierarhizare a valorilor, de formare a unei atitudini și comportări demne de relațiile interumane, constituirea discernământului și a capacității de orientare morală [74, p. 14]. Astfel, RS mai dispune și de funcția *axiologic-normativă*, care reprezintă procesul de înglobare a normelor și valorilor sociale care aparțin unui tip de comunitate și care vor servi ca bază pentru construirea unui sistem reprezentational;

- *funcția identitară* are în vedere faptul că RS definesc implicit identitatea persoanelor, grupurilor sociale, locul lor în spațiul social, valorile, normele, cerințele și ideologiile prin care se caracterizează și cu care intră în jocul comparațiilor sociale; RS constituie instrumente de control social, comunitatea impunând acele seturi de reprezentări esențiale care îi definesc individualitatea cultural-istorică; apartenența membrilor la respectiva comunitate va fi condiționată de acceptarea, asimilarea și convergența funcțională a celor două categorii de sisteme reprezentationale: comunitare și identitare;

- *funcția praxiologică și de orientare* presupune că RS servesc drept bază pentru comportamentul individual și colectiv;

- *funcția simbolică* se bazează pe faptul că RS contribuie la metamorfozarea și spiritualizarea realității;

- *funcția de susținere și justificare* presupune că, fiind susținute de valorile și normele constituite pentru un anumit tip de grup sau comunitate, RS constituie un element de susținere psihologică a unor atitudini sau comportamente sociale.

La baza formării și funcționării unei RS se află două procese de bază: **obiectificarea** și **ancorarea** [155].

În opinia lui Serge Moscovici, **obiectificarea** reprezintă „materializarea” unei abstracții, transformarea unui concept într-o imagine familiară, reproducerea unei noțiuni în plan iconic [apud 36, p. 195]. În alți termeni, este practic cu neputință pentru un om să obiectifice toate informațiile venite din exterior, motiv pentru care sunt relevate doar aspectele cele mai importante [144]. După o selectare minuțioasă a elementelor esențiale, se formează nucleul figurativ, care apropie obiectul cunoașterii de subiectul cunoscător.

Procesul obiectificării arată în felul următor:

Obiectificare (transformarea unui concept într-o imagine) —→ selecția informației semnificative (reținerea unor elemente cognitive esențiale ale conceptului) —→ formarea nucleului figurativ (elaborarea unei condensări informaționale) —→ naturalizarea (concretizarea elementelor figurative în elemente ale realității).

Al doilea proces de bază în formarea RS este **ancorarea**. Fiind permanent în contact cu date și informații noi, necunoscute, omul are tentația de a se familiariza, de a se adapta cognițiilor necunoscute lui. Ancorarea desemnează inserția unei științe în ierarhia valorilor sociale, transformând-o într-un instrument cu care omul este obișnuit și poate opera [36, p. 48 - 50]. Esența ancorării constă în transformarea a ceva nefamiliar, necunoscut în sistem de reprezentări, ancorarea reprezentând amplificarea procesului de obiectificare.

Procesul ancorării arată astfel: ancorare (etichetare, numire și clasificare) – integrarea categorială – introducerea informației noi într-un sistem categorial existent, familiar subiectului – elaborarea sistemului de interpretare – crearea rețelei de semnificații sociale.

Willem Doise identifică trei tipuri de ancorări [apud 69, p. 190]:

- *ancorarea sociologică*, care are loc atunci când se realizează o comparație între opiniile și credințele diferitelor grupuri; se presupune, în acest sens, că experiențele comune pe care le dețin membrii fiecărui grup pot provoca, pot declanșa dinamici reprezentationale asemănătoare;

- *ancorarea psihologică* presupune că înțelegerea noastră, ca și cea a altor membri ai comunității, se fundamentează pe valorile și credințele la care aderă membrii acesteia;

- *ancorarea psihosociologică* sugerează conținuturile RS în modul în care indivizii se situează simbolic în privința raporturilor sociale și a diviziunilor poziționale și categoriale proprii unui câmp social dat.

Concluzionând, putem afirma că ancorarea și obiectificarea sunt două procese existențial necesare, care stau la baza formării RS. Procesul obiectificării ilustrează modul în care informațiile noi sunt integrate unei realități sociale, iar procesul ancorării ilustrează modul în care acestea „contribuie la modelarea raporturilor sociale și la exprimarea lor” [155].

Teoria structuralistă a organizării interne a RS a fost propusă și susținută de către J.-C. Abric. Relevantă pentru această interpretare este delimitarea *nucleu – periferie* a structurării RS, utilizându-se, consecutiv, pentru desemnarea nucleului, sintagmele: *nucleu central*, *zonă centrală*, *sistem central*. Ultima sintagmă a intrat în uz, fiind acceptată de majoritatea cercetătorilor, deoarece sugerează că ansamblul elementelor care formează centrul unei reprezentări este el însuși structurat și determinat de multiple relații între elemente și, în același timp, structurant pentru restul componentelor [apud 36, p. 88].

RS posedă, prin urmare, un nucleu central, stabil, sistematic și logic care oglindește valorile și normele pe care le posedă o persoană. În jurul nucleului central se organizează un sistem de elemente periferice, dominat și influențat de acesta. Sistemul periferic estompează presiunile din mediul exterior, permițând personalizarea și particularizarea RS [135, p. 217-238].

Potrivit lui J.- C. Abric, orice RS se organizează în jurul unui nucleu central [133, 134, 135]. Nucleul central apare ca element de bază, primordial, al reprezentării, pentru că el determină atât semnificația, cât și organizarea reprezentării [69, p. 136]. J.-C. Abric identifică câteva repere ale RS [apud 36, p. 90]:

- *ancorarea în memoria colectivă și istoria grupului*: nucleul salvează memoria grupului, evenimente importante care asigură persistența în timp a colectivității; referindu-se la semnificația evenimentelor în viața umană, autorul constată că, cu cât acestea sunt mai semnificative pentru o persoană, cu atât mai mult crește probabilitatea ca aceste evenimente să se situeze în centrul reprezentării;

- *consensualitatea*: nucleul central, consideră autorul, cuprinde o cunoaștere comună, care este împărtășită pe larg de membrii unui grup și constituie baza comunicării și negocierii continue, însă fără ca elementele sale să fie puse în discuție; consensualitatea nu presupune omiterea diferenței, pentru că aceasta este situată la nivelul periferic al reprezentării;

- *stabilitatea* reprezintă o trăsătură a nucleului central care garantează conservarea, păstrarea în timp a structurii RS;

- *coerența*: cognițiile centrale nu prezintă contradicții și opoziții; relațiile dintre ele reflectă raporturi asociative sau cauzale, bazate pe coerență, care se reflectă în întreaga organizare a reprezentării;

- *rigiditatea și rezistența la schimbare*: datorită nucleului central, RS nu este supusă unor oscilații și inconsecvențe care pot transforma, modifica situația, astfel asigurându-se rezistența în timp a structurilor de poziție;

- *sensibilitatea redusă la contextul imediat*: transformările contextului social se reflectă în transformările RS; autorul susține că, cu cât aceste modificări sunt mai pronunțate, mai insistente și de o durată mai îndelungată, cu atât impactul, influența lor este mai pronunțată; cel mai rezistent într-o reprezentare este nucleul, iar schimbările se pot constata doar la nivelul elementelor periferice.

Pe lângă trăsăturile enumerate, nucleul central dispune de patru proprietăți fundamentale [88]:

- *valoare simbolică*, care indică asupra capacității nucleului central de a reliefa esența obiectului reprezentat, stabilind astfel legături durabile cu persoanele, obiectele sau situațiile vizate; anume elementele nucleului central oferă sens reprezentării, iar omiterea, estomparea unor elemente din această structură se repercutează asupra semnificației întregului;

- *asociativitatea* arată că părțile componente ale nucleului central (idei, noțiuni, metafore, atitudini, credințe) se caracterizează prin polisemie și caracter asociativ [apud 88, p. 17]; asociativitatea este rezultatul semnificațiilor largi pe care o anumită noțiune le ascunde: cu cât noțiunea e mai largă, cu atât numărul asociațiilor va fi mai mare, iar importanța acestora va crește considerabil în discurs;

- *proeminența* este strâns legată de frecvența apariției unui cuvânt în discursul reprezentational; astfel, cu cât un termen este mai specific reprezentării, cu atât el are tendința să fie repetat în cursul evocării în anumite poziții; în acest caz, valoarea frecvenței termenului trebuie să corespundă și cu importanța care este asociată acestor elemente;

- *conexitatea* este apropiată asociativității și reprezintă numărul de legături pe care le au noțiunile între ele.

Nucleul central, ca element al RS, îndeplinește trei funcții primordiale [68, p. 309] care îi conferă importanță și valoare:

- *funcția generatoare* – cu ajutorul nucleului central are loc crearea și, respectiv, transformarea celorlalte elemente constitutive ale RS; semnificația elementelor periferice este dictată de cognițiile centrale, astfel încât putem vorbi de o influență valorică a acestora;

- *funcția organizatoare* determină esența și calitatea legăturilor care au sarcina de a uni între ele elementele reprezentărilor. Astfel, ea se instalează ca un element ce răspunde de unirea și stabilizarea unei reprezentări;

- *funcția stabilizatoare* – dat fiind faptul că nucleul central al reprezentării este compus din elementele cele mai stabile și rigide ale reprezentării, el este refractar la orice schimbare; J.-C. Abric afirmă, în acest sens, că nodul central este stabil, consensual și marcat istoric [apud 69, p. 121].

În jurul nodului central se organizează elementele periferice. Ele sunt într-o relație directă cu acesta, prezența, ponderarea, valoarea și funcția lor fiind determinată de nucleul central [apud 69, p. 141]. Deși este periferic, acest sistem are un rol important în constituirea semnificației reprezentării sau în justificarea acesteia, îndeplinind 4 funcții majore [36, p. 93]:

- *de concretizare* – sistemul periferic asigură completarea reprezentării sociale cu termeni concreți, pe înțelesul tuturor, ușor transmisibili;

- *de reglare*, care permite adaptarea reprezentării la transformările contextului, astfel demonstrând și constituind aspectul dinamic și evolutiv al acestora;

- *de apărare*, care conferă rezistență nucleului central la schimbările temporale, contribuind la transformarea globală a reprezentării atunci când este necesar;

- *de prescriere a conduitelor și a luărilor de poziție*: sistemul periferic permite integrarea în cadrul RS a unor luări de poziții particulare.

În legătură cu teoria structurală a RS, se mai impune o precizare conform căreia în nucleul central apare o construcție în care se deosebesc elemente prioritare (principale) care sunt necondiționate (nu se supun unor provocări) și elemente auxiliare (secundare) care pot căpăta valoare doar raportându-se la primele. În aceeași ordine de idei, sistemul periferic dispune de o construcție în care se disting elemente supraactivate (sunt mai vizibile) și elemente normale (mai puțin vizibile). Raporturile prioritar-auxiliar și supraactivat-normal nu sunt încremenite, ele variind în funcție de manifestările contextuale [99, p. 118-119, 88, p. 14-25].

1.3. Familia ca obiect al reprezentării sociale

Prin definiție, reprezentarea, în sensul larg al acestui termen, dar și în sensul specializat științific, presupune existența obiectului reprezentării. Or reprezentările individuale, ca și

reprezentările sociale, sunt reprezentări *a ceva*. Discuțiile privind obiectul reprezentării nu sunt însă (nici chiar din perspectiva unui punct de vedere comun) lipsite de substrat. Afirmatia lui Denise Jodelet – „nu există reprezentare fără obiect” [150] – rezumă o stare de fapt și reprezintă formularea laconică a subiectului privind obiectul reprezentării, înțelegându-se, în subsidiar, că nu orice obiect din realitate poate deveni obiect al reprezentării. Întrebarea nu vizează atât esența obiectului (căci obiect al reprezentării sociale poate deveni o persoană sau un lucru, un eveniment psihic sau social, un fenomen natural, o idee sau o teorie etc.), cât modul în care un obiect se poate circumscrie reprezentării sociale.

Condiția esențială pentru intrarea unui obiect în raza RS este, în opinia lui S. Moscovici, dispersia informației, libertatea de circulație a acesteia și accesul la ea. Implicit, aceasta presupune că obiectul suscită opinii diverse, poziționări diferite ale indivizilor sau grupurilor.

Evaluarea obiectului, la rândul său, se soldează cu focalizări, prin care unele trăsături se accentuează, iar altele se estompează. În sfârșit, se produce presiunea la inferență, adică la formularea unui set de cunoștințe sau explicații comune în raport cu obiectul. Procesul este unul de interiorizare, prin care individul reconstruiește realitatea, o încarcă de semnificații [36, p. 33-36], „o integrează organizării sale cognitive, sistemului său de valori, istoriei sale, contextului său social și ideologic”. Formă practică de cunoaștere, RS, după D. Jodelet, leagă un subiect de un obiect, fiind, în același timp, un proces de elaborare a realului care „acționează simultan asupra stimulului și asupra reacției” [apud 70, p. 33-36 ; 192].

Ca obiect al cunoașterii, RS este un proces de simbolizare și de interpretare și se constituie într-o formă de expresie, construcție a subiectului. Respectiv, constituirea unei RS este influențată și de caracteristicile obiectului, dar și de cele ale subiectului [70, p. 34], creându-se, astfel, și condiția adaptării la mediu a individului și înscrierea în practica socială [150].

RS sunt sociale prin faptul că reprezintă o relație dintre subiecții individuali și obiectul reprezentat, fiind întotdeauna *reprezentare a ceva* (adică a obiectului) și *aparținând cuiva* (adică subiectului).

Obiectul RS contractează un raport de simbolizare și interpretare, prin care dezvoltă o semnificație socială (respectiv, studiul reprezentării sociale este, implicit, o formă de cunoaștere). Reprezentarea este, prin urmare, în esență, o „modelare” a unui obiect direct și se exprimă prin diverse raporturi lingvistice, comportamentale sau materiale.

Calificarea acestui tip de cunoaștere drept „practică” are la bază experiența, cadrul și condițiile în care ea se configurează, dar și funcția sa de influență asupra lumii și asupra celuilalt [67, p. 95].

Având drept premisă acest punct de vedere, elaborat de S. Moscovici și de alți cercetători, Moliner, Flament și Rouquette formulează câteva criterii pentru validarea obiectului unei reprezentări sociale [apud 36, p. 36].

Interesul pentru fenomenul RS, după cum o arată studiile, transcende domeniul psihologiei sociale. M. Svidzinski constată, în acest sens, că „studierea și cunoașterea profundă a fenomenului RS, a procesului de formare, a dinamicii, a specificului manifestării lor la diferite categorii de subiecți prezintă un interes deosebit pentru specialiștii din diverse domenii ale societății contemporane” [85, p. 101].

În același timp, fenomenul impune o abordare circumspectă. Cercetători ca Flament și Rouquette consideră că, pentru a iniția o cercetare în domeniul RS, mai întâi, se impune verificarea faptului dacă teoria RS este aplicabilă fenomenului vizat. În al doilea rând, se verifică disponibilitatea instrumentelor de cercetare a reprezentării sociale și, în mod special, dacă instrumentele disponibile pot genera rezultate valide. În al treilea rând, se impune verificarea faptului dacă obiectul supus cercetării permite formularea ipotezelor adecvate [12, p. 144].

P. Moliner este de părere că pentru ca un obiect să provoace, într-un grup, emergența unei RS, trebuie să existe cel puțin cinci condiții [62, p. 145-154]: polimorfismul obiectului, grupul social, identitatea și coeziunea, interacțiunea între grupuri, absența ortodoxiei:

- *poliformismul* impune ca obiectul să dispună de mai multe fațete, de diversitate în câmpul social; reprezentarea sa la nivelul grupului ar trebui să aibă conotații particulare, coloraturi specifice, explicabile prin particularitățile mediului în care se formează acestea;

- *condiția grupului social* trimite la relația existentă între un grup social și obiectul reprezentării; astfel, RS sunt construite, dezvoltate și purtate de grupurile sociale; după P. Moliner, există două tipuri de raporturi între un grup și RS: obiectul intervine direct în geneza grupului, participă la structurarea sa și la construcția identității (a) sau obiectul intervine în activitatea grupului deja constituit (b); indiferent de tipul raportului însă, în studiului RS, identificarea grupului care promovează reprezentarea este o condiție obligatorie;

- *identitatea și coeziunea* presupune că fiecare individ își definește identitatea în raport cu RS ale grupului propriu, iar RS sunt elaborate cu anumite mize sociale, dintre care mizele esențiale sunt cele legate de identitatea și coeziunea grupului; reprezentările intervin activ în elaborarea identității de grup și în asumările ulterioare ale acesteia de către individ; din perspectiva coeziunii, membrii unui grup dezvoltă despre obiect un discurs consensual care asigură unitatea colectivă; efectul coeziv este mai evident în cazul obiectelor conjuncturale, când grupul se confruntă cu o amenințare externă, cu un obiect nou;

- *interacțiunea* dintre grupuri indică asupra faptului că RS se dezvoltă în cadrul relațiilor dintre grupuri; ele sunt integrate unor dinamici complexe în care sunt disputate resursele materiale sau simbolice; reprezentările se elaborează în raport cu alte instanțe sociale, aflate în interacțiune printr-un contact real sau imaginar [153, p. 5-14];

- *absența ortodoxiei*: într-un sistem ortodox, grupul se supune unor instanțe reglatoare, de control; cunoașterea nu este elaborată colectiv, instanța reglatoare controlând difuzarea informației, asigurând constanța și coerența acesteia; în același timp, RS nu sunt supuse instanțelor elaborate social cu scopul declarat de a exercita atribuții de reglare și control, procesele de structurare fiind naturale, fără presiuni externe.

Referindu-se la problema obiectului reprezentării, Flament și Rouquette propun o perspectivă mai largă. În opinia acestor cercetători, sunt necesare minim două condiții pentru conturarea obiectului RS: *saliența socio-cognitivă* și *practicile sociale*.

Saliența socio-cognitivă se manifestă la două niveluri. Pe de o parte, interesează ceea ce autorii numesc funcția de concept, iar pe de altă parte, prezența obiectului în comunicarea socială. Funcția de concept exprimă proprietatea obiectului de a se constitui într-o abstracție, de a trimite la o clasă de obiecte. Astfel, întotdeauna localizarea obiectului trebuie să aibă în vedere caracterul general al acestuia, proprietatea sa de etichetare generică. Flament și Rouquette atenționează asupra unor dificultăți în stabilirea nivelului la care situăm obiectul. O altă dificultate intervine la nivelul concretizării obiectului, în tendințele de particularizare și de exemplificare ale subiecților. În ceea ce privește prezența obiectului în comunicarea socială, e necesar a evalua frecvența cu care acesta apare în circulația curentă a informației (în comunicarea interpersonală, mass-media etc.). Este vorba, în primul rând, de recurența tematică în cadrul aceleiași configurații socio-cognitive, care conduce la orientarea conduitei, integrarea argumentării individuale, asigurarea schimburilor simbolice și negocierea socială.

Practicile sociale, după Flament și Rouquette, sunt legate direct de obiectul reprezentării, iar obiectul RS poate fi reliefat în măsura în care se poate demonstra legătura acestuia cu practicile sociale [apud 36, p. 37-39]. Practicile sociale se situează între circumstanțele externe și prescripțiile interne ale RS [69, p. 167]. M. L. Rouquette arată că o modificare nesemnificativă a practicii sociale, indusă de evoluția tehnică sau de altă natură (economică, culturală, religioasă ș.a.), poate implica o schimbare de reprezentare; modificările structurale ale sistemelor de concepții sunt întotdeauna impuse sau suscitade din exterior, în special, prin intermediul schimbării practicilor [158, p.153]. M. Curelaru afirmă că practicile modelează reprezentările și

ideologiile asumate de indivizi: ele sunt primele care apar în câmpul social și determină, prin acumulare, modificarea RS [36].

În concluzie, e necesar a preciza că practicile sociale pot fi urmărite sub mai multe aspecte: absența sau prezența practicii, recurența acesteia, modul particular de „punere în aplicare” a unei practici, precum și acțiunile subsumate planificării și realizării scopului [apud 36, p. 39].

Bazele teoriei RS au fost puse în *Laboratorul de psihologie socială* din Paris de un grup de cercetători sub conducerea lui S. Moscovici. Teoria a fost detaliată și dezvoltată în timp, elaborându-se instrumentele de investigare a RS de cercetători ca: W. Doise, A. Clemence, V. Mugny, J.-C. Abric, C. Flament, D. Jodelet, P. Moliner ș.a.

O simplă trecere în revistă a titlurilor studiilor axate pe tema RS configurează domeniile de interes legate de problematica respectivă: *Reprezentarea socială a Procesului Bologna: studiu explorativ* [35, p. 9-21], *Reprezentarea socială a crizei economice* [55, p. 97-110], *Reprezentarea socială a profesiei psihologului* [5, p. 74-88], *Temele de bază în reprezentările sociale ale SID-ei* [126, 127], *Funcția infirmierii* [147, p. 83-108], *Reprezentările sociale ale studenților despre profesori și muncă: diferențe de gen* [125, p. 49-64], *Reprezentarea socială a profesiei de infirmier* [160, p. 180-200] etc.

Obiecte ale RS devin elementele din cele mai diverse domenii ale vieții sociale. Astfel, merită să menționăm cercetările realizate având ca obiect al RS, precum sănătatea și boala: Herzlich [148, 149]; Identitate, gen, sexualitate, roluri de sex: Deschamps, Doise [141]; Doise, Lorenzi-Cioldi [142]; Duveen [117]; Copil, copilărie: Chombart de Lauwe [138]; Bani: Vergès [161]; Patrie: Negura, [70] ș.a.

În spațiul românesc, un aport deosebit la constituirea școlii de psihologie socială l-a avut marele psiholog, profesor emerit la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, Adrian Neculau [127, p. 201]. Sub conducerea sa au fost realizate un șir de lucrări științifice în domeniul RS [87, 71, 100 etc.].

Semnificația termenului *familie* se configurează într-o pletoră semantică largă: formă socială de bază, realizată prin căsătorie, care unește pe soți (părinți) și pe descendenții acestora (copiii necăsătoriți); totalitatea persoanelor înrudite, care sunt din același neam; rude de sânge, rude, neamuri; grup social care are la bază căsătoria și este alcătuit din soți și copii; formă istorică de comunitate umană, grup de oameni legați prin consangvinitate și înrudire; grup social având la bază căsătoria, alcătuit din soți și copii; grup de persoane înrudite prin căsătorie sau prin

sânge care trăiesc împreună (soț, soție, descendenții acestora); succesiune de generații ce se trag dintr-un strămoș; neam; seminție [175].

De o importanță incontestabilă pentru orice societate, indiferent de structura acesteia și de nivelul de dezvoltare, familia, intuim, reprezintă unul dintre obiectele RS. *Analiza acesteia, din perspectiva obiectului RS, impune raportarea la cele cinci condiții iminente reprezentării.*

a) Familia-obiect social polimorf. În societatea noastră, familia este un obiect social **polimorf**, ce se manifestă printr-o diversitate de cogniții, capabil de a genera noi semnificații și reevaluări în contextul schimbărilor sociale actuale. Familia este un obiect social perceput și gândit în moduri diferite: pe de o parte, familia are asemenea atribute ca: înțelegere, dragoste, cămin, armonie, iar, pe de altă parte, ea se asociază cu conflictul, problemele, banii. RS despre familie au conotații particulare care pot fi evidențiate prin analiza evoluției familiei pe parcursul a mai multor decenii și a formelor ei de manifestare. I. Mihailescu susține, în acest sens, că familia actuală a suportat în ultimele decenii transformări substanțiale, iar termenul *familie* a devenit mai puțin clar ca semnificație [6, p.83].

Conotațiile particulare, explicabile prin particularitățile mediului în care se formează și se dezvoltă familia, pun în evidență familia rurală și urbană, cu toate caracteristicile lor specifice, familia contemporană și cea tradițională, familia influențată de mediu și religie și simulacreele care devin tot mai frecvente în ultimele decenii. Cu referire la familia rurală și cea urbană, cercetătorii evidențiază, în special, diferențele existente la nivelul distribuției rolurilor conjugale în familie. Repartizarea rolurilor în familia contemporană este, în primul rând, condiționată de încadrarea femeii în activități extrafamiliale și în câmpul muncii, de situația socio-economică, de mediul social, dar și de nivelul educațional al soților. Compararea rolurilor conjugale în familia tradițională și cea contemporană permite reliefarea prin contrast a caracteristicilor acestora [179].

Familia tradițională: relațiile dintre parteneri sunt centrate pe familie; diferență nesemnificativă la nivelul repartizării rolurilor familiale; autoritate deținută de persoana cea mai în vârstă din familie; copiii, ca o motivare pentru crearea unei familii; familie extinsă; căsătoria are ca suport religia; alegerea partenerului – alegerea familiei;

Familia contemporană: relațiile sunt centrate prioritar pe interesele economice și non-economice și apoi pe familie; egalitate de roluri în cadrul familiei, cât și înafara ei; autoritate deținută de cel ce deține capitalul economic în familie; copiii, ca o investiție „costisitoare” pentru ambii parteneri; familii diverse: extinsă, nucleară, monoparentală, celibatul și cuplurile de homosexuali; alegerea partenerului – alegerea individuală;

Se poate observa că familia tradițională este caracterizată prin: roluri distribuite în funcție de ierarhie, putere, supunere, superioritatea părinților asupra copiilor și a bărbaților asupra femeilor. Familia contemporană se caracterizează prin reciprocitatea puterii și a autorității, egalitate, individualitate, independență economică, structură flexibilă [180].

Societatea contemporană a condiționat „mutații” ale familiei și anume: *celibatul, cupluri fără descendenți, concubinajul, familii monoparentale, căsătoria deschisă, familii reconstituite, familii reorganizate, semi-căsnicia, pseudo-căsnicia, uniunile homosexuale, swingerii*.

Consemnăm că nici una dintre aceste forme ale familiei contemporane nu îndeplinește toate funcțiile atribuite familiei ca instituție socială [189].

b) Familia – grup social. Literatura de specialitate definește noțiunea de grup social ca „indivizi uniți prin rețele de relații organizate prin complementaritate. Astfel grupul social răspunde la o nevoie obiectivă sau subiectivă a indivizilor (membrilor) săi.” Există mai multe clasificări ale grupurilor, pentru analiza propusă însă ne vom limita la clasificarea *grup primar – grup mic*.

Grupul primar după tipul de relații între membri: grupul primar se caracterizează prin relații nemijlocite. Exemple de grupuri primare pot fi: familia, grupul de prieteni, colegii de clasă [77].

Cercetătoarea Л. Жедунова identifică câteva caracteristici ale grupului mic: scopuri comune specifice tuturor membrilor grupului, contacte personale între membrii grupului, climat emoțional specific grupului, anumite valori și norme, ierarhie între membrii grupului, independență relativă, coeziunea grupului, stabilitatea grupului, dorință de a face parte din grup [apud 109].

Revenind la problematica familiei ca grup social, din perspectiva psihologiei sociale, se poate constata că aceasta poate sau nu să includă adulți de ambele sexe (familii cu un singur părinte), poate sau nu să includă unul sau mai mulți copii (cuplurile fără copii), care pot sau nu să fie născuți din căsătoria lor (copiii adoptați sau copiii unui partener dintr-o căsătorie anterioară), relația dintre adulți poate sau nu să-și aibă originea în căsătorie (cuplurile care coabitează), adulții pot sau nu împărți o locuință comună (cuplurile navetiste), adulții pot sau nu să aibă relații sexuale, iar relația lor poate sau nu să implice sentimente valorizate social, cum ar fi: dragostea, atracția, respectul față de părinți și admirația [6].

Familia este unicul grup social caracterizat de determinări naturale și biologice, singurul în care legăturile de dragoste și consangvinitate capătă o importanță primordială prin interacțiunile multiple și determinante între toți membrii ei [106]. La acestea se adaugă relațiile interpersonale

de ordin psihologic și moral, climatul/atmosfera psiho-socială; ansamblul de norme și reguli privind conduita membrilor grupului familial, organizarea structurală, cu o anumită distribuție a rolurilor și sarcinilor familiale [111, 59].

Se poate constata, prin urmare, că familia se regăsește atât în descrierea grupului primar, cât și în descrierea grupului mic.

O caracteristică importantă a RS este că ele sunt dezvoltate și purtate de către grupurile sociale. După P. Moliner, se identifică două tipuri de raporturi între grup (familie) și RS. În cazul primului tip, RS ale familiei intervin direct în geneza familiei, participă la structurarea ei și la formarea identității. În al doilea caz, RS ale familiei intervin în activitatea familiei deja constituite. Astfel, familia, în calitate de grup social mic, este un obiect al RS, dar e și producătoare a reprezentării sociale.

c) Identitatea și coeziunea în familie. Identitatea și coeziunea sunt trăsături inerente unei familii. Specialiștii în domeniu susțin că, în cadrul oricărei familii, se formează așa numita psihologie de grup. Rolul social al identității este acela de a te simți asemănător cu cei care împart același mediu de viață. Primul grup cu care ne identificăm este, de obicei, familia de origine, cea în care ne naștem, din care preluăm valori, idealuri și norme. Coeziunea familială se exprimă prin capacitatea și dorința membrilor unei familii de a fi împreună, de a avea sentimentul de apartenență la acest grup. Ea se manifestă prin echilibrul dintre capacitatea de a sta împreună păstrându-se, în același timp, individualitatea personală.

P. Moliner afirmă că fiecare persoană își definește identitatea în raport cu RS ale grupului (în cazul nostru, familia, RS intervine activ în elaborarea identității familiei).

d) Familia și interacțiunea. RS ale familiei se dezvoltă în cadrul *interacțiunii*, interrelaționării dintre familii. Astfel, RS a familiei se elaborează în raport cu alte instanțe sociale, cu alte persoane aflate în contact. Dacă nu ar exista un „altul”, adică un alt tip, model de familie, la care o altă familie să se raporteze, RS nu ar avea sens sau chiar nici nu ar exista.

e) Familia și saliența sociocognitivă. În formarea RS, procesele de structurare trebuie să se producă natural, fără constrângeri sau forțări și presiuni din exterior. Condiția obligatorie în conturarea obiectului RS, conform autorilor Flament și Rouquette, este *saliența sociocognitivă* [apud 36, p. 38-39]. Aceasta se referă, în general, la prezența obiectului RS, în cazul nostru a *familiei*, în comunicarea socială. Or la familie, în comunicarea socială, se face referire atât în discuțiile cotidiene, cât și în cele științifice, vizându-se atât comunicarea interpersonală, în care familia apare ca și grup de sprijin și suport, aspirație, refugiu, relații, violență, conflict etc., cât și comunicarea prin mass-media. Menționăm, în același timp, că orice tip de RS este strâns legată

de mass-media, pe de o parte, prin faptul că mass-media perpetuează RS, având rolul de oglindă, iar, pe de altă parte, prin faptul că aceasta modelează unele reprezentări, având, aproape simultan, rolul de cauză și cel de efect. De exemplu, publicitatea face referire și la o serie de valori familiale, modelând distribuția rolurilor în familie în funcție de gen și vârstă, propunând modele relaționale familiale și chiar structuri [44].

Potrivit cercetătorilor Flament și Rouquette, un obiect al RS există numai dacă are o legătură cu *practicile sociale* [apud 36, p. 39]. Într-o măsură mai mare sau mai mică, direct sau indirect, RS au fost și vor fi mereu dependente de practicile sociale. Este recunoscut faptul că acestea din urmă, în postura lor de experiențe umane dobândite ca urmare a exersărilor repetate ale unor anumite activități tradiționale sau improvizate, repetabile, ordonate în raport cu rolurile ce le revin indivizilor/grupurilor, sunt structurante pentru scena comunitară și, respectiv, fundamentale în reliefarea curenților cognitiv-reprezentationali [97, p. 17-25].

Constituind nucleul societății, familia înregistrează o evoluție continuă, manifestându-se în forme diferite de-a lungul istoriei, de la familia tradițională patriarhală până la familia contemporană postindustrială. Trecând prin profunde transformări condiționate de contextul istoric, economic și social, familia reflectă și schimbările de mentalitate.

În concluzie, putem afirma că orice RS este centrată și focalizată pe un anumit obiect social. Nu orice obiect social însă poate fi obiect de reprezentare. Accederea unui obiect în câmpul RS este condiționată de polimorfismul obiectului, de apartenența la un grup social, de valoarea unei mize pentru identitatea sau coeziunea unui grup, de centralitatea în dinamica socială, sustragerea unor instanțe ideologice de control. În sensul satisfacerii acestor condiții, familia, poate fi considerată obiect social apt de a fi și obiect al RS. Ea este un obiect social multiform, ce se exprimă printr-o diversitate de cogniții, apt de a genera noi semnificații și reevaluări în contextul schimbărilor sociale actuale, este perceput și gândit într-un mod diferit.

Ca obiect social, familia are o miză importantă în definirea identității fiecărui membru al ei, iar RS își are originea în dinamica și interacțiunile intra și extrafamiliale. RS a familiei se cristalizează în corespundere cu schimbările sociale [12, p. 144].

1.4. Fenomenul transformării reprezentării sociale

N. Roussiau și C. Bonadi consideră că RS sunt organizări complexe de opinii socialmente construite, referitoare la un obiect ambiental, rezultând dintr-un ansamblu de comunicări, care permit stăpânirea mediului în funcție de elementele simbolice proprii unei persoane sau grupului de apartenență [159, p.17]. Adrian Neculau, la rândul său, afirmă că RS explicitează conectarea

personalității la contextual social, fiind un mod de a face accesibilă lumea exterioară, de a-i înțelege pe alții, un sistem de credințe, un model explicativ, un mecanism prin care se construiesc teorii despre faptele sau fenomenele din mediul înconjurător, un efort de înțelegere și de stăpânire ale acestuia, o modalitate de a gândi practic ambientul, un stil de conduită, un mod de comunicare cu universul, un filtru, un ecran între presiunea socialului și sistemul personalității, o îmbogățire a realului, o re-citire a sa [apud 95, p. 228]. RS se formează printr-un efort, prin munca colectivă a întregului grup, printr-un proces complex care poate fi accelerat sau încetinit de factorii exteriori. Procesul de transformare a RS însă decurge extrem de dificil, caracterizându-se prin prezența unui număr mare de obstacole: de la refuzul din ignoranță până la homeostazie, obișnuință, nesiguranță sau simțul competenței și al vanității. Aceste obstacole induc, în opinia lui Adrian Neculau, o stare de tensiune psihologică la nivelul fiecărui membru al colectivității, un sentiment oarecum confuz, dublat de anxietate și o oarecare nostalgie după trecut [apud 90, p.174].

Complexitatea transformării RS este cauzată de complexitatea fenomenului în sine, dar și de activizarea unor factori inerenți procesului de transformare. În acest sens, M. L. Rouquette și C. Guimelli consideră că în faza de transformare a RS, presiunea exercitată asupra cognițiilor centrale existente duce la activarea unor scheme de negare, de respingere a excepției în favoarea menținerii regulii. În opinia lui J.-C. Abric, transformarea RS este însoțită de apariția la nivelul sistemului periferic a unor „scheme stranii”, care au rolul de a face apel la normal, de a calma spiritele, de a transpune o incongruență în termeni agreabili, de a propune o raționalizare în vederea transgresării situației tensionate apărute.

C. Flament explică, în același sens, că, fiind implicați în procesul de transformare a câmpurilor reprezentationale, indivizii totuși speră la o revenire la ceea ce a fost odinioară și rezistă; chiar dacă schimbarea de accente pare a fi inevitabilă, ei tind să păstreze o anumită reticență: ceva îi face să-și economisească energia cognitivă și să suporte, măcar o vreme, eventualele modificări latente ale circumstanțelor [apud 91, p. 1].

În transformarea unei reprezentări sociale se conturează trei faze:

- **faza de emergență**, caracterizată prin variabilitate mare de opinii, credințe și printr-o structurare slabă a acestora, prin acumularea de informații despre obiect și prin realizarea unor negocieri în cadrul grupului; unele idei care apar în această fază sunt abandonate, fiind trecătoare și contradictorii; la această etapă, grupul realizează un efort pentru a clarifica și a structura ideile;

- ***faza de stabilitate*** este etapa de maturitate a reprezentării și de impunere a lor în schimbările sociale; se caracterizează printr-o înaltă consensualitate, relații stabile între elemente și o structurare accentuată;

- ***faza de transformare*** se caracterizează prin apariția elementelor noi în relația cu obiectul RS; transformarea propriu-zisă are loc atunci când informațiile se integrează în structura reprezentării [36, p. 188].

Cercetătorii din domeniu considera că schimbările insistente ale mediului înconjurător și schimbările semnificative la nivelul contextului social, ideologic global implică schimbări la nivelul obiectului RS. Influența contextului social se reflectă în reprezentări prin prisma practicilor sociale.

Guimelli conceptualizează o schemă complexă a transformării RS, în care procesele au loc consecutiv [apud 36, p. 192]: Apariția evenimentului cu impact asupra grupului
—► modificarea circumstanțelor exterioare —► apariția noilor practici și creșterea frecvenței acestora —► activarea schemelor care prescriu practicile noi —► reorganizarea câmpului RS —► intrarea noilor elemente în componența nucleului central.

Flament (1989) propune o explicativă care are la bază modificarea [apud 69 p. 167]:
Modificări ale circumstanțelor externe —► modificări ale practicilor sociale —► modificări ale prescriptorilor condiționali —► modificări ale prescriptorilor absoluți.

Procesul de transformare a RS se produce, în opinia lui Rouquette (2003) și Flament, atunci când se întrunesc două condiții:

- ***schimbarea contextului social este acceptată drept una ireversibilă:*** în situația în care purtătorul reprezentării va conștientiza imposibilitatea revenirii la reprezentarea inițială se va putea vorbi despre o transformare autentică a RS;

- ***implicarea actorilor sociali:*** grupurile implicate în schimbare trebuie să fie interesate în modificarea practicilor, implicarea având trei dimensiuni: *identificarea personală, valorizarea obiectului și percepția posibilităților de acțiune.*

În cazul în care situația este percepută drept iremediabilă, transformarea este inevitabilă, iar formele pe care le poate lua ea o pot caracteriza, în opinia lui J.-C. Abric, drept rezistentă, progresivă sau brutală [apud 36, p. 193-195].

Transformarea progresivă are loc atunci când practicile nou-apărute în câmpul social nu intră în contradicție totală cu cognițiile centrale. Caracteristic acestei transformări sunt restructurările cognitive treptate, lente, care activează treptat scheme integratoare ale nucleului central.

Transformarea rezistentă se produce atunci când practica nouă este preluată de schemele periferice, iar prin intermediul mecanismelor clasice de apărare, poate fi armonizată cu nucleul central.

Transformarea brutală presupune că practicile noi vizează chiar elementele centrale, semnificațiile principale ale reprezentării, iar modificarea este directă și totală.

Cu referire la practicile sociale, specialiștii din domeniu constată că în derularea lor accentul cade pe tipurile de conduită umană extinse, vizibile și identificabile social. Practicile sociale reprezintă o schemă de conduită, un scenariu acțional, un comportament posibil pentru o anumită situație. M.-L. Rouquette susține că o schimbare de practică socială, indusă de o evoluție tehnică sau de altă natură, poate antrena o schimbare de reprezentare; schimbarea practicilor și schimbarea reprezentării acestora sunt corelative. Mai mult decât atât, unii autori (C. Flament, M. L. Rouquette, C. Guimelli) susțin că principalul imbold (sau chiar unicul) de modificare a RS se constituie doar pe fundalul apariției noilor practici sociale.

Procesul de transformare a RS se poate produce numai în cazul în care apar noi practici sociale. M. Curelaru susține, în acest sens, că practicile sunt cele care modelează RS și ideologiile asumate de indivizi; ele sunt primele care apar în câmpul social și determină, prin acumulare, modificarea RS [apud 96, p.85].

În domeniul studiului RS există câteva teorii, care tind să explice modul în care o reprezentare socială se modifică prin schimbarea practicilor sociale: *teoria angajamentului*, *teoria disonanței cognitive* și *teoria autopercepției*.

În opinia adepților *teoriei angajamentului* (C.A. Kiesler, J.W. Thibaut, H.H. Kelley ș.a.), acțiunile provocate de circumstanțe se caracterizează prin aceea că nu corespund viziunilor, atitudinilor, motivațiilor prealabile, fiind însă în concordanță cu viziunile, atitudinile și motivațiile induse de noile provocări.

Conform *teoriei disonanței cognitive* (L. Festinger, M.J. Carlsmith, J. Converse, J. Cooper ș.a.), există un disconfort și o frustrare simțită de o persoană în momentul când realizează o sarcină mai puțin interesantă pentru el, persoana tinzând să reducă încordarea prin adaptarea modului său de a gândi și simți la ceea ce este nevoită să facă.

Teoria autopercepției [136] explică modul în care indivizii încep a se defini pe ei înșiși prin observarea propriului comportament și a circumstanțelor în care se văd nevoiți să acționeze.

Schimbarea RS devine posibilă, prin urmare, prin schimbarea practicii sociale, iar în urma acestei transformări, acceptarea unor practici noi îi face pe indivizi deseori să mențină

concordanța între ceea ce fac și ceea ce gândesc, să reducă tensiunile provocate de instituirea necunoscutului, să recurgă la o altă variantă a respectului de sine [96, p. 88].

Sintetizând cele expuse mai sus, se poate afirma că dezmințirea reprezentării prin practici devine posibilă doar atunci când ultimele întrunesc următoarele caracteristici: sunt active; consună în deplinătate cu principiile condiționalității; se produc în public, în văzul tuturor; presupun depuneri de efort; aduc un avantaj evident; poartă un caracter recurent; se desfășoară cu o frecvență crescândă; influențează neînsemnat ansamblul universului comunitar.

Amintind una din cele mai populare și acceptate de întreaga comunitate științifică caracteristici a reprezentării sociale putem spune că ea este o formă de cunoaștere, elaborată social și împărtășită, având un scop practic și concurând la construirea unei realități comune unui ansamblu social [67, p. 88].

1.5. Concluzii la capitolul 1

Familia devine tot mai sensibilă la transformările ce se produc în societate. Cuplul conjugal este interesat de satisfacerea nevoilor proprii, a intereselor proprii, de realizarea în plan profesional și mai puțin de îndeplinirea sarcinilor pe care societatea le atribuie instituției familiale. Cercetând literatura de specialitate, lucrările de psihologie dedicate familiei și reprezentărilor sociale, putem deduce următoarele:

a) *Familia* se definește drept un grup de persoane care sunt unite între ele prin mariaj sau rudenie, fiind constituită din soț, soție, părinții acestora, copii, cât și alte persoane care întrunesc caracteristica de rudă; la rândul său, familia exercită câteva funcții importante care dictează funcționalitatea acesteia: funcția reproductivă (sau demografică), care presupune procrearea, eternizarea speciei umane; funcția economică care se regăsește în larga posibilitate de alegere a regimului matrimonial, în modul de legiferare a locuinței etc.; funcția educativă și funcția comunicativă, care se reflectă în stilurile de comunicare adoptate de către membrii unei familii, funcția psihologică - ambianța pozitivă creată și acceptată de către membrii familiei, care contribuie nemijlocit la menținerea stării psihologice de bine, creșterea personală, și, nu în ultimul rând, starea de bine fizică a persoanei.

b) Constituind unul din cele mai vechi grupuri sociale, apărut în primele perioade de dezvoltare a civilizației și fiind una din cele mai viabile structuri, familia este și sensibilă la schimbările sociale, este permanent influențată de transformările sociale de diferite dimensiuni, ceea ce se constată și în societatea contemporană, inclusiv în Republica Moldova. Problemele de supravețuire a familiei, adaptarea rapidă la noile condiții solicită cunoașterea științifică a

familiei, a tendințelor de dezvoltare și a căilor de soluționare a problemelor apărute. Importanța familiei pentru societate îndreptățește cheltuielile intelectuale și economice pentru suportul familiei.

c) Actualmente, problema familiei și a influenței modificărilor sociale asupra ei din Republica Moldova, a identificării posibilităților de sprijin psihologic poate fi soluționată, dată fiind nu doar conștientizarea ei, ci și existența unui instrument de cercetare și dezvoltare eficient – reprezentările sociale –deosebit prin valoarea dublă pentru structurile sociale: de cunoaștere și transformare.

d) Cunoașterea reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova necesită o atenție deosebită, valorificarea potențialului lor transformator poate spori importanța familiei pentru societatea contemporană. RS ale familiei au un rol decisiv în dinamica familiei ca instituție socială, oferind posibilități de descoperire facilă a realității înconjurătoare, a situației la care asistăm în sistemul familial.

În acest context, apare o serie de întrebări: Care este structura și conținutul RS a familiei pentru cetățenii din Republica Moldova la etapa actuală? Care este RS a familiei pentru diverse categorii de vârstă? Există diferențe între RS a familiei ale persoanelor din mediul rural și urban? Cum influențează nivelul de studii al persoanei RS ale familiei? Cum putem acorda suport psihosocial familiei cunoscând RS ale familiei și valorificându-le ca instrument de modificare, dezvoltare a RS? Răspunsul la aceste întrebări pot fi obținute printr-o cercetare fundamentală a RS a familiei în Republica Moldova.

Întrucât analiza cercetărilor actuale a reprezentării sociale a familiei atât din Republica Moldova cât și din afara țării este una investigată fragmentar și insuficient cercetată, am înaintat următorul scop și obiective ale demersului investigational:

Scopul cercetării rezidă în identificarea elementelor constitutive ale reprezentării sociale a familiei la populația din Republica Moldova, din perspectiva diferențelor de vârstă, de gen, a mediului de proveniență și a studiilor, cât și depistarea posibilităților de dezvoltare a respectivului construct prin intervenția de tip psihosocial.

Obiectivele și direcțiile de soluționare vizează: cercetarea și elaborarea fundamentelor teoretice cu privire la familie și reprezentarea socială; determinarea conținutului reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova; determinarea posibilităților de influență cu impact pozitiv asupra elementelor periferice a RS a familiei la adolescenți prin modelarea unor episoade de schimbare a practicii sociale aplicând un program de intervenție psihologică; formularea

concluziilor finale privind conținutul actual al reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova și posibilitatea de influențare și îmbogățire a conținutului ei.

2. STUDIUL REPREZENTĂRII SOCIALE A FAMILIEI ÎN CONTEXTUL SCHIMBĂRILOR SOCIO-ECONOMICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

2.1. Designul demersului diagnostic

Demersul nostru aplicativ, circumscris acestui capitol, are la bază două postulate: reprezentarea socială a familiei dispune de o structură, formată din nucleu central și elemente periferice (1); reprezentarea socială suportă modificări, cauzate de diferiți factori (2).

Scopul cercetării: Spațiul social al cercetării reprezentându-l Republica Moldova, *ne propunem* să identificăm conținutul reprezentării sociale a familiei ca celulă de bază în societatea contemporană din Republica Moldova. Dimensiunile studiului înscriu valorile și aspectul estetic, cercetarea urmând să ofere date cu privire la ideile, idealurile, valorile, atitudinile, credințele populației din Republica Moldova despre familie. Or reprezentările sociale sunt „sisteme de noțiuni, valori și practici relative la obiecte, instrumente de orientare în perceperea situației” [36, p. 30].

Obiectivele acestui demers investigational sunt:

- determinarea conținutului reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova pentru întregul lot supus cercetării;
- determinarea conținutului reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova pentru variabilele: vârstă, gen, mediul de proveniență și nivelul de studii;
- identificarea existenței unor elemente comune și/sau individuale atât în nucleul central, cât și în elementele periferice ale reprezentării sociale a familiei pentru toate variabilele supuse cercetării;
- formularea concluziilor privind conținutul actual al reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova.

Ipotezele studiului sunt:

- a) Conținutul reprezentării sociale a familiei prezintă elemente comune, dar și elemente individuale, atât în nucleul central, cât și în zona periferică, la toți subiecții supuși investigației, indiferent de gen, vârstă, nivel de studii și medii de proveniență.
- b) Conținutul reprezentării sociale a familiei la adolescenți se axează pe doi vectori: vectorul ce corelează cu reprezentarea socială a familiei ca instituție socială; vectorul ce corelează cu reprezentarea socială a familiei ca realitate psihologică, asociindu-se cu structuri de tipul: *casă, bani, copii* etc.

Investigația a avut loc în perioada 2012-2017, fiind realizată în 5 etape:

1. selectarea metodelor și tehnicilor investigaționale; promovarea experimentului pilot pe un lot de 300 de persoane, selectate aleatoriu; verificarea eficienței metodelor selectate;
2. aplicarea și verificarea valabilității chestionarelor (în final, au fost colectate 663 de chestionare valide); crearea bazei de date a rezultatelor obținute;
3. prelucrarea cantitativă a datelor (calcularea frecvenței asociațiilor, a rangului apariției și cel al importanței), verificarea existenței diferențelor semnificative dintre variabile prin aplicarea programului statistic SPSS 20; interpretarea calitativă a datelor;
4. determinarea posibilităților de influență cu impact pozitiv asupra elementelor periferice a RS a familiei la adolescenți, prin modelarea unor episoade de schimbare a practicii sociale, elaborând, aplicând și validând un program de intervenție psihologică.
5. elaborarea concluziilor și recomandărilor privind rezultatele obținute.

Având la bază conceptele despre reprezentarea familiei (elucidate în capitolul 1), în identificarea conținutului reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova, am ținut cont de mai multe variabile: vârsta subiecților, genul, mediul de proveniență și nivelul de instruire. În studiu au fost implicate 663 de persoane selectate aleatoriu, cu vârsta cuprinsă între 17 și 50 de ani, dintre care :

Criteriul gen:

- 349 de femei;
- 314 bărbați;

Criteriul vârstă:

- 214 persoane cu vârsta între 17-24 ani (adolescenți);
- 215 persoane cu vârsta între 25-34 ani (tinere);
- 234 persoane cu vârsta între 35-50 ani (adulți);

Criteriul proveniență:

- 363 persoane din mediul urban;
- 300 de persoane din mediul rural;

Criteriul nivelul educației:

- 145 persoane cu studii medii;
- 226 persoane cu studii medii speciale;

- 243 persoane cu studii superioare incomplete;
- 49 persoane cu studii superioare complete.

Demersul experimental al investigației a cuprins trei etape: constatare, formare și control.

La etapa de *constatare*, obiectivul vizat a fost identificarea conținutului structurii reprezentării sociale a familiei, ținându-se cont de vârstă, gen, mediu de proveniență și nivel de educație.

În vederea atingerii obiectivului, în perioada 2012-2017, au fost realizate următoarele acțiuni: a fost determinat lotul experimental; au fost selectate metodele de cercetare a reprezentării sociale; au fost aplicate chestionare pe un lot de cercetare pilot, format din 300 de persoane, selectate aleatoriu; a fost evaluată eficiența metodelor aplicate; au fost aplicate, repetat, chestionarele pe un lot extins (în final, obținându-se 663 de chestionare valide); a fost creată baza de date în programul Microsoft Office Excel 2007 și în programul statistico-matematic SPSS 20; a fost dedus conținutul general al reprezentării sociale a familiei și conținuturile particulare, ținându-se cont de patru variabile: vârstă, gen, mediu, nivelul educației.

La etapa *formativă*, s-a urmărit modificarea conținutului reprezentării sociale a familiei la adolescenți la nivelul elementelor periferice prin modelarea unor episoade de schimbare a practicilor sociale. Pentru demersul formativ, am selectat 40 de adolescenți de ambele genuri (12 adolescenți și 28 de adolescente) care și-au dat acordul de a participa la evaluarea pre-intervenție.

Aceștia, la rândul lor au fost împărțiți în 2 grupuri:- grupul experimental (GE) – 20 de adolescenți;- grupul de control (GC) – 20 de adolescenți. Grupului experimental (GE) i s-a aplicat un program de intervenție psihologică, cu scopul de a produce schimbări la nivelul cognițiilor adolescenților, urmând să producă și schimbări ale reprezentării sociale a familiei acestora. În urma promovării programului de intervenție psihologică, au fost aplicate repetat metodele și tehnicile de investigare a reprezentării sociale a familiei asupra ambelor grupe GE și GC după modelul planurilor experimentale pretest-posttest.

Instrumentele cercetării au fost selectate în corespundere cu obiectivele formulate [17]:

1. metoda asociației libere [apud 37, p. 56-82];
2. tehnica prototipic-categorială [apud 36, p. 111];
3. metoda trierilor ierarhice succesive [apud 104, p. 352];
4. inducția prin scenariu ambiguu [153, p.7-21].

1. Asociația liberă sau **evocarea liberă** (Anexa 1) este una dintre primele metode aplicate la identificarea conținutului structurii reprezentărilor sociale și constituie o „etapă fundamentală a studiului oricărei reprezentări sociale” [93, p. 98]. Metoda dată a fost aplicată în două etape.

În prima etapă, subiecților li s-a propus să noteze cinci cuvinte sau îmbinări de cuvinte asemănătoare cu termenul inductor *familia*. Avantajul acestei metode constă în faptul că subiectul evocă termenii asociați spontan și fără a fi influențați. La această etapă au fost obținuți indicatorii care indică asupra frecvenței termenilor asociativi.

La etapa a doua, subiecții antrenați în experiment au ierarhizat acești termeni asociativi. Instrucțiunea a fost formulată în felul următor: „*Ierarhizați termenii asociativi de la cel mai important la cel mai puțin important, reflectând asupra cuvântului familia*”. Pentru a obține valoarea (cifra) care indică importanța termenului evocat în lanțul asociativ a fost folosită scala Likert.

2. Tehnica prototipic categorială [apud 37, p. 111-113] constă în realizarea unei congruențe între frecvența de apariție a unor elemente și rangul apariției elementelor respective. După crearea bazei de date, am purces la calcularea indicatorului de frecvență și a rangului de apariție. Am exclus termenii între care s-au identificat raporturi de sinonimie (*casă = cămin*) și termenii identici cu forme de plural (*ceartă - certuri*) pentru a obține pentru fiecare termen asociativ un rang al apariției. Rangul apariției furnizează informații privind poziția fiecărui termen în lanțul asociativ. Următorul pas a fost calcularea rangului importanței, apoi, obținând datele cu privire la frecvența, apariția și importanța termenilor asociativi, am purces la alcătuirea tabelului. În urma prelucrării datelor și a alcătuirii tabelelor prototipice-categoriale, a fost posibilă detectarea conținutului reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova. A fost identificat nucleul central și elementele periferice în general, cât pe diferite categorii de vârstă, gen, mediu de proveniență, studii.

3. Metoda trierilor ierarhice succesive [apud 104, p. 352] (Anexa 1), presupune selectarea unui corpus reprezentativ de cuvinte asociative, din care au fost triați 32 de termeni asociativi cu frecvență înaltă și joasă. Acești termeni au fost prezentați subiecților sub forma a 32 de fișe ce corespund celor 32 de termeni selectați, punându-se însărcinarea de a împărți termenii în două coloane a câte 16 itemi caracteristici obiectului cercetat și 16 necaracteristici obiectului cercetat. Procedura dată a fost repetată până ce subiectul nu a ajuns la câte 2 termeni ca fiind cei mai caracteristici și alții doi termeni ca fiind cel mai puțin caracteristici familiei. Metoda a fost folosită pentru a verifica conținutul nucleului central și organizarea elementelor periferice.

4. Inducția prin scenariu ambiguu [apud 36, p. 106-111] (Anexa 1) presupune redactarea unei descrieri, a unui text (*Textul A*) sub forma unei scurte narațiuni despre o familie cu scopul de a actualiza reprezentarea socială. Etapa identificării elementelor centrale ale reprezentării sociale presupune că subiecților le sunt propuse două texte: un text care se încheie cu referință clară la obiectul reprezentării studiate (*Textul B*) și un text care respinge această reprezentare (*Textul C*) [94, p. 70-76]. Prin *textul B*, și, în special, prin ultimul fragment, s-a urmărit verificarea centralității elementelor periferice, iar prin *textul C* – verificarea centralității elementelor centrale, identificate prin metodele aplicate anterior. Subiecții au fost rugați să-și expună părerea referitor la textele A, B, C, mai exact să precizeze în ce măsură istorioara prezentată corespunde sau nu unei descrieri adecvate a familiei. În acest scop, subiecților le-a fost propusă scala Likert cu cinci puncte. Următorul pas a presupus calcularea frecvenței pentru fiecare răspuns acordat fiecărui text și a procentajului respectiv. Menționăm că procedura de identificare a conținutului reprezentării sociale a fost aceeași pentru fiecare variabilă înaintată.

2.2. Investigația conținutului reprezentării sociale a familiei din Republica Moldova: prezentare generală

Demersul nostru analitic presupune, la prima etapă, prezentarea conținutului reprezentării sociale a familiei specifice întregului lot supus cercetării. La etapa a doua, prin metoda trierilor ierarhice succesive și a inducției prin scenariu ambiguu va fi verificată centralitatea nucleului central, obținut prin metoda asociației libere și tehnica prototipic-categorială pentru întregul lot investigațional. Următoarea etapă presupune analiza și prezentarea succesivă a datelor în funcție de vârstă, diferența de gen, mediul de proveniență (urban / rural) și nivelul de studii.

Prin metoda *asociației libere*, aplicată pe un lot de 663 persoane, au fost obținuți 3315 termeni asociativi pentru cuvântul inductor *familia*, dintre care 105 termeni asociativi figurează în răspunsuri o singură dată. În urma excluderii sinonimelor și a luării în calcul doar a asociațiilor care au obținut o frecvență mai mare de 1%, a fost stabilit un corpus de 21 de termeni asociativi pentru cuvântul inductor *familia*. Tabelul ce reflectă datele obținute în urma aplicării tehnicii prototipic-categoriale pentru întregul lot investigațional (Anexa 4) arată următoarele rezultate:

Se poate constata că termenii cu cea mai mare frecvență sunt: *copii* (10,08%), *bani* (8,24%), *probleme* (8,08%), *griji* (6,38%), iar cu cea mai mică frecvență sunt: *bucurie* (1,78%), *libertate* (1,69%), *înțelegere* (1,30%), *violență* (1,18%). Calculul importanței termenilor evocați și a rangului importanței acestora arată că termenii *copii* și *bani* își păstrează poziția atât ca rang

al apariției, cât și ca rang al importanței, situându-se pe locul I și, respectiv, II. Termenul asociativ *probleme*, cu rangul apariției 3, se deplasează spre poziția a VI-a în rangul importanței.

Termenul asociativ *casă*, cu rangul apariției 5, are poziția a III-a în rangul importanței. La fel, termenul asociativ *sex*, cu rangul apariției 6, își întărește poziția în rangul importanței, ocupând locul al 4-lea. Termenul *conflict*, cu rangul apariției 7, pierde poziția în rangul importanței, situându-se pe locul 12. Termenul asociativ *violență*, cu rangul apariției 21, ocupă poziția 22. Calculând rangul importanței pentru toți 105 termeni evocați de întregul lot investigational, a fost dedus procentul frecvenței de 0,90% și locul 21 în rangul importanței pentru termenul asociativ *infidelitate* (din cauza frecvenței joase, termenul nu se regăsește în tabelul final).

Figura distribuției termenilor se prezintă astfel:

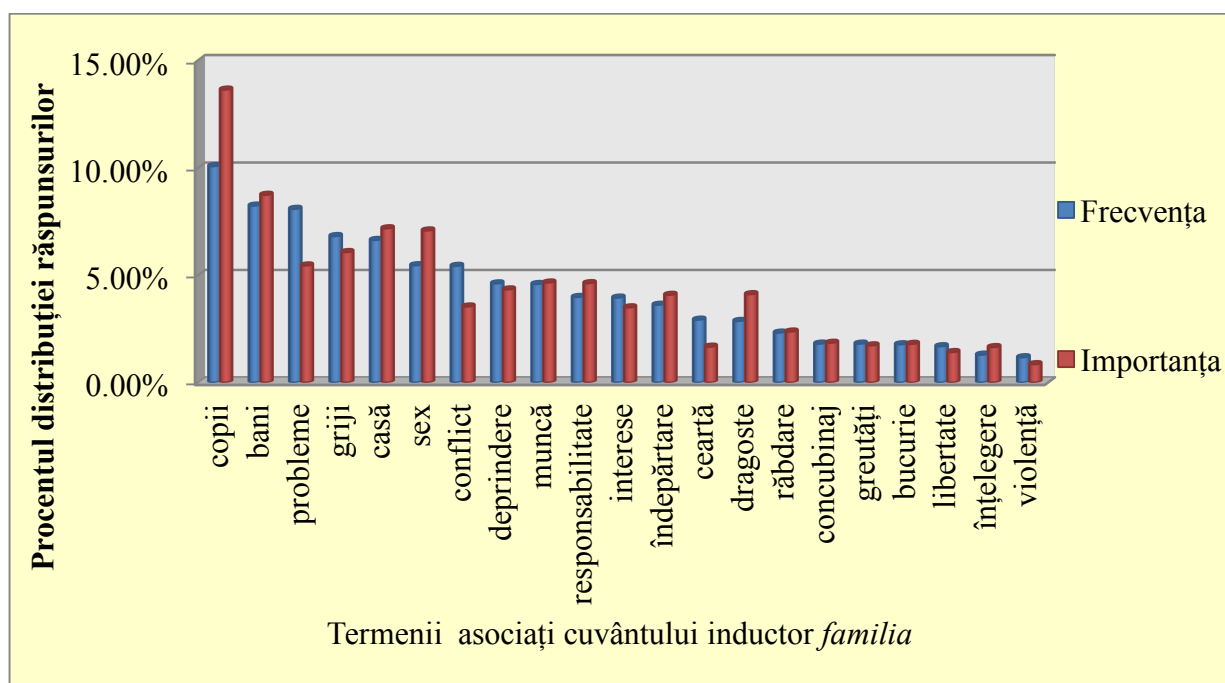

Fig. 2.1. Reprezentarea grafică a rangului apariției și a rangului importanței pentru cuvântul inductor „familia” pentru întregul lot investigational supus cercetării

Raportul dintre frecvența apariției termenilor asociativi și rangul apariției lor, conform tehnicii prototipic-categoriale, propusă de Vergès, [apud 36, p.111] se prezintă în tabelul 2.1.: Termenii asociativi *copii* și *bani* sunt, conform datelor obținute, centrali, iar termenii asociativi *înțelegere* și *violență* – periferici. Pentru clarificarea statutului termenilor *răbdare*, *concubinaj*, *greutăți*, *bucurie*, *probleme*, *griji*, *casă*, *conflict* ș.a., conform metodologiei elaborată de Vergès [apud 36, p. 113], sunt necesare studii suplimentare.

Tabelul 2.1. Frecvența și rangul apariției termenilor asociați cuvântului inductor „familia”.

	Rang înalt în apariție (elemente plasate pe primele locuri ale lanțului asociativ)	Rang scăzut în apariție (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ)
Frecvență ridicată (mai mare sau egală cu 140)	<i>copii, bani, probleme, griji, casă</i> (teme centrale)	<i>sex, conflict, deprindere, muncă</i> (statut ambiguu)
Frecvență scăzută (mai mică de 140)	<i>responsabilitate, interese, îndepărtare, ceartă, dragoste</i> (statut ambiguu)	<i>răbdare, concubinaj, greutate, bucurie, libertate, înțelegere, violență</i> (teme periferice)

În scopul verificării centralității termenilor asociativi obținuți prin metoda *asociației libere*, am aplicat întregului lot investigațional o altă metodă– metoda *trierii ierarhice succesive*.

Analizând datele obținute de la un lot investigațional de 663 de persoane, a fost obținut un corpus de 1326 de cuvinte care caracterizează obiectul cercetării, *familia*, și 1326 de cuvinte care nu corespund obiectului cercetării. După verificarea datelor și a excluderii sinonimelor, a fost obținută o listă de 32 de cuvinte care sunt caracteristice familiei și 33 de cuvinte care nu corespund descrierii familiei. La următoarea etapă, a fost calculată frecvența fiecărui cuvânt și a fost creat tabelul cu date. În tabele, au fost incluse doar cuvintele care au acumulat ca apariție 1% și mai mult (Anexa 2).

Examinând rezultatele obținute prin aplicarea metodei *trierii ierarhice succesive*, a fost identificată o serie de cuvinte asociative identice sau sinonime ale acestora, pentru care a rezultat o frecvență mare la aplicarea primei metode (*asociația liberă*). Este vorba despre asociațiile identificate ca teme centrale, precum: *copii* (FA = 171), *griji* (FA = 119) și *bani* (FA = 105). În calitate de teme periferice, au fost identificate asociațiile: *violență* (FA = 149), *unire* (FA = 164), *armonie* (FA = 110).

Cercetătorii din domeniu menționează existența unor structuri mai ample și a diferențierilor interne ale sistemelor [99, p. 119]. Se disting, în acest sens, în nucleul central, elemente *prioritare* (necondiționate, nesupuse provocărilor) și elemente *auxiliare* (care obțin valoare prin

raportare la primele). În cazul nostru, elementele prioritare sunt reprezentate de asociațiile *casă* și *copii*, iar cele auxiliare – de asociațiile *griji*, *casă* și *probleme*.

La fel, în cadrul sistemului periferic, se disting elemente *supraactivate*, care au o poziție privilegiată, și elemente *normale*, care nu dețin asemenea poziții. Pentru conceptul studiat de noi, elementele supraactivate sunt asociațiile *înțelegere* și *violență*, iar elemente *normale* – asociațiile *libertate*, *bucurie*, *greutăți* și *concubinaj*. Tabloul sinoptic al reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova arată astfel:

Tabelul 2.2. Reprezentarea socială a familiei în Republica Moldova pentru întreg lot investigational

ELEMENTE:			
CENTRALE		PERIFERICE	
prioritare	auxiliare	supraactivate	normale
<i>copii</i>	<i>griji, casă</i>	<i>înțelegere</i>	<i>libertate, bucurie</i>
<i>bani</i>	<i>probleme</i>	<i>violență</i>	<i>greutăți, concubinaj</i>

Centralitatea elementelor centrale și periferice obținute a fost verificată prin *metoda inducției prin scenariu ambiguu* [apud 36, p.111; 153, p. 7-21], (Anexa 2) pe întregul lot investigational, fără a se ține cont de variabilele vârstă, gen, mediu și studii. Datele obținute pot fi vizualizate în figura 2.2.:

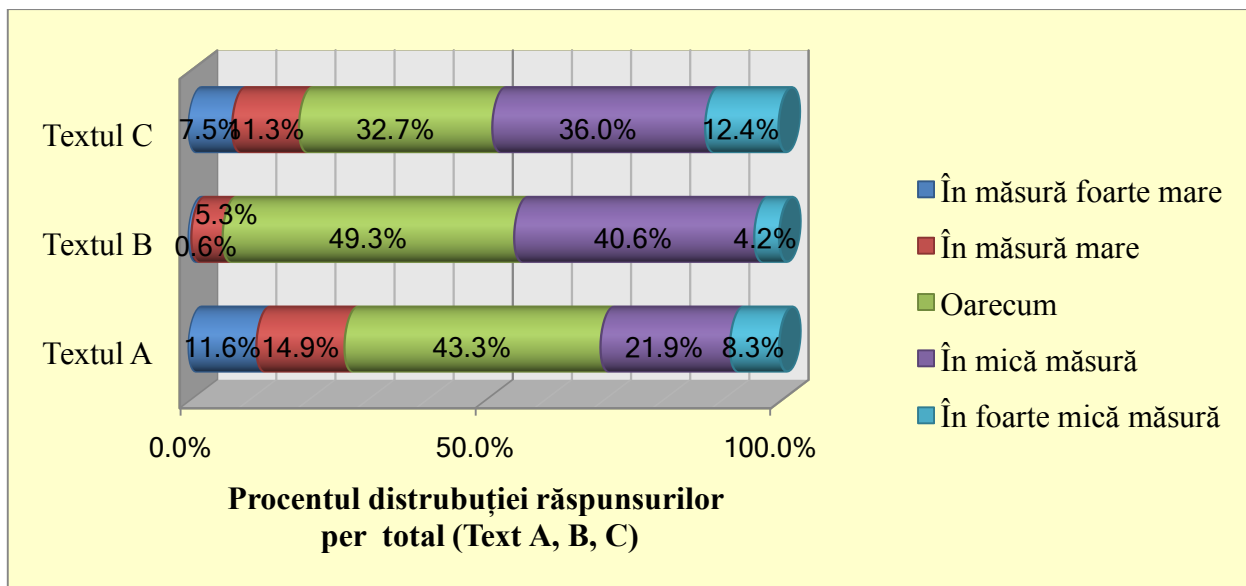

Fig. 2.2. Reprezentarea grafică a distribuției răspunsurilor pentru textele A, B și C, per total.

Analizând figura 2.2., se poate constata că cei mai mulți subiecți (43,3%) au considerat situația descrisă în Textul A ca pe una *oarecum* potrivită descrierii familiei (FA = 287).

Analizând rezultatele obținute pentru Textul B, se constată că cei mai mulți subiecți (49,3%) au considerat situația descrisă în textul B ca una *oarecum* potrivită descrierii familiei (FA = 327). Din analiza rezultatelor pentru Textul C, se observă că cei mai mulți subiecți (36,0%) au considerat că textul reprezintă *în măsură mică* o descriere a familiei.

În forma lor clasică, studiile axate pe cercetarea conținutului structurii reprezentării sociale se derulează în 3 etape consecutive. Aplicând *inducția prin scenariu ambiguu*, ca tehnică de cercetare a reprezentării sociale, am urmărit controlul centralității termenilor asociativi, identificați prin metodele precedente, respectând, în felul acesta, cerința formulată de J.-C. Abric: în a treia etapă de cercetare a reprezentării sociale e necesar a stabili dacă „elementele fundamentale”, identificate anterior, reflectă cu adevărat nucleul central al reprezentării [94, p. 70-76].

Subiecților antrenați în investigație li s-au pus la dispoziție trei texte în care este descrisă situația unei familii. Textele se încheie cu un enunț, prin care se pune în discuție nucleul central sau elementele periferice. Subiecții, cărora li s-a pus la dispoziție o scală Likert, au fost rugați să aprecieze textele și să precizeze dacă situația prezentată în text corespunde sau nu descrierii unei familii.

Prin aplicarea acestei metode, am urmărit recunoașterea situației prezentate în textul B (text în care încercăm să „atacăm” elementele periferice ale reprezentării sociale a familiei identificate prin metoda asociația liberă și prin tehnica prototipic-categorială) și nerecunoașterea totală a situației prezentate în textul C (text în care încercăm să atacăm nucleul central al reprezentării sociale a familiei prin aceeași metodă). Analizând datele din figura 2.2., observăm că cei mai mulți respondenți consideră *Textul A* și *Textul B* ca fiind *oarecum* potrivit descrierii unei familii, pe când *Textul C* este considerat de majoritatea respondenților „*în măsură mică*” potrivit descrierii unei familii. Constatăm, prin urmare, că întregul lot investigațional a recunoscut reprezentarea socială a familiei în *Textele A* și *B*, fapt care confirmă conținutul reprezentării sociale a familiei stabilite anterior la nivelul elementelor periferice. Pentru situația descrisă în *Textul C* (în care atacăm nucleul central), avem o apreciere a textului „*în măsură mică*” caracteristică descrierii unei familii, cu frecvență de 239 și „*oarecum*” cu o frecvență de 217. Considerăm că indicatorul „*oarecum*” cu valoarea 32,7% pentru deschierea din textul C se explică prin criza socio-economică profundă din ultimii ani din Republica Moldova. Aceeași explicație este valabilă și pentru rezultatul obținut în cadrul aplicării tehnicii prototipic-

categoriale. Pentru familiile din Republica Moldova, la momentul actual, banii reprezintă o valoare importantă fără de care nu pot fi satisfăcute necesitățile, fără de care familiile nu-și pot permite un număr mai mare de copii. Deducem, de asemenea, că subiecții supuși investigației nu au recunoscut reprezentarea socială a familiei descrisă în *Textul C* ca una adecvată descrierii unei familii, fapt ce ne permite să confirmăm conținutul reprezentării sociale a familiei depistate anterior la nivelul nucleului central.

Concluzia generală care se impune este că nucleul central al reprezentării sociale a familiei din Republica Moldova este format din termenii *copii* și *bani*, iar elementele periferice – din termenii *înțelegere* și *violență*.

Respectând aceeași metodă de calcul al frecvenței, rangului apariției și rangului importanței, am stabilit datele diferențiate pe categoriile de vârstă, gen, mediul de proveniență și studii.

2.3. Conținutul reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova din perspectiva diferențelor de vârstă, gen, mediul de proveniență și nivelul educației

Elementele constitutive ale reprezentării sociale a familiei la adolescenți

Aplicând metoda asociației libere pe un lot investigational de 214 adolescenți, au fost obținuți 1070 de termeni asociativi pentru cuvântul inductor *familia*, dintre care 96 de termeni erau unici. În urma excluderii sinonimelor și a luării în calcul a asociațiilor cu frecvența mai mare de 1%, a fost stabilit un corpus de 19 termeni asociați acestui cuvânt. În baza datelor obținute, a fost creat tabelul prototipic categorial pentru adolescenții implicați în cercetare (Anexa 3).

Constatăm că termenii care au acumulat cea mai mare frecvență sunt: *bani* (8,41%), *probleme* (8,32%), *copii* (7,01%), *sex* (6,82%), iar termenii cu frecvență mică sunt: *înțelegere* (1,87%), *despărțire* (1,78%), *bucurie* (1,31%), *divorț* (1,03%).

Calculând importanța termenilor evocați și rangul importanței acestora, se poate constata că termenii evocați se caracterizează diferit prin rangul importanței. Astfel, termenul asociativ *bani*, care are cea mai înaltă frecvență (FA =90), scade nesemnificativ ca importanță, ocupând poziția a II-a, însă termenul asociativ *probleme*, pe locul doi ca frecvență (FA =89), ocupă poziția a 5-a în rangul importanței. Termenul asociativ *copii* (FA =75) își păstrează poziția a 3-a atât în rangul apariției, cât și în cel al importanței, o schimbare semnificativă însă se produce în cazul termenului asociativ *sex* (FA =73): ca frecvență el ocupă poziția a IV-a, iar ca importanță este clasat pe locul întâi. Termenul asociativ *înțelegere* (FA =20) se ridică cu trei unități mai sus,

ocupând în rangul importanței locul al 13-lea, comparativ cu termenul asociativ *despărțire* (FA =19), care scade ca importanță, ocupând poziția a 19-a. Termenul asociativ *bucurie* (FA =14) își schimbă poziția în rangul importanței doar cu o treaptă, iar termenul asociativ *divorț* (FA =11) scade în importanță, ocupând poziția a 23-a.

Calculând rangul importanței pentru cei 96 de termeni unici, s-a obținut un procent al frecvenței de 0,93% pentru termenul asociativ *respect* (FA =10) și rangul importanței 18; pentru termenul asociativ *fericire* (FA =9) – procentul frecvenței 0,84% și rangul importanței 20; pentru termenul asociativ *libertate* (FA =9) – procentul frecvenței 0,84% și rangul importanței 22; pentru termenul asociativ *lucru* (FA =8) – procentul frecvenței 0,75% și rangul importanței 21. Acești termeni nu au fost incluși în tabel (Anexa3), din motiv că au o frecvență mai mică de 1%, însă merită atenția dat fiind că au o importanță mai mare decât ultimul termen asociativ *divorț* (FA =11) cu rangul importanței 23. Distribuția datelor poate fi urmărită în figura 2.3.:

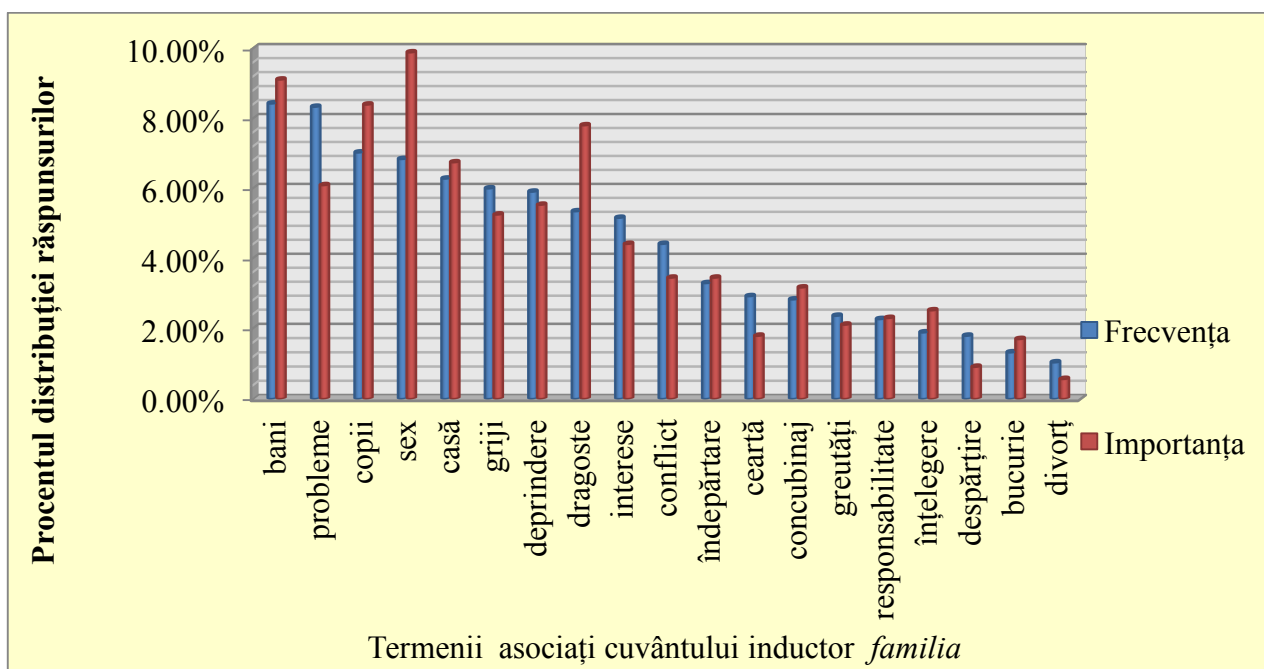

Fig. 2.3. Reprezentarea grafică a rangului apariției și rangului importanței pentru cuvântul inductor „familia” la adolescenți.

În tabelul 2.3. este prezentată frecvența de apariție a termenilor asociativi și rangul apariției lor, conform tehnicii prototipic-categoriale, propusă de Vergès [apud 36, p.111].

Termenii asociativi *bani* și *probleme* sunt, cu mare probabilitate, centrali, iar termenii asociativi *bucurie* și *divorț* sunt, cu mare probabilitate, periferici. Termenii *casă*, *griji*, *deprindere*, *dragoste*, *îndepărtare*, *greutăți*, *responsabilitate* ș.a. se află, după cum arată Vergès

[apud 40, p. 113], sub semnul întrebării, iar pentru clarificarea statutului lor sunt necesare metode suplimentare.

Tabel 2.3. Frecvența și rangul apariției termenilor asociați cuvântului inductor „familia” la adolescenți.

	Rang înalt de apariție (elemente plasate pe primele locuri ale lanțului asociativ)	Rang scăzut de apariție (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ)
Frecvență ridicată (mai mare sau egală cu 46)	<i>bani, probleme, copii, sex</i> (teme centrale)	<i>casă, griji, deprindere, dragoste, interese, conflict</i> (statut ambiguu)
Frecvență scăzută (mai mică de 46)	<i>îndepărtare, ceartă, concubinaj, greutăți, responsabilitate</i> (statut ambiguu)	<i>înțelegere, despărțire, bucurie, divorț</i> (teme periferice)

A doua metodă aplicată pe adolescenți a fost *metoda trierii ierarhice succesive*. Implicând în studiu 214 adolescenți, s-a obținut un corpus de 428 de cuvinte caracteristice obiectului cercetării *familia* și 428 de cuvinte care nu-i corespund.

După verificarea datelor și a excluderii sinonimelor, s-a obținut un corpus de 32 de cuvinte caracteristice familiei și 33 de cuvinte unice care nu corespund descrierii familiei. La următoarea etapă, a fost calculată frecvența fiecărui cuvânt și creat tabelul datelor, în care au fost incluse doar cuvintele cu apariția mai mare de 1%.

Examinând rezultatele obținute prin aplicarea metodei *trierii ierarhice succesive* (Anexa 3), au fost identificate o serie de cuvinte asociative identice sau sinonime ale acestora, care s-au evidențiat printr-o frecvență mare în cadrul primei metode, *asociația liberă*.

E vorba de asociațiile identificate ca teme centrale: *copii* (FA =40), *sex* (FA =34) și *probleme* (FA =25). În calitate de teme periferice, au fost identificate asociațiile: *singurătate* (FA = 36), *unire* (FA = 44), *armonie* (FA = 20), *infidelitate* (FA =15).

În final, propunem tabelul reprezentării sociale a familiei la adolescenți. Observăm că elementele prioritare, adică nucleul central, este alcătuit din termenii asociativi *bani* și *probleme*, iar elementele auxiliare sunt reprezentate de termenii *copii*, *sex* și *casă*. Elementele

periferice supraactivate sunt *bucurie* și *divorț*, iar elementele periferice normale – *despărțire*, *înțelegere* și *responsabilitate*.

Tabelul 2.4. Tabelul reprezentării sociale a familiei la adolescenți.

ELEMENTE			
CENTRALE		PERIFERICE	
prioritare	auxiliare	supraactivate	normale
<i>bani</i>	<i>copii, sex</i>	<i>bucurie</i>	<i>despărțire, înțelegere</i>
<i>probleme</i>	<i>casă</i>	<i>divorț</i>	<i>responsabilitate</i>

Rezultatele obținute prin *metoda inducției prin scenariu ambiguu* pentru vârsta adolescenței, pentru cele trei texte (A, B, C) (Anexa 3), sunt următoarele:

Cei mai mulți adolescenți (FA = 99) au calificat situația descrisă în *Textul A* ca una „oarecum” potrivită descrierii unei familii, aceștia reprezentând 46,3% din lotul investigational;

Evaluând *Textul B*, cei mai mulți adolescenți (FA = 104) au indicat calificativul „în măsură mică” potrivită descrierii unei familii, aceștia reprezentând 48,6% din lotul investigational;

Analizând rezultatele obținute pentru *Textul C*, se poate constata că cei mai mulți adolescenți (FA = 86) au considerat situația descrisă ca una „oarecum” potrivită descrierii unei familii, aceștia reprezentând 40,2% din lotul investigational.

În baza analizei datelor din tabelele frecvențelor (Anexa 3), se poate constata că cei mai mulți adolescenți consideră *Textul A* și *Textul C* ca fiind „oarecum” potrivite descrierii unei familii, pe când *Textul B*, este calificat de majoritatea adolescenților drept „în măsură mică” potrivit descrierii unei familii.

Considerăm că reprezentarea socială a familiei la adolescenți este influențată de particularitățile de vârstă ale acestora: autocunoaștere, autoevaluare în raport cu sine și cu cei din jur, integrare treptată în valorile vieții și modelarea personalității [81, p. 199-203]. Viziunea diferită a adolescenților este reflectată și în structura nucleului central identificat de noi la adolescenți, care este alcătuit din termenii *bani* și *probleme*.

Rezultatele obținute confirmă, o dată în plus, centralitatea termenilor asociativi obținuți, adolescenții identificând o descriere *oarecum* adecvată a familiei în *Textul C*. Cercetările recente realizate cu adolescenții contemporani constată reorientarea valorilor acestora, iar direcția modificării reprezintă orientarea spre valori materiale, precum bani, obiecte, accesorii și spre interese personale, precum *avuția* și *popularitatea*. Factorii care influențează această reorientare

sunt, în opinia specialiștilor, familia, numărul în creștere de divorțuri, familiile dezintegrate, tendința de a duce o viață solitară, serviciul etc. [49, p. 8-10; 50, p. 37-46].

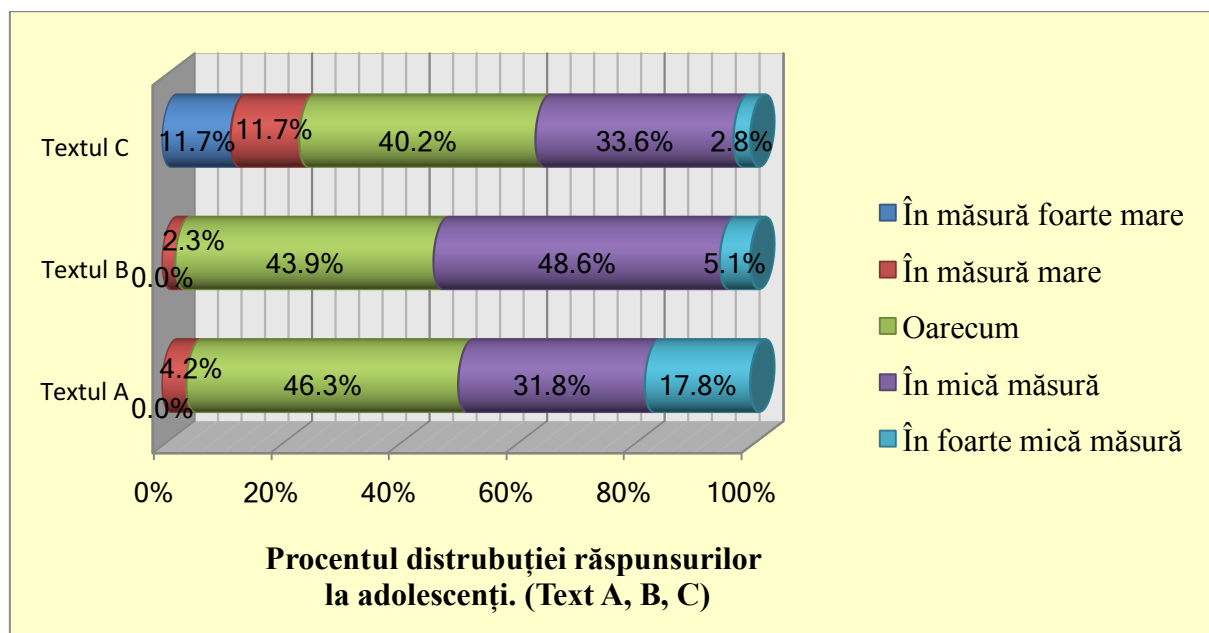

Fig. 2.4. Reprezentarea grafică a distribuției răspunsurilor la adolescenți pentru Textele A, B, C.

Elementele constitutive ale reprezentării sociale a familiei la tineri

Prin aplicarea metodei asociației libere asupra a 215 tineri, au fost obținuți 1075 de termeni asociativi pentru cuvântul inductor *familia*, dintre care 54 sunt unici. În urma excluderii sinonimelor și a luării în calcul a asociațiilor cu o frecvență mai mare de 1%, s-a ajuns la un corpus de 22 de termeni asociați cuvântului inductor *familia*. Următorul pas a fost crearea tabelului prototipic categorial pentru tinerii (Anexa 3) antrenați în cercetare, obținându-se următoarele rezultate:

Analizând tabelul (Anexa 3), se poate observa că termenii cu cea mai mare frecvență sunt: *copii* – 10,88%, *bani* – 8,0%, *griji* – 6,88%, *sex* – 6,33% și *probleme* – 6,23%. Termenii cu frecvență minimă sunt: *concubinaj* – 1,67%, *infidelitate* – 1,49%, *răbdare* – 1,40%, *înțelegere* – 1,30%.

Calculând importanța termenilor evocați, cât și rangul importanței acestora, se observă că unii termeni și-au păstrat poziția, iar alții și-au schimbat-o atât ca rang al apariției, cât și ca rang al importanței. Astfel, termenul asociativ *copii*, cu cea mai înaltă frecvență (FA = 117), își păstrează poziția și în rangul importanței. La fel, termenul asociativ *bani* (FA = 86) își păstrează poziția a doua în rangul apariției și în rangul importanței. Termenul asociativ *griji* (FA = 74)

scade ca importanță, ocupând poziția a 5-a, iar termenul asociativ *sex* (FA =68) crește ca importanță, ocupând poziția a 3-a. Termenul asociativ *înțelegere* (FA =14) înaintază cu 5 poziții.

Distribuția termenilor poate fi urmărită în figura 2.5.:

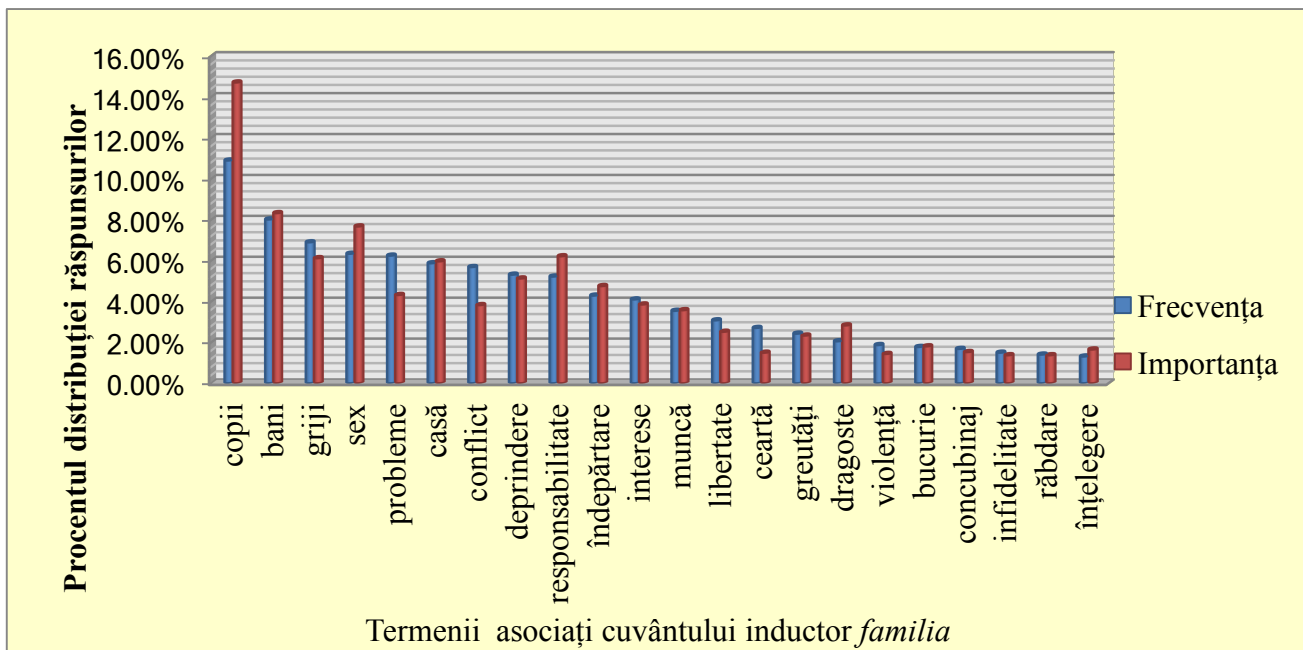

Fig. 2.5. Reprezentarea grafică a rangului apariției și a rangului importanței pentru cuvântul inductor *familia* pentru tineri.

Următorul pas a presupus crearea tabelului ce descrie raportul dintre frecvența de apariție a termenilor asociativi și rangul apariției lor, conform tehnicii prototipic-categoriale, propuse de Vergès [apud 36, p.111].

Tabelul 2.5. Frecvența și rangul apariției termenilor asociați cuvântului inductor *familia* pentru tineri.

	Rang înalt de apariție (elemente plasate pe primele locuri ale lanțului asociativ)	Rang scăzut de apariție (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ)
Frecvență ridicată (mai mare sau egală cu 44)	<i>copii, bani, griji, sex,</i> <i>probleme</i> (teme centrale)	<i>casă, conflict, deprindere,</i> <i>responsabilitate, îndepărtare</i> (statut ambiguu)

Frecvență scăzută (mai mică de 44)	<i>interese, muncă, libertate, ceartă, greutăți, dragoste</i> (statut ambiguu)	<i>violență, bucurie, concubinaj, infidelitate, răbdare, înțelegere</i> (teme periferice)
--	---	--

Termenii asociativi *copii* și *bani* sunt, cu mare probabilitate, centrali, iar termenii asociativi *răbdare* și *înțelegere* sunt, cu mare probabilitate, periferici. Termenii *casă, conflict, deprindere, responsabilitate, interese, muncă, libertate, ceartă* ș.a. se află, după cum menționează Vergès [apud 36, p.111] sub semnul incertitudinii, iar pentru clarificarea statutului lor sunt necesare metode suplimentare.

A doua metodă aplicată a fost metoda *trierii ierarhice succesive*, prin care s-a obținut un corpus de 430 de cuvinte caracteristice obiectului cercetării, adică *familiei*, și 430 de cuvinte care nu corespund obiectului cercetării.

După verificarea datelor și excluderea sinonimelor, au fost obținute 28 de cuvinte care sunt caracteristice familiei și 28 de cuvinte unice, care nu corespund descrierii acesteia.

Următoarea etapă a presupus calcularea frecvenței fiecărui cuvânt și crearea tabelului. În tabel au fost incluse doar cuvintele care au ca apariție 1% și mai mult. Distribuția datelor poate fi vizualizată în (Anexa 3).

Examinându-se rezultatele obținute prin aplicarea metodei *trierii ierarhice succesive*, au fost identificate o serie de cuvinte asociative identice sau sinonime ale acestora care s-au evidențiat printr-o frecvență mai mare la aplicarea primei metode, *asociația liberă*. Este vorba de asociațiile identificate ca teme centrale: *copii* (FA = 77), *bani* (FA = 29) și *griji* (FA = 25), *sex* (FA = 24). În calitate de teme periferice, au fost identificate asociațiile: *violență* (FA = 49), *fericire* (FA = 20), *înțelegere* (FA = 5), *infidelitate* (FA = 18).

Tabelul reprezentării sociale a familiei la tinerii din Republica Moldova prezintă următoarele date:

Tabelul 2.6. Reprezentarea socială a familiei la tineri.

ELEMENTE			
CENTRALE		PERIFERICE	
prioritare	auxiliare	supraactivate	normale
<i>copii</i>	<i>griji, sex</i>	<i>răbdare</i>	<i>violență, bucurie</i>
<i>bani</i>	<i>probleme</i>	<i>înțelegere</i>	<i>concubinaj, infidelitate</i>

Se observă că elementele prioritare, adică nucleul central, este alcătuit din termenii asociativi *copii* și *bani*, iar elementele auxiliare sunt reprezentate de termenii asociativi *griji*, *sex*, *probleme*. Elementele periferice supraactivate sunt reprezentate de termenii asociativi *răbdare* și *înțelegere*, iar elementele periferice normale – de termenii asociativi *violență*, *bucurie*, *concubinaj* și *infidelitate*.

Rezultatele obținute prin *tehnica inducției prin scenariu ambiguu* (Anexa 3) reflectă următoarea situație:

Cei mai mulți tineri au considerat situația descrisă în *Textul A* ca una „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA = 84), aceștia reprezentând 39,1% din totalul lotului investigațional. Analizând rezultatele obținute pentru *Textul B*, observăm că, și în acest caz, cei mai mulți tineri au considerat situația descrisă ca una „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA =108) – 50,2% din lotul investigațional.

Din analiza rezultatelor obținute pentru *Textul C*, observăm că cei mai mulți tineri au considerat situația descrisă în *Textul C* ca fiind „în măsură mică” potrivită descrierii unei familii (FA =82), aceștia reprezentând 38,1% din lotul investigațional.

În baza analizei datelor, se poate concluziona că cei mai mulți tineri consideră *Textul A* și *Textul B* ca fiind „oarecum” potrivite descrierii familiei, pe când *Textul C* este considerat de majoritatea tinerilor „în măsură mică” potrivit descrierii acesteia. Aceste rezultate trebuie analizate în contextul vârstei respective, care este una de stabilizare și de maturizare biopsihică deplină, în care subidentitățile sociale, profesionale, maritale, parentale se echilibrează prin obținerea unui statut și rol cu influențe pertinente pentru evoluția personalității și a comportamentului tânărului. Personalitatea tânărului se dezvoltă îmbinând în sine patru subsisteme:

a) *subsistemul operațional*, caracterizat prin înglobarea regulilor de viață, de conduită și trăirile interne;

b) *subsistemul structurilor sinelui*, care cuprinde perceperea, reprezentarea, idealul de sine (material, cultural, social) și nevoia de afirmare de sine, legată nemijlocit de dobândirea de statute și roluri;

c) *subsistemul emoțional*, adică cel al necesităților biologice, psihologice și social-culturale;

d) *subsistemul valorilor*, care se bazează pe cunoașterea și înțelegerea regulilor și a idealului de viață; acest subsistem protejează sinele și creează cadrul de extindere a idealului de sine și a sinelui social, prin valorificarea experienței personale și a elaborării unor forme superioare de adaptare [183]. Tinerețea este perioada provocărilor profesionale, familiale, parentale, financiare

etc., însă, în pofida obstacolelor (sărăcia, șomajul, migrația) cu care se confruntă tinerii în Republica Moldova, ei reușesc să creeze familii. Din motiv că situația economică din țară este una instabilă, marea majoritate a familiilor tinere sunt sărace.

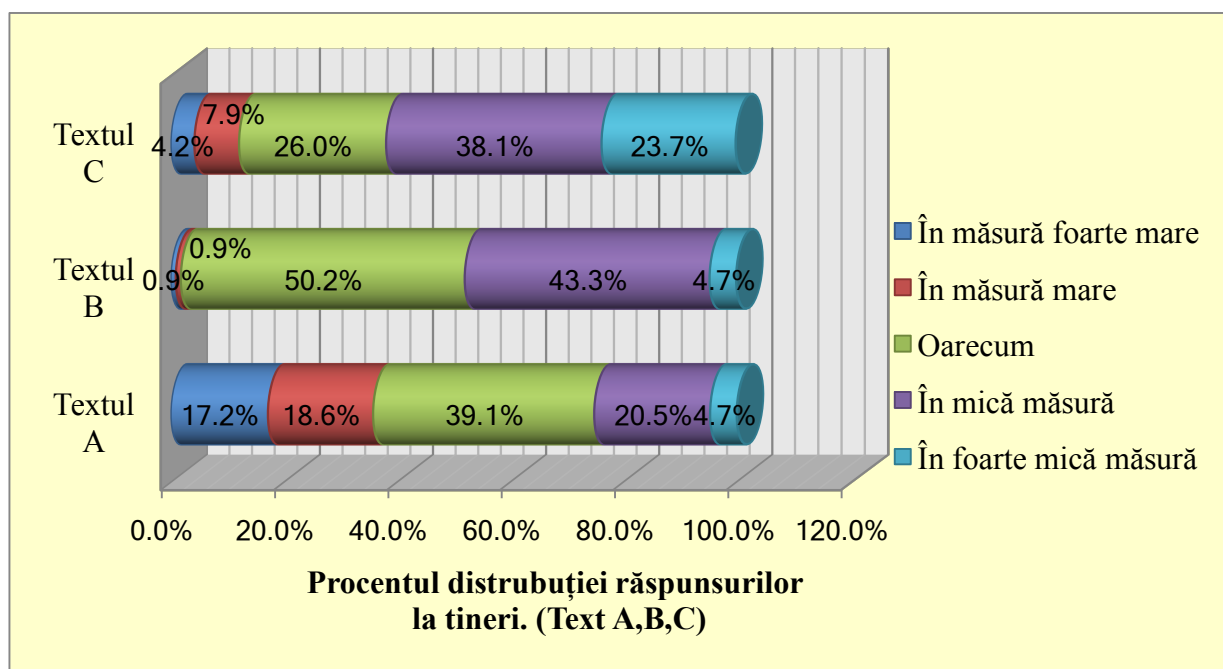

Fig. 2.6. Reprezentarea grafică a distribuției răspunsurilor la tineri pentru textele A, B, C.

Recunoașterea descrierii familiei în *Textul C* drept una „în măsură mică” confirmă centralitatea termenilor asociativi (a nucleului central) obținuți prin metoda *asociației libere*. Pentru descrierea din *Textul B*, prin care se verifică conținutul elementelor periferice, a fost obținut un rezultat pozitiv prin atribuirea calificativului „oarecum” potrivit descrierii unei familii, care confirmă structura elementelor periferice.

Elementele constitutive ale reprezentării sociale a familiei la adulți

Aplicând metoda *asociației libere* pe un lot investigational de 234 de adulți, au fost obținuți 1170 de termeni asociativi pentru cuvântul inductor *familia*, dintre care 43 de termeni unici. În urma excluderii sinonimelor și a luării în calcul a asociațiilor cu o frecvență mai mare de 1%, s-a ajuns la 19 termeni. Următorul pas a fost crearea tabelului prototipic categorial (Anexa 3), care reflectă următoarele rezultate:

În baza tabelului (Anexa 3), se poate observa că termenii cu cea mai mare frecvență sunt: *copii* – 12,48%, *muncă* – 9,57%, *probleme* – 9,40%, *bani* – 8,12%, iar termenii cu frecvență minimă sunt: *dragoste* – 1,37%, *libertate* – 1,20%, *infidelitate* – 1,11%, *concubinaj* – 1,03%.

Calculând importanța termenilor evocați și rangul importanței lor, observăm că primii doi termeni – *copii* și *muncă* – care au acumulat cea mai mare frecvență își păstrează poziția și în

rangul importanței. Termenul asociativ *probleme* (FA = 110) scade ca importanță cu 2 nivele, ocupând poziția a 5-a. Termenul asociativ *bani* (FA = 95) își întărește poziția, ridicându-se la nivelul 3 al rangului importanței. Termenul asociativ *dragoste* (FA = 16), *libertate* (FA = 17) și *infidelitate* (FA = 13) își păstrează poziția ca rang al apariției, cât și ca rang al importanței, ocupând pozițiile 16, 17 și, respectiv, 18. Termenul asociativ *concubinaj* (FA = 12) scade ca importanță, ocupând poziția 20.

E de menționat că termenul asociativ *greutăți* (FA = 9) s-a plasat pe poziția 19 în rangul importanței, însă nu a fost introdus în tabelul prototipic categorial, pentru că a acumulat doar 0,77% frecvență. Distribuția termenilor poate fi urmărită în figura 2.7.:

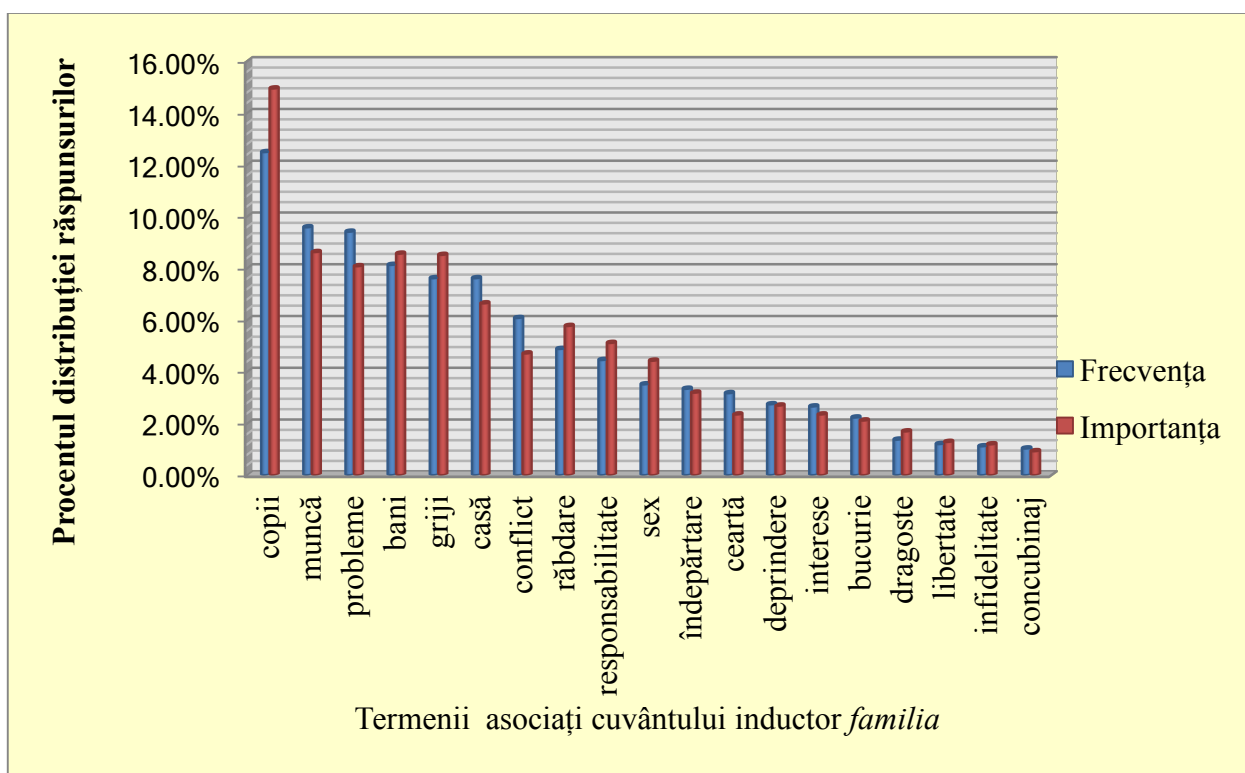

Fig. 2.7. Reprezentarea grafică a rangului apariției și a rangului importanței pentru cuvântul inductor *familia* la adulți

Următorul pas a constat în crearea tabelului ce reflectă raportul dintre frecvența de apariție a termenilor asociativi și rangul apariției lor conform tehnicii prototipic-categoriale propuse de Vergès [apud 36, p.111]. Termenii asociativi *copii* și *muncă* sunt, cu mare probabilitate, centrali, iar termenii *infidelitate* și *concubinaj* sunt, cu mare probabilitate, periferici. Termenii *griji*, *casă*, *conflict*, *responsabilitate*, *sex*, *ceartă* ș.a. se află, după cum menționează Vergès [apud 36, p.111], sub semnul incertitudinii, iar pentru clarificarea statutului lor sunt necesare metode suplimentare.

Tabelul 2.7. Frecvența și rangul apariției termenilor asociați cuvântului inductor *familia* la adulți

	Rang înalt de apariție (elemente plasate pe primele locuri ale lanțului asociativ)	Rang scăzut de apariție (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ)
Frecvență ridicată (mai mare sau egală cu 56)	<i>copii, muncă, probleme, bani</i> (teme centrale)	<i>griji, casă, conflict, răbdare</i> (statut ambiguu)
Frecvență scăzută (mai mică de 56)	<i>responsabilitate, sex, îndepărtare, ceartă, deprindere, interese, bucurie</i> (statut ambiguu)	<i>dragoste, libertate, infidelitate, concubinaj</i> (teme periferice)

Astfel, aplicând metoda *trierii ierarhice succesive* pe un lot investigațional de 234 de adulți, a fost obținut un corpus de 468 de cuvinte caracteristice familiei și 468 de cuvinte care nu-i corespund.

După verificarea datelor și excluderea sinonimelor, a fost obținută o listă de 23 de cuvinte caracteristice familiei și 27 de cuvinte unice, necaracteristice. La următoarea etapă, a fost calculată frecvența fiecărui cuvânt și a fost creat tabelul (Anexa 3), în care au fost incluse doar cuvintele cu procentul apariției mai mare decât 1%.

La examinarea rezultatelor obținute prin aplicarea metodei *trierii ierarhice succesive*, a fost identificată o serie de cuvinte asociative identice sau sinonime ale acestora care s-au evidențiat printr-o frecvență mare în cadrul primei metode aplicate, *asociația liberă*. E vorba despre asociațiile identificate ca teme centrale: *copii* (FA = 54), *responsabilitate* (FA = 61) și *probleme* (FA = 39), *bani* (FA = 60). În calitate de teme periferice, au fost identificate asociațiile: *unire* (FA = 75), *armonie* (FA = 60), *libertate* (FA = 18), *infidelitate* (FA = 12).

Se observă că elementele prioritare, adică nucleul central, este format din termenii asociativi *copii* și *muncă*, iar elementele auxiliare sunt reprezentate de termenii *probleme* și *bani*. Elementele periferice supraactivate sunt *infidelitate* și *concubinaj*, iar elementele periferice normale – *libertate* și *dragoste*.

Tabelul 2.8. Reprezentarea socială a familiei la adulți.

ELEMENTE			
CENTRALE		PERIFERICE	
prioritare	auxiliare	supraactivate	normale
<i>copii</i> <i>muncă</i>	<i>probleme</i> <i>bani</i>	<i>infidelitate</i> <i>concubinaj</i>	<i>libertate</i> <i>dragoste</i>

Analizând rezultatele obținute prin aplicarea *tehnicii inducției prin scenariu ambiguu* (Anexa 3) pentru *Textul A*, se poate constata că cei mai mulți adulți au considerat situația ca fiind „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA =104), aceștia reprezentând 44,4% din lotul investigațional.

În baza analizei rezultatelor obținute pentru *Textul B*, se poate afirma că cei mai mulți adulți au considerat situația descrisă ca fiind „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA =125), aceștia reprezentând 53,4% din lotul investigațional.

Rezultatele obținute pentru *Textul C* arată că cei mai mulți adulți consideră situația descrisă în *Textul C* ca fiind „în măsură mică” potrivită descrierii familiei (FA = 85), aceștia reprezentând 36,3% din lotul investigațional.

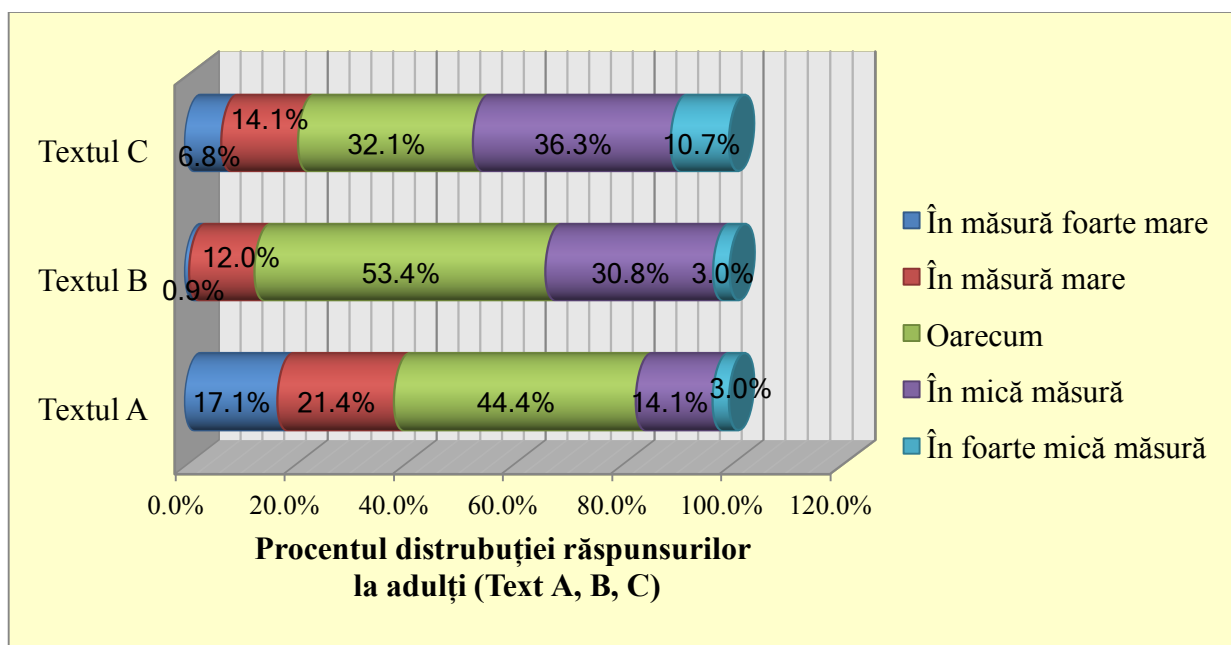

Fig. 2.8. Reprezentarea grafică a distribuției răspunsurilor la adulți pentru textele A, B, C.

Analizând datele din figura 2.8., se poate constata că cei mai mulți adulți consideră *Textul A* și *Textul B* ca fiind „oarecum” potrivite descrierii unei familii, pe când *Textul C* este apreciat drept „în măsură mică” potrivit descrierii acesteia. Pentru perioada adultă este caracteristică preocuparea pentru familie. Perioada adultă debutează cu expansiunea dorinței de întreținere a confortului afectiv, iar rolul parental este marcat de responsabilități. [102, p. 226, 81, p. 232-236]. Aceste trăsături explică opțiunea adulților implicați în chestionare pentru calificativul „în măsură mică” cu referire la *Textul C*. Rezultate chestionării confirmă, de asemenea, centralitatea nucleului central (*copii și bani*).

Rezultate obținute pe lotul investigațional la adulți sunt asemănătoare cu cele obținute pe lotul investigațional la tineri. Atât adulții, cât și tinerii consideră *Textul C* „în măsură mică” potrivit descrierii unei familii. Comparând rezultatele obținute pentru cele trei eșantioane, putem afirma că doar persoanele de vârstă adolescentină au recunoscut în *Textul C* o descriere adecvată a familiei.

Tinerii și adulții, la rândul lor, nu au recunoscut în *Textul C* o descriere oarecum adecvată a familiei. Situația atestată sugerează necesitatea lucrului cu adolescentul în vederea transformării reprezentării sociale a familiei.

Pentru a stabili dacă rezultatele analizei celor trei situații (descrise în *Textul A*, *Textul B* și *Textul C*) diferă sau nu semnificativ în funcție de variabila vârstă a subiecților, am utilizat, în calitate de metodă statistică, testul χ^2 al asocierii (*Independence Chi-Square Test*). Metoda (semnificația diferenței între frecvențe după criteriul χ^2) a fost aplicată pentru a compara frecvențele observate ale unei distribuții (variabile) cu frecvențele corespondente ale altei distribuții (variabile), ambele măsurate pe scale de tip nominal categorial.

În (Anexa 3), prezentăm *Tabelul de contingență* al frecvenței pentru cele trei situații (*Textele A, B, C*) în funcție de vârsta subiecților și semnificația diferențelor statistice obținute în cadrul testului χ^2 al asocierii.

Rezultatele obținute prin testul χ^2 pentru asocierea variabilelor (*vârstă* și *text*) indică asupra diferențelor puternic semnificative în funcție de vârsta subiecților: $\chi^2 (8) = 113,73$; $p < 0,0001$ (pentru *Textul A*); $\chi^2 (8) = 45,72$; $p < 0,0001$ (pentru *Textul B*); $\chi^2 (8) = 58,05$; $p < 0,0001$ (pentru *Textul C*). Rezultatele obținute au fost sintetizate în figura din (Anexa 3).

Rezultatele testului de statistică, evaluate pe cele trei situații (*Textele A, B, C*) au fost comparate după criteriul vârstă. Testul χ^2 pentru asocierea variabilelor indică faptul că rezultatele diferă semnificativ în funcție de vârstă.

Pentru adolescenți, descrierea familiei din *Textul A* apare ca una „oarecum” potrivită, situația din *Textul B* – ca una „în măsură mică” caracteristică descrierii familiei, iar cea din *Textul C* – ca una „oarecum” adecvată. Tinerii și adulții consideră situația din *Textele A* și *B* ca una „oarecum” potrivită descrierii familiei, iar cea din *Textul C* ca pe una „în măsură mică” adecvată. Pornind de la conținutul celor trei texte (*A*, *B* și *C*), putem concluziona că vârsta subiecților lasă o amprentă vizibilă asupra reprezentării sociale a familiei.

Drept ipoteză a fost formulată ideea existenței unor elemente distincte, dar și a unor elemente comune la diferite categorii de variabile. Astfel, la nivelul diferențelor de vârstă au fost identificate elemente comune la nivelul nucleului central: *copii* și *bani*.

Tabelul 2.9. Elementele comune și frecvența acestora înregistrate pentru vârstele investigate la nivelul nucleului central.

	Adolescenți	Tineri	Adulți
Nucleul central	<i>bani</i> (FA = 90)	<i>bani</i> (FA = 86)	<i>copii</i> (FA = 146)
		<i>copii</i> (FA = 117)	

Așa cum se poate constata din tabelul 2.9., un procent mare de subiecți adulți (62,39%) au evocat asociația *copii* în raport cu termenul *familie*. Observăm, de asemenea, că și tinerii au evocat asociația *copii*, pentru stimulul *familie* (54,41%).

Diferența nesemnificativă dintre cele două proporții din punct de vedere statistic ($\chi^2=2,94$; $p<0.10$) sugerează că, atât pentru adulți, cât și pentru tineri, prezența copiilor în viața lor are o importanță deosebit de mare. Studiile recente în domeniul familiei vorbesc despre o creștere esențială a vârstei de concepere a primului copil. Tot mai puține femei se hotărăsc să nască până la vârsta de 28-29 de ani. Aceste schimbări, în marea majoritate a cazurilor, s-ar datora faptului că, deși femeile nu refuză a avea copii, ele pun un accent special pe studii și pe consolidarea situației profesionale și a celei materiale [193]. Un studiu realizat în Republica Moldova în anul 2012 relevă faptul că femeile din mediul urban dau naștere primului copil în jurul vârstei de 25 de ani [184].

Se poate constata, în nucleul central, că un procent mare de *adolescenți* (42,05%) și *tineri* (40%) au evocat asociația *bani*, atribuindu-i o frecvență înaltă în raport cu înțelegerea semnificațiilor pe care le are termenul *familie*. Diferența nesemnificativă dintre cele două proporții din punct de vedere statistic ($\chi^2=0,19$; $p<0.90$ ns.) sugerează că adolescenții percep familia ca pe o sursă de bani. Situația socio-economică din Republica Moldova din ultimii 20 de ani, practic, a impus o bună parte din populație să plece peste hotare la muncă, mulți lucrând la

negru pentru a-și putea întreține copiii rămași acasă, de cele mai dese ori, cu bunicii. Coșmarul prin care au trecut aceste familii este de nedescris. Comunicarea *părinte – copil* a devenit una extrem de ocazională, copiii expunându-se riscurilor legate de privarea de afectivitate, precum și de lipsa de supraveghere, apariția cazurilor de devianță sau chiar delincvență [103, p. 3-8].

Astfel, banii câștigați în străinătate ajung să substituie emoțiile nerostite, nevoia neîmplinită, dar firească, de comunicare liberă între copil și părinte și nevoia de contact fizic. Mai exact, banii devin moneda de schimb pentru contactul real între un copil și un părinte [176].

Cercetătoarea L. Cuznețov, în lucrarea *Tratat de educație pentru familie*, aduce date concrete privind distribuirea resurselor financiare în cazul familiilor temporar dezintegrate. Astfel, bugetul familial este flexibil, neavând limite raționale și satisface orice dorință a copilului în 29% de cazuri [40, p. 357].

O altă explicație a frecvenței înalte a termenului asociativ *bani* în răspunsurile adolescenților este dată de particularitățile de vârstă a adolescentului. Este bine cunoscut că adolescența este perioada marilor schimbări, dar și a marilor provocări, perioada autoidentificării, a experiențelor, a experimentelor, dar și a riscurilor. La fel, ea este perioada plină de tensionări legate de autodeterminarea socială, morală, tendința spre independență și autonomie [40]. Pentru un adolescent, banii reprezintă un mod de a-și impresiona prietenii și de a-și câștiga atenția și respectul acestora.

Elementele constitutive ale reprezentării sociale a familiei din Republica Moldova, pentru genul feminin

Aplicând metoda asociației libere pe un lot investigațional de 349 de femei, au fost obținuți 1745 de termeni asociativi pentru cuvântul inductor *familia*, dintre care 96 de termeni asociativi unici. În urma excluderii sinonimelor și a luării în calcul a asociațiilor cu o frecvență mai mare de 1%, s-a ajuns la un corpus de 24 de termeni.

Următorul pas l-a reprezentat crearea tabelului prototipic categorial pentru acest lot investigațional (Anexa 4) .

Analizând tabelul prototipic-categorial, putem observa că termenii cu cea mai mare frecvență sunt: *copii* – 11,92%, *griji* – 7,62%, *probleme* – 6,59%, *bani* – 5,67%, iar cu cea mai mică frecvență sunt: *violență* – 1,32%, *infidelitate* – 1,32%, *fericire* – 1,15%, *respect* – 1,09%.

Calculând importanța termenilor evocați și rangul importanței acestora, se poate constata că primii trei termeni (*copii*, *griji* și *probleme*) cu cea mai mare frecvență își păstrează poziția de întâietate și în rangul importanței. Termenul asociativ *bani* (FA = 99) scade ca importanță cu 2 nivele, ocupând poziția a 6-a.

Termenii asociativi ce descriu situația pentru structura periferică a reprezentării despre familie își schimbă poziția în rangul apariției față de rangul importanței. Astfel, termenul asociativ *violență* (FA = 23) scade ca importanță, ocupând poziția 23. Termenul asociativ *infidelitate* (FA = 23) crește ca importanță, ocupând poziția 21. Termenul asociativ *fericire* (FA = 20) scade ca importanță, ocupând poziția 23, iar termenul asociativ *respect* crește ca importanță, ocupând poziția 22.

Distribuția poate fi urmărită în figura 2.9.:

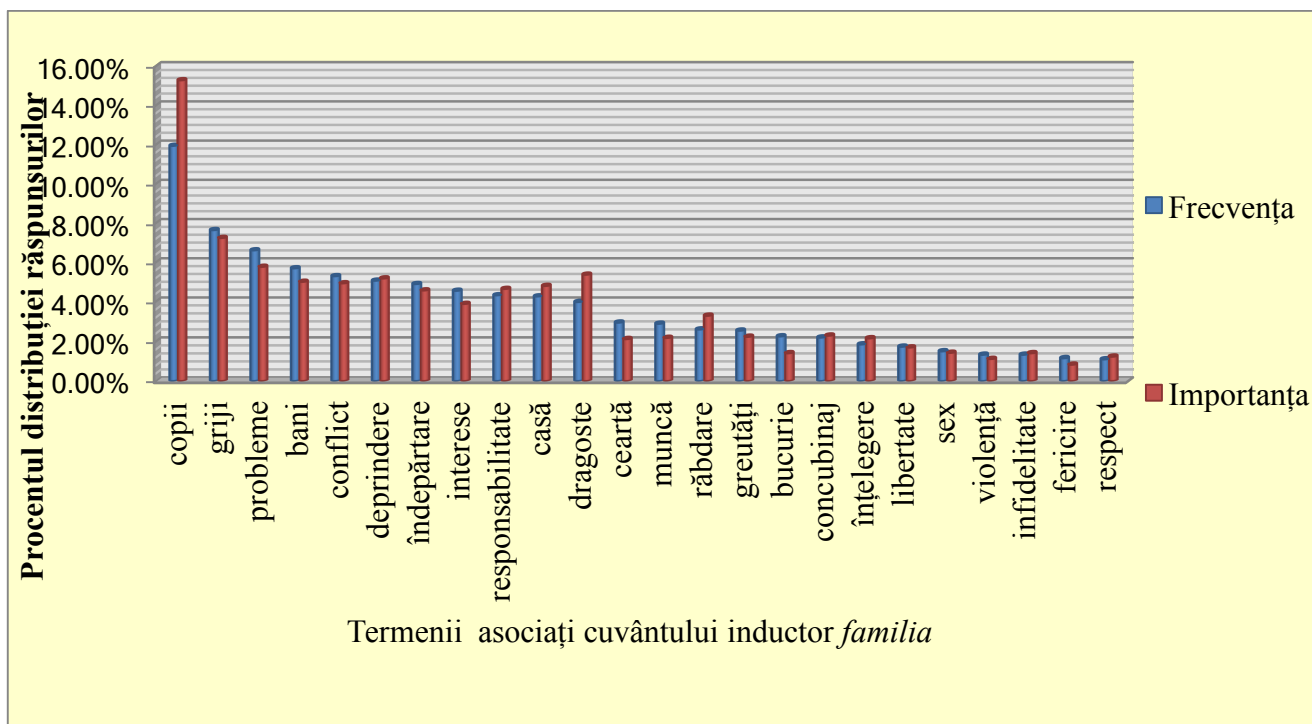

Fig. 2.9. Reprezentarea grafică a rangului apariției și a rangului importanței pentru cuvântul inductor *familia* pentru lotul investigațional feminin.

În baza rezultatelor obținute, a fost creat tabelul ce reflectă raportul dintre frecvența de apariție a termenilor asociativi și rangul apariției lor, conform tehnicii prototipic-categoriale propuse de Vergès [apud 36, p.111].

Termenii asociativi *copii* și *griji* sunt, cu mare probabilitate, centrali, iar termenii asociativi *fericire* și *respect* sunt, cu mare probabilitate, periferici.

Termenii *îndepărtare*, *interese*, *conflict*, *deprindere*, *ceartă*, *muncă*, *greutăți* ș.a. se află, după cum menționează Vergès [apud 36, p.111], sub semnul incertitudinii, iar pentru clarificarea statutului lor este necesară aplicarea unor metode suplimentare.

Tabelul 2.10. Frecvența și rangul apariției termenilor asociați cuvântului inductor familia pentru lotul investigațional feminin.

	Rang înalt de apariție (elemente plasate pe primele locuri ale lanțului asociativ)	Rang scăzut de apariție (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ)
Frecvență ridicată (mai mare sau egală cu 64)	<i>copii, griji, probleme, bani</i> (teme centrale)	<i>îndepărtare, interese,</i> <i>responsabilitate, casă,</i> <i>dragoste, înțelegere, libertate,</i> <i>sex</i> (statut ambiguu)
Frecvență scăzută (mai mică de 64)	<i>conflict, deprindere, ceartă,</i> <i>muncă, răbdare, greutăți,</i> <i>bucurie, concubinaj</i> (statut ambiguu)	<i>violență, infidelitate, fericire,</i> <i>respect</i> (teme periferice)

A doua metodă aplicată pe un lot investigațional de 349 de femei a fost *trierea ierarhică succesivă*, prin care a fost obținut un corpus de 698 de cuvinte caracteristice obiectului cercetării (*familiei*) și 698 de cuvinte care nu-i corespund. După verificarea datelor și excluderii sinonimelor s-au obținut 30 de cuvinte unice caracteristice familiei și 31 de cuvinte unice necaracteristice. În urma calculării frecvenței fiecărui cuvânt, a fost creat tabelul, în care au fost incluse doar cuvintele cu apariția 1% și mai mult (Anexa 4).

Examinând rezultatele obținute prin aplicarea *metodei trierii ierarhice succesive*, a fost identificată o serie de cuvinte asociative identice sau sinonime ale acestora care s-au evidențiat printr-o frecvență mare în cadrul primei metode aplicate, *asociația liberă*. Este vorba despre asociațiile identificate ca teme centrale precum: *copii* (FA = 115), *griji* (FA = 65) și *probleme* (FA = 34), *bani* (FA = 43). În calitate de teme periferice, au fost identificate asociațiile: *violență* (FA = 81), *infidelitate* (FA = 24), *fericire* (FA = 14), *unire* (FA = 94), *armonie* (FA = 54), *respect* (FA = 33).

Se poate observa că elementele prioritare, adică nucleul central, este alcătuit din termenii asociativi *copii* și *griji*, elementele auxiliare fiind reprezentate de termenii *probleme* și *bani*.

Elementele periferice supraactivate sunt reprezentate de termenii asociativi *fericire* și *respect*, iar elementele periferice normale – de termenii asociativi *violență* și *infidelitate*.

Tabelul 2.11. Reprezentarea socială a familiei la lotul investigațional feminin.

ELEMENTE			
CENTRALE		PERIFERICE	
prioritare	auxiliare	supraactivate	normale
<i>copii</i>	<i>probleme</i>	<i>fericire</i>	<i>violență</i>
<i>griji</i>	<i>bani</i>	<i>respect</i>	<i>infidelitate</i>

Aplicând *tehnica inducției prin scenariu ambiguu* (Anexa 4) și analizând rezultatele obținute (fig.2.10) pentru *Textul A*, constatăm că cei mai mulți respondenți de genul feminin (42,1%) au considerat situația descrisă ca fiind „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA =147).

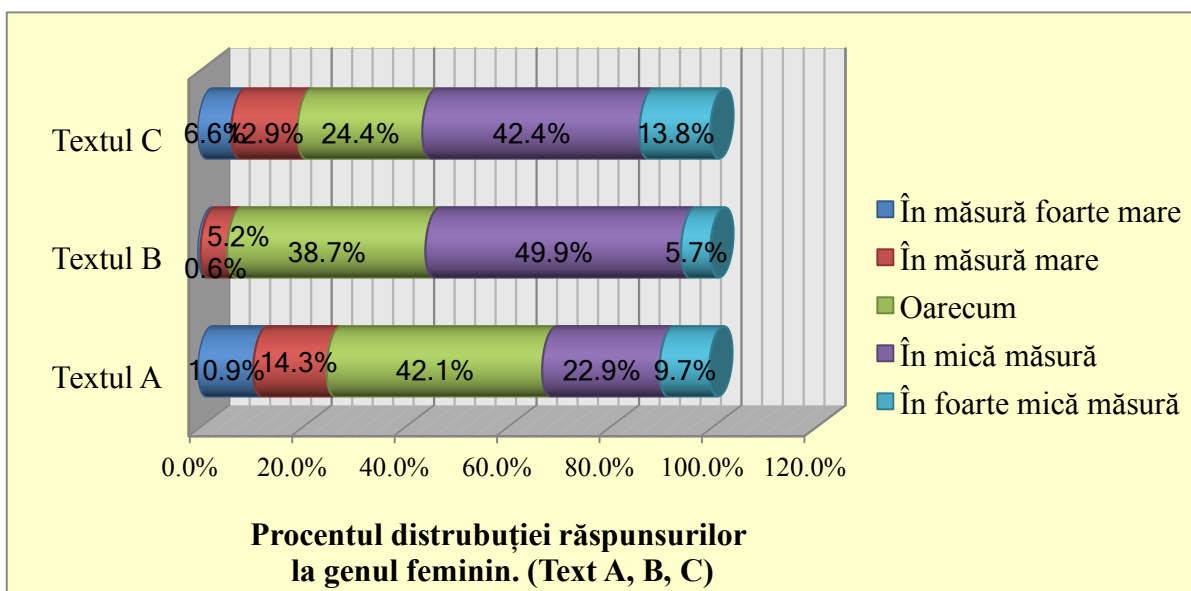

Fig. 2.10. Reprezentarea grafică a distribuției răspunsurilor pentru lotul investigațional feminin pentru Textele A, B, C.

Analizând rezultatele obținute pentru *Textul B*, se observă că cei mai mulți respondenți au considerat situația descrisă drept una „în măsură mică” potrivită descrierii unei familii (FA =174), aceștia reprezentând 49,9% din totalul respondenților.

Cei mai mulți respondenți de genul feminin au considerat situația descrisă în *Textul C* ca fiind „în măsură mică” potrivită descrierii unei familii (FA = 148), aceștia reprezentând 42,4% din totalul respondenților.

***Elementele constitutive ale reprezentării sociale a familiei din Republica Moldova,
pentru genul masculin***

Aplicând metoda asociației libere pe un lot investigațional de 314 de bărbați, au fost obținuți 1570 de termeni asociativi pentru cuvântul inductor *familia*, dintre care 56 de termeni unici. În urma excluderii sinonimelor și a luării în calcul a asociațiilor cu o frecvență mai mare de 1%, s-a ajuns la un corpus din 20 de termeni asociați cuvântului inductor *familia*. În baza rezultatelor, a fost creat tabelul prototipic categorial pentru acest lot investigațional (Anexa 4).

Analizând tabelul prototipic-categorial, (Anexa 4), se observă că termenii cu cea mai mare frecvență sunt: *bani* – 11,08%, *sex* – 9,87%, *probleme* – 9,75%, *casă* – 9,30%, iar termenii cu frecvență minimă sunt: *concubinaj* – 1,40%, *bucurie* – 1,27%, *greutăți* – 1,02%, *violență* – 1,02%.

Calculând importanța termenilor evocați și rangul importanței acestora, observăm că termenul asociativ *sex* (FA = 155) își păstrează poziția a 2-a atât în rangul apariției, cât și în cel al importanței. Termenul asociativ *bani*, cu frecvența maximă (FA = 174), scade ca importanță, ocupând poziția a 3-a. La fel și termenul asociativ *probleme* (FA = 153) scade ca importanță cu 3 nivele, ocupând în rangul importanței locul 6. Termenul asociativ *casă* (FA = 146) crește, ocupând poziția întâi în rangul importanței.

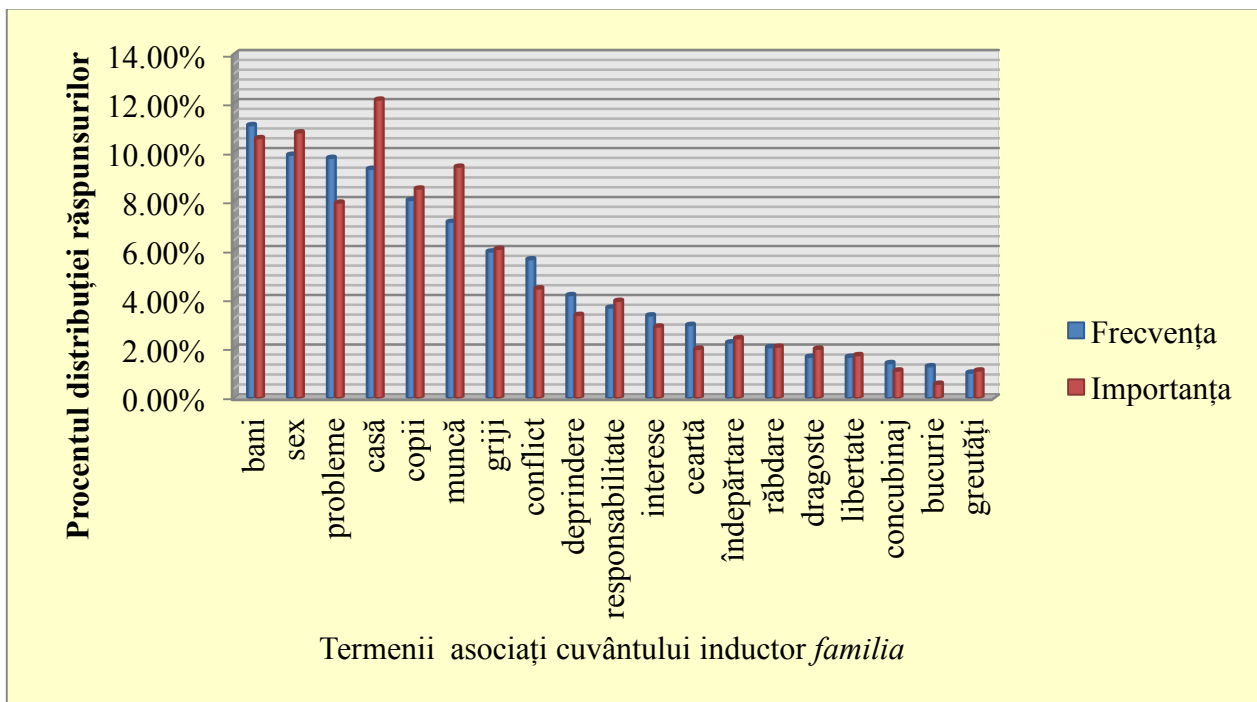

Fig. 2.11. Reprezentarea grafică a rangului apariției și a rangului importanței pentru cuvântul inductor *familia* pentru lotul investigațional masculin.

Termenii asociativi ce descriu situația pentru structura periferică reprezentării a familiei își schimbă poziția în rangul importanței. Astfel, termenul asociativ *concubinaj* (FA = 22) crește ca importanță, ocupând poziția 16. Termenul asociativ *bucurie* (FA = 20) scade semnificativ ca importanță, ocupând poziția 22. E de menționat că termenul asociativ *înțelegere* (FA = 11) ocupă poziția 20 în rangul importanței, însă, pe motiv că are frecvența mai mică de 1%, nu a fost inclus în tabelul final. Termenii asociativi *greutăți* (FA = 16) și *violență* (FA = 16) cresc ca importanță, ocupând pozițiile 17 și, respectiv, 19 în rangul importanței.

Următorul pas a presupus crearea tabeluluice descrie raportul dintre frecvența și rangul apariției termenilor asociativi, conform tehnicii prototipic-categoriale, propuse de Vergès [apud 36, p.111].

Tabelul 2.12. Frecvența și rangul apariției termenilor asociați cuvântului inductor familia pentru lotul investigational masculin.

	Rang înalt de apariție (elemente plasate pe primele locuri ale lanțului asociativ)	Rang scăzut de apariție (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ)
Frecvență ridicată (mai mare sau egală cu 75)	<i>bani, sex, probleme, casă</i> (teme centrale)	<i>copii, muncă, griji, conflict,</i> <i>îndepărtare, răbdare</i> (statut ambiguu)
Frecvență scăzută (mai mică de 675)	<i>libertate, dragoste,</i> <i>deprindere, responsabilitate,</i> <i>interese, ceartă</i> (statut ambiguu)	<i>concubinaj, bucurie, greutăți,</i> <i>violență</i> (teme periferice)

Termenii asociativi *bani* și *sex* sunt, cu mare probabilitate, centrali, iar termenii asociativi *greutăți* și *violență* sunt, cu mare probabilitate, periferici. Termenii *copii, muncă, griji, conflict, libertate, dragoste, deprindere* ș.a. se află, după cum menționează Vergès [apud 36, p.111], sub semnul incertitudinii, iar pentru clarificarea statutului lor sunt necesare metode speciale.

Aplicând metoda *trierii ierarhice succesive*, pe un lot investigational de 314 bărbați, s-a obținut un corpus de 628 de cuvinte caracteristice familiei și 628 de cuvinte necaracteristice.

După verificarea datelor și excluderea sinonimelor, a fost dedusă o listă de 27 de cuvinte unice caracteristice familiei și 28 de cuvinte necaracteristice. După calcularea frecvenței fiecărui

cuvânt, a fost creat tabelul frecvenței, în tabel fiind incluse doar cuvintele cu frecvența 1% și mai mult (Anexa 4).

Examinând rezultatele obținute în urma aplicării metodei *trierii ierarhice succesive*, a fost identificată o serie de cuvinte asociative identice sau sinonime ale acestora care s-au evidențiat printr-o frecvență mare în cadrul primei metode aplicate, *asociația liberă*. Este vorba despre asociațiile identificate ca teme centrale: *bani* (FA = 62), *sex* (FA = 54), *probleme* (FA = 55) și *casă* (FA = 31). În calitate de teme periferice, au fost identificate asociațiile: *violență* (FA = 68), *concubinaj* (FA = 8), *fericire* (FA = 17), *unire* (FA = 10).

Tabloul reprezentării sociale despre familie pentru lotul investigational masculin arată astfel:

Tabelul 2.13 Reprezentarea socială a familiei în Republica Moldova pentru lotul investigational masculin.

ELEMENTE			
CENTRALE		PERIFERICE	
prioritare	auxiliare	supraactivate	normale
<i>bani</i>	<i>probleme</i>	<i>greutăți</i>	<i>concubinaj</i>
<i>sex</i>	<i>casă</i>	<i>violență</i>	<i>bucurie</i>

E de observat că elementele prioritare, adică nucleul central, sunt alcătuite din termenii asociativi: *bani* și *sex*, iar elementele auxiliare sunt reprezentate de termenii asociativi *probleme* și *casă*. Elementele periferice supraactivate sunt *greutăți* și *violență*, iar elementele periferice normale – *concubinaj* și *bucurie*.

Analizând rezultatele obținute pentru ambele genuri, observăm că femeile au o reprezentare socială a familiei orientativ mai pozitivă față de bărbați. Femeile văd în familie un mediu prielnic pentru nașterea, creșterea și educarea copiilor. Familia este receptată și prin prisma *grijilor*. Femeile, în căsătorie, au multiple responsabilități: gospodăria, creșterea și educarea copiilor, îngrijirea soțului ș.a.

Atât pentru lotul investigational feminin, cât și pentru cel masculin, în structura elementelor periferice, a fost identificat termenul asociativ *violență*. Cercetările recente susțin că migrația în masă ar fi una din cauzele violenței în familie, pentru că atunci când un membru al familiei este plecat peste hotare, celălalt adesea recurge la violență în raport cu copiii [168].

Bărbații văd familia prin prisma termenilor asociativi *bani* și *sex*.

Prezentăm mai jos cele mai semnificative diferențe în frecvența termenilor asociați cuvântului inductor *familia* pentru ambele genuri:

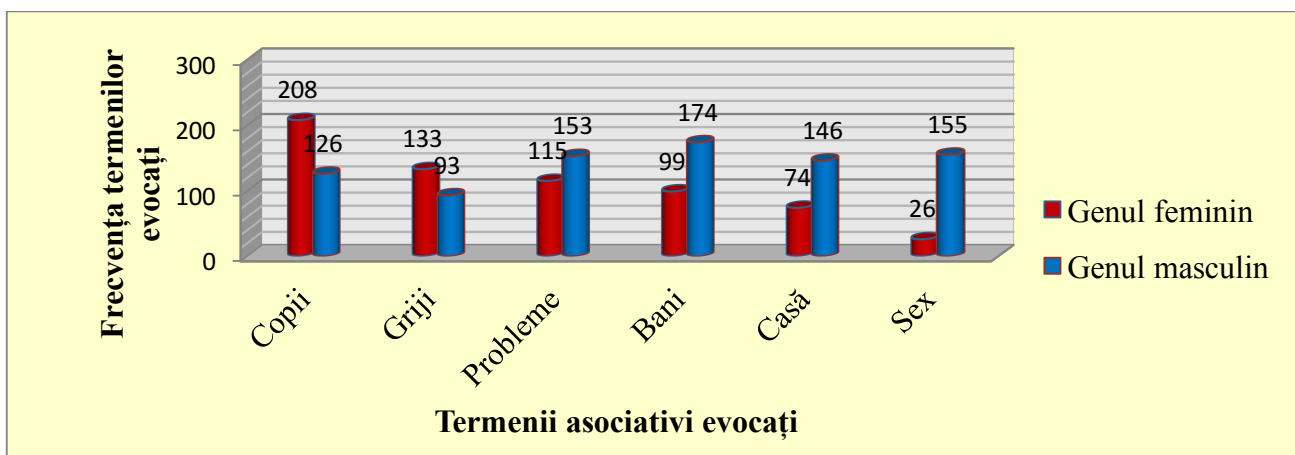

Fig. 2.12. Reprezentarea grafică a diferențelor dintre frecvențele maxime pentru cuvântul inductor *familia* pentru ambele eșantioane.

Aplicând pe lotul investigational masculin *metoda inducția prin scenariu* și analizând rezultatele obținute (Anexa 4), se constată că cea mai mare parte a respondenților a considerat situația descrisă în *Textul A* ca una „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA =140), aceștia reprezentând 44,6%.

În baza analizei rezultatelor obținute pentru *Textul B*, se poate afirma, de asemenea, că cei mai mulți respondenți de genul masculin (61,1%) au considerat situația descrisă „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA =192).

Cei mai mulți respondenți de genul masculin au considerat situația descrisă în *Textul C*, de asemenea, drept una „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA = 132), aceștia reprezentând 42%.

Analizând datele din tabelele frecvențelor (Anexa 4), se observă că cei mai mulți respondenți, atât din lotul investigational feminin, cât și cei din cel masculin, consideră *Textul A* ca fiind „oarecum” potrivit descrierii unei familii. *Textele B* și *C* sunt apreciate de majoritatea respondenților din lotul investigational feminin ca fiind „în măsură mică” potrivit descrierii unei familii, pe când respondenții din lotul investigational masculin consideră ambele texte ca fiind „oarecum” potrivite descrierii unei familii. Rezultatele pentru lotul investigational feminin confirmă poziția nucleului central și a elementelor periferice. Nucleul central identificat prin metoda asociației libere este reprezentat, doar pentru lotul investigational feminin, de asociațiile:

copii și griji, fapt care confirmă, odată în plus, că nucleul central și elementele periferice au fost corect stabilite prin prima metodă.

Pentru lotul investigațional masculin avem o recunoaștere a descrierii unei familii redată prin calificativul „*oarecum*” într-un procent de 42. Pentru 29 % dintre bărbați, *Textul C* reprezintă o descriere „*în măsură mică*” adecvată unei familii.

Prin urmare, centralitatea nucleului central, pentru lotul investigațional masculin, este recunoscută parțial. Prin aplicarea metodei asociației libere, pe lotul investigațional masculin, s-a identificat nucleul central cu termenii: *bani* și *sex* și elementele periferice: *greutăți* și *violență*.

Explicația calificării de către bărbați a situației descrise în *Textul C* drept descriere adecvată unei familii trebuie căutată în situația socio-economică prin care trece Republica Moldova. Datele Biroului Național de Statistică din Republica Moldova arată că bărbații constituie numărul cel mai mare a imigranților, ei fiind cei care susțin financiar familia.

Distribuția datelor poate fi urmărită și în figura 2.13.:

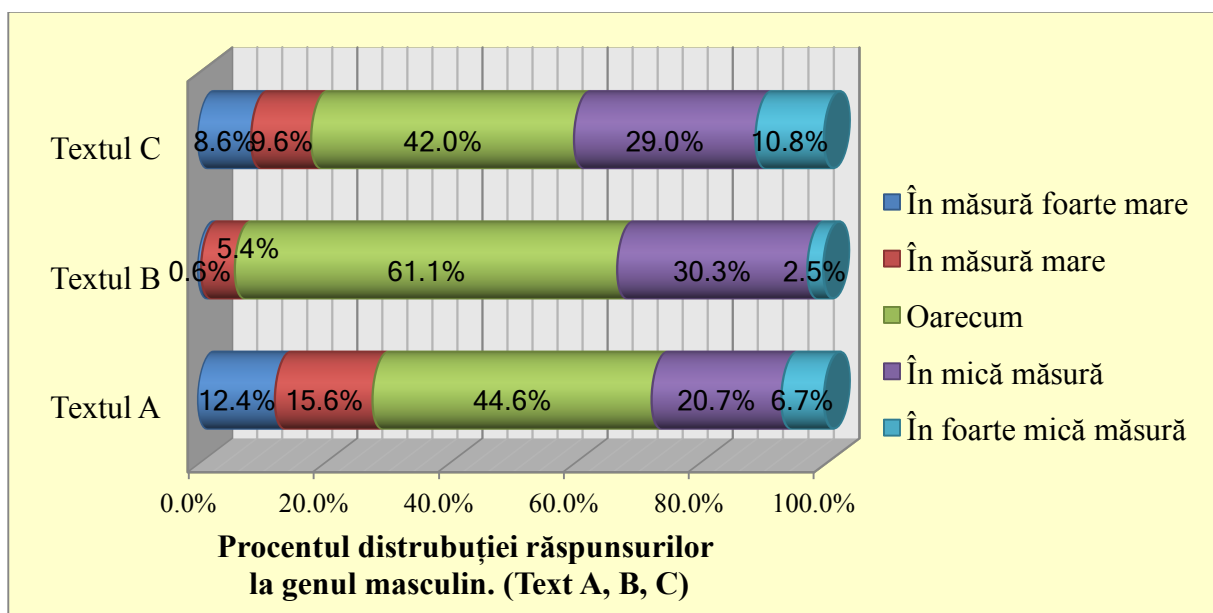

Fig. 2.13. Reprezentarea grafică a distribuției răspunsurilor pentru lotul investigațional masculin pentru Textele A, B, C.

Alte cercetări arată că 71% dintre imigranții moldoveni sunt căsătoriți, iar gradul de reîntregire a familiilor lor în țările de destinație este cu mult mai mic decât în cazul altor state. Acest fapt creează dificultăți de ordin personal, social, dar în mare parte familial [163].

În vederea stabilirii diferențelor în funcție de gen, pentru cele trei situații (*Textul A*, *Textul B* și *Textul C*), a fost aplicată metoda statistică: testul χ^2 al asocierii. Datele obținute la testul χ^2 pentru asocierea variabilelor (*gen* și *text*) indică faptul că în prima situație (*Textul A*)

rezultatele nu diferă semnificativ în funcție de această variabilă: $\chi^2(4) = 2.97$; $p=0.56$ (*ns.*), constatându-se frecvențe aproape identice la ambele genuri.

Pentru celelalte două situații (*Textul B* și *C*), testul χ^2 indică rezultate diferite semnificativ în funcție de gen: $\chi^2(4) = 36.56$; $p < 0.0001$ (textul B); $\chi^2(4) = 27.71$; $p < 0.0001$ (textul C). Rezultatele obținute au fost sintetizate în figura din (Anexa 4).

Elementele constitutive ale reprezentării sociale a familiei din Republica Moldova pentru mediul urban

Aplicând metoda asociației libere pe un lot investigational de 363 de persoane din mediul urban, s-au obținut 1815 de termeni asociativi pentru cuvântul inductor *familia*, dintre care 79 de termeni asociativi unici.

În urma excluderii sinonimelor și a luării în calcul a asociațiilor cu o frecvență mai mare de 1%, s-a ajuns la un corpus de 22 de termeni. În baza rezultatelor, a fost creat tabelul prototipic categorial pentru respondenții din mediul urban (Anexa 5).

Analizând tabelul din (Anexa 5), se poate constata că termenii cu cea mai mare frecvență sunt: *copii* – 10,19%, *bani* – 8,37%, *probleme* – 7,82%, *griji* – 7,33%, iar termenii cu o frecvență mică sunt: *bucurie* – 1,38%, *respect* – 1,10%, *înțelegere* – 1,05%, *violență* – 0,99%.

Termenul asociativ *violență* (FA =18) a fost introdus în tabelul prototipic categorial, pentru că a acumulat 0,99% în frecvență.

Calculând importanța termenilor evocați și rangul importanței acestora, observăm că termenii asociativi *copii* (FA =185), *bani* (FA =152) și *griji* (FA =133) își păstrează pozițiile din rangul apariției.

Termenul asociativ *probleme* (FA =142) scade ca importanță cu 2 poziții, ocupând locul 5.

Termenii asociativi ce descriu situația pentru structura periferică a reprezentării despre familie își schimbă poziția în rangul importanței.

Astfel, termenul asociativ *bucurie* (FA =25) scade ca importanță, poziționându-se pe locul 23, iar termenii asociativi *respect* (FA =20) și *înțelegere* (FA = 19) cresc ca importanță, poziționându-se cu o treaptă mai sus.

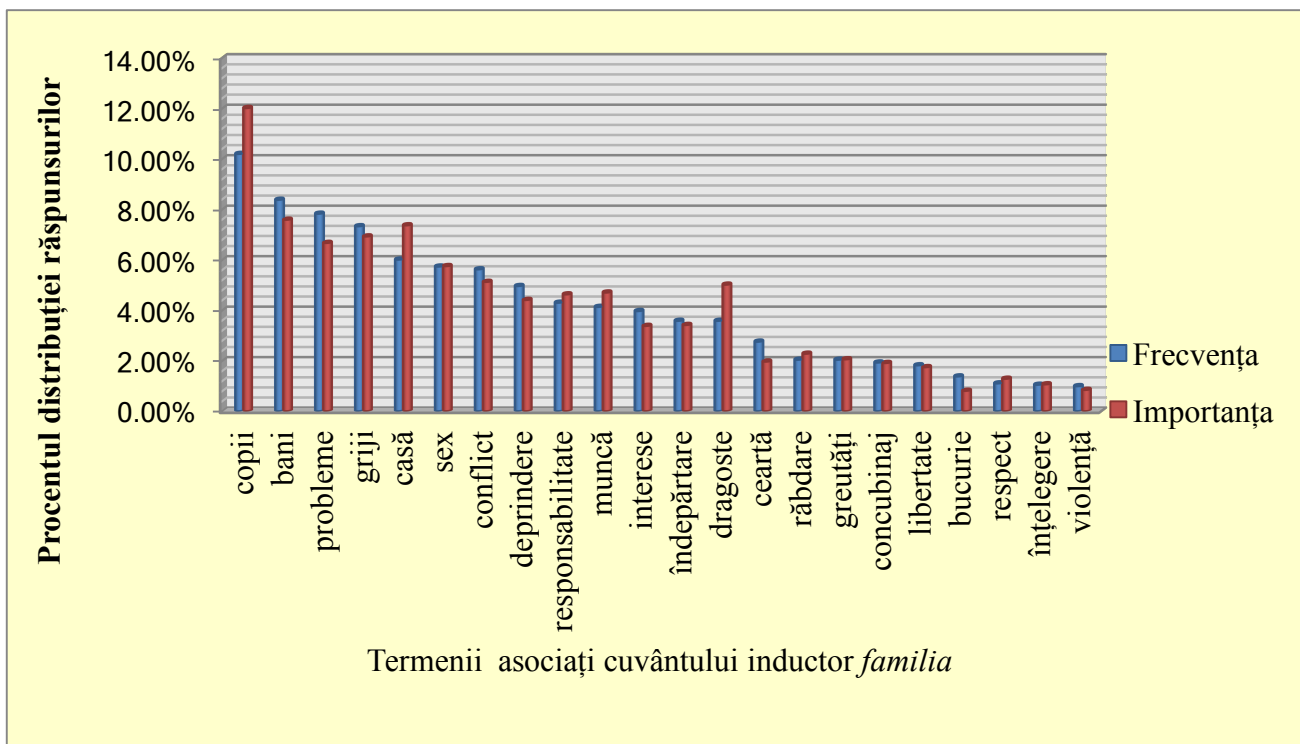

Fig. 2.14. Reprezentarea grafică a rangului apariției și rangului importanței pentru cuvântul inductor *familia* pentru respondenții din mediul urban.

În baza tehnicii prototipic-categoriale, propuse de Vergès [apud 36, p.111], a fost creat tabelul descriptiv al relației dintre frecvența de apariție a termenilor asociativi și rangul apariției lor:

Tabelul 2.14. Frecvența și rangul apariției a termenilor asociați cu cuvântul inductor *familia* pentru respondenții din mediul urban.

	Rang înalt de apariție (elemente plasate pe primele locuri ale lanțului asociativ)	Rang scăzut de apariție (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ)
Frecvență ridicată (mai mare sau egală cu 74)	<i>copii, bani, probleme, griji</i> (teme centrale)	<i>casă, sex, conflict, deprindere, responsabilitate, muncă</i> (statut ambiguu)
Frecvență scăzută (mai mică de 74)	<i>interese, îndepărtare, dragoste, ceartă, răbdare, greutăți, concubinaj, libertate</i> (statut ambiguu)	<i>bucurie, respect, înțelegere, violență</i> (teme periferice)

Termenii asociativi *copii* și *bani* sunt, cu mare probabilitate centrali, iar termenii asociativi *înțelegere* și *violență* sunt, cu mare probabilitate, periferici. Termenii *casă*, *sex*, *conflict*, *deprindere*, *interese*, *îndepărtare*, *dragoste* ș.a. se află, după cum menționează Vergès [apud 36, p.111] sub semnul incertitudinii, iar pentru clarificarea statutului lor sunt necesare metode suplimentare.

A doua metodă aplicată, pe același lot investigațional a fost metoda *trierii ierarhice succesive*, obținându-se un corpus de 726 de cuvinte caracteristice obiectului cercetării și 726 de cuvinte care nu corespund obiectului cercetării. După verificarea datelor și a excluderii sinonimelor, s-au obținut 30 de cuvinte unice caracteristice familiei și 31 de cuvinte unice, care nu corespund descrierii unei familii. La următoarea etapă, a fost calculată frecvența fiecărui cuvânt, iar în baza acestor calcule a fost creat tabelul distribuțiilor datelor. În tabel au fost incluse doar cuvintele cu apariție 1% și mai mult (Anexa 5).

Examinând rezultatele obținute prin aplicarea metodei *trierii ierarhice succesive*, a fost identificată o serie de cuvinte asociative, identice sau sinonime ale acestora, cu frecvență mare în cadrul primei metode (*asociația liberă*). Este vorba de asociațiile identificate ca teme centrale: *copii* (FA = 90), *bani* (FA = 61), *probleme* (FA = 54) și *griji* (FA = 77). În calitate de teme periferice, au fost identificate asociațiile: *violență* (FA = 87), *respect* (FA = 39), *fericire* (FA = 19), *unire* (FA = 90) și *armonie* (FA = 62):

Tabelul 2.15. Reprezentarea socială a familie în Republica Moldova pentru persoanele din mediul urban supuse cercetării

ELEMENTE			
CENTRALE		PERIFERICE	
prioritare	auxiliare	supraactivate	normale
<i>copii</i>	<i>probleme</i>	<i>înțelegere</i>	<i>bucurie</i>
<i>bani</i>	<i>griji</i>	<i>violență</i>	<i>respect</i>

Se constată, astfel, că elementele prioritare, adică nucleul central, sunt termenii asociativi *copii* și *bani*, iar elementele auxiliare – termenii *probleme* și *griji*. Elementele periferice supraactivate sunt reprezentate de termenii asociativi *înțelegere* și *violență*, iar elementele periferice normale – de termenii asociativi *bucurie* și *respect*.

În baza rezultatelor obținute prin *tehnica inducției prin scenariu ambiguu* (Anexa 5), aplicată pe același lot investigațional, s-a constatat că cei mai mulți respondenți din mediul urban

au considerat situația descrisă în *Textul A* ca una „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA =141), aceștia reprezentând 38,8% din totalul respondenților.

Analizând rezultatele obținute pentru *Textul B*, se observă că cei mai mulți respondenți au considerat situația descrisă, de asemenea, ca fiind „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA =182), aceștia reprezentând 50,1% din totalul respondenților.

Analizând rezultatele obținute pentru *Textul C*, se observă că cei mai mulți respondenți din mediul urban au considerat situația descrisă ca fiind „în măsură mică” potrivită descrierii unei familii (FA =140), aceștia reprezentând 38,6% din totalul respondenților:

Distribuția datelor poate fi urmărită și în figura 2.15.:

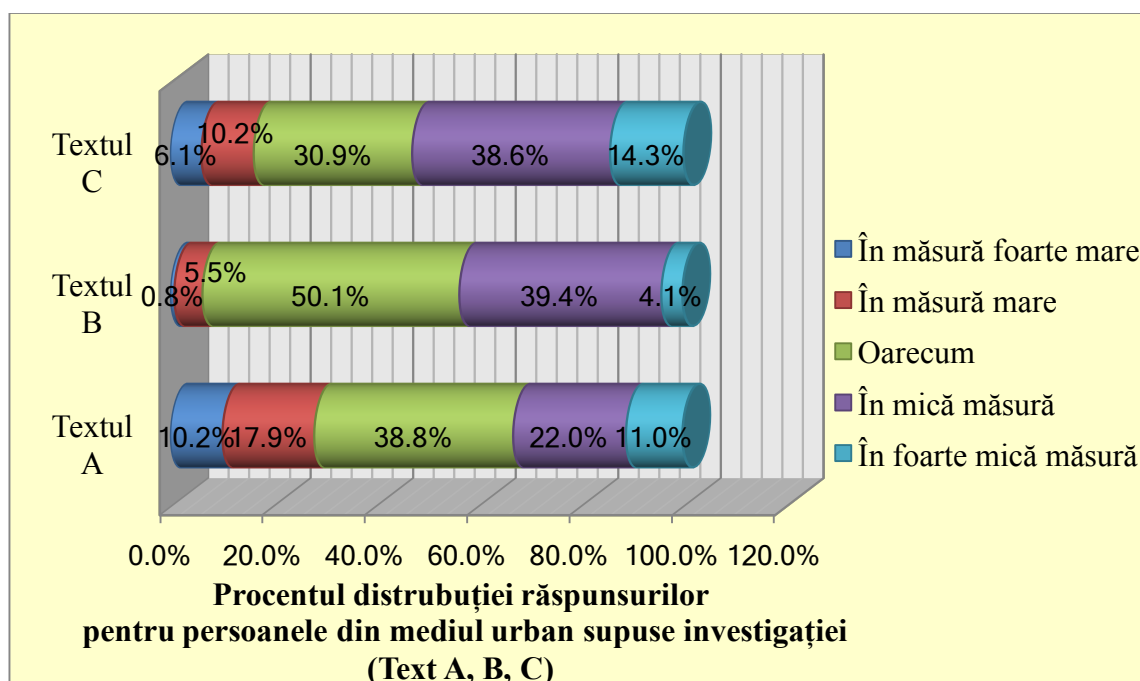

Fig. 2.15. Reprezentarea grafică a distribuției răspunsurilor pentru mediul urban la Textele A, B, C

Elementele constitutive ale reprezentării sociale a familiei din Republica Moldova, pentru mediul rural

Aplicând metoda asociației libere pe un lot investigațional de 300 de persoane din mediul rural, s-au obținut 1500 de termeni asociativi pentru cuvântul inductor *familia*, dintre care 83 de termeni asociativi unici. În urma excluderii sinonimelor și a luării în calcul a asociațiilor cu o frecvență mai mare de 1%, a fost dedus un corpus de 21 de termeni asociați cuvântului inductor *familia*. În felul acesta, a fost creat tabelul prototipic categorial pentru respondenții din mediul rural (Anexa 5).

În baza tabelului (Anexa 5) se poate constata că termenii cu cea mai mare frecvență sunt: *copii* – 9,93%, *probleme* – 8,40%, *bani* – 8,07%, *casă* – 7,40%, iar cei cu frecvență minimă sunt: *înțelegere* – 1,60%, *greutăți* – 1,60%, *libertate* – 1,53%, *violență* – 1,40%.

Calculând importanța și rangul importanței termenilor, se observă că termenii asociativi *copii* (FA =149), *bani* (FA =121) își păstrează pozițiile din rangul apariției și pentru rangul importanței. Termenul asociativ *probleme* (FA =126) scade ca importanță cu 2 poziții, ocupând locul 4, iar termenul asociativ *casă* (FA = 111) crește ca importanță, poziționându-se cu 2 trepte mai sus.

Termenii asociativi pentru structura periferică a reprezentării despre familie își schimbă aproape în totalitate poziția în rangul importanței. Astfel, termenul asociativ *înțelegere* (FA = 24) crește ca importanță, poziționându-se pe locul 16. Termenul asociativ *greutăți* (FA =23) scade ca importanță, obținând poziția 19, iar termenul asociativ *libertate* (FA = 23) crește ca importanță, ocupând poziția 17. Termenul asociativ *violență* (FA =21) își păstrează poziția atât în rangul apariției, cât și în cel al importanței.

Distribuția termenilor poate fi urmărită în figura 2.16.:

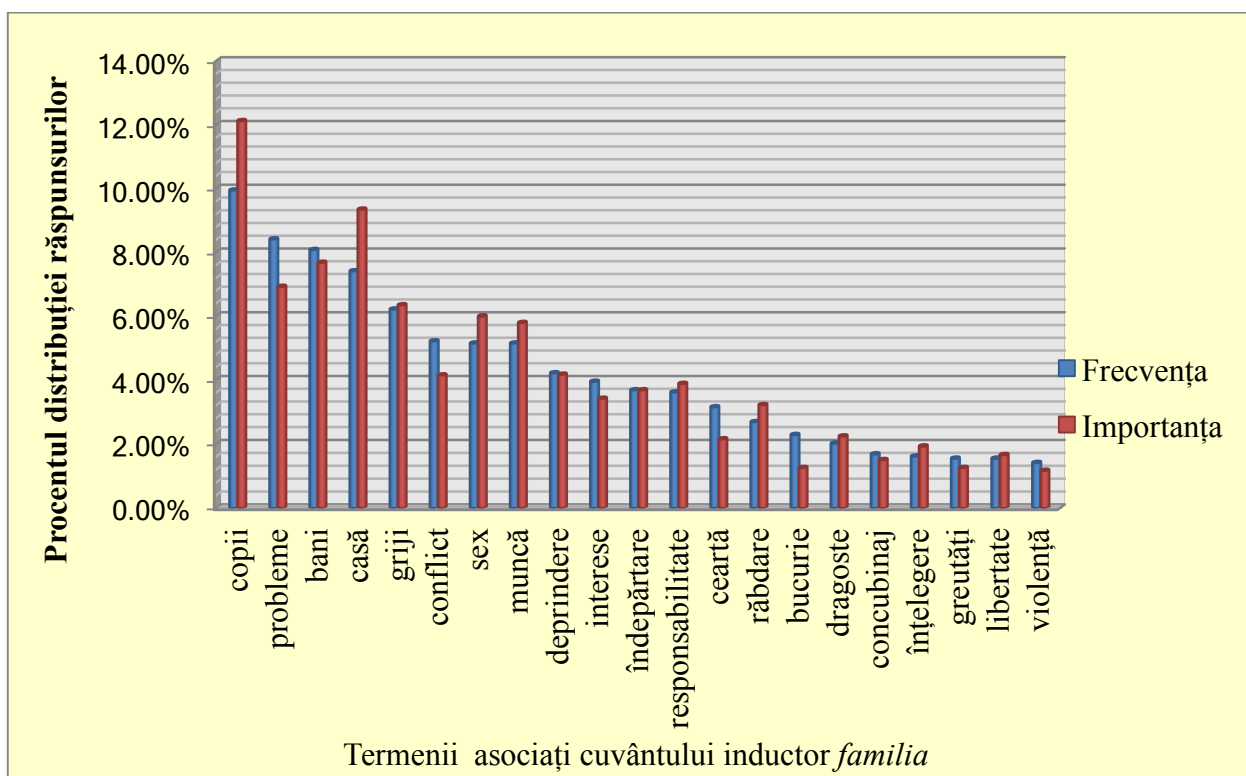

Fig. 2.16 Reprezentarea grafică a rangului apariției și rangului importanței pentru cuvântul inductor *familia* pentru respondenții din mediul rural.

Prin aplicarea tehnicii prototipic-categoriale, propuse de Vergès [apud 36, p.111] a fost creat tabelul frecvenței și al rangului apariției termenilor asociativi (tab. 2.16).

Termenii asociativi *copii* și *probleme* sunt, cu mare probabilitate, centrali, iar termenii asociativi *libertate* și *violență* sunt, cu mare probabilitate, periferici. Termenii *griji*, *conflict*, *sex*, *muncă*, *interese*, *îndepărtare* ș.a. au, după cum arată Vergès [apud 36, p.111] un statut neclar, iar pentru clarificarea acestuia sunt necesare metode suplimentare.

Tabelul 2.16. Frecvența și rangul apariției termenilor asociați cu cuvântul inductor *familia* pentru respondenții din mediul rural

	Rang înalt de apariție (elemente plasate pe primele locuri ale lanțului asociativ)	Rang scăzut de apariție (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ)
Frecvență ridicată (mai mare sau egală cu 63)	<i>copii, probleme, bani, casă</i> (teme centrale)	<i>griji, conflict, sex, munca,</i> <i>deprindere, concubinaj</i> (statut ambiguu)
Frecvență scăzută (mai mică de 63)	<i>interese, îndepărtare,</i> <i>responsabilitate, ceartă,</i> <i>răbdare, bucurie, dragoste</i> (statut ambiguu)	<i>înțelegere, greutăți, libertate,</i> <i>violență</i> (teme periferice)

Aplicând metoda *trierii ierarhice succesive* pe un lot investigațional de 300 de persoane din mediul rural, s-a obținut un corpus de 600 de cuvinte caracteristice obiectului cercetării, adică *familiei*, și 600 de cuvinte care nu corespund obiectului cercetării. După verificarea datelor și excluderea sinonimelor, s-au obținut 30 de cuvinte unice caracteristice unei familii și 30 de cuvinte unice necaracteristice. La următoarea etapă a fost calculată frecvența fiecărui cuvânt și a fost creat tabelul sinoptic, în care au fost incluse doar cuvintele care au acumulat ca apariție 1% și mai mult (Anexa 5).

Examinând rezultatele obținute în urma aplicării metodei *trierii ierarhice succesive*, a fost identificată o serie de cuvinte asociative identice sau sinonime ale acestora cu o frecvență mare la aplicarea primei metode, *asociația liberă*. Este vorba despre asociațiile identificate ca teme centrale: *copii* (FA = 81), *probleme* (FA = 31), *bani* (FA = 44) și *casă* (FA = 34). În calitate de teme periferice, au fost identificate asociațiile: *unire* (FA = 74), *probleme* (FA = 6), *libertate* (FA = 24) și *violență* (FA = 62).

Tabelul 2.17. include datele privind reprezentarea socială a familiei la lotul investigațional din mediul rural. Se observă că elementele prioritare, nucleul central, este alcătuit din termenii

asociativi *copii* și *probleme*, iar elementele auxiliare sunt reprezentate de termenii *bani* și *casă*. Elementele periferice supraactivate sunt *libertate* și *violență*, iar elementele periferice normale – *înțelegere* și *greutăți*.

Tabelul 2.17. Reprezentarea socială a familiei în Republica Moldova pentru persoanele din mediul rural supuse cercetării

ELEMENTE			
CENTRALE		PERIFERICE	
prioritare	auxiliare	supraactivate	normale
<i>copii</i>	<i>bani</i>	<i>libertate</i>	<i>înțelegere</i>
<i>probleme</i>	<i>casă</i>	<i>violență</i>	<i>greutăți</i>

Analizând rezultatele obținute prin *metoda inducției prin scenariu ambiguu* (Anexa 5), se poate constata că cei mai mulți respondenți din mediul rural au considerat situația descrisă în *Textul A* drept una „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA = 146), aceștia reprezentând 48,7 % din totalul respondenților.

Analizând rezultatele obținute pentru *Textul B*, se observă că cei mai mulți respondenți din mediul rural au considerat situația descrisă în *Textul B*, de asemenea, ca fiind „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA =145), aceștia reprezentând 48,3% din totalul respondenților.

Și situația descrisă în *Textul C* a fost calificată de cei mai mulți respondenți din mediul rural drept una „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA =105), aceștia reprezentând 35% din totalul respondenților.

Datele din tabelele frecvențelor (Anexa 5) arată că cei mai mulți respondenți, atât din mediul rural, cât și din mediul urban, consideră *Textul A* și *Textul B* „oarecum” potrivite descrierii unei familii. *Textul C* este apreciat de majoritatea respondenților din mediul urban „în măsură mică” potrivit descrierii unei familii, iar respondenții din mediul rural consideră acest text „oarecum” potrivit pentru o asemenea descriere.

Rezultatele chestionării demonstrează că situația socio-economică își lasă amprenta asupra tuturor domeniilor vieții, inclusiv asupra modului de percepere a familiei. Familia își pierde statutul de instituție socială de bază, iar cuplurile familiale contemporane devin tot mai mult interesate de satisfacerea propriilor interese și mai puțin de realizarea funcțiilor pe care societatea le atribuie familiei [169].

Problemele familiale, lipsurile materiale, sărăcia, numărul mare de familii dezorganizate, migrația economică, lipsa unui loc de muncă, a unui venit stabil sunt factori care motivează, atât

în cazul tinerilor din mediul rural, cât și a celor din mediul urban, planificarea conceperii unui sau cel mult doi copii. Tot mai frecvent, în Republica Moldova, sunt cazurile de diagnosticare a cuplurilor infertile. Statisticile arată că 22 de cupluri din 100 nu pot concepe copii. O scădere semnificativă a natalității se constată, în special, în mediul rural [190, 181], fapt ce reiese și din răspunsurile subiecților din mediul rural pentru *Textul C*. Tânărul contemporan este mai puțin atras de gospodăria părintească. El acordă mai puțină importanță tradițiilor, obiceiurilor, în special celor ce țin de raporturile în grupul familial, având o deschidere mare către nou [171].

Distribuția datelor poate fi urmărită și în figura 2.17.:

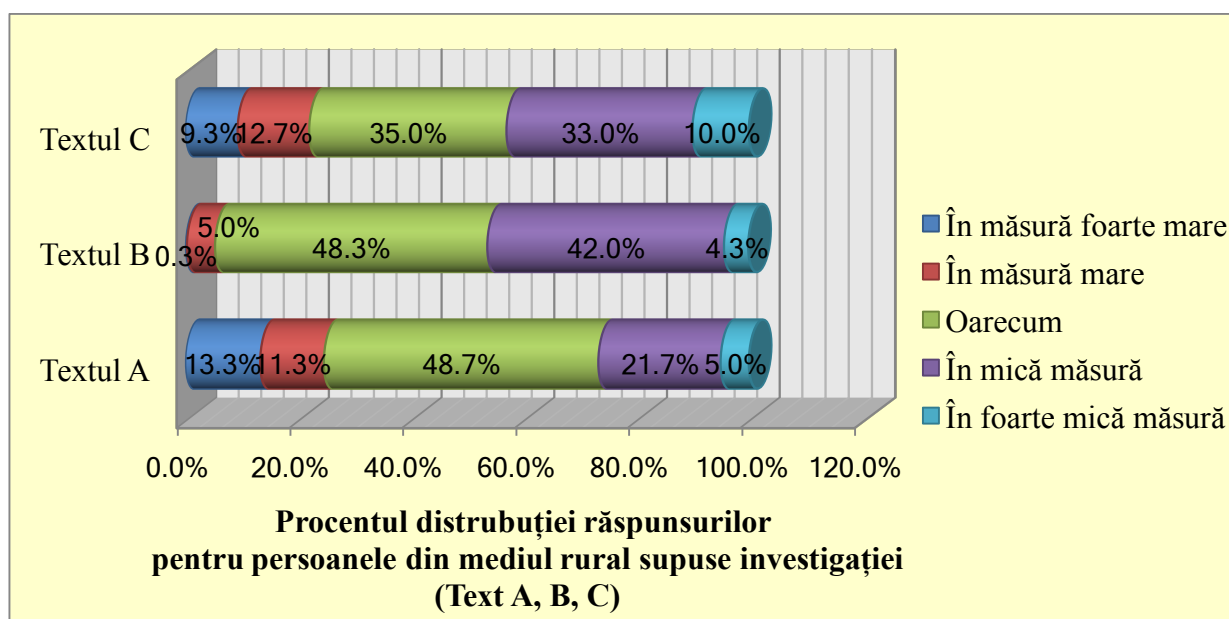

Fig. 2.17. Reprezentarea grafică a distribuției răspunsurilor pentru mediul rural la textele A, B, C.

Diferențele dintre cele trei situații descrise în *Textul A*, *Textul B* și *Textul C* (Anexa 5) au fost stabilite și prin aplicarea metodei statistice a testului χ^2 al asocierii (*Independence Chi-Square Test*). Tabelul de contingență indică faptul că există diferențe semnificative în funcție de mediul de proveniență a subiecților: $\chi^2(4) = 80.59$; $p < 0.0001$ (pentru *Textul A*); $\chi^2(4) = 21.65$; $p < 0.0001$ (pentru *Textul B*); $\chi^2(4) = 13.37$; $p = 0.01$ (pentru *Textul C*).

La nivelul diferențelor de mediul de proveniență au fost identificate elemente comune la nivelul nucleului central, reprezentate de termenii *copii*.

Tabelul 2.18. Tabelul elementelor comune și al frecvențelor acestora înregistrate pentru mediul de proveniență la nivelul nucleului central

	Mediul urban	Mediul rural
Nucleul central	<i>Copii</i> (FA = 185)	<i>Copii</i> (FA = 149)

Analizând variabil *mediul de proveniență* a subiecților, constatăm că în nucleul central apare un element comun pentru subiecții din mediul rural și cei din mediul urban: *copii*.

Constatăm că 50,96% dintre subiecții din mediul urban și 49,6% dintre respondenții din mediul rural au evocat asociația *copii* pentru descrierea familiei. Diferența nesemnificativă dintre cele două proporții din punct de vedere statistic ($\chi^2=0,11$; $p<0.90$ ns.) sugerează că atât persoanele din mediul urban, cât și cele din mediul rural identifică legătura dintre *familie* și *copii*. Pentru majoritatea respondenților dorința de a avea un copil este o parte a vieții, aceasta, la rândul său, depinzând în mare măsură de idealurile familiei de origine, de valorile umane pe care le deține persoana.

În același timp, statisticile arată că rata natalității scade, înregistrându-se până la 1,30 nașteri la o femeie. Potrivit Biroului Național de Statistică, pe parcursul anului 2015, cei mai puțini copii s-au născut în municipiile Chișinău și Bălți, în raioanele Ocnița, Basarabeasca, Cimișlia și Briceni [192].

La nivelul elementelor periferice pentru lotul investigațional din mediul urban și rural s-au înregistrat următoarele date:

Tabelul 2.19. Tabelul elementelor comune și al frecvențelor acestora înregistrate pentru mediul de proveniență investigat la nivelul elementelor periferice

	Mediul urban	Mediul rural
Elemente periferice	<i>violență</i> (FA =18)	<i>violență</i> (FA = 21)

Elementul comun pentru ambele eșantioane îl reprezintă termenul *violență*. Chiar și diferența nesemnificativă dintre cele două proporții (7% *versus* 4,95%) din punct de vedere statistic ($\chi^2=1,24$; $p<0.30$ ns.) confirmă concluziile a numeroase studii realizate în domeniul violenței domestice, care relevă faptul că, în special, femeile din mediul rural se confruntă frecvent cu acte de violență (fizică, psihologică, economică, sexuală) în familie [197].

Elementele constitutive ale reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova pentru persoanele cu studii medii supuse cercetării

Aplicând metoda asociației libere pe un lot investigațional de 145 de persoane cu studii medii, s-au obținut 725 de termeni asociativi pentru cuvântul inductor *familia*, dintre care 43 de termeni asociativi unici. În urma excluderii sinonimelor și a luării în calcul a asociațiilor cu o frecvență mai mare de 1%, a fost dedus un corpus de 18 termeni asociați cuvântului inductor

familia. Apoi, a fost creat tabelul prototipic categorial pentru respondenții cu studii medii (Anexa 6).

În baza tabelului prezentat în (Anexa 6) se poate constata că termenii cu cea mai mare frecvență sunt: *bani* – 10,62%, *copii* – 10,21%, *deprindere* – 7,72%, *griji* – 7,59%, iar cei cu frecvență minimă sunt: *concubinaj* – 2,07%, *infidelitate* – 1,79%, *violență* – 1,79%, *ceartă* – 1,79%.

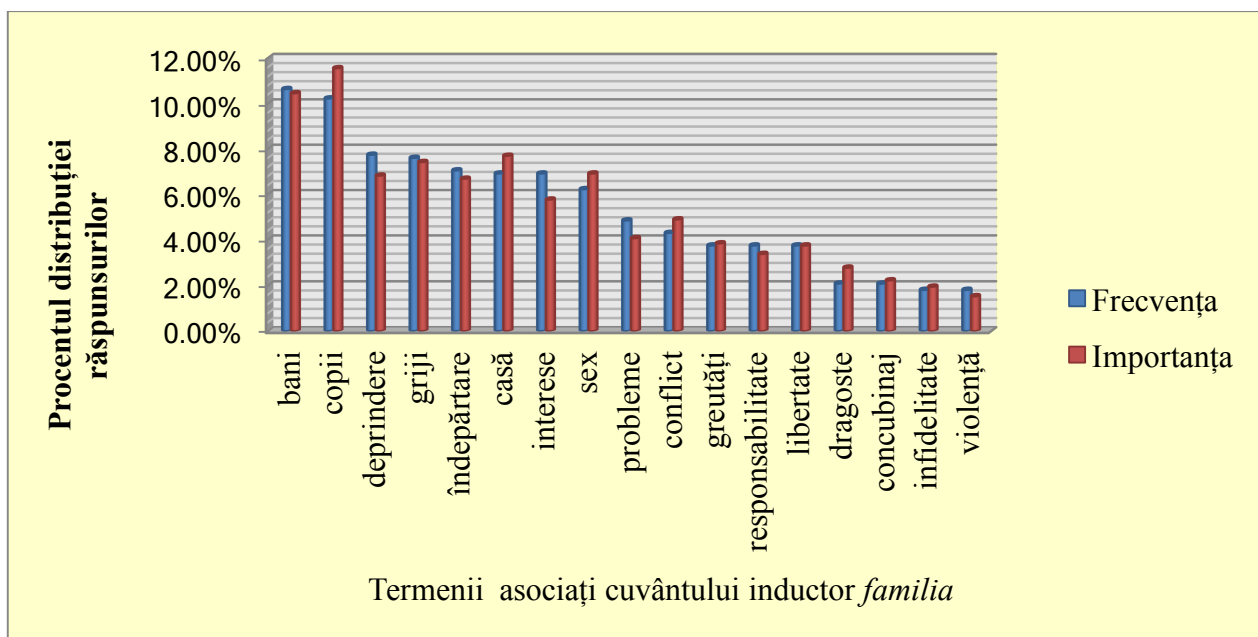

Fig. 2.18. Reprezentarea grafică a rangului apariției și rangului importanței pentru cuvântul inductor *familia* pentru respondenții cu studii medii

Calculând importanța termenilor evocați și rangul importanței acestora, se observă că termenii asociativi *copii* (FA = 74), *bani* (FA = 77) își inversează pozițiile în rang, termenul *copii* plasându-se pe primul loc ca importanță. Termenul asociativ *deprindere* (FA = 56) scade ca importanță cu 3 nivele, ocupând poziția 6, iar termenul asociativ *griji* (FA = 55) își păstrează poziția 4 pentru ambele ranguri.

Termenii asociativi ce descriu situația pentru structura periferică a reprezentării familiei își păstrează poziția și în rangul importanței. Astfel, termenii *concubinaj* (FA = 15), *infidelitate* (FA = 13), *violență* (FA = 13) și *ceartă* (FA = 13) ocupă ultimele poziții (15, 16, 17, 18) în rangul importanței.

Prin aplicarea *tehnicii prototipic-categoriale*, propuse de Vergès [apud 36, p.111], a fost creat tabelul frecvenței și al rangului apariției termenilor asociativi.

Tabelul 2.20. Frecvența și rangul apariției termenilor asociați cu cuvântul inductor *familia* pentru respondenții cu studii medii

	Rang înalt de apariție (elemente plasate pe primele locuri ale lanțului asociativ)	Rang scăzut de apariție (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ)
Frecvență ridicată (mai mare sau egală cu 63)	<i>bani, copii, deprindere, griji</i> (teme centrale)	<i>îndepărtare, casă, interese, sex, probleme</i> (statut ambiguu)
Frecvență scăzută (mai mică de 63)	<i>conflict, greutăți, responsabilitate, libertate, dragoste</i> (statut ambiguu)	<i>concubinaj, infidelitate, violență, ceartă</i> (teme periferice)

Termenii asociativi *bani* și *copii* sunt, cu mare probabilitate, centrali, iar termenii asociativi *libertate* și *violență* sunt, cu mare probabilitate, periferici. Termenii *îndepărtare, casă, interese, sex, conflict, greutăți* ș.a. au, după cum arată Vergès [apud 36, p.111], un statut neclar, iar pentru clarificarea acestuia sunt necesare metode suplimentare.

Aplicând metoda *trierii ierarhice succesive* pe un lot investigațional de 145 de persoane cu studii medii, s-a obținut un corpus de 290 de cuvinte caracteristice obiectului cercetării, adică *familiei*, și 290 de cuvinte care nu corespund obiectului cercetării. După verificarea datelor și excluderea sinonimelor, s-au obținut 25 de cuvinte unice caracteristice unei familii și 25 de cuvinte unice necaracteristice. La următoarea etapă a fost calculată frecvența fiecărui cuvânt și a fost creat tabelul sinoptic în care au fost incluse doar cuvintele care au acumulat ca apariție 1% și mai mult (Anexa 6).

Examinând rezultatele obținute în urma aplicării metodei *trierii ierarhice succesive*, au fost identificate o serie de cuvinte asociative identice sau sinonime ale acestora cu o frecvență mare la aplicarea primei metode, *asociația liberă*. Este vorba despre asociațiile identificate ca teme centrale: *copii* (FA =42), *bani* (FA =35) , *deprindere* (FA =20) și *griji* (FA =25). În calitate de teme periferice, au fost identificate asociațiile: *violență* (FA = 18) și *infidelitate* (FA =5).

Tabelul 2.21. include datele privind reprezentarea socială a familiei la lotul investigațional cu studii medii.

Tabelul 2.21. Reprezentarea socială a familiei în Republica Moldova pentru persoanele cu studii medii supuse cercetării

ELEMENTE			
CENTRALE		PERIFERICE	
prioritare	auxiliare	supraactivate	normale
<i>bani</i>	<i>deprindere</i>	<i>violență</i>	<i>concubinaj</i>
<i>copii</i>	<i>griji</i>	<i>ceartă</i>	<i>infidelitate</i>

Se observă că elementele prioritare, nucleul central, sunt alcătuite din termenii asociativi *bani* și *copii*, iar elementele auxiliare sunt reprezentate de termenii *deprindere* și *griji*; elementele periferice supraactivate sunt *violență* și *ceartă*, iar elementele periferice normale – *concubinaj* și *infidelitate*.

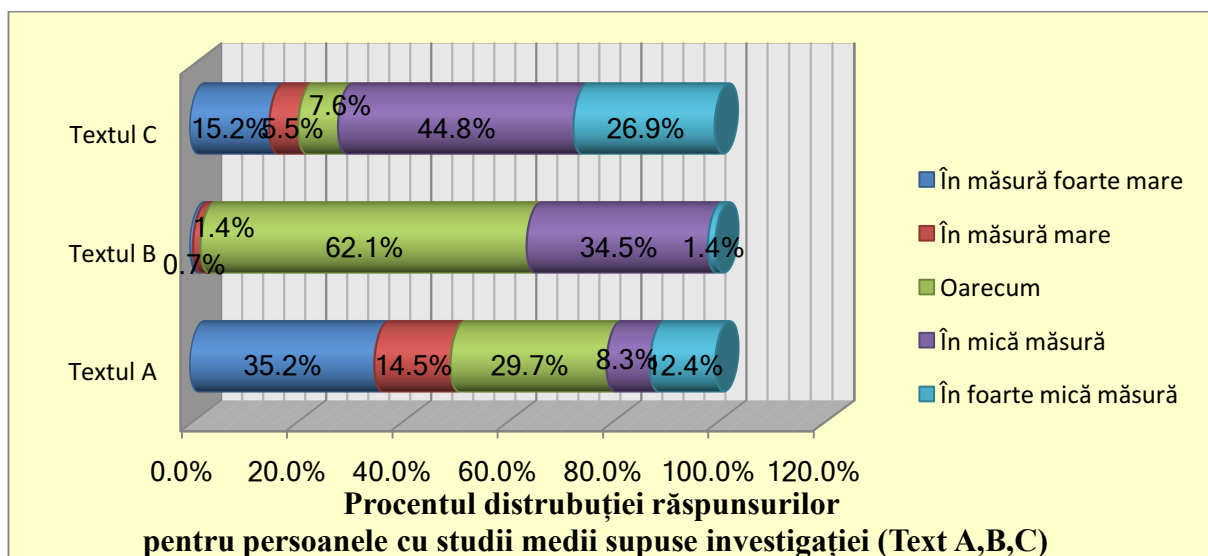

Fig. 2.19 Reprezentarea grafică a distribuției răspunsurilor pentru subiecții cu studii medii la textele A,B,C

Examinând rezultatele obținute conform *metodei inducției prin scenariu ambiguu* (Anexa 6), se poate constata că cei mai mulți respondenți cu studii medii au considerat situația descrisă în *Textul A* drept una „*în măsură foarte mare*” potrivită descrierii unei familii (FA = 51), aceștia reprezentând 35,2 % din totalul respondenților.

Analizând rezultatele obținute pentru *Textul B*, se observă că cei mai mulți respondenți cu studii medii au considerat situația descrisă în *Textul B*, de asemenea, ca fiind „*oarecum*” potrivită descrierii unei familii (FA =90), aceștia reprezentând 52,1 % din totalul respondenților.

Situația descrisă în *Textul C* a fost calificată de cei mai mulți respondenți cu studii medii drept una „în măsură mică” potrivită descrierii unei familii (FA = 65), aceștia reprezentând 44,8% din totalul respondenților.

Elementele constitutive ale reprezentării sociale a familiei din Republica Moldova, pentru persoanele cu studii medii speciale supuse cercetării

Aplicând *metoda asociației libere* pe un lot investigațional de 226 de persoane cu studii medii speciale, s-au obținut 1130 de termeni asociativi pentru cuvântul inductor *familia*, dintre care 49 de termeni asociativi unici. În urma excluderii sinonimelor și a luării în calcul a asociațiilor cu o frecvență mai mare de 1%, a fost dedus un corpus de 18 termeni asociați cuvântului inductor *familia*. Apoi, a fost creat tabelul prototipic categorial pentru respondenții cu studii medii speciale (Anexa 6).

În baza tabelului prezentat în (Anexa 6) se poate constata că termenii cu cea mai mare frecvență sunt: *probleme* – 12,30%, *copii* – 10,97%, *muncă* – 10,44%, *bani* – 8,32%, iar cei cu frecvență minimă sunt: *interese* – 1,50%, *concubinaj* – 1,50%, *despărțire* – 1,50%, *înțelegere* – 1,42%.

Calculând importanța termenilor evocați și rangul importanței acestora, se observă că termenul asociativ *probleme* (FA =139) scade ca importanță, ocupând poziția 4. Termenul asociativ *copii* (FA =124), cu rangul apariției 2, crește ca importanță, ocupând poziția 1.

Termenul asociativ *muncă* (FA =118) își păstrează poziția 3 pentru ambele ranguri, iar termenul asociativ *bani* (FA = 94) scade ca importanță, ocupând poziția 5.

Termenii asociativi ce descriu situația pentru structura periferică a reprezentării despre familie își schimbă și ei poziția în rangul importanței. Astfel, termenul asociativ *concubinaj* (FA =17) scade ca importanță, ocupând poziția 17. La fel, pierde din importanță și termenul asociativ *interese* (FA =17), care ocupă poziția 15. Termenul asociativ *despărțire* (FA =17) scade ca importanță, poziționându-se pe locul 18. Termenul asociativ *înțelegere* (FA =16) crește ca importanță, ocupând poziția 14.

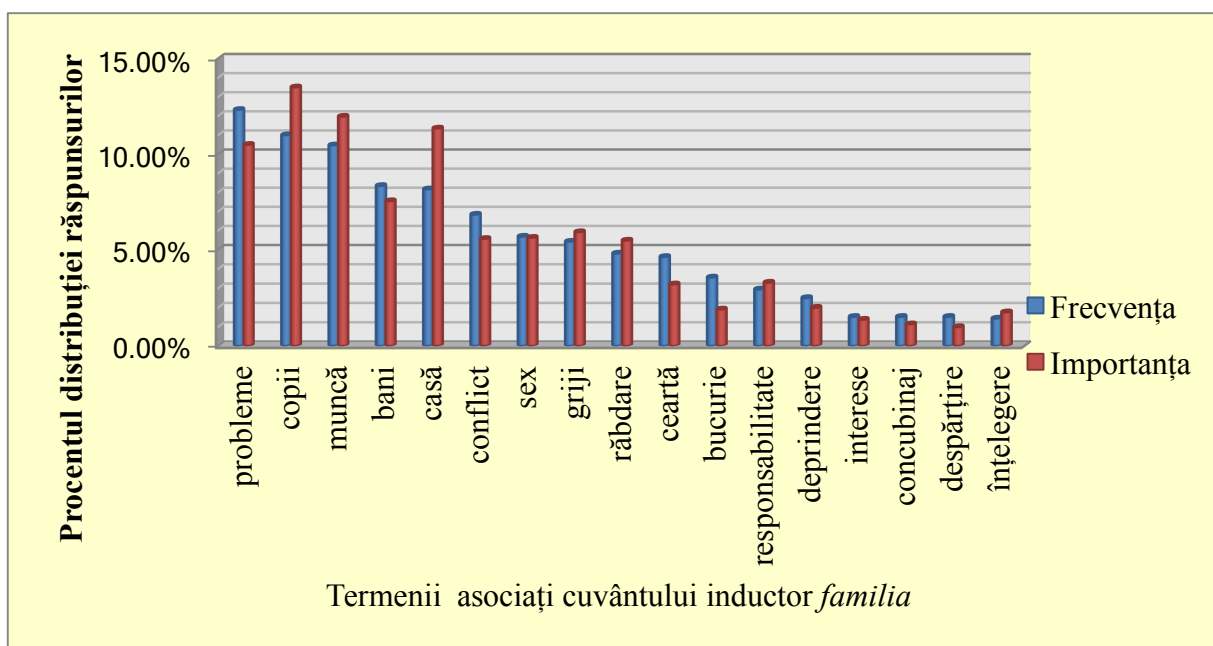

Fig. 2.20. Reprezentarea grafică a rangului apariției și rangului importanței pentru cuvântul inductor *familia* pentru respondenții cu studii medii speciale.

Prin aplicarea *tehnicii prototipic-categoriale*, propuse de Vergès [apud 36, p.111], a fost creat tabelul frecvenței și al rangului apariției termenilor asociativi.

Tabelul 2.22. Frecvența și rangul apariției termenilor asociați cu cuvântul inductor *familia* pentru respondenții cu studii medii speciale

	Rang înalt de apariție (elemente plasate pe primele locuri ale lanțului asociativ)	Rang scăzut de apariție (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ)
Frecvență ridicată (mai mare sau egală cu 63)	<i>bani, copii, muncă</i> (teme centrale)	<i>casă, conflict, sex, griji, răbdare</i> (statut ambiguu)
Frecvență scăzută (mai mică de 63)	<i>ceartă, bucurie, responsabilitate, deprindere, interese</i> (statut ambiguu)	<i>concubinaj, despărțire, înțelegere</i> (teme periferice)

Termenii asociativi *probleme* și *copii* sunt, cu mare probabilitate, centrali, iar termenii asociativi *despărțire* și *înțelegere* sunt, cu mare probabilitate, periferici. Termenii *casă, conflict,*

sex, griji, ceartă, bucurie ș.a. au, după cum arată Vergès [apud 36, p.111], un statut neclar, iar pentru clarificarea acestora sunt necesare metode suplimentare.

Aplicând metoda *trierii ierarhice succesive* pe un lot investigațional de 226 de persoane cu studii medii speciale, s-a obținut un corpus de 452 de cuvinte caracteristice obiectului cercetării, adică *familiei*, și 452 de cuvinte care nu corespund obiectului cercetării. După verificarea datelor și excluderea sinonimelor, s-au obținut 25 de cuvinte unice caracteristice *familiei* și 25 de cuvinte unice necaracteristice. La următoarea etapă a fost calculată frecvența fiecărui cuvânt și a fost creat tabelul sinoptic în care au fost incluse doar cuvintele care au acumulat ca apariție 1% și mai mult (Anexa 6).

Examinând rezultatele obținute în urma aplicării metodei *trierii ierarhice succesive*, a fost identificată o serie de cuvinte asociative identice sau sinonime ale acestora cu o frecvență mare la aplicarea primei metode, *asociația liberă*. Este vorba despre asociațiile identificate ca teme centrale: *probleme* (FA = 34), *bani* (FA = 34), *copii* (FA = 47). În calitate de teme periferice, au fost identificate asociațiile: *interese* (FA = 16), *singurătate* (FA = 36) și *armonie* (FA = 38). Tabelul 2.23. include datele privind reprezentarea socială a familiei la lotul investigațional cu studii medii speciale din Republica Moldova.

Tabelul 2.23. Reprezentarea socială a familiei din Republica Moldova pentru persoanele cu studii medii speciale supuse cercetării

ELEMENTE			
CENTRALE		PERIFERICE	
prioritare	auxiliare	supraactivate	normale
<i>probleme</i>	<i>muncă</i>	<i>despărțire</i>	<i>interese</i>
<i>copii</i>	<i>bani</i>	<i>înțelegere</i>	<i>concubinaj</i>

Se observă că elementele prioritare, nucleul central, sunt alcătuite din termenii asociativi *probleme* și *copii*, iar elementele auxiliare sunt reprezentate de termenii *muncă* și *bani*.

Elementele periferice supraactivate sunt *despărțire* și *înțelegere*, iar elementele periferice normale – *interese* și *concubinaj*.

Analizând rezultatele obținute prin metoda *inducției prin scenariu ambiguu*. (Anexa 6), se poate constata că cei mai mulți respondenți cu studii medii speciale au considerat situația descrisă în *Textul A* drept una „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA = 118), aceștia reprezentând 52,2 % din totalul respondenților.

Analizând rezultatele obținute pentru *Textul B*, se observă că cei mai mulți respondenți cu studii medii speciale au considerat situația descrisă în *Textul B*, de asemenea, ca fiind „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA =121), aceștia reprezentând 53,5% din totalul respondenților.

Și situația descrisă în *Textul C* a fost calificată de cei mai mulți respondenți cu studii medii speciale drept una „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA =122), aceștia reprezentând 54% din totalul respondenților.

Distribuția datelor poate fi urmărită și în figura următoare:

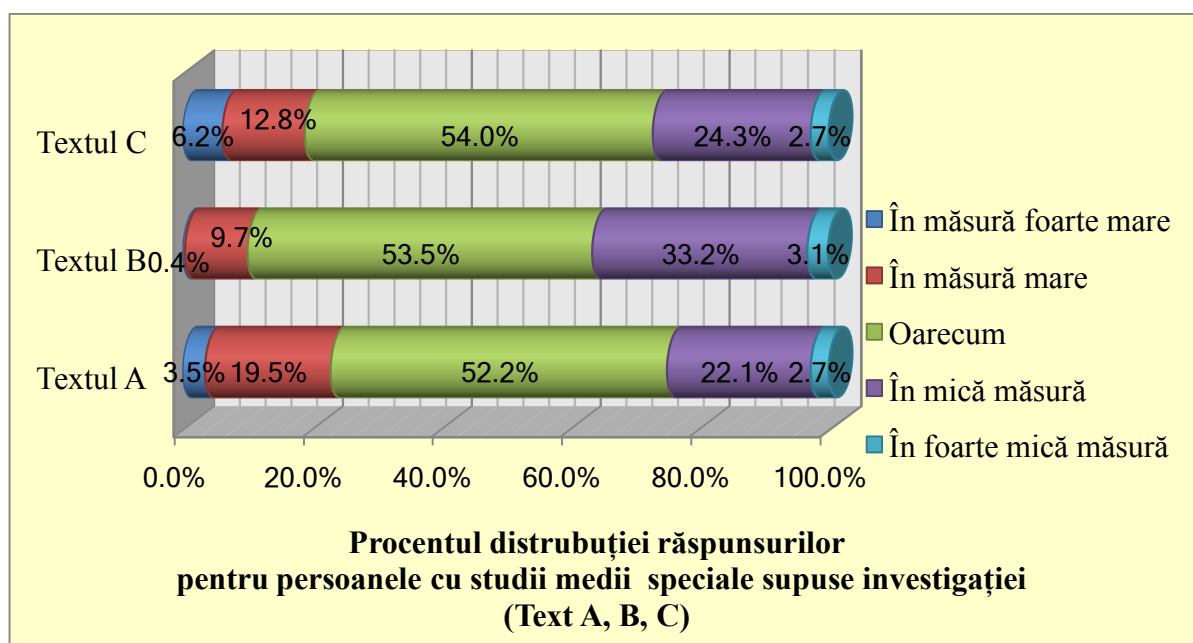

Fig. 2.21 Reprezentarea grafică a distribuției răspunsurilor pentru subiecții cu studii medii speciale la textele A,B,C

Elementele constitutive ale reprezentării sociale a familiei din Republica Moldova, pentru persoanele cu studii superioare incomplete supuse cercetării

Aplicând *metoda asociației libere* pe un lot investigațional de 243 de persoane cu studii superioare incomplete, au fost obținuți 1215 de termeni asociativi pentru cuvântul inductor *familia*, dintre care 91 de termeni asociativi unici. În urma excluderii sinonimelor și a luării în calcul a asociațiilor cu o frecvență mai mare de 1%, s-a ajuns la un corpus de 22 de termeni. Următorul pas l-a reprezentat crearea tabelului prototipic categorial pentru acest lot investigațional (Anexa 6).

Analizând tabelul (Anexa 6), putem observa că termenii cu cea mai mare frecvență sunt: *copii* – 9,14%, *bani* – 7,57%, *griji* – 7,16%, *probleme* – 6,58%, iar cu cea mai mică frecvență sunt: *răbdare* – 1,65%, *înțelegere* – 1,65%, *bucurie* – 1,15%, *respect* – 1,07%.

Calculând importanța termenilor evocați, cât și rangul importanței acestora, se observă că termenii asociativi *copii* (FA =111) își păstrează poziția atât în rangul apariției, cât și în cel al importanței. Termenul asociativ *bani* (FA =92) scade ca importanță, ocupând poziția 3. În schimb, termenul asociativ *griji* (FA = 87) crește ca importanță, ocupând poziția 2, iar termenul asociativ *probleme* (FA = 80) scade cu 4 nivele ca importanță, ocupând poziția 8. Termenul asociativ *sex* (FA = 67) crește ca importanță, ocupând poziția 4.

Termenii asociativi ce descriu situația pentru structura periferică a reprezentării despre familie își schimbă pozițiile după cum urmează: termenii asociativi *răbdare* (FA =20) și *înțelegere* (FA =20) cresc ca importanță, ocupând pozițiile 15 și, respectiv, 18; termenul asociativ *bucurie* (FA =14) scade ca importanță, ocupând poziția 23, iar termenul asociativ *respect* (FA =13) crește ca importanță, ocupând poziția 21; poziția 22 în rangul mediul al importanței este ocupată de termenul asociativ *infidelitate*, care nu a fost inclus în tabelul prototipic categorial, având frecvența 0,91% (FA =11).

Distribuția mai amplă poate fi urmărită în figura 2.22.:

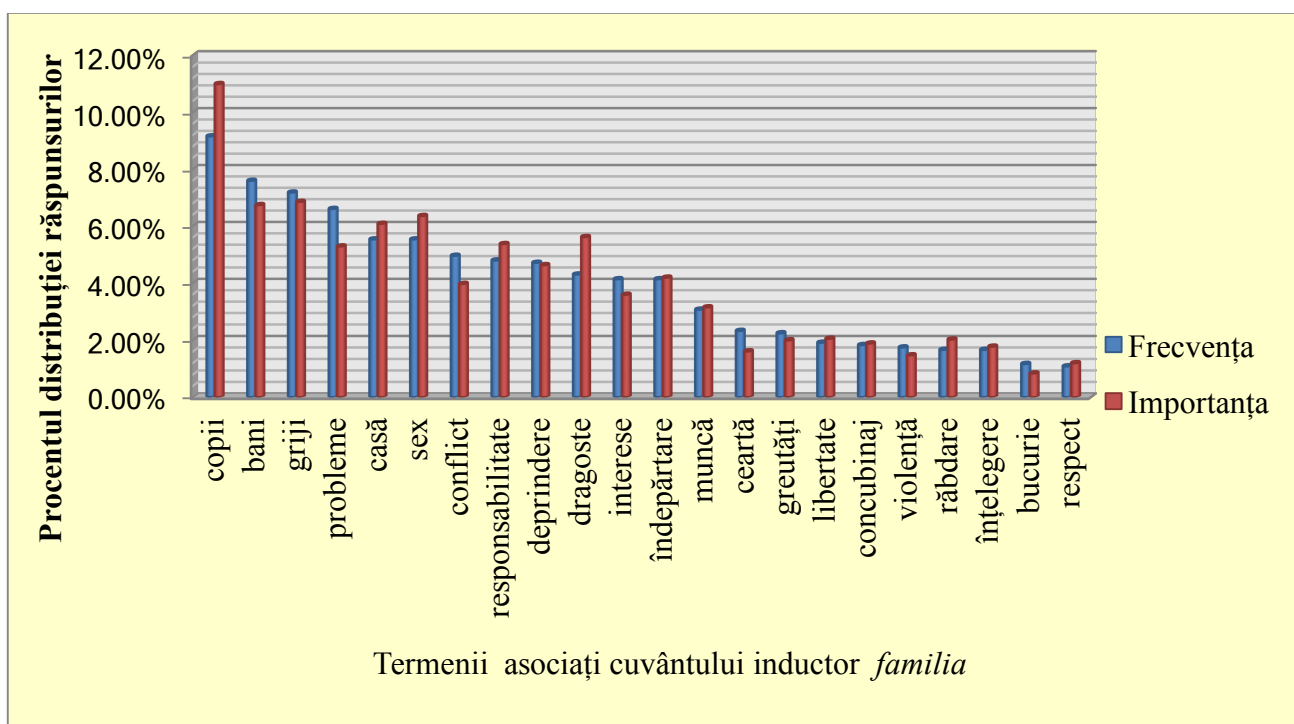

Fig. 2.22. Reprezentarea grafică a rangului apariției și rangului importanței pentru cuvântul inductor *familia* evocați de respondenții cu studii superioare incomplete.

În baza rezultatelor obținute, a fost creat tabelul ce reflectă raportul dintre frecvența de apariție a termenilor asociativi și rangul apariției lor, conform tehnicii prototipic-categoriale propuse de Vergès [apud 36, p.111].

Tabelul 2.24. Frecvența și rangul apariției termenilor asociați cu cuvântul inductor *familia* pentru respondenții cu studii superioare incomplete

	Rang înalt de apariție (elemente plasate pe primele locuri ale lanțului asociativ)	Rang scăzut de apariție (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ)
Frecvență ridicată (mai mare sau egală cu 64)	<i>copii, bani, griji, probleme</i> (teme centrale)	<i>casă, sex, conflict,</i> <i>responsabilitate, deprindere,</i> <i>dragoste, interese, îndepărtare</i> (statut ambiguu)
Frecvență scăzută (mai mică de 64)	<i>muncă, ceartă, greutăți,</i> <i>libertate, concubinaj, violență</i> (statut ambiguu)	<i>răbdare, înțelegere, bucurie,</i> <i>respect</i> (teme periferice)

Termenii asociativi *bani* și *copii* sunt, cu mare probabilitate, centrali, iar termenii asociativi *bucurie* și *respect* sunt, cu mare probabilitate, periferici. Termenii *casă, sex, conflict, muncă, ceartă, libertate* ș.a. se află, după cum menționează Vergès [apud 36, p.111], sub semnul incertitudinii, iar pentru clarificarea statutului lor este necesară aplicarea unor metode suplimentare.

A doua metodă aplicată pe un lot investigațional de 243 de persoane cu studii superioare incomplete, a fost *trierea ierarhică succesivă*, prin care a fost obținut un corpus de 486 de cuvinte caracteristice obiectului cercetării (*familiei*) și 486 de cuvinte care nu-i corespund. După verificarea datelor și excluderii sinonimelor s-au obținut 28 de cuvinte unice caracteristice familiei și 30 de cuvinte unice necaracteristice. În urma calculării frecvenței fiecărui cuvânt, a fost creat tabelul, în care au fost incluse doar cuvintele cu apariția 1% și mai mult (Anexa 6).

Examinând rezultatele obținute prin aplicarea metodei trierii ierarhice succesive, au fost identificate o serie de cuvinte asociative identice sau sinonime ale acestora, care s-au evidențiat printr-o frecvență mare în cadrul primei metode aplicate, *asociația liberă*. Este vorba de asociațiile identificate ca teme centrale precum: *copii* (FA =61), *bani* (FA =36), *probleme* (FA =37) și *griji* (FA =34). În calitate de teme periferice, au fost identificate asociațiile: *unire* (FA = 49) și *respect* (FA =24).

Tabelul 2.25. Reprezentarea socială a familiei din Republica Moldova pentru persoanele cu studii superioare incomplete supuse cercetării

ELEMENTE			
CENTRALE		PERIFERICE	
prioritare	auxiliare	supraactivate	normale
<i>copii</i>	<i>griji</i>	<i>bucurie</i>	<i>răbdare</i>
<i>bani</i>	<i>probleme</i>	<i>respect</i>	<i>înțelegere</i>

Se poate observa că elementele prioritare, adică nucleul central, este alcătuit din termenii asociativi *copii* și *bani*, elementele auxiliare fiind reprezentate de termenii *griji* și *probleme*. Elementele periferice supraactivate sunt reprezentate de termenii asociativi *bucurie* și *respect*, iar elementele periferice normale – de termenii asociativi *răbdare* și *înțelegere*.

Aplicând metoda *inducției prin scenariu ambiguu* și analizând rezultatele obținute (Anexa 6) pentru *Textul A*, constatăm că cei mai mulți respondenți cu studii superioare incomplete (43,6%) au considerat situația descrisă ca fiind „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA =106). Distribuția datelor poate fi urmărită și în figura 2.23.:

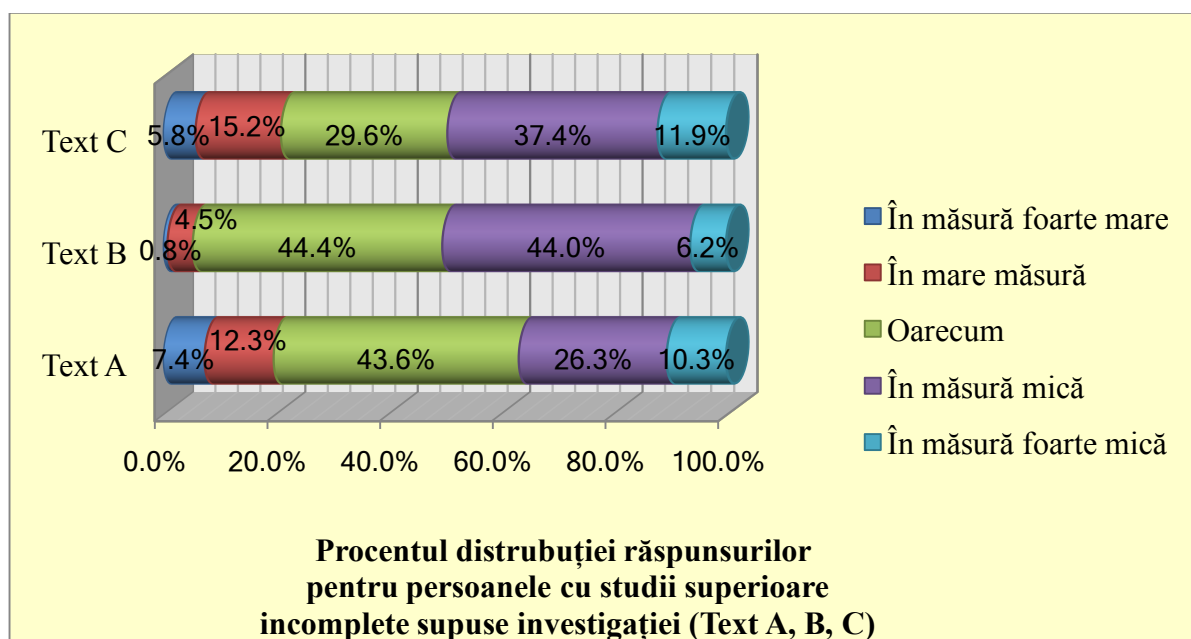

Fig. 2.23. Reprezentarea grafică a distribuției răspunsurilor pentru subiecții cu studii superioare incomplete la textele A, B, C.

Analizând rezultatele obținute pentru *Textul B*, se observă că cei mai mulți respondenți au considerat situația descrisă drept una „oarecum” potrivită descrierii unei familii (FA =108), aceștia reprezentând 44,4% din totalul respondenților. Cei mai mulți respondenți cu studii

superioare incomplete au considerat situația descrisă în *Textul C* ca fiind „în măsură mică” potrivită descrierii unei familii (FA = 91), aceștia reprezentând 37,4% din totalul respondenților.

Elementele constitutive ale reprezentării sociale a familiei din Republica Moldova, pentru persoanele cu studii superioare supuse cercetării

Aplicând metoda asociației liberă pe un lot investigațional de 49 de persoane, au fost obținuți 245 de termeni asociativi pentru cuvântul inductor *familia*, dintre care 47 de termeni asociativi unici. În urma excluderii sinonimelor și a luării în calcul a asociațiilor cu o frecvență mai mare de 1%, s-a ajuns la un corpus de 23 de termeni. Următorul pas l-a reprezentat crearea tabelului prototipic categorial pentru acest lot investigațional (Anexa 6).

Analizând tabelul ce descrie frecvența termenilor evocați (Anexa 6), putem observa că termenii cu cea mai mare frecvență sunt: *copii* – 10,20%, *griji* – 9,39, *dragoste* – 7,35%, *responsabilitate* – 7,35%, iar cu cea mai mică frecvență sunt: *căldură* – 1,22%, *libertate* – 1,22%, *înțelegere* – 1,22%, *fericire* – 1,22%.

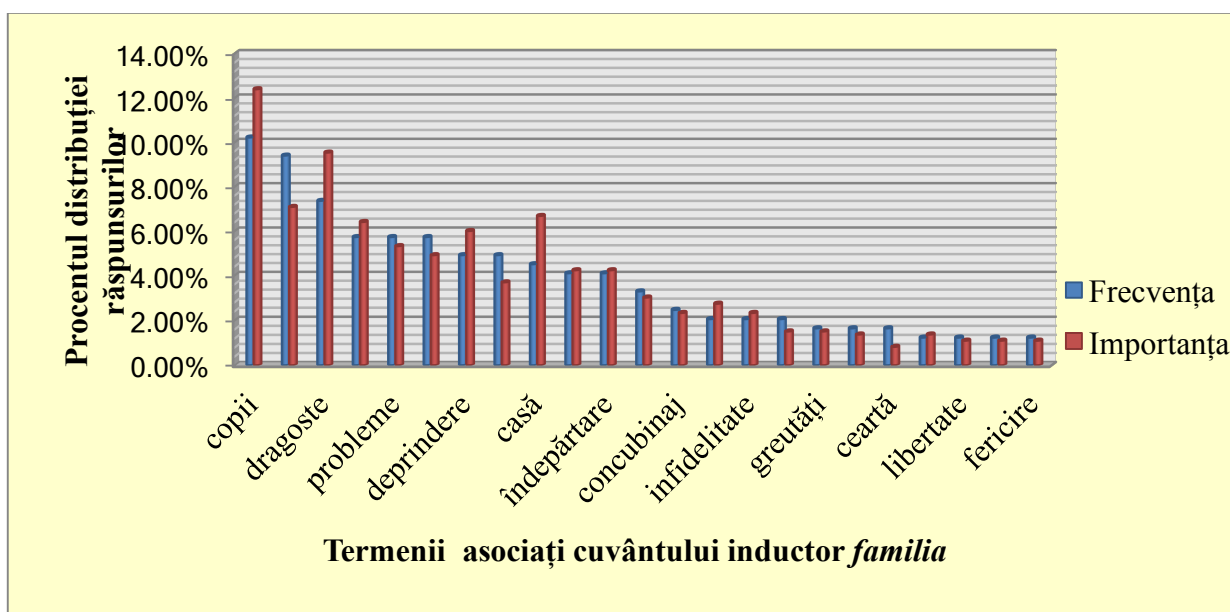

Fig. 2.24. Reprezentarea grafică a rangului apariției și rangului importanței pentru cuvântul inductor *familia* pentru respondenții cu studii superioare.

Calculând importanța termenilor evocați și rangul importanței acestora, se observă că termenii asociativi *copii* (FA = 25) și *responsabilitate* (FA = 14) își păstrează poziția atât în rangul apariției cât și în cel al importanței. Termenii asociativi *griji* (FA = 23) și *dragoste* (FA = 18) își inversează pozițiile în rangul importanței, termenul asociativ *dragoste* majorându-și valoarea. Termenul asociativ *responsabilitate* (FA = 14) își păstrează poziția a 5-a pentru ambele ranguri.

Termenii asociativi ce descriu situația pentru structura periferică a reprezentării sociale a familiei: *libertate* (FA =3), *înțelegere* (FA =3) și *fericire* (FA =3) își păstrează pozițiile pentru ambele ranguri, ocupând pozițiile 20, 21 și, respectiv, 22. Termenul asociativ *căldură* (FA = 3) crește ca importanță în comparație cu rangul apariției, ocupând poziția 19.

În baza rezultatelor obținute, a fost creat tabelul ce reflectă raportul dintre frecvența de apariție a termenilor asociativi și rangul apariției lor, conform tehnicii prototipic-categoriale propuse de Vergès [apud 36, p.111].

Tabelul 2.26. Frecvența și rangul apariției a termenilor asociați cu cuvântul inductor *familia* pentru respondenții cu studii superioare

	Rang înalt de apariție (elemente plasate pe primele locuri ale lanțului asociativ)	Rang scăzut de apariție (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ)
Frecvență ridicată (mai mare sau egală cu 64)	<i>copii, griji, dragoste, responsabilitate</i> (teme centrale)	<i>probleme, interese, deprindere, casă, conflict, bani, îndepărtare</i> (statut ambiguu)
Frecvență scăzută (mai mică de 64)	<i>respect, concubinaj, muncă, infidelitate, sex, greutăți, violență, ceartă</i> (statut ambiguu)	<i>căldură, libertate, înțelegere, fericire</i> (teme periferice)

Termenii asociativi *copii* și *griji* sunt, cu mare probabilitate, centrali, iar termenii asociativi *înțelegere* și *fericire* sunt, cu mare probabilitate, periferici. Termenii *probleme, interese, deprindere, respect, concubinaj, sex* ș.a. se află, după cum menționează Vergès [apud 36, p.111-113], sub semnul incertitudinii, iar pentru clarificarea statutului lor este necesară aplicarea unor metode suplimentare.

A doua metodă aplicată pe un lot investigational de 49 de persoane cu studii superioare a fost *triarea ierarhică succesivă*, prin care a fost obținut un corpus de 98 de cuvinte caracteristice obiectului cercetării (*familiei*) și 98 de cuvinte care nu-i corespund. După verificarea datelor și excluderii sinonimelor s-au obținut 22 de cuvinte unice caracteristice familiei și 27 de cuvinte unice necaracteristice. În urma calculării frecvenței fiecărui cuvânt, au fost create tabelele în care au fost incluse doar cuvintele cu apariția 1% și mai mult (Anexa 6).

Examinând rezultatele obținute prin aplicarea metodei *trierii ierarhice succesive*, au fost identificate o serie de cuvinte asociative identice sau sinonime ale acestora care s-au evidențiat printr-o frecvență mare în cadrul primei metode aplicate, *asociația liberă*. Este vorba de asociațiile identificate ca teme centrale precum: *copii* (FA =21), *griji* (FA =9) , *dragoste* (FA =6) și *responsabilitate* (FA =8). În calitate de teme periferice, au fost identificate asociațiile: *căldură* (FA = 1), *libertate* (FA =2), *înțelegere* (FA =3), *fericire* (FA =1).

Tabelul 2.27. Reprezentarea socială a familiei din Republica Moldova a persoanelor cu studii superioare supuse cercetării

ELEMENTE			
CENTRALE		PERIFERICE	
prioritare	auxiliare	supraactivate	normale
<i>copii</i>	<i>dragoste</i>	<i>înțelegere</i>	<i>căldură</i>
<i>griji</i>	<i>responsabilitate</i>	<i>fericire</i>	<i>libertate</i>

Se poate observa că elementele prioritare, adică nucleul central, este alcătuit din termenii asociativi *copii* și *griji*, elementele auxiliare fiind reprezentate de termenii *dragoste* și *responsabilitate*. Elementele periferice supraactivate sunt reprezentate de termenii asociativi *înțelegere* și *fericire*, iar elementele periferice normale – de termenii asociativi *căldură* și *libertate*.

În cadrul primei ipoteze (a), am presupus că există elemente diferite, dar și elemente comune la diferite categorii de variabile. La nivelul diferențelor de studii au fost identificate două elemente comune la nivelul nucleului central: *copii* și *bani*.

Tabelul 2.28. Tabelul elementelor comune și al frecvențelor acestora înregistrate la diferit nivel de studii la nivelul nucleului central

	- medii	- medii speciale	- superioare incomplete	- superioare
Nucleul central	<i>copii</i> (FA =74)	<i>copii</i> (FA =124)	<i>copii</i> (FA =111)	<i>copii</i> (FA =25)

Prin urmare, la nivelul celor patru nuclee centrale *ale categoriilor de studii*, subiecții au identificat un element comun: *copii*. Diferența nesemnificativă dintre cele patru proporții din

punct de vedere statistic ($\chi^2 = 0,47$; $p < 0.50$) sugerează că, pentru toate categoriile de respondenți, *copiii* reprezintă o valoare.

Termenul asociativ identificat în nucleul central la două dintre categoriile de studii investigate este *bani*.

Tabelul 2.29. Tabelul elementelor comune și al frecvențelor acestora înregistrate la diferit nivel de studii la nivelul nucleului central

	- medii	- superioare incomplete
Nucleul central	<i>bani</i> (FA =77)	<i>bani</i> (FA =92)

Diferența, deși nu foarte mare dintre cele două proporții din punct de vedere statistic ($\chi^2 = 8,58$; $p < 0.01$), sugerează că subiecții cu studii *superioare incomplete* asociază mai des familia cu *bani* decât cei cu studii medii.

Aplicând *metoda inducției prin scenariu ambiguu* și analizând rezultatele obținute (Anexa 6) pentru *Textul A*, constatăm că cei mai mulți respondenți cu studii superioare (40,8%) au considerat situația descrisă ca fiind „*oarecum*” potrivită descrierii unei familii (FA = 20).

Analizând rezultatele obținute pentru *Textul B*, se observă că cei mai mulți respondenți au considerat situația descrisă drept una „*în măsură mică*” potrivită descrierii unei familii (FA = 37), aceștia reprezentând 75,5% din totalul respondenților.

Cei mai mulți respondenți cu studii superioare au considerat situația descrisă în *Textul C*, de asemenea, ca fiind „*în măsură mică*” potrivită descrierii unei familii (FA = 28), aceștia reprezentând 57,1% din totalul respondenților.

Analizând datele din tabelele frecvențelor, se poate observa că cei mai mulți respondenți, atât cu studii medii speciale, cât și cu studii superioare incomplete și studii superioare, consideră *Textul A* ca fiind „*oarecum*” potrivit descrierii unei familii.

Textul B este perceput de către respondenții cu studii medii, studii medii speciale și studii superioare incomplete ca fiind „*oarecum*” potrivit descrierii unei familii.

Textul C este apreciat de majoritatea respondenților cu studii medii, superioare incomplete și superioare ca fiind „*în măsură mică*” potrivit descrierii unei familii, pe când respondenții cu studii medii speciale califică acest text ca fiind „*oarecum*” potrivit descrierii unei familii.

Majoritatea respondenților au recunoscut o descriere adecvată a familiei în *Textul B*. Rezultatele obținute indică asupra faptului că elementele periferice care au fost „atacate” prin intermediul ultimei propoziții din acest text și-au confirmat centralitatea. Pentru acești respondenți, conflictele și dificultățile din cadrul familiei se rezolvă prin comunicare deschisă și

prin amabilitate. Examinând rezultatele pentru situația descrisă în *Textul C*, se observă că majoritatea respondenților cu studii superioare incomplete și superioare nu recunosc în acest text o descriere adecvată a familiei. E de presupus că studiile pe care le deține o persoană ar putea influența percepția și reprezentarea cuplului și a familiei. Astfel, încrederea în familie se poate constata în cazul persoanelor cu studii superioare, iar cei mai nemulțumiți de viața de cuplu și de familie sunt persoanele cu studii medii [172]. Aceste date confirmă rezultatele obținute de noi inclusiv pentru persoanele cu studii medii speciale, care apreciază situația descrisă în *Textul C* drept „oarecum” adecvată familiei.

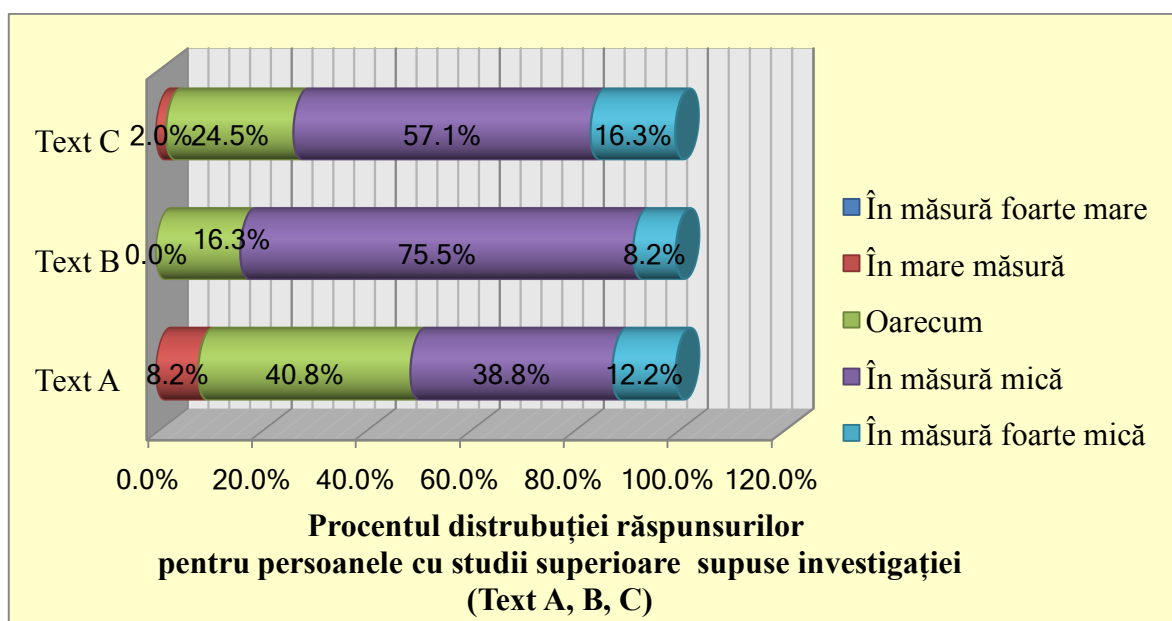

Fig. 2.25. Reprezentarea grafică a distribuției răspunsurilor pentru subiecții cu studii superioare la textele A, B, C

Pentru a stabili diferențele, în funcție de nivelul de studii, în aprecierea celor trei situații (*Textul A*, *Textul B* și *Textul C*) a fost aplicată metoda statistică *testul χ^2 al asocierii* (*Independence Chi-Square Test*). Analiza tabelor de contingență (Anexa 6) și a rezultatelor obținute la testul χ^2 denotă diferențe semnificative în acest sens: χ^2 (12) = 145,88; $p < 0,0001$ (pentru *Textul A*); χ^2 (12) = 48,01; $p < 0,0001$ (pentru *Textul B*); χ^2 (12) = 70,71; $p < 0,0001$ (pentru *Textul C*). Rezultatele obținute au fost sintetizate în (Anexa 6).

2.4. Concluzii la capitolul 2

Rezultatele obținute în urma demersului diagnostic ne-au permis să formulăm următoarele concluzii:

➤ Pentru întregul lot investigațional supus cercetării, *familia* se asociază cu termenii: *copii, bani, înțelegere și violență*, primii doi termeni asociativi constituind nucleul central, iar ceilalți doi – elementele periferice ale reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova. Centralitatea acestor termeni în cadrul reprezentării sociale a familiei a fost confirmată prin trei metode clasice de investigare a reprezentării sociale.

➤ În calitate de termeni cu statut ambiguu pentru întregul lot supus cercetării au fost identificate asociațiile: *răbdare, concubinaj, greutate, bucurie, probleme, griji, casă și conflict* [20, p. 12-16].

➤ Examinând rezultatele obținute în urma demersului diagnostic, am demonstrat veridicitatea primei ipoteze: *reprezentarea socială a familiei prezintă elemente comune, dar și elemente individuale, atât în nucleul central, cât și în zona periferică la toți subiecții supuși investigației, indiferent de gen, vârstă, nivel de studii și mediu de proveniență*.

➤ A fost obținut un corpus de termeni comuni pentru mai multe variabile ale cercetării. Termenul asociativ *copii* se regăsește în nucleul central la lotul investigațional de tineri și adulți, precum și la lotul investigațional de genul feminin. Acest termen se regăsește și la persoanele din mediul urban și rural, dar și la toate eșantioanele pe niveluri de studii supuse cercetării.

➤ Un alt termen cu o frecvență mare de apariție în nucleul central pentru variabilele investigației este *bani*. Astfel, termenul apare la adolescenți și la tineri cu o frecvență maximă, precum și la respondenții de gen masculin, din mediul urban, la cei cu studii medii și superioare incomplete [25, p. 348-351].

➤ Termenul asociativ *sex*, ca termen ce face parte din nucleului central, este caracteristic adolescenților și respondenților de gen masculin.

➤ La nivelul elementelor periferice, la fel, au fost identificați câțiva termeni asociativi comuni pentru mai multe variabile ale investigației. Termenul asociativ *violență* este comun pentru persoanele de gen masculin și feminin, pentru ambele medii de proveniență, precum și pentru respondenții cu studii medii.

➤ Nefirească pare asocierea familiei cu termenul *violență*. În același timp, rezultatele mai multor investigații [197] indică asupra unei rate ridicate a violenței în familie. În societatea contemporană persistă violența domestică, Republica Moldova nefiind o excepție în

acest sens. Educația copiilor în familie devine tot mai ocazională. Părinții au rolul de a educa, forma, cultiva valori, bune maniere, idealuri, idei, atitudini, însă acest rol devine tot mai complicat de realizat. Fiind responsabili de creșterea armonioasă a copilului, de formarea personalității lui, părinții, în același timp, nu dispun de timp suficient pentru a acorda atenția cuvenită copiilor. Funcțiile educaționale sunt preluate, în parte, de mass-media (internet, televiziune, presă), dar și de stradă, prieteni, vecini ș.a. Copiii, în aceste condiții, pot percepe înșși și aplica false modele și valori ale familiei, precum și violența. Or, copiii însușesc nu doar ceea ce este frumos, pozitiv, ci tot ce trezește interes, inclusiv ceea ce este interzis sau amoral. Fiind parte a unei familii, copiii se identifică cu părinții lor, preiau comportamente, atitudini, valori, reprezentări.

Situația socio-economică a avut drept efect modificarea modului de funcționare a familiei: părinții aleg să meargă la muncă peste hotare sau să muncească acasă. Și într-o situație, și în alta, familia este cea care are cel mai mult de suferit. Familia și serviciul sunt două domenii importante în viața fiecărui om, însă uneori devine imposibil a face față tuturor cerințelor. De cele mai dese ori, oamenii nu sunt capabili să facă față stresului organizațional, transferând asupra familiei problemele și neplăcerile de la serviciu.[18, p. 59-62]

În ultimii ani, familia și serviciul sunt privite ca două domenii competitive: având succes în unul din aceste domenii, poți să nu obții succes în celălalt. Creșterea nevoilor personale și a costurilor de trai determină tot mai multe persoane să muncească peste program, cauzând supraoboseală, neglijență familiei și casei. Devine tot mai complicat a găsi echilibrul între o carieră de succes și o viață de familie împlinită. Transferul problemelor de la serviciu asupra familiei este tot mai frecvent în zilele noastre, acesta, la rândul său, cauzând disconfort psihologic familial. Drept consecință apare sentimentul de vinovăție, când persoanele nu pot face față lucrurilor, însă conștientizează faptul că problemele legate de serviciu domină, iar familia rămâne în afara atenției. Aceasta implică conflicte de ordin familial, agresivitate din partea partenerilor sau la adresa copiilor, violență. Toate acestea au drept consecință disfuncționalitatea familiei, reprezentarea greșită, eronată a familiei și relațiilor familiale.

➤ La fel, în calitate de termeni individuali, au fost identificate câteva asociații caracteristice unei singure categorii de respondenți. Astfel, termenul asociativ *muncă* a fost identificat la nivelul nucleului central doar la adulți. Termenul asociativ *răbdare* apare, la nivelul

elementelor periferice, doar la lotul investigațional de vârstă tânără, iar termenul asociativ *despărțire* – doar la lotul investigațional cu studii medii speciale.

➤ Examinând rezultatele obținute pentru vârsta adolescență, am demonstrat veridicitatea celei de-a doua ipoteze: *conținutul reprezentării sociale a familiei la adolescenți se axează pe doi vectori: vectorul ce corelează cu reprezentarea socială a familiei ca instituție socială (1) și vectorul ce corelează cu reprezentarea socială a familiei ca realitate psihologică (2). Pornind de la realitatea socio-economică din Republica Moldova, e de presupus că la adolescenți poate fi depistată prezența vectorului 1 (familia ca instituție socială), care corelează cu asociațiile de tipul: casă, bani, copii ș.a. (vector care, de altfel, nu este specific acestei vârste). Astfel, în șirul de asociații evocate pentru termenul inductor *familia*, au fost identificați la adolescenți astfel de termeni asociativi ca: *bani* (FA = 90), *casă* (FA = 67), *copii* (FA = 75). E de menționat că în conținutul reprezentării sociale a familiei la adolescenți la nivelul nucleului central și în sistemul periferic au fost identificați termeni asociativi precum: *sex* (FA = 73), *despărțire* (FA = 19), *divorț* (FA = 11).*

➤ Identificarea unei serii de termeni asociativi cu o conotație mai mult negativă pentru *familie* (cum ar fi: *bani, violență, despărțire, divorț, concubinaj*), atât la nivelul nucleului central, cât și al elementelor periferice, pentru mai multe variabile supuse investigației, poate servi drept suport în elaborarea unui program de intervenție psihologică, care ar avea drept scop modificarea elementelor periferice ale reprezentării sociale a familiei prin schimbarea practicilor sociale, care, în timp, vor influența și nucleul central.

➤ Constatăm, în același timp, necesitatea desfășurării unor activități cu adolescenții, pe motiv că, pentru această vârstă, sunt caracteristice creșterea capacităților cognitive, formarea și structurarea propriului sistem de valori și reprezentări, formarea concepției despre lume și viață, ierarhizarea valorilor, instabilitatea sferei afective și a echilibrului emoțional, perfecționarea inteligenței emoționale etc. [86, 14, p. 121-122; 15, p. 25-29]

3. STRATEGII DE OPTIMIZARE A REPREZENTĂRII SOCIALE A FAMILIEI DIN REPUBLICA MOLDOVA

3.1. Designul demersului formativ

Rezultatele obținute în urma demersului experimental, ne-au permis să conchidem că reprezentarea socială a familiei din Republica Moldova are un conținut deosebit, marcat profund de schimbările socio-economice prin care trece țara. La rândul lor, aceste schimbări conduc la devalorizarea familiei ca celulă primară a societății, fapt ce a provocat apariția mai multor forme, tipuri de familie (concubinajul, simulacrele) [57, p. 389], rata înaltă a divorțurilor, scăderea natalității, creșterea migrației economice ș.a. În contextul dat, este vorba despre o reconceptualizare a familiei ca atare, o bulversare, în schimbarea atitudinii, percepției și, în final, a reprezentării familiei. Apare întrebarea „cum am putea transforma această reprezentare a familiei pentru ca ea să devină una funcțională și nedistorsionată?”

În această ordine de idei, amintim că reprezentarea socială are o anumită structură: nucleul central, care, după cum se afirmă în literatura de specialitate [67], este unul rezistent, stabil, unul ce nu se supune unor modificări rapide și elementele periferice – componentă structurală a unei reprezentări care apare ca una mai accesibilă în comparație cu nucleul central, dar și una mai ușor supusă unor modificări, transformări și influențe din exterior. Modificarea nucleului central al reprezentării sociale presupune o investiție importantă datorită stabilității acestuia. De aceea, el se schimbă doar în urma unor modificări ale circumstanțelor externe în ultimul rând și doar în cazuri speciale. La fel, amintim că în literatura de specialitate se susține că cea mai accesibilă metodă de influență a reprezentării sociale este cea prin schimbarea practicilor sociale [90, p. 174-180].

Ținem să menționăm că potrivit lui Flament există puțină probabilitate ca reprezentarea socială să se transforme semnificativ. Astfel, cercetătorul susține că modificările care pot surveni în urma schimbării practicilor sociale nu sunt de o importanță mare, ceea ce ar însemna că ele nu pătrund în interiorul nucleului central. O schimbare a reprezentării și la nivelul nucleului central ar vorbi despre o schimbare ireversibilă care necesită mult timp. Totuși, durata schimbării reprezentării sociale variază în dependență de măsura în care aceste transformări ar fi prielnice sau din contra pentru un grup social.

Astfel, pornind de la cele atestate în capitolele anterioare, în cadrul demersului formativ al cercetării, am urmărit ca finalitate, elaborarea unui program de intervenție psihologică, care va fi aplicat la vârsta adolescentină prin care intenționăm să determinăm posibilitățile de influență cu

impact pozitiv asupra elementelor periferice a RS a familiei la adolescenți, prin modelarea unor episoade de schimbare a practicii sociale, aplicând un program de intervenție psihologică.

Considerăm ca vârsta optimă de influență asupra elementelor periferice din structura reprezentării sociale a familiei ar fi vârsta adolescentină, din motivul că ea este caracterizată prin formarea, încheierea, cristalizarea valorilor, ideilor, idealurilor, atitudinilor. La fel, vârsta adolescentină este destul de maleabilă încă, flexibilă, moment care permite influențele din exterior să producă modificări psihice interioare.

Scopul demersului formativ: constă în stabilirea conținutului RS a familiei la adolescenți cu evidențierea nucleului central și a elementelor periferice și a condițiilor/ posibilităților de modificare a unor elemente, în special la nivel de cogniție.

Obiectivele distinctive ale demersului formativ:

- Determinarea posibilităților de influență cu impact pozitiv asupra elementelor periferice a RS a familiei la adolescenți, prin modelarea unor episoade de schimbare a practicii sociale, aplicând un program de intervenție psihologică.
- Elaborarea unui program de intervenție psihologică, cu scopul modificării reprezentării sociale a familiei (la nivelul elementelor periferice) la adolescenți prin modelarea unor episoade de schimbare a practicii sociale;
- Selectarea aleatorie a adolescenților care vor face parte din grupul experimental și cel de control;
- Implementarea programului de intervenție psihologică;
- Demonstrarea posibilității de influențare a reprezentării sociale a familiei la adolescenți în termen scurt la nivel de cogniție;
- Validarea programului de intervenție psihologică prin verificarea eficacității acestuia.

Programul dat a fost inspirat din terapia integrativă [107], accentul punându-se în special pe terapiile cognitiv-comportamentală, rațional - emotivă și teoria autopercepției [136, 54, p. 83, 65, p. 210, 116].

Programul inserează 12 ședințe, care sunt grupate în două module mari. Modulul I are un caracter preponderent informativ, iar modulul II are caracter preponderent formativ. Ședințele programului de intervenție psihologică au avut o frecvență de o întâlnire pe săptămână. În urma promovării programului, am efectuat aplicarea repetată a metodelor de investigare a reprezentării sociale a familiei la adolescenți ce au fost implicați în formare.

Ipoteza cercetării: *Am presupus că prin intermediul unui program de intervenție psihologică, care urmărește modelarea unor episoade de schimbare a practicii sociale, în timp, ar avea influență cu impact pozitiv asupra elementelor periferice a RS a familiei la adolescenți.*

Lotul experimental: Intenționând a demonstra existența posibilității de influență cu impact asupra RS a familiei, am selectat un lot experimental „fertil” din punct de vedere psihologic. Numită și vârsta „de aur”, adolescența este perioada vieții caracterizată prin schimbări profunde la toate dimensiunile. Este vorba despre schimbări, transformări, ce favorizează îmbogățirea experienței de viață, cristalizarea și stabilizarea valorilor, a idealurilor și a reprezentărilor.

Pentru demersul formativ, am selectat 40 de adolescenți de ambele genuri (12 adolescenți și 28 de adolescente) care și-au dat acordul de a participa la evaluarea pre-intervenție. Aceștia, la rândul lor au fost împărțiți în 2 grupuri:

- grupul experimental (GE) – 20 de adolescenți;
- grupul de control (GC) – 20 de adolescenți.

Grupului experimental (GE) i s-a aplicat un program de intervenție psihologică, cu scopul de a produce schimbări la nivelul cognițiilor adolescenților, urmând să producă și schimbări ale reprezentării sociale a familiei acestora.

În urma promovării programului de intervenție psihologică, au fost aplicate repetat metodele și tehnicile de investigare a reprezentării sociale a familiei asupra ambelor grupe GE și GC după modelul planurilor experimentale pretest-posttest.

3.2. Strategia de optimizare a reprezentării sociale a familiei la adolescenți

După cum am mai spus, procesul de transformare a reprezentării sociale este unul destul de complicat și anevoios. Astfel, devine evident că întreaga desfășurare a transformării reprezentării sociale poate fi realizată doar în baza unor mecanisme bine puse la punct.

În psihoterapia de familie, a fost introdus conceptul de schemă familială care reprezintă un sistem de convingeri referitoare la funcționarea familiei și care s-a format în urma interacțiunilor repetate dintre membrii sistemului familial. Astfel, un individ operează cu două astfel de scheme familiale: schema familiei de origine și schema referitoare la funcționarea familiei în general.

Ambele influențează felul în care individul gândește, simte sau se comportă în familie (credințe despre cum ar trebui să fie relațiile, cum ar trebui să se poarte soții între ei, de ce apar unele probleme și cum ar trebui rezolvate, ce responsabilități și roluri ar trebui să aibă fiecare membru).

Experiențele și convingerile provenite din familia de origine stau la baza formării schemei în general, precum și la aplicarea acesteia în familia actuală a subiectului. Aceste scheme au o importanță majoră în definirea modalității în care membrii familiei gândesc, rezonază emoțional și interacționează cu ceilalți. Tot odată, este evident rolul familiei de origine a fiecărui partener în modelarea schemei familiei curente. Aceste scheme devin subiect al schimbării în funcție de apariția unor evenimente de viață semnificative sau în funcție de rutina zilnică [54, p. 83; 65, p. 210; 116].

Familia actuală din Republica Moldova se află într-o criză profundă, care, la rândul său, este condiționată de factorii socio-economici. Familiile sunt afectate acut de migrația economică, astfel constatăm o slabă coeziune a acesteia. Sistemul familial este profund dereglat, adolescenții își au părinții la distanță și nu au de unde învăța un comportament familial corect, adecvat [11]. Rata divorțurilor este una semnificativă. Datele statistice oferite de Biroul Național de Statistică a Moldovei susțin că jumătate din cuplurile din Republica Moldova care se căsătoresc, divorțează în scurt timp. Schemele familiale despre care ne vorbesc autorii în familiile acestea se realizează fragmentar ca niște crâmpie. La rândul lor, adolescenții își formează reprezentări sociale eronate despre familie, ei nu percep adecvat rolul comunicării în familie, rolul susținerii emoțional-spirituale.

Terapia integrativă

Terapia integrativă reprezintă o mișcare nouă în psihologie, ce oferă o viziune mai bogată, detaliată despre tratamentul psihoterapeutic.

Potrivit acesteia, o psihoterapie eficientă trebuie să se inspire din mai multe școli terapeutice, selectând tehnicile potrivite.

Acest tip de terapie s-a dovedit a fi unul flexibil și binevenit oricărei probleme a clientului.

În cadrul acestei terapii, psihoterapeutul tinde spre obținerea unor rezultate pozitive, dar și cunoașterea cauzelor și a modului de producere ale schimbării în pacient. Drept exemplu de abordare integrativă, putem menționa terapia cognitiv-comportamentală [162].

Terapia cognitiv-comportamentală

Terapia cognitiv comportamentală este compusă dintr-o serie de tehnici și metode care au scopul de a-i determina pe oameni să-și modifice comportamentul și gândurile distorsionate. Ea pune un accent deosebit pe rolul factorilor cognitivi în înțelegerea și modificarea comportamentului subiecților. La etapa actuală, există peste 20 de orientări terapeutice, care se consideră cognitive sau cognitiv-comportamentale [116, p.136]. Abordarea cognitiv-comportamentală pornește de la ideea că cognițiile, emoțiile și comportamentele membrilor

familiei se influențează reciproc în cadrul interacțiunilor familiale. Astfel, o convingere exprimată poate conduce la apariția unor stări emoționale și a unor comportamente care influențează modul de gândire a subiecților [54, p. 83]. Teoria cognitiv-comportamentală nu susține categoric că toate procesele cognitive sunt cauza tuturor comportamentelor din familie, dar accentuează rolul remarcabil în interrelaționarea cognițiilor, emoțiilor și comportamentelor [167, p. 176, 195]. Scopul ei este de a crea un echilibru dintre cogniții și comportamente.

Premisa centrală a terapiei comportamentale este că un comportament este menținut de consecințele sale. Dacă un nou comportament nu oferă consecințe mai plăcute, vechiul comportament va fi rezistent la schimbare [195]. În cadrul terapiei, o atenție deosebită se acordă realizării unor teme pentru acasă, clientului fiindu-i atribuită responsabilitatea schimbării [54, p. 65].

Terapia rațional emotivă

Promotorul acestei terapii este Albert Ellis [120, p. 197-238]. Terapia rațional emotivă susține că oamenii sunt în aceeași măsură raționali și iraționali, sensibili și insensibili, iar această dualitate este inerentă biologic și se perpetuează în absența învățării unor noi moduri de gândire pozitivă. Conducerea către o viață mai rațională și mai productivă constituie scopul terapiei rațional-emotive. Primind influențele filosofiei stoice, Ellis îl cita adesea pe Epictet: "omul se simte tulburat nu doar de lucruri, ci și de perspectivele pe care acestea le poartă cu ele." Indivizii se tulbura pe ei înșiși, schimbând dorințele și speranțele în solicitări. Un alt scop al terapiei rațional-emotive este acordarea de sprijin în procesul de schimbare a obiceiurilor auto-defensive în gândire și comportare. O modalitate de realizare a acesteia o constituie învățarea a ceea ce Ellis a numit „*ABC-ul terapiei rațional-emotive*” - *A* semnifică experiența activantă; *B* reprezintă modul de gândire al unei persoane în legătură cu o experiență; *C* reprezintă reacția emoțională la *B*. Terapia rațional-emotivă încurajează clienții să fie toleranți cu ei înșiși, cu alții și să-și atingă obiectivele personale. Aceste scopuri pot fi atinse dacă oamenii învață să gândească rațional, pentru a-și schimba comportamentul auto-defensiv și dacă sunt sprijiniți să învețe noi modalități de acționare [194, 145, p. 445, 112, p. 64-78, 119, p. 313–323].

Programul de intervenție psihologică are la bază următoarele *principii* inspirate din terapiile cognitiv-comportamentală și rațional-emotivă:

1. Stările emoționale și comportamentale sunt determinate de modul nostru de a gândi.
2. Tulburările emoționale reprezintă o consecință a modului negativ și nerealist de a gândi [186].
3. Clientul poate să fie capabil singur să aleagă emoțiile, comportamentul și stilul de viață.

4. Nu toate emoțiile neplăcute sunt percepute ca disfuncționale. De asemenea, nu toate emoțiile plăcute sunt funcționale.

5. În cadrul terapiei nu există vreo „agendă ascunsă”. Toate procedeele sunt explicate clar clientului și au un caracter educativ și colaborativ.

6. Terapeutul este empatic, acceptă necondiționat clientul și îl încurajează mereu.

7. În cadrul ședințelor, se lucrează cu sistemul de valori al clientului, spre a găsi noi modalități de gândire sau dezvoltare.

8. Accentul este pus pe prezentul clientului.

9. Accentul este pus pe schimbarea profundă și de durată în sistemul de credințe care stau la baza personalității clientului. Clientului îi sunt oferite tehnici de „auto-ajutor”, ce permit activarea funcției de adaptare în viitor.

10. Pentru a obține schimbarea comportamentală, este absolut necesară o restructurare cognitivă, care presupune înlocuirea sistemului de credințe iraționale cu un sistem mai rațional. [187].

Tehnicile și metodele selectate pentru lucru cu adolescenții au fost inspirate din teoriile cognitiv-comportamentală și rațional-emoțională și adaptate contingentului nostru prin:

- identificarea și schimbarea distorsiunilor cognitive despre familie;
- învățarea unor practici sociale noi, care ar favoriza perceperea familiei ca valoare primordială a societății;
- înțelegerea relației dintre gânduri și emoții [65, p. 212];
- învățarea unor modalități constructive și sănătoase de relaționare;
- acordarea susținerii în procesul de schimbare a deprinderilor auto-defensive în gândire și comportare [120, p. 197- 266, 194].

Ședințele programului de intervenție psihologică au avut ca fundament următoarele metode și tehnici inspirate din terapia integrativă:

1. Identificarea și modificarea gândurilor negative și a comportamentelor aferente—această tehnică presupune următoarele etape:

- raționalizarea: pacientului trebuie să i se explice rațiunile tratamentului prin demonstrarea relației dintre gândire, sentiment și comportament.
- furnizarea unor informații cu privire la comportamentul dezadaptativ.
- distragerea este folosită pentru a avea un control direct și imediat asupra simptomului acuzat de către client.

- programarea activităților: clienților li se cere să noteze activitățile pe care le desfășoară, evaluându-le după o scală de la 0-100 sub aspectul unor stări afective cum ar fi anxietatea, oboseala, plăcerea.

- verificarea veridicității gândurilor negative automate, cu scopul găsirii soluțiilor raționale, pentru a înlocui gândurile negative automate, îi adresează clientului o serie de întrebări pentru a-l ajuta să evalueze gândurile negative, înlocuindu-le cu alte gânduri realiste.

- experimentarea în sfera comportamentului: clientul este rugat să verifice în viața reală dacă gândurile negative sunt adevărate.

- înlăturarea comportamentelor de evitare: această procedură este absolut necesară din simplul motiv că modalitățile de evitare tind să mențină gândurile negative ale clientului.

- învățarea unor noi metode de comportament și a unor deprinderi de a face față situațiilor stresante.

2. Relaxarea este o strategie de bază în cadrul terapiei cognitiv-comportamentale, care se caracterizează printr-o deconectare generală a individului de la activitățile cotidiene. Tehnica dată urmărește realizarea unei decontractări musculare și nervoase, având ca efect un repaus cât mai eficient, economisirea energiei fizice și psihice, creșterea rezistenței la stres și diminuarea efectelor negative ale stresului deja instalat și autoreglarea stărilor psihice. Relaxarea are ca scop primordial destinderea fizică și psihică a subiectului prin decontractia musculară și nervoasă. Inducerea stării de relaxare clienților are ca scop formarea unei noi imagini despre ei înșiși, dar și despre lumea înconjurătoare. Totodată, relaxarea este o tehnică foarte odihnitoare, dacă este combinată cu unele sugestii specifice, care trebuie să fie clare, să se refere doar la o singură problemă, să nu aibă un caracter ambiguu să nu cuprindă negații și să fie realiste [54, p. 47-48] Cea mai cunoscută metodă de relaxare este antrenamentul autogen.

3. Antrenamentul autogen [78, p. 31-115], este o tehnică psihoterapeutică fundamentată bine științific și verificată atât experimental, cât și clinic. Caracteristic acestei metode de relaxare este simplitatea și economicitatea. Ea se învață ușor, într-un timp relativ scurt, și nu necesită costuri suplimentare. Odată învățată, subiectul poate obține o serie de avantaje precum: odihnă și restabilire după un efort depus, autorelaxare, autoreglare, reducerea durerii, întărirea eului prin formule sugestive speciale. La fel, această metodă mai are și efecte favorabile asupra dezvoltării spiritului autocritic și creșterea autocontrolului voluntar. În că din primele zile de practică, subiecții atestă o stare de relaxare mai bună, reducerea anxietății și un somn mai odihnitor [54, p. 47-48; 43; p.214-217].

4. *Antrenamentul asertiv* reprezintă o tehnică de antrenare a abilităților sociale, dedicată persoanelor care duc lipsă de abilități sociale și au dificultăți în stabilirea unor relații interpersonale în mediul familial, la serviciu sau în timpul liber. Este benefică pentru persoanele care întâmpină dificultăți în exprimarea emoțiilor sau a sentimentelor pozitive, pentru cei care consideră că nu au dreptul de a-și exprima gândurile, convingerile și sentimentele [54, p. 59]. Tehnicile de antrenament asertiv contribuie la modificarea gândurilor și a convingerilor disfuncționale, care stau în calea asertivității, acestea la rândul lor fiind înlocuite cu afirmații mai constructive. Această metodă are o mai mare eficiență dacă este desfășurată în grup, prezentând următoarele avantaje:

- grupul creează condiții potrivite pentru exprimarea noilor modele de comportament achiziționate;
- grupul primește feed-back nu doar de la terapeut, ci și de la ceilalți membri;
- grupul creează condiții de depășire a stărilor de anxietate într-un mediu securizant [171, p. 59-60; 39, p. 194-195].

5. *Reetichetarea* constă în realizarea unei interpretări diferite a problemelor familiei, care vor fi examinate într-o lumină nouă și din perspective diferite. Astfel, devine posibilă înțelegerea structurii familiale, care a condus la apariția problemei unui anumit membru, care nu mai poartă întreaga răspundere pentru situația creată [54, p. 87].

6. *Conștientizarea propriei perturbări*: scopul primordial al acestei tehnici este de a-i face pe clienți să conștientizeze faptul că nu atât împrejurările exterioare, factorii situaționali actuali sau care au acționat cândva produc perturbări emoționale, ci modul în care ei înșiși se raportează la împrejurările de viață reprezintă cauza reală a perturbării psihice. Tehnica susține că ființa umană are capacitatea de a se autocontrola emoțional.

7. *Tehnica reanalizării unor comportamente-problemă*— o metodă specifică terapiei rațional-emoțive— constă în notarea zilnică de către clienți într-un jurnal a cât mai multor dezavantaje ale comportamentului compulsiv, precum și avantajele renunțării la acesta. Apoi, revederea zilnică a acestei liste pentru a reflecta asupra comportamentului-problemă.

8. *Schimbarea sistemului de referință*: în cadrul acestei tehnici, clientul este învățat să privească într-un alt mod situația sa, schimbând accentul de la părțile negative spre cele pozitive.

9. *Tehnica imageriei rațional-emoțive*: îi ajută pe clienți să transforme stările afective dezaprobatore în stări afective pozitive. Ea constă în repetarea în plan mental, în stare de veghe sau relaxare al unei situații cu semnificație emoțională pentru subiect. [53, p. 47-50].

10. Jocul de rol este o tehnică psihoterapeutică preluată din terapia experiențială. Obiectivul de bază a tehnicii date este readucerea schemelor trecute sau a proiecțiilor viitoare în prezent și experimentarea lor „aici și acum”. Scopurile de bază ale acestei tehnici sunt explorarea blocajelor emoționale, investigarea amintirilor și a viselor [61, p. 56-66].

11. Artterapia familială este o tehnică interesantă, structurată, expresivă. Ea poate fi promovată în diverse moduri. Kwiatkowska H. Y. [124] solicită familiei să deseneze o serie de secvențe ordonate, incluzând „bucățile de viață familială”, urmând să le includă într-un desen unificat al familiei, așa-zisul „tablou familial”. Bing E. [113] solicită familiei să se deseneze pe sine. Rezultatul tehnicii poate dezvălui percepții care nu erau prevăzute sau poate stimula persoana să înțeleagă ceva prin intermediul desenului, ceva la care el nu se gândise până atunci.

12. Sculptura familială este o tehnică elaborată de către D. Kantor și F. Duhl, în cadrul căreia membrilor unei familii li se solicită să se aranjeze într-un grup statuar cu sens. Fiecare participant trebuie să aranjeze ceilalți participanți într-un tablou semnificativ. Această sarcină portretizează, în termeni de spațiu, postură și atitudine, percepțiile fiecărui membru despre familie, redate prin sensul grafic (sculptural). Această tehnică permite conștientizarea puternică a ceea ce este în general familia, ce reprezintă fiecare membru al ei pentru participanți [61, p. 56-66].

Programul de intervenție psihologică, elaborat în cadrul tezei de doctor, este alcătuit din 12 ședințe și a fost promovat în perioada august-octombrie 2017 cu o frecvență de o dată pe săptămână. Durata unei ședințe a constat 120 de minute.

În cadrul demersului formativ, ne-am focusat pe două strategii majore, incluse în cele două module din care este alcătuit programul de intervenție psihologică: informare și formare. După cum am mai spus, modulul I al programului este unul preponderent informativ, iar modulul II al programului este unul preponderent formativ.

Metodele și tehnicile selectate de noi au avut ca scop antrenarea adolescenților din GE în activități bine structurate, dinamice care vor facilita procesul de cunoaștere, învățare și punere în practică a celor asimilate. La fel, metodele și tehnicile propuse au urmărit ca finalitate: dezvoltarea empatiei, eliminarea blocajelor verbale și comportamentale, diminuarea stresului, învățarea unor strategii de comunicare asertivă.

Inițial, am pornit de la selectarea aleatorie a adolescenților, care, ulterior, au fost grupați în 2 categorii: grupul experimental (GE) și grupul de control (GC). Următorul pas a fost aplicarea metodelor clasice de investigare a RS a familiei pentru identificarea conținutului acesteia. Acest

fapt ne va permite ulterior să verificăm cât de lucrativ este programul nostru și să constatăm dacă s-a produs sau nu transformarea dorită la nivelul elementelor periferice la adolescenții din GE.

Astfel în modulul I, au fost puse în practică exerciții care au avut drept scop primordial antrenarea adolescenților din GE în diferite strategii de lucru, prin care ei s-ar familiariza cu noțiunile de bază ale programului, precum: cuplu, căsătorie, familie, tipuri de familie, funcțiile familiei, familia ca valoare, diferențe gender, roluri familiale, conflictul, agresivitatea, violența domestică, comunicarea, stresul ș.a. și, nu în ultimul rând, procedee de intercunoaștere și autocunoaștere. Această procedură a servit ca fundament pentru promovarea ulterioară a modulului II.

Modulul I îmbină în sine *trei ședințe*. **Prima ședință** a constat în intercunoașterea și stabilirea relațiilor de amicitie între participanți. Etapa dată a avut ca scop formarea unei atmosfere plăcute, pozitive, care va favoriza deschiderea spre cunoaștere, spre nou a adolescenților. Prin activitățile propuse, am intenționat a crea momente de inter- și auto-descoperire a personalității. Astfel, am creat condiții în care fiecare participant să-și conștientizeze atât rolul, cât și importanța sa în societate. Am încercat să accentuăm laturile pozitive ale fiecărui participant și să-i creăm senzația de securitate. Tot în cadrul primei ședințe a programului, am stabilit **regulile grupului**, cât și obligațiunile acestora. Acestea, la rândul lor, vor favoriza o deschidere mai bună a membrilor grupului. Printre acestea menționăm [164]:

1. Respectarea celorlalți participanți de grup (nu se ironizează, nu se iau în râs răspunsurile celorlalți, nu se dau sfaturi).
2. Este exclusă orice formă de agresivitate (verbală sau fizică) în interiorul grupului și în timpul desfășurării fiecărei întâlniri.
3. Respectarea limitelor și a pudorii (nimeni nu poate fi forțat să spună ceea ce nu vrea să spună).
4. Ne vom referi doar la experiența personală.
5. Vorbim pe rând și avem răbdare cu cel care vorbește și cu ceilalți: putem să punem în discuție ceea ce ne deranjează sau ne preocupă, dar nu punem în discuție persoana.
6. Nu emitem judecăți de valoare cu privire la persoanele care fac parte din grup.
7. Confidențialitate: membrii grupului nu au voie să vorbească despre ceilalți membri ai grupului în afara grupului (discuțiile rămân confidențiale, adică în interiorul grupului).
8. Participare: la activitățile din grup membrii grupului sunt participanți și nu observatori.
9. Participanții trebuie să fie pregătiți pentru a se prezenta la întâlnirile de grup. Să nu se întârzie nejustificat.

10. Membrul grupului trebuie să participe la evaluarea finală prin aplicarea repetată a chestionarelor.

11. Durata medie a unei ședințe nu va depăși 120 de minute.

Următoarele două ședințe au avut ca scop familiarizarea adolescenților cu *conceptele cheie* ale programului prin diverse strategii, metode și tehnici.

Formele de realizare:

În cadrul acestui modul, au fost puse în practică următoarele forme de realizare:

1. Terapia prin citate

Premisa: Citatele ce provin de la persoane celebre sau respectate în trecut pot avea un impact puternic asupra personalității unui adolescent. La fel, citatele pot oferi liniștire și înțelegeri profunde, pot ajuta la dezvoltarea optimismului și la creșterea speranței. S-au folosit citate pentru motivare, care au servit ca bază pentru discuțiile ulterioare.

Organizarea: Grupul de adolescenți a fost împărțit în trei echipe. Fiecare echipă primește câte un citat despre familie al autorilor recunoscuți în știință (*exemplu de citat: „Nici o altă structură nu poate fi înlocuită cu familia. Fără ea, copiii noștri sunt lipsiți de orice temelie morală. Fără ea, ei devin niște analfabeți morali a căror unică lege este eu-I”.* Ch. Colson) Fiecare echipă are la dispoziție câte 5 minute pentru a discuta și analiza citatul primit. Participanții sunt rugați să prezinte citatul, săi descrie semnificația care se ascunde.

Nucleul transformării: Scopul acestei activități centrate pe citate este de a încuraja participanții la grup să-și dezvăluie înțelepciunea interioară, prin modul în care sunt comentate aceste citate, cât și identificarea atitudinii pe care o au participanții vizavi de familie. [7, p. 173-174].

2. Joc de rol: „Cheia spre o comunicare eficientă”

Premisa: Cunoaștem cu toții diferențele principale dintre tipurile de comunicare: asertivă, agresivă și nonasertivă, însă chiar dacă diferențele par la suprafață, evidente pentru toată lumea, odată ce începe jocul de rol, există numeroase opinii referitoare la ce tip de comunicare este dramatizat de fiecare dată. Așadar, nu este de mirare că dezacordurile, certurile, conflictele familiale sunt incredibil de frecvente. Nu este ușor precum pare să distingi care este și care nu este comportamentul potrivit. Acest exercițiu reușește incredibil de bine să ajute adolescenții să diferențieze aceste trei tipuri de comunicare, dar și să devină mai atenți și mai intuitivi în ceea ce privește stilul personal și stilul celorlalți de comunicare.

Organizarea: Se începe prin a introduce ideea conform căreia comunicarea este extrem de importantă. Relațiile familiale, căsnicia se formează sau se distrug în funcție de abilitățile de

comunicare de care dispunem. Grupul de adolescenți este întrebat dacă sunt familiarizați cu cele trei tipuri de comunicare. De obicei, majoritatea ridică mâna, însă în viața de zi cu zi întâmpinăm dificultăți în a spune care este și care nu este o comunicare sănătoasă. În cele ce urmează, prezentăm fișa cu descrierea celor mai importante caracteristici ale fiecărui tip de comunicare care este prezentat adolescenților (spre exemplu: *asertiv: încrezut în sine; agresiv: se simte superior; nonasertiv: evită conflictul*). În continuare, grupul de adolescenți este rugat să se divizeze în trei echipe, după care echipa va delega câte doi reprezentanți, care va primi câte o frântură a unui dialog în baza căruia va trebui să joace un anumit rol.

Nucleul transformării: De foarte multe ori, oamenii cred că pot reacționa în funcție de cum se comportă ceilalți. Acest joc de rol demonstrează că în orice situație trebuie să știi să-ți păstrezi calmul pentru a face față provocărilor vieții. Ca scop principal al acestui joc de rol am avut familiarizarea cu cele trei tipuri de comunicare, cât și învățarea diferențelor dintre acestea. [7, p. 63-67].

3. Tradiționalism contra modernism

Premisa: În timpurile de astăzi, familia a ajuns să-și caute rostul și relevanța valorică pe care o deține în lumea contemporană. Asistăm cu toții la o restructurare a familiei, dar mai bine zis la o destructurare. Vorbim despre o reconceptualizare a valorilor pe care aceasta se bazează și promovarea și folosirea unor practici distructive la adresa ei. Valoarea primordială a familiei tradiționale este autoritatea. Femeia este supusă soțului, copii își au roluri precise și sunt încurajate roluri precum supunerea și conformismul. La rândul său, familia contemporană este cea care promovează egalitarismul, schimbarea, comunicarea, flexibilitatea structurii de autoritate și putere [196]. Acest exercițiu a avut drept scop să familiarizeze grupul de adolescenți cu conceptele de *familie tradițională* și *familie modernă* prin folosirea unui *puzzle* prin care se descoperă un tip sau altul de familie.

Organizarea: Grupul de adolescenți este rugat să se divizeze în două echipe. Fiecare echipă primește câte un plic ce conține un *puzzle* ce reprezintă un tip sau altul de familie. Echipele au câte 7 minute la dispoziție pentru a strânge *puzzle*. După finisarea timpului propus, moderatorul roagă câte un reprezentant să prezinte imaginea obținută din *puzzle* și să decodifice mesajul ascuns de imagine.

Nucleul transformării: „Învățăm descoperind” este mottoul acestui exercițiu. Adolescenții sunt puși în situația de a descoperi printr-un *puzzle* cele două tipuri de familie: modernă și tradițională. Reprezentanții sunt rugați să descrie ce este reprezentat în imaginea primită și să se dea cu părerea despre tipul de familie pe care-l reprezintă.

La fel, au fost puse în practică mai multe exerciții, care au avut ca scop familiarizarea adolescenților cu conceptele de bază ale programului (familie, diferențe gender, comunicare, conflict) printr-o formă activă, dinamică.

Modulul II a urmărit 3 scopuri: *formarea*, adică antrenarea adolescenților din GE în diverse activități practice, cu scopul învățării și dezvoltării unor abilități de comunicare, interrelaționare, autocontrol emoțional. La fel, am intenționat a lucra cu sistemul valoric și atitudinal al adolescenților, demonstrându-le practic importanța familiei ca valoare primordială în societatea contemporană; *consolidarea* – subetapă în care tehnicile și metodele învățate în cadrul programului de intervenție au fost „scoase” înafara ei. Prin anumite activități, însărcinări, teme pentru acasă, adolescenții au exersat unele practici învățate în cadrul programului; și *evaluarea* este una din cele mai valoroase ca importanță subetape din simplul motiv că în cadrul ei am avut ca scop de a verifica pe cât este de funcțional programul nostru. Astfel, au fost aplicate repetat metodele de investigare a RS a familiei la adolescenții din GE, cât și celor din GC. Această etapă a fost una de concretizare, de verificare, de constatare a schimbării produse la nivelul elementelor periferice.

Modulul II a fost alcătuit din *nouă ședințe*, care au avut caracter preponderent formativ, acestea, la rândul lor implicând diverse forme de realizare, precum: lucru în grup, pe echipe, dezbateri, teme pentru acasă ș.a.. Toate acestea au fost orientate spre schimbarea practicilor sociale ale adolescenților, cu scopul influențării cu impact pozitiv asupra elementelor periferice a RS a familiei.

În cadrul acestui modul, au fost puse în practică următoarele forme de realizare:

1. Sculptura familiei (D. Kantor și F. Duhl) [apud 61]

Premisa: Societatea contemporană ne dictează reguli noi de viață, de interrelaționare, de comunicare, de creare a familiilor. Trecând cu o viteză mare de la tradițional la contemporan, nici nu reușim să observăm acele diferențe dintre familiile tradiționale și cele contemporane. Tehnica dată ajută adolescenții să facă o diferență vizibilă dintre aceste două tipuri de familii, poziționând ceilalți participanți într-un tablou semnificativ.

Organizarea: Grupul este împărțit în două echipe. Echipele, la rândul lor își aleg un lider. Liderul va juca rolul de sculptor. Membrii fiecărei echipe trebuie să fie gata pentru a lua orice poziție care este dictată de către sculptor. Moderatorul propune liderului din prima echipă să sculpeze tipul de familie tradițional, iar liderului din a doua echipă să sculpeze tipul de familie contemporan. Fiecare lider își prezintă pe rând sculptura, argumentând cele prezentate. După ce se prezintă ambele sculpturi, moderatorul propune sculpturilor să-și imagineze că sunt în viitor,

peste un timp, în propria casă, cu familia sa. *Cum ați dori să fie? Ce ați face atunci? Cum vă vedeți familia dvs.? O vedeți în general?* Liderii sunt rugați să sculpeze o nouă familie, familia pe care și-ar dori-o ei. După prezentarea sculpturii familiei proprii, moderatorul adresează întrebări liderului: *Cât de ușor v-a fost să vă imaginați propria familie? De ce anume astfel ați poziționat membrii familiei? Cu ce se ocupă ei în momentul dat?*

Nucleul transformării: Scopul acestei tehnici este de a face o diferență clară dintre cele două tipuri de familie (tradițională și contemporană) și de a conștientiza în general ce este familia, ce reprezintă fiecare membru al familiei și ce loc ocupă fiecare membru al familiei în ea.

2. Războiul locurilor [16, p. 199-200]

Premisa: Cu toții suntem educați să fim luptători, iar unii dintre noi sunt hotărâți să câștige cu orice preț. Problema este că deși glumim spunând că viața este un joc, o relație, o familie nu este nicidecum așa.

Organizarea: Moderatorul solicită doi voluntari de diferit gen să iasă în fața sălii. Pentru acest exercițiu v-om avea nevoie de un cronometru. Participanții sunt rugați să stea față în față, apoi să facă doi pași mici la stânga, la depărtare unul de celălalt, așa încât să fie la un braț distanță. În continuare, ei sunt rugați să întindă brațele și să se apuce de mâna dreaptă. Participanții trebuie să stea în loc, așa încât să nu se tragă unul spre celălalt, în timp ce țin picioarele nemișcate. Condiția este ca nici unul din participanți să nu miște picioarele. Se setează cronometrul la 20 de secunde și se dă start activității. După 20 de secunde, se trece la debriefarea activității.

Nucleul transformării: Moderatorul întreabă participanții: *„Cine a câștigat războiul locurilor? Dacă voi credeți că ați câștigat unul din voi, atunci ambii ați pierdut! Când într-o dispută familială avem un câștigător sau un perdant, relația însăși are de pierdut. Cea mai frumoasă și sănătoasă opțiune este aceea în care ambele părți au de câștigat. În orice altă situație, ambele părți vor pierde.”*

3. Începutul blând [51, p. 175-186]

Premisa: Se înțelege de la sine că dacă într-o familie membrii săi se respectă reciproc și sunt deschiși unul față de altul, dețin toate premisele pentru a rezolva orice neînțelegere care ar putea apărea. Cu toate acestea, în foarte multe familii apar conflicte, din motivul că încearcă să se influențeze reciproc sau să pună capăt neînțelegerilor. O discuție care ar fi putut fi productivă, sfârșește, în schimb, cu o dispută. O soluție în acest caz este învățarea unei noi strategii de soluționare a conflictului.

Organizarea: Grupul este împărțit în 8 echipe. Fiecare echipă va primi câte o fișă cu un anumit text. Echipele sunt rugate timp de 7 minute să citească conținutul fișei și să găsească soluții cât mai constructive pentru situația creată. Membrii echipei sunt puși în situația de a-și identifica capacitatea de a domoli un început prea dur. Ei au ca scop să găsească și să propună pentru fiecare situație o alternativă blândă. *Spre exemplu: ați dori ca ambii să puneți deoparte mai mulți bani pentru familia dvs. Începutul prea dur (prezentat pe fișă): N-ai nici cea mai mică idee cum să gestionezi banii!* În calitate de alternativă blândă, propusă de către echipe, poate fi: *Sunt îngrijorat/ă în legătură cu economiile noastre. Hai ei ne facem un plan de economii, ok?* După ce timpul expiră, fiecare echipă citește situația ei și prezintă alternativa blândă pentru problema sa și se pun în discuție toate răspunsurile propuse.

Nucleul transformării: Acest exercițiu îl va ajuta pe adolescent să conștientizeze rolul și importanța pe care o are comunicarea asertivă în familie. Prin acest exercițiu el va înțelege cum o problemă familială aparent critică poate fi transformată în una aplanabilă. Scopul acestui exercițiu este de a demonstra că pentru a fi eficient, nu e nevoie ca începutul blând să fie foarte diplomatic, însă el trebuie să fie lipsit de criticism și dispreț.

4. Studiul de caz

Premisa: Studiul de caz este o metodă de confruntare directă a participanților cu o situație reală, autentică, luată drept exemplu tipic, reprezentativ pentru un set de situații și evenimente problematice [182]. Adesea visurile personale rămân nespuse sau secrete, deoarece presupunem că ele așa trebuie să fie, dacă vrem ca relația să funcționeze. Se întâmplă adesea ca ambii parteneri să simtă că nu au dreptul să aibă acele visuri sau să le considere nepotrivite. Aceste etichete însă nu pun capăt dorinței. Prin urmare, dacă relația nu respectă visul, conflictul a apărut aproape inevitabil. Cu alte cuvinte, atunci când îngropăm un vis, el va ieși la suprafață deghizat, sub forma unui conflict familial.

Organizarea: Grupul este împărțit în șase echipe. Fiecare echipă primește câte o fișă în care sunt prezentate situații de conflict. Membrii fiecărei echipe au însărcinarea să citească conținutul fișei și să presupună ce vis se ascunde în spatele conflictului prezentat. Fiecare echipă va avea ca scop să alcătuiască o mică povestioară/ narațiune, care să explice poziția fiecărui membru al familiei implicat în conflict. Echipele primesc instrucțiunea din partea moderatorului: *Imaginați-vă că dumneavoastră aveți acea atitudine și că vă este foarte greu să cedați. Gândiți-vă ce înseamnă acest punct de vedere pentru dumneavoastră și pentru originea visului pe care îl aveți. Imaginați-vă că visul celuilalt (partenerului dvs.) vă va ajuta să dați drumul celor care provoacă blocajul în familia dumneavoastră.* Prezentăm un exemplu de vis: *Mihaela: Sunt o*

persoană foarte emotivă, iar soțul meu este mult prea insensibil. Această diferență dintre noi mă face să simt că partenerul meu este uneori rece și fals, nu prezent cu adevărat. De multe ori, habar nu am ce simte. Sunt frustrată de diferența aceasta dintre noi. Visul ei care face parte din acest conflict ar putea fi: Da, sunt o persoană emotivă și cu asta, basta. Cred că asta înseamnă viața, să simți, să fii aproape de celălalt, să reacționezi. Asta trebuie să însemne să fii responsabil. Asta prețuiesc cel mai mult. Reacționez la orice este în jurul meu, la marea artă, la arhitectură, la copii, sport, filme, la tot! A fi emotiv înseamnă să fii viu! Visul meu este să împărtășesc ceea ce simt cu persoana pe care o iubesc. Dacă nu pot face acest lucru, căsătoria este condamnată să fie lipsită de viață, falsă și plină de singurătate.

Nucleul transformării: Această tehnică este una creativă și nu are răspunsuri corecte sau greșite însă ea învață adolescentul în baza studiilor de caz oferite, cum să dezvăluie un vis al partenerului sau al unui membru din familie. Poate tocmai nerealizarea unui vis stă la baza unui conflict nedezlegat. În final, totul se rezumă la calitatea comunicării dintre membrii unei familii.

5. Tehnica reanalizării unor comportamente-problemă [53, p. 49-50].

Premisa: Oamenii sunt perturbați din două motive: problemele ego-ului sau toleranță redusă la frustrație. Ritmul alert de viață care ne înconjoară, suprasolicitățile la serviciu, multitudinea de factori stresori la care suntem expuși – toate acestea ne creează situații de disconfort, stres, probleme și conflicte interioare. Familia este locul unde te aștepti că vei fi înțeles, acceptat și susținut, însă, din cauza acelor evenimente descrise mai sus, aceasta devine tot mai greu de realizat. Apar conflictele familiale, care sunt susținute de o comunicare agresivă, nonasertivă și chiar violentă. Și, în final, ce obținem?

Organizarea: Grupul de adolescenți este împărțit în două echipe. Fiecare echipă primește câte o coală de hârtie și cariocă. Echipele primesc aceeași însărcinare: timp de 10 minute să identifice avantajele și dezavantajele comportamentului compulsiv, în cazul nostru – violența domestică. Echipele prezintă însărcinarea sub formă de tabel.

Nucleul transformării: Faptul că fiecare echipă va prezenta aceeași însărcinare va facilita diversitatea evocării răspunsurilor atât cantitativ cât și calitativ. Prezentarea rezultatelor este susținută prin acordarea întrebărilor de tipul: *Cât de ușor v-a fost să identificați dezavantajele, dar avantajele? Cum credeți, ați putea folosi această tehnică cu familia dvs. la un caz-problemă concret? Este violența (toate tipurile pe care le putem observa într-o familie) corectă? Dacă da, de ce?* Această tehnică va ajuta adolescentul să conștientizeze că lista pierderilor, adică a dezavantajelor este una mult mai bogată în exemple decât cea a avantajelor, astfel reevaluând importanța și rostul violenței în familie și în comunicare.

6. Tehnica: Umflarea stresului

Premisa: Stresul ca reacție nespecifică a organismului la un stimul extern, mai este numit și boala secolului XXI. La serviciu, pe stradă, în familie suntem supuși stresului. Această tehnică vine în ajutor în oferirea de repere pentru antrenarea abilităților adaptative.

Organizarea: Grupului i se prezintă diagrama stresului. Pe curba în formă de clopot, una din extreme reprezintă prea puțin stres, care duce la plictiseală, apatie, lipsa implicării și singurătate. Cealaltă parte este reprezentată de resimțirea unei presiuni și anxietăți exagerate. Iar la mijloc se află echilibrul delicat pe care ni-l dorim cu toții. După prezentarea diagramei, fiecărui membru al grupului i se oferă câte un balon din cauciuc. Grupul este rugat să-și amintească o situație de conflict, care s-a petrecut recent în familia lor și care i-a afectat direct. Fiecare participant este rugat să umfle balonul până la punctul în care s-au simțit atunci stresați, enervați, perturbați. Doritorii își pot descrie starea pe care au trăit-o la moment, stare care i-au făcut mai să „explodeze”, asociind-o acum cu balonul umflat. Apoi, moderatorul roagă adolescenții să umfle balonul, dar ca acesta să-și păstreze forma și culoarea pe care o deține. Făcând o asociere dintre balon și curba stresului prezentată mai sus, moderatorul menționează: *Viața de familie nu poate fi ferită de stresuri și conflicte, însă acestea, la rândul lor nu trebuie să dezarmonizeze relațiile voastre cu membrii familiei. Fără stres, viața nu ar exista, ba chiar nu ar fi atât de atrăgătoare, interesantă. Asociind balonul cu viața de familie sau cu o relație, trebuie să ne străduim să o păstrăm ca în ultima variantă a balonului umflat de voi: să-și păstreze atât forma cât și culoarea. Nu uitați, stresul este condimentul vieții!* (H. Selye) [7, p. 116]. La finele tehnicii, este discutată starea de spirit a adolescenților.

Nucleul transformării: Balonul reprezintă un exemplu foarte bun de a demonstra că gestionarea stresului reprezintă un act de echilibristică. Stresul joacă un rol foarte important în viața de zi cu zi a unei persoane. Stresul poate mobiliza și tot el poate distruge. Această tehnică îi învață pe adolescenți că stresul poate fi un prieten, o parte din echilibrul sănătos al vieții, atât timp cât nu scapă de sub control.

7. Tehnica: Poveștile de înlocuire

Premisa: Aceasta este o tehnică propusă de către Guerin, care arată clienților săi filme, casete video și le spune povești pentru a-i învăța despre funcționalitatea sistemelor familiale într-un mod care minimizează defensivitatea acestora [72, p. 167]. Noi am folosit această tehnică pentru a învăța adolescenții să identifice problema, conflictul familial și pentru a-i învăța să producă, să inventeze soluții posibile pentru rezolvarea acestuia.

Organizarea: Grupei de adolescenți le sunt prezentate filmulețe sau istorioare din cadrul unor familii în care este reprezentată o scenă de conflict, ceartă, problemă. Ideea constă în aceea ca să nu prezentăm adolescenților finalul, adică rezolvarea problemei, ci să rugăm adolescenții să găsească ei soluționarea acesteia.

Nucleul transformării: În timp, toate cuplurile intră în conflict și de aceea o deprindere critică în menținerea armoniei familiei este deprinderea în rezolvarea conflictului [51, p. 47-52]. Familiile sănătoase nu sunt lipsite de probleme, însă ele au capacitatea de a face față problemelor atunci când ele apar. Astfel, devine absolut necesară învățarea deprinderii de rezolvare a problemei drept criteriu de bază pentru o familie de succes [123, 72, p. 290].

8. Tehnica terapia artei familiei

Premisa: Cercetătoarea Kwiatkowska H. Y. [124, p. 37-55] instruia familiile să producă o serie de desene, incluzând o mângălitură a familiei unite, în care fiecare persoană face repede o mângălitură, iar apoi întreaga familie încorporează mângăliturile într-un tablou unificat. La rândul său, E. Bing [113, p. 173-194] descrie tehnica desenele familiei unite, în care solicită familiei să deseneze un tablou așa cum se văd ei ca o familie. Adaptând această tehnică grupului nostru de adolescenți, am obținut niște desene impresionante, în care sunt reflectate problemele și lacunele familiei contemporane [72, p. 246].

Organizarea: Grupului de adolescenți i se solicită pe o foaie A4 să deseneze familia (orișicare familie, nu este neapărat cea de origine sau proprie) așa cum o percep ei. I se comunică grupului că nu vor fi apreciate aptitudinile lor de a picta, ci mesajul pe care doresc să-l transmită celorlăți prin desenul lor. Timp de 20 minute, adolescenții au avut la dispoziție foi, pensule, apă și acuarele. După finisarea desenelor, grupului i se solicită să prezinte desenele și să le comenteze. Moderatorul susține adolescenții prin întrebări, precum: *Pe cine ați reprezentat în desen? Cu ce sunt ocupați membrii familiei dvs.? V-ați dori o astfel de familie? De ce? Cum credeți care sunt problemele acestei familii?*

Nucleul transformării: Imaginile primite în urma promovării acestei tehnici dezvăluie percepții care poate nu au fost discutate sau conștientizate anterior. Pictând, sub forma unui joc, adolescenții în final realizează, înțeleg reprezentarea familiei, la care nu au gândit anterior niciodată.

9. Metoda: Tema pentru acasă

Premisa: Tema pentru acasă este definită ca lucru individual între sesiunile de terapie. Sarcina de lucru dată pentru acasă sporește eficiența actului terapeutic și dă continuitate sesiunilor [165].

Organizarea: Adolescenților le-a fost repartizată o temă pentru acasă, cu scopul creării coeziunii dintre membrii familiei acestora. Pentru următoarea ședință, adolescenții au de desenat împreună cu părinții, iar în cazul în care sunt căsătoriți cu soții lor, stema familiei lor. Adolescenții pot folosi creativitatea la maxim pentru realizarea acestei teme de acasă. Pentru următoarea ședință, adolescenții pregătesc stema și o prezintă întregului grup, menționând cât de ușor sau complicat le-a fost să realizeze această temă.

Nucleul transformării: Acest exercițiu nu doar are scopul de a forma coeziunea dintre părinți-copii sau soț-soție, ci și de evaluare, autoevaluare a procesului de comunicare între aceștia în timpul realizării temei.

10. Tehnica: Rezolvabil sau constant problematic?

Premisa: Deseori, suntem prinși în conflicte familiale și nu prea este evident ce tip de neînțelegere avem: fără ieșire sau rezolvabilă? Cât este de ușor să învățăm să recunoaștem un conflict rezolvabil de unul constant problematic?

Organizarea: Grupul de adolescenți este împărțit în 8 echipe. Fiecare echipă primește câte o fișă în care este prezentat câte un scenariu posibil de conflict în familie. Fiecare echipă are însărcinarea de a califica conflictul descris ca unul rezolvabil sau ca unul constant problematic. Moderatorul deține răspunsurile corecte pentru fiecare scenariu pentru a verifica corectitudinea și direcția gândirii adolescenților.

Nucleul transformării: Această tehnică ajută adolescenții în a face o diferență între conflictele rezolvabile și cele mai puțin rezolvabile. După ce reușesc să identifice și să definească propriile lor neînțelegeri, vor fi capabili să-și ajusteze strategiile necesare, pentru a le face față, în funcție de tipul de conflict existent în situația creată [51, p. 151-162].

3.3. Impactul practicilor sociale asupra reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova

Dupa cum mentionasem anterior, eșantionul experimental a fost organizat din 2 grupuri omogene (GE>GC) Aplicând metoda asociația liberă asupra 20 de adolescenți GE pre-intervenție, am obținut 100 de termeni asociativi cuvântului inductor *familia*, dintre care 28 de termeni asociativi unici. În urma excluderii sinonimelor și luării în calcul a asociațiilor care au obținut o frecvență mai mare de 1%, am ajuns la un corpus de 20 de termeni asociați cuvântului inductor *familia*.

Aplicând aceeași metodă *asociația liberă* asupra a 20 de adolescenți din GE post-intervenție, am obținut 100 de termeni asociativi cuvântului inductor *familia*, dintre care 24 de termeni asociativi unici. În urma excluderii sinonimelor și luării în calcul a asociațiilor care au

obținut o frecvență mai mare de 1%, am ajuns la un corpus de 18 termeni asociați cuvântului inductor *familia*.

Procesând datele obținute de la GE pre- și post-intervenție, a fost alcătuit tabelul prototipic categoric vizând frecvența, rangul apariției și rangul importanței termenilor asociați (Anexa 7). Analiza demonstrează că termenii care au acumulat cea mai mare frecvență pentru GE pre-intervenție sunt: *sex* – 15,00%, *bani* – 11,00%, *probleme* – 9,00%, *copii* – 8,00%, pe când în GE post-intervenție termenii cu frecvența maximă sunt: *sex*–16,00%, *bani* – 10,00%, *probleme*– 9,00%, *copii* – 8,00%. Deci, practic, conținutul nucleului central al RS a familiei atât la GE pre-intervenție, cât și la GE post-intervenție nu a suportat modificări.

Aplicând asociația liberă asupra a 20 de adolescenți din GC, am obținut 100 de termeni asociativi cuvântului inductor *familia*, dintre care 23 de termeni asociativi unici. În urma excluderii sinonimelor și luării în calcul a asociațiilor care au obținut o frecvență mai mare de 1%, am ajuns la un corpus de 14 termeni asociați cuvântului inductor *familia*.

Procesând datele obținute de la ambele grupuri (GE, GC), a fost alcătuit tabelul prototipic categoric vizând frecvența, rangul apariției și rangul importanței termenilor asociați (Anexa 7). Analiza demonstrează că termenii care au acumulat cea mai mare frecvență pentru GE sunt: *sex* – 16,00%, *bani* –10,00%, *probleme* – 9,00%, *copii* – 8,00%, pe când în GC termenii cu frecvența maximă sunt: *sex* 14,94%, *bani* -13,79%, *copii*- 13,79%, *concubinaj*- 11,49%. Deci, practic, elementele nucleului central al RS a familiei atât la GE, cât și la GC nu au suportat modificări.

Cunoaștem că elementele periferice în structura RS sunt cele care suportă ușor influențe din exterior, astfel pot suporta și modificări de conținut. Dacă până la promovarea programului de intervenție psihologică în GE am identificat termeni ce ar reprezenta elementele periferice a RS a familiei, precum: *ceartă*, *despărțire*, *gelozie*, *divor* – 2 % și *violență* – 1% , după promovarea acestuia am obținut următorii termeni: *greutăți* (3%), *valoare*, *cooperare* și *înțelegere* (2%). Observăm și faptul că la GC termenii ce ar reprezenta elementele periferice a RS a familiei au rămas aceiași: *ceartă*, *conflict*, *violență* și *despărțire*.

Apariția termenilor noi în conținutul elementelor periferice a RS a familiei denotă faptul că elementele periferice au suportat influență prin intermediul programului de intervenție psihologică.

Comparând aceste date cu rezultatele obținute în GE, observăm că modificări la nivelul elementelor periferice nu s-au înregistrat.

Pentru a stabili temele centrale, elementele periferice și termenii cu statut ambiguu pentru GE pre și post-intervenție Vergès, [apud 36, p.111] a fost elaborat tabelul 3.1.

Tabelul 3.1. Frecvența și rangul apariției termenilor asociați cu cuvântul inductor *familia* pentru adolescenți din GE pre- și post-intervenție

	Rang înalt în apariție (elemente plasate pe primele locuri ale lanțului asociativ)	Rang scăzut în apariție (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ)
GE pre-intervenție: Frecvență ridicată (mai mari sau egali cu 5,00)	Sex, bani, probleme, copii (<i>teme centrale</i>)	Responsabilitate, interese, iubire, bucurie, despărțire (<i>statut ambiguu</i>)
GE pre-intervenție: Frecvență scăzută (mai mici de 5,00)	Concubinaj, libertate, deprindere, greutate, casă, griji, fericire (<i>statut ambiguu</i>)	Ceartă, gelozie, divorț, despărțire violentă (<i>teme periferice</i>)
GE post-intervenție: Frecvență ridicată (mai mari sau egali cu 5,55)	Sex, bani, probleme, copii (<i>teme centrale</i>)	Concubinaj, libertate, deprindere, compromis (<i>statut ambiguu</i>)
GE post-intervenție: Frecvență scăzută (mai mici de 5,55)	Casă, griji, comunicare, sprijin, ajutor, responsabilitate	Greutăți, valoare, cooperare, înțelegere (<i>teme periferice</i>)

Dacă până la promovarea programului de intervenție psihologică au fost identificați termenii precum: *ceartă, gelozie, divorț* și *violență* în conținutul elementelor periferice, atunci după intervenția psihologică temele periferice sunt reprezentate prin termenii: *greutăți, valoare, cooperare* și *înțelegere*.

Pentru a stabili diferențele existente între GE și GC în rândul temelor centrale, a elementelor periferice și a termenilor cu statut ambiguu Vergès, [apud 36, p.111] a fost elaborat tabelul 3.2.

Tabelul 3.2. Frecvența și rangul apariției termenilor asociați cu cuvântul inductor familia pentru adolescenți din GE post-intervenție și GC

	Rang înalt în apariție (elemente plasate pe primele locuri ale lanțului asociativ)	Rang scăzut în apariție (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ)
GE: Frecvență ridicată (mai mari sau egali cu 5,85)	Sex, bani, probleme, copii (<i>teme centrale</i>)	Concubinaj, libertate, deprindere, compromis (<i>statut ambiguu</i>)

GE: Frecvență scăzută (mai mici de 5,85)	Casă, griji, comunicare, sprijin, ajutor, responsabilitate (statut ambiguu)	Greutăți, valoare, cooperare, înțelegere (teme periferice)
GC: Frecvență ridicată (mai mari sau egali cu 7,14)	Sex, bani, copii, concubinaj (teme centrale)	Probleme, dragoste, casă, (statut ambiguu)
GC: Frecvență scăzută (mai mici de 7,14)	Responsabilitate, liniște, neînțelegeri (statut ambiguu)	Ceartă, conflict, violență, despărțire (teme periferice)

Dacă termenii, care sunt cu mare probabilitate centrali, sunt identici pentru GE și GC (*sex* și *bani*), atunci la nivelul termenilor, cu o mai mare probabilitate *periferici* se înscriu modificări, așa că la GE descoperim termenii: *cooperare* și *înțelegere*, iar la GC termenii: *violență* și *despărțire*.

Metoda trierii ierarhice succesive [apud 104, p. 352] se aplică cu scopul verificării și confirmării rezultatelor obținute prin intermediul metodei asociației libere [apud 37, p. 56-82];

Aplicând metoda dată asupra a 20 de adolescenți din GE în etapa pre-intervenție, am obținut un corpus de 40 de cuvinte care sunt caracteristice obiectului cercetării, adică *familiei*, și 40 de cuvinte necaracteristice *familiei*. După verificarea datelor și a excluderii sinonimelor s-au obținut 11 cuvinte care sunt caracteristice unei familii și 11 cuvinte unice, care nu corespund descrierii unei familii.

Tabelul 3.3. Tabel comparativ al frecvențelor apariției cuvintelor caracteristice *familiei* pentru GE pre și post intervenție

Cuvintele caracteristice familiei GE pre intervenție	Frecvența cuvintelor	Procentul distribuției	Cuvintele caracteristice familiei GE post-intervenție	Frecvența cuvintelor	Procentul distribuției
Bani	7	17,50%	Bani	8	20,00%
Sex	6	15,00%	Sex	6	15,00%
Probleme	6	15,00%	Copii	5	12,50%
Copii	5	12,50%	Probleme	4	10,00%
Deprindere	4	10,00%	Casă	4	10,00%
Iubire	4	10,00%	Ajutor	3	7,50%

Divorț	2	5,00%	Responsabilitate	3	7,50%
Responsabilitate	2	5,00%	Greutăți	3	7,50%
Ceartă	2	5,00%	Înțelegere	2	5,00%
Despărțire	1	2,50%	Cooperare	2	5,00%
Violență	1	2,50%			

Observăm în tabelul 3.3., că termenii ce ar reprezenta nucleul central al RS a familiei la adolescenții din GE atât până la promovarea intervenției psihologice, cât și după aceasta, rămâne aceiași: bani, sex, probleme, copii, fapt ce ne confirmă veridicitatea rezultatelor obținute prin metoda *asociația liberă*.

Aplicând metoda *trierii ierarhice succesive* asupra GE post-intervenție și GC, am obținut un corpus de 80 de cuvinte, care sunt caracteristice obiectului cercetării, adică *familiei*, și 80 de cuvinte care nu corespund obiectului cercetării.

După verificarea datelor și excluderea sinonimelor, pentru GE s-au obținut 10 cuvinte care sunt caracteristice unei familii, și pentru GC –10. La fel, pentru GE au fost obținute 11 cuvinte unice, care nu corespund descrierii unei familii și 10 cuvinte unice care nu corespund descrierii unei familii pentru GC.

Tabelul 3.4. Tabel comparativ al frecvențelor apariției cuvintelor caracteristice familiei pentru GE și GC

Cuvintele caracteristice familiei GE	Frecvența cuvintelor	Procentul distribuției	Cuvintele caracteristice familiei GC	Frecvența cuvintelor	Procentul distribuției
Bani	8	20,00%	Sex	8	20,00%
Sex	6	15,00%	Bani	7	17,50%
Copii	5	12,50%	Concubinaj	5	12,50%
Probleme	4	10,00%	Copii	4	10,00%
Casă	4	10,00%	Probleme	4	10,00%
Ajutor	3	7,50%	Divorț	3	7,50%
Responsabilitate	3	7,50%	Ceartă	3	7,50%
Greutăți	3	7,50%	Neînțelegere	2	5,00%
Înțelegere	2	5,00%	Despărțire	2	5,00%
Cooperare	2	5,00%	Violență	2	5,00%

Examinând rezultatele obținute în urma aplicării metodei *trierii ierarhice succesive* am determinat asociațiile identificate ca teme centrale pentru GE: *bani* (fa=8), *sex* (fa=6), *copii* (fa=5) și *probleme* (fa=4), iar pentru GC termenii: *sex* (fa=8), *bani* (fa=7) și *concubinaj* (fa=5), moment care confirmă rezultatele obținute prin metoda asociației libere.

Tabelul 3.5. Tabel comparativ al frecvențelor apariției cuvintelor necaracteristice familiei pentru
GE pre- și post-intervenție

Cuvintele necaracteristice familiei GE pre-intervenție	Frecvența cuvintelor	Procentul distribuției	Cuvintele necaracteristice familiei GE post-intervenție	Frecvența cuvintelor	Procentul distribuției
Violență	8	20,00%	Înțelegere	7	17,50%
Divorț	7	17,50%	Cooperare	6	15,00%
Despărțire	5	12,50%	Valoare	6	15,00%
Ceartă	5	12,50%	Greutăți	5	12,50%
Bucurie	4	10,00%	Responsabilitate	4	10,00%
Responsabilitate	3	7,50%	Comunicare	3	7,50%
Copii	2	5,00%	Griji	3	7,50%
Probleme	2	5,00%	Casă	2	5,00%
Sex	2	5,00%	Copii	2	5,00%
Bani	1	2,50%	Bani	1	2,50%
Concubinaj	1	2,50%	Sex	1	2,50%

La nivelul elementelor periferice, se înregistrează unele modificări în conținutul acestora. Observăm că termenii *violență*, *divorț*, *despărțire* și *ceartă*, identificați ca elemente periferice până la promovarea programului de intervenție psihologică au fost substituiți cu termenii *înțelegere*, *cooperare*, *valoare* și *greutăți*, după ce adolescenții au participat la programul de intervenție psihologică.

Examinând tabelul 3.6, observăm că la nivelul elementelor periferice depistăm modificări în GE post-intervenție după cum urmează: au fost identificate asociațiile precum: *înțelegere* (fa=7), *cooperare* (fa= 6), *valoare* (fa=6), *greutăți* (fa=5), însă la nivelul GC nu s-au identificat modificări (vezi tabelul 3.4.).

Tabelul 3.6. Tabel comparativ al frecvențelor apariției cuvintelor necaracteristice familiei pentru
GE și GC

Cuvintele necaracteristice familiei GE	Frecvența cuvintelor	Procentul distribuției	Cuvintele necaracteristice familiei GC	Frecvența cuvintelor	Procentul distribuției
Înțelegere	7	17,50%	Violență	6	15,00%
Cooperare	6	15,00%	Despărțire	6	15,00%
Valoare	6	15,00%	Ceartă	5	12,50%
Greutăți	5	12,50%	Neînțelegere	5	12,50%
Responsabilitate	4	10,00%	Divorț	4	10,00%
Comunicare	3	7,50%	Interese	4	10,00%

Griji	3	7,50%	Probleme	3	7,50%
Casă	2	5,00%	Greutăți	3	7,50%
Copii	2	5,00%	Sex	2	5,00%
Bani	1	2,50%	Bani	2	5,00%
Sex	1	2,50%			

Tehnica *inducția prin scenariu ambiguu* [153, p. 7-21] la fel a fost aplicată cu scopul verificării și confirmării rezultatelor obținute prin intermediul metodei *asociația liberă* și *trierii ierarhice succesive*.

Tabelul 3.7. Rezultate comparative a GE pre- și post-intervenție pentru textul A

Textul A pentru lotul de adolescenți (GE pre intervenție)	FA	%	Textul A pentru lotul de adolescenți (GE post-intervenție)	FA	%
- „în măsură foarte mare”	2	10,00%	- „ în măsură foarte mare ”	8	40,00%
- „ în mare măsură ”	5	25,00%	- „ în mare măsură ”	7	35,00%
- „oarecum”	12	60,00%	- „oarecum”	4	20,00%
- „în măsură mică”	1	5,00%	- „în măsură mică”	1	5,00%
- „în măsură foarte mică”	0	0,00%	- „în măsură foarte mică”	0	0,00%
Total:	20	100%	Total:	20	100%

Analizând rezultatele obținute în urma aplicării metodei *inducția prin scenariu ambiguu* (Tabelul 3.7.), constatăm că cei mai mulți adolescenți din GE pre-intervenție (60%) au considerat situația descrisă în *Textul A* ca fiind una „oarecum” potrivită descrierii unei familii prin comparație cu rezultatele obținute la GE post-intervenție, care consideră *Textul A* „în măsură foarte mare” (40%) potrivit descrierii unei familii.

Analizând rezultatele obținute în urma aplicării metodei *inducția prin scenariu ambiguu* (Tabelul 3.8.), constatăm că 45% din adolescenții GC consideră *Textul A* ca „în măsură mare” potrivit descrierii unei familii (fa=9), iar 40% consideră *Textul A* ca „oarecum” adecvat descrierii unei familii.

Tabelul 3.8. Tabelul comparativ al frecvențelor înregistrate pentru adolescenți din GE post-intervenție și GC pentru textul A

Textul A pentru lotul de adolescenți (GE)	FA	%	Textul A pentru lotul de adolescenți (GC)	FA	%
- „ în măsură foarte mare ”	8	40,00%	- „în măsură foarte mare”	1	5,00%
- „ în mare măsură ”	7	35,00%	- „ în mare măsură ”	9	45,00%

- „oarecum”	4	20,00%	- „oarecum”	8	40,00%
- „în măsură mică”	1	5,00%	- „în măsură mică”	2	10,00%
- „în măsură foarte mică”	0	0,00%	- „în măsură foarte mică”	0	0,00%
Total:	20	100%	Total:	20	100%

Procesând rezultatele pentru *Textul B* (Tabelul 3.9.), observăm că adolescenții din GE pre-intervenție considerau situația descrisă ca fiind una „în mare măsură” (75%) potrivită descrierii unei familii. La fel, și în situația de post-intervenție același grup vede situația descrisă în *Textul B* ca una „în mare măsură” (45%) adecvată descrierii unei familii, fapt ce ne confirmă veridicitatea rezultatelor obținute prin metodele *asociația liberă* și *triarea ierarhică succesivă*.

Tabelul 3.9. Rezultate comparative a GE pre- și post-intervenție pentru textul B

Textul B pentru lotul de adolescenți (GE pre-intervenție)	FA	%	Textul B pentru lotul de adolescenți (GE post-intervenție)	FA	%
- „în măsură foarte mare”	1	5,00%	- „în măsură foarte mare”	4	20,00%
- „în mare măsură”	15	75,00%	- „în mare măsură”	9	45,00%
- „oarecum”	4	20,00%	- „oarecum”	7	35,00%
- „în măsură mică”	0	0,00%	- „în măsură mică”	0	0,00%
- „în măsură foarte mică”	0	0,00%	- „în măsură foarte mică”	0	0,00%
Total:	20	100%	Total:	20	100%

Textul B este considerat de 60% de adolescenți din GC ca fiind unul „în mare măsură” potrivit descrierii unei familii (fa = 12) și „în măsură foarte mare” potrivit descrierii unei familii, acumulând respectiv 25%.

Tabelul 3.10. Tabelul comparativ al frecvențelor înregistrate pentru adolescenți din GE post intervenție și GC pentru textul B

Textul B pentru lotul de adolescenți (GE)	FA	%	Textul B pentru lotul de adolescenți (GC)	FA	%
- „în măsură foarte mare”	4	20,00%	- „în măsură foarte mare”	5	25,00%
- „în mare măsură”	9	45,00%	- „în mare măsură”	12	60,00%
- „oarecum”	7	35,00%	- „oarecum”	3	15,00%
- „în măsură mică”	0	0,00%	- „în măsură mică”	0	0,00%
- „în măsură foarte mică”	0	0,00%	- „în măsură foarte mică”	0	0,00%
Total:	20	100%	Total:	20	100%

Datele obținute ne permit să confirmăm rezultatele obținute prin metoda *asociației libere* și *trierea ierarhică succesivă*. Amintim că prin *Textul B* s-a urmărit verificarea centralității elementelor periferice a reprezentării sociale a familiei.

Tabelul 3.11. Rezultate comparative a GE pre- și post-intervenție pentru textul C

Textul C pentru lotul de adolescenți (GE pre intervenție)	FA	%	Textul C pentru lotul de adolescenți (GE post-intervenție)	FA	%
- „în măsură foarte mare”	0	0,00%	- „în măsură foarte mare”	0	0,00%
- „în mare măsură”	1	5,00%	- „în mare măsură”	1	5,00%
- „oarecum”	8	40,00%	- „oarecum”	2	10,00%
- „în măsură mică”	10	50,00%	- „în măsură mică”	13	65,00%
- „în măsură foarte mică”	1	5,00%	- „în măsură foarte mică”	4	20,00%
Total:	20	100%	Total:	20	100%

Examinând rezultatele pentru *Textul C*, observăm că adolescenții din GE pre-intervenție, cât și post-intervenție consideră textul descris ca unul „în măsură mică” (50% și 65%) potrivit descrierii unei familii, fapt ce ne confirmă veridicitatea rezultatelor obținute prin metodele aplicate anterior.

Pentru GC situația descrisă în *Textul C* a fost considerată ca fiind „în măsură mică” potrivit descrierii unei familii, acest rezultat fiind valabil pentru 70% din adolescenți.

Tabelul 3.12. Tabelul comparativ al frecvențelor înregistrate pentru adolescenți din GE și GC pentru textul C

Textul C pentru lotul de adolescenți (GE)	FA	%	Textul C pentru lotul de adolescenți (GC)	FA	%
- „în măsură foarte mare”	0	0,00%	- „în măsură foarte mare”	0	0,00%
- „în mare măsură”	1	5,00%	- „în mare măsură”	0	0,00%
- „oarecum”	2	10,00%	- „oarecum”	4	20,00%
- „în măsură mică”	13	65,00%	- „în măsură mică”	14	70,00%
- „în măsură foarte mică”	4	20,00%	- „în măsură foarte mică”	2	10,00%
Total:	20	100%	Total:	20	100%

Datele obținute ne permit să confirmăm rezultatele obținute prin metoda *asociației libere* și *trierea ierarhică succesivă*. Amintim că prin *Textul C* am verificat centralitatea elementelor centrale identificate prin metodele aplicate anterior. Astfel, putem concluziona că elementele centrale care au fost identificate sunt cu adevărat centrale, iar elementele periferice identificate sunt cu adevărat periferice.

După aplicarea întregului pachet de metode clasice de investigație a RS a familiei, am ajuns să facem o generalizare și să evidențiem care este RS a familiei la GE, grup care a suportat influențele prin intermediul programului formativ, dar și la GC, care nu a participat la acest program de intervenție psihologică.

Tabelul 3.13. Tabel comparativ privind reprezentarea socială a familiei la adolescenții din GE și GC

Eatapa investigațională	Structura reprezentării sociale	Grup experimental	Grup de control
<i>Până la promovarea programului de intervenție psihologică</i>	Elemente centrale Prioritare	<i>Sex, bani</i>	<i>Sex, bani</i>
	Elemente centrale Auxiliare	<i>Probleme, copii</i>	<i>Copii, concubinaj</i>
	Elemente periferice Supraactivate	<i>Violență, divorț</i>	<i>Despărțire, violență</i>
	Elemente periferice Normale	<i>Ceartă, gelozie</i>	<i>Ceartă, conflict</i>
<i>După promovarea programului de intervenție psihologică</i>	Elemente centrale Prioritare	<i>Bani, sex</i>	<i>Sex, bani</i>
	Elemente centrale Auxiliare	<i>Copii, probleme</i>	<i>Copii, concubinaj</i>
	Elemente periferice Supraactivate	<i>Valoare, greutate</i>	<i>Despărțire, violență</i>
	Elemente periferice Normale	<i>Înțelegere, cooperare</i>	<i>Ceartă, conflict</i>

Analizând tabelul 3.13., observăm că schimbări la nivelul elementelor periferice a reprezentării sociale a familiei la adolescenți pot fi identificate la grupul experimental care a participat la programul de intervenție psihologică. Astfel, elementele periferice supraactivate ca *violență* și *divorț*, identificate la grupul experimental până la promovarea programului de intervenție psihologică, au fost înlocuite de termenii *valoare* și *greutate*. Elementele periferice normale, precum *ceartă* și *gelozie*, au fost înlocuite cu termenii *înțelegere* și *cooperare*.

Examinând rezultatele obținute pentru GC, observăm că reprezentarea socială a familiei a rămas neschimbată, fapt ce ne confirmă repetat validitatea programului de intervenție psihologică propus în cadrul tezei de doctor. Schimbări nesemnificative s-au înregistrat la nivelul frecvențelor termenilor asociativi *familiei*, aceștia la rândul lor rămânând neschimbați.

Considerăm că un rol deosebit de important în transformarea elementelor periferice a reprezentării sociale a familiei la adolescenți l-au jucat modelările sau așa-numitele simulări ale unor situații oferite adolescenților sub forma unor studii de caz, acestea influențând nemijlocit practicile sociale pe care le posedă adolescentul.

Cu scopul consolidării celor asimilate în cadrul ședințelor programului de intervenție psihologică, adolescenților li se oferea câte o *temă pentru acasă*, o însărcinare prin care se sporea durabilitatea efectelor post-ședință. La fel, au fost organizate întâlniri ale adolescenților din GE cu familii de succes, care și-au împărtășit experiența lor de viață familială cu referire la rolurile conjugale, repartizarea acestora, importanța comunicării în familie și familia ca valoare a societății contemporane.

Noi am intenționat să demonstrăm că reprezentarea socială a familiei la adolescenți poate fi influențată în termen scurt și putem afirma că aceste modificări s-au produs în special la nivel de cogniții.

Rezumând, putem afirma că ipoteza înaintată în cadrul demersului formativ precum că *prin intermediul unui program de intervenție psihologică, care urmărește modelarea unor episoade de schimbare a practicii sociale, în timp, ar avea influență cu impact pozitiv asupra elementelor periferice a RS a familiei la adolescenți* s-a adeverit. Experimental, am demonstrat că prin modelarea unor episoade de schimbare a practicilor sociale pot fi influențate elementele periferice ale reprezentării sociale a familiei la adolescenți. Acuma rămâne să presupunem cum, cine, unde și în ce măsură ar putea modela aceste episoade de practici sociale așa ca ele să aibă un impact pozitiv asupra RS a familiei la adolescenți, îndeosebi dacă RS a familiei este denaturată.

3.4. Concluzii la capitolul 3

Sintetizând rezultatele demersului experimental formativ, putem formula următoarele concluzii:

1. *Vârsta adolescentină este una sensibilă la influențe și schimbări. Adolescenții antrenați în programul de intervenție psihologică au manifestat interes deosebit față de activitățile propuse.* Inițiind investigarea, ne-am gândit foarte mult la selectarea vârstei optime

de lucru cu RS a familiei. Ținând cont de opiniile renumiților autori, precum [64, p. 246; 39, p. 42, 3, p. 209-327; 33, p. 270-310; 86 p. 204-246], vârstă în care se produc cele mai semnificative schimbări atât pe plan fizic, psihologic, spiritual, cât și la nivelul sistemului de valori este adolescența, astfel, am optat pentru ea. Într-adevăr, rezultatele pe care le-am obținut în urma demersului experimental formativ ne-a făcut să concluzionăm că vârsta la care mai pot fi făcute unele modificări în cadrul sistemului de reprezentări este adolescența. La fel, adolescența este perioada ce se caracterizează printr-o mobilitate, instabilitate evidentă a atitudinilor implicate în evenimente, dar și printr-o nuclearizare, individualizare a atitudinilor implicate în nucleul conștiinței a nivelului social și spiritual, este perioada în care are loc cristalizarea conștiinței de sine, a identității vocaționale și debutul independenței. Astfel, concluzionând, ea devine vârsta cea mai prielnică pentru lucru, cu modificarea reprezentării sociale a familiei.

2. Conținutul elementelor periferice a reprezentării sociale a familiei la adolescenți, poate fi influențat pozitiv prin modelarea unor episoade de schimbare a practicilor sociale.

Elaborând programul de intervenție psihologică am intenționat să influențăm reprezentarea socială a familiei prin schimbarea practicilor sociale. Astfel, după implementarea programului de intervenție psihologică, la nivelul elementelor periferice, au fost obținute modificări, la fel, menționăm faptul că schimbarea practicilor sociale nu a influențat conținutul nucleului central al reprezentării sociale a familiei la adolescenții din GE, acesta rămânând intact.

3. Metodele și tehnicile inspirate din terapia integrativă și, în special, tehnicile din terapiile cognitiv-comportamentală și rațional-emotivă sunt oportune în lucrul cu modificarea reprezentării sociale a familiei la adolescenți.

Elaborând programul de intervenție psihologică cu scopul influenței reprezentării sociale a familiei la adolescenți, am optat pentru aceste două terapii din motivul că cognitivul, comportamentalul, raționalul cât și emotivul- au tangențe directe cu practicile sociale. Tot ceea ce gândim, facem, emanăm, reprezentăm se bazează pe anumite practici-practici sociale. Astfel, metodele și tehnicile inspirate din aceste două terapii s-au dovedit a fi utile și în cazul modificării reprezentării sociale a familiei prin schimbarea practicilor sociale la adolescenți.

4. Programul de intervenție psihologică cu scopul modificării reprezentării sociale a familiei prin schimbarea practicilor sociale la adolescenți este unul lucrabil și recomandabil.

Programul aplicat a fost axat pe învățarea unor noi strategii cognitiv-comportamentale și rațional-emotive, care vor ajuta adolescentul să facă față provocărilor societății contemporane. Lucrul cu sistemul valoric al adolescentului, lucrul cu competențele comunicative, cunoașterea diferențelor gender, învățarea strategiilor de diminuare a conflictului au facilitat modificarea

reprezentării sociale a familiei la adolescenți. Rezultatele investigației repetate au demonstrat eficacitatea și utilitatea programului de intervenție psihologică.

Atunci când se pune în discuție subiectul modificării reprezentării sociale, Rouquette și Flament [apud 36, p. 193] atenționează asupra a 2 condiții esențiale. În cazul nostru, conform condiției a 2-a de transformare a reprezentării sociale, *implicarea actorilor sociali*, adolescenții din grupul experimental, care au și avut rol de actori sociali, au manifestat interes deosebit pentru modificarea practicilor. Acest fenomen s-a observat la toate cele trei dimensiuni, deci s-a produs *identificarea personală* (prin activitățile: „Puterea gândurilor”, „Ghicește emoția”, „Istории familiale” ș.a.), a fost *valorizat obiectul reprezentării sociale*, în cazul nostru familia (prin activitățile: „Sculptura familiei”, „Piramida valorilor”, „Colajul familiei” ș.a.) și *percepția posibilităților de acțiune în vederea modificării practicilor sociale* (prin activitățile: „Gânduri periculoase”, „Războiul locurilor”, „Scaunul gol”, „Ritualurile familiale”).

Schimbarea reprezentării sociale a devenit posibilă prin modelarea practicilor sociale, iar în urma acestei transformări și acceptări a unor practici noi, adolescenții au fost capabili să mențină concordanța între ceea ce gândesc și ceea ce fac. Au fost capabili să reducă din tensiunile provocate de instituirea unor momente necunoscute pentru ei, ca rezultat să recurgă la o variantă nouă, deosebită a respectului de sine.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele obținute în cadrul cercetării științifice ne-au determinat să formulăm următoarele concluzii cu caracter general:

1. Reprezentările sociale sunt ansambluri socio-cognitive, care au drept scop influențarea valorilor, percepțiilor, normelor, ideilor ce predomină în societate, îndeplinind funcții precum: cognitivă, identitară, de orientare și justificativă.
2. Reprezentările sociale dispun de o structură a organizării interne: un nucleu central stabil ce îmbină în sine informație despre normele și valorile societății sau persoanei și elementele periferice, care joacă un rol important în elaborarea semnificației reprezentării.
3. Procesul transformării reprezentării sociale este unul dificil și include în sine următoarele faze: de emergență, stabilitate și transformare.
4. Prin noțiunea de practici sociale presupunem o schemă de comportament, care poate fi atribuită unei situații. Schimbarea reprezentării sociale e posibilă doar în cazul apariției unor noi practici.
5. Familia este un grup social unit prin căsătorie, alcătuit din două și mai multe persoane care conviețuiesc împreună și au la baza relațiilor legături biologice, psihologice, spirituale și juridice [18, p. 59-62].
6. Familia îndeplinește mai multe funcții care stau la baza funcționalității acesteia. Dintre funcțiile familiei amintim cea reproductivă, economică, educativă și comunicativă.
7. Orice reprezentare este centrată pe un anumit obiect social, însă nu orice obiect social poate fi calificat ca obiect al reprezentării sociale. Pentru aceasta, obiectul social trebuie să dispună de mai multe caracteristici [21, p. 174-189].
8. Familia poate fi calificată ca obiect al reprezentării sociale, ea având un rol important în definirea identității fiecărui membru al ei. Reprezentarea socială dispune de o influență atât asupra dinamicii, cât și asupra interacțiunii intra-și extra-familială [21, p. 174-189].
9. Reprezentarea socială a familiei contemporane din Republica Moldova, pentru întregul lot investigațional supus cercetării este alcătuit din termenii: *copii, bani, înțelegere și violență* [19, p. 12-16].
10. O serie de asociații evocate de întregul lot experimental, identificate în calitate de *nucleu central*, au devenit valabile pentru mai multe categorii (variabile) ale cercetării. Astfel,

putem menționa asociația *bani*, care a fost regăsită la adolescenți, tineri, la cei din mediul urban și la cei cu studii medii și studii superioare incomplete. Asociația *sex*, este caracteristică adolescenților și persoanelor de gen masculin. Asociația *copii*, este valabilă pentru aproape toate variabilele cercetării, ne fiind identificată în calitate de nucleu central doar la adolescenți și la persoanele de genul masculin [22, p. 63-69; 23, p. 43-50, 24, p. 35-42; 25, p. 348-351].

11. Reprezentarea socială a familiei la adolescenți este constituită din termenii asociativi: *bani, probleme, bucurie și divorț*. Rezultatele obținute ne-a impulsionat la elaborarea, implementarea și validarea unui program de intervenție psihologică care a avut ca scop determinarea condițiilor/ posibilităților de modificare a unor elemente, în special la nivel de cogniție.
12. Modelarea unor episoade de schimbare a practicilor sociale a avut un impact pozitiv asupra elementelor periferice ale reprezentării sociale a familiei la adolescenți. Considerăm terapia integrativă și anume tehnicile preluate din terapiile cognitiv-comportamentală și rațional-emoțională oportune pentru bază a programului, din motivul că metodele ce le oferă aceste terapii au tangențe directe cu ceea ce numim noi practici sociale [27, p. 197-201, 13].
13. În urma promovării programului de intervenție psihologică aplicat asupra a 20 de adolescenți din GE, am putut constata anumite modificări la nivelul elementelor periferice ale reprezentării sociale a familiei, acest lucru datorându-se promovării unui spectru larg de ședințe, care au avut ca obiectiv schimbarea practicilor sociale. Reprezentarea socială a familiei la adolescenții ce au participat la program a obținut o conotație mult mai pozitivă.
14. Sintetizând rezultatele științifice, putem afirma că scopurile și obiectivele înaintate în cadrul tezei de doctorat au fost realizate, conținutul reprezentării sociale a familiei contemporane din Republica Moldova a fost identificat, fapt ce ne-a permis elaborarea, aplicarea și validarea programului de intervenție psihologică. La fel, menționăm că programul propus de noi în cadrul tezei de doctor poate fi util psihologilor școlari, cadrelor didactice și angajaților centrelor comunitare care lucrează cu adolescenții, asistenților sociali comunitari și consilierilor- psihologi care realizează consilierea adolescenților.

Rezultatele studiului teoretico-practic ne-au impulsionat la înaintarea următoarelor recomandări la nivel macro- și microsocial:

1. Elaborarea unor strategii statale de colaborare a instituțiilor de învățământ, a administrației locale, a instituțiilor medicale, cu scopul promovării și susținerii sistemului familial în Republica Moldova.

2. Elaborarea politicilor socio-educative specifice, cu scopul promovării și valorificării familiei în rândul adolescenților și a tinerilor din Republica Moldova.

3. Promovarea și implementarea parteneriatului dintre instituțiile de învățământ, administrația locală, familie și comunitate cu scopul formării, consolidării a unei reprezentări sociale a familiei pozitive față de căsătorie și familie.

4. Eficientizarea activității de promovare a familiei complete în Republica Moldova prin intermediul mass-media. Elaborarea spoturilor publicitare prin care s-ar evidenția rolul și locul familiei în societatea contemporană a Republicii Moldova.

5. Crearea la nivel municipal a unei *Școli a familiei* – program de educație pentru viitorii părinți, cât și pentru tinerii părinți.

6. Elaborarea și implementarea unui curs specific în școală, dedicat vârstei adolescente, prin care aceștia s-ar familiariza cu conceptele teoretice de bază privind cuplul, căsătoria, familia dar și ar învăța unele momente practice precum: semnificația diferenței de gen, rolurile familiale, responsabilitatea în cadrul familiei – teme care ar condiționa la apariția unor practici sociale noi în comportamentul adolescentului.

7. Implementarea programului de intervenție psihologică pentru adolescenți, în special ai claselor liceale, cu scopul promovării familiei, dar și a formării în timp a unei reprezentări sociale pozitive a familiei.

8. Recomandăm implementarea programului de intervenție psihologică elaborat de noi în cadrul acestei teze de doctor instituțiilor preuniversitare, dar și acelor instituții care au drept obiectiv promovarea familiei ca valoare, educarea tinerei generații și școala tinerilor părinți.

9. Recomandăm extinderea cercetării reprezentării sociale a familiei în Republica Moldova pe un lot experimental mai mare, pentru a identifica reprezentarea socială a familiei în diferite regiuni ale Republicii Moldova.

BIBLIOGRAFIE

1. Abric J.-C. Metodologia culegerii datelor reprezentărilor sociale. În: Reprezentările sociale. Teorie și metode. Iași: Erola, 2001, p. 56-82.
2. Abric J.-C. Analiza structurală a reprezentării sociale. În: Metodologia științelor socioumane. Iași: Polirom, 2007, p. 450– 472.
3. Adams G. R. (coord.), Berzonsky M. D. (coord.). Psihologia adolescenței. Manualul Blackwell. Iași: Polirom, 2009. 704 p.
4. Batâr D. Familia în dinamica societății. Sibiu, 2004. 170 p.
5. Bălan B. Reprezentarea socială a profesiei psihologului: între a fi și a deveni. În: Psihologia socială, 1999, nr. 4, p. 74–88.
6. Băran-Pescaru A. Familia azi. O perspectivă sociopedagogică. București: Aramis, 2004. 176 p.
7. Belmont J. A. 103 activități de grup: idei de tratament și strategii practice. București: Trei, 2015, 221 p.
8. Bistriceanu C. Sociologia familiei. București: Fundația România de Măine, 2005. 220 p.
9. Bogdea D. Reprezentări ale adolescenților contemporani despre familie. În: Aspecte psihopedagogice ale curriculumurilor de educație a părinților în Republica Moldova: Conf. șt-practică intern. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2005. p. 197-201.
10. Bulgaru M. ș. a. Sociologie Chișinău: CE USM, 2003. vol. 2. 283 p.
11. Briceag S ș. a. Migrația economică - factor cu impact perturbator asupra structurii familiale. Studiu de caz. În: Diminuarea violenței în sistemul educațional: probleme și perspective de soluționare. Chișinău, 2012, p. 236-246.
12. Briceag S. ș. a. Familia în spațiul reprezentărilor sociale: definiții, concepții, reflecții. Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2016. 144 p.
13. Briceag S. ș. a. Cercetarea funcționalității familiilor din Republica Moldova și elaborarea mecanismelor de reajustare psiho-socială a acestora. În: Colocviul Științific Internațional „Psihologia socială în secolul XXI: provocări, tendințe, perspective”, 4 mai. Chișinău: ULIM, 2017, p. 72-81.
14. Calancea A. Sfera afectivă și echilibrul psihic la adolescenți. În: Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova, Chișinău: USM, 2000, vol. 3, p.121-122.
15. Calancea A. Perfecționarea inteligenței emoționale la adolescenți. În: Acta et Commentationes. Analele Universității de Stat din Tiraspol, seria „Științe filologice, psihologice, pedagogice și social politice. ”, Chișinău: UST, 2003, vol.1, p.25-29.
16. Carroll E., Carroll J. Terapie pentru cupluri. București: Niculescu, 2016. 288 p.
17. Cazacu D. Metodologia cercetării reprezentărilor sociale: sinteze. În: Eficientizarea învățământului- vector al politicilor educaționale moderne. Chișinău, 2014, vol. 2, p. 107-110.
18. Cazacu D. Stresul organizațional-factor perturbator al relațiilor intrafamiliale. În: Fortificarea sănătății angajaților prin suprimarea stresului organizațional. Stil modern de viață: între sănătate și stres: Materialele Conf. Șt. Intern. Bălți, 2014, p. 59-62.

19. Cazacu D. Reprezentări sociale despre familia contemporană în Republica Moldova. În: Tradiție și inovare în cercetarea științifică, ed. a 3-a: Materialele Colloquia Professorum. Bălți, 2014, p. 12-16.
20. Cazacu Daniela. Reprezentări sociale despre familia contemporană la adolescenți. În: Tradiție și inovare în cercetarea științifică, ed. a 4-a: Materialele Colloquia Professorum din 18 oct. 2013. Bălți, 2014, p. 12-17.
21. Cazacu D. Familia ca obiect al reprezentării sociale. În: Familia în spațiul reprezentărilor sociale: definiții, concepții, reflecții. Bălți.: Tipografia Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți, 2016, p. 174-189.
22. Cazacu D. Reprezentarea socială a familiei: diferențe de gen. În: Psihologie, Pedagogie specială, Asistență socială, 2016, nr 4(45), p. 63-69.
23. Cazacu D. Reprezentarea socială despre familie – ansamblu de informații, credințe și opinii ale tinerilor din Republica Moldova. În: Psihologie, 2016, nr 1/2, p. 43-50.
24. Cazacu D. Reprezentarea socială despre familie – ansamblu de informații, credințe și opinii ale tinerilor din Republica Moldova. În: Preocupări contemporane ale științelor socio-umane: Materialele Conf. Șt. Intern. prilejuite aniversării a 15 ani de la fondarea Fac. Psihologie, Științe ale Educației și Asistență Socială, ed. a 6-a. Mentalități ale societății în transformare, 11-12 dec., 2015. Chișinău, 2016, vol. 2, p. 35-42.
25. Cazacu D. Reprezentări sociale despre familie din Republica Moldova: diferențe la nivelul mediului de proveniență. În: Institutul de Științe ale Educației: istorie, performanțe, personalități: Materialele Conf. Șt. Intern. consacrate aniversării a 75 de ani de activitate, 20-21 oct. Chișinău, 2016, p. 348-351.
26. Cazacu D. Reprezentarea socială a familiei contemporane din perspective diferențelor în ceea ce privește nivelul educației: studiu realizat în contextul social și cultural din Republica Moldova. În: Simpozionul Național KREATIKON: Creativitate – Formare – Performanță, ed. a 13 -a, 2017, vol. 1, p. 23.
27. Cazacu D. Strategii și tehnici de intervenție psihologică în educația pentru familie la vârsta adolescentă. În: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 26 mai. Bălți: Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, 2017, p. 197-201.
28. Chircev A. Psihologia atitudinilor sociale. Cluj: Ed. Inst. de Psihologie al Universității din Cluj la Sibiu, 1941. 212 p.
29. Chistruga-Sânchevici I. Modele de adaptare a familiilor tinere la transformările social-economice din Republica Moldova. În: Materialele Conferinței Științifice Internaționale „Procesele socio-demografice în societatea contemporană: de la meditații la acțiuni”, cu prilejul aniversării a 15-a de la adoptarea Progr. de Acțiune al Conf. Intern. pentru Populație și Dezvoltare (Cairo, 1994). Chișinău, 2009, p. 213-218.
30. Ciupercă Cr. Cuplul modern – între emancipare și disoluție. Alexandria: Tipoalex, 2000. 332 p.
31. Ciupercă Cr. Familia între tradiție și schimbare. În: Psihologia, 2001, nr 1, p. 3-4.
32. Colac T. Familia: Valori și dimensiuni culturale. Chișinău: Universul, 2005. 346 p.
33. Crețu T. Psihologia vârstelor. Iași: Polirom, 2016, p. 270-310.
34. Cristea D. Tratat de psihologie socială. București: Editura Trei; 2015. 2028p.

35. Cristea M. Reprezentarea socială a Procesului Bologna: studiu explorativ. În: Revista de Psihologie Socială, 2007, nr 20, p. 9-21.
36. Curelaru M. Reprezentări sociale, ed.a 2-a, rev. Iași: Polirom, 2006. 235 p.
37. Curelaru M. Reprezentările sociale – teorie și metodă. Iași: Erola, 2001. 444 p.
38. Cuznețov L. Dimensiunea psihopedagogică a relațiilor adolescenți – părinți. În: Revista de teorie și practică educațională a Centrului Educațional „PRO DIDACTICA”, 2002, nr.2 (12), p. 42-46.
39. Cuznețov L. Dimensiuni psihopedagogice și etice ale parteneriatului educațional. Chișinău: CEP UPS „I. Creangă”, 2002. 125 p.
40. Cuznețov L. Tratat de educație pentru familie. Pedagogia familiei. Chișinău: CEP USM, 2008. 624 p.
41. Cuznețov L. Filosofia practică a familiei. Chișinău: CEP USM, 2013. 328 p.
42. Cuznețov L. Pedagogia familiei. Suport de curs. Univ. Ped. De Stat „I. Creangă” din Chișinău. Primex-Com S.R.L., 2013. - 77 p.
43. David D. Tratat de terapii cognitiv- comportamentale. Iași: Polirom, 2006, p. 194-195, 214-217.
44. Deac M. Reprezentarea distribuției rolurilor de gen în publicitatea din România. În: Revista Transilvană de Științe ale Comunicării, 2011, nr1(12), p. 4-5.
45. Deac M. Reprezentările sociale – elemente definitorii și implicații teoretice majore. În: Revista Transilvană de Științe ale Comunicării, 2008, nr7, p.16-27.
46. Gagauz O. Familia contemporană între tradițional și modern. Chișinău: [S. n.], 2012. 280 p.
47. Galli I. Reprezentarea socială a sărăciei. În: Aspecte psihosociale ale sărăciei. Iași: Polirom, 1999, p.123-145.
48. Goodman N. Introducere în sociologie. București: Lider, 1992. 490 p.
49. Gonța, V. Impactul atitudinilor părintești în formarea imaginii de sine a adolescenților. În: Aspecte psihopedagogice ale curriculumului de educație a părinților în Republica Moldova. Chișinău: [S. n.], 2005, p.37.
50. Gonța V. Impactul familiei temporar dezintegrate asupra personalității copilului. În: Buletinul IMPACT, 2005, nr 1, p.8-10.
51. Gottman J. M., S. Nan. Cele șapte principii ale unei căsnicii fericite. Ghid practic elaborat de cel mai renumit expert în relațiile de cuplu. Cluj Napoca: ASCR, 2016. 316 p.
52. Granaci L. și a. Dragostea, Viața, Familia. Chișinău: Epigraf, 2000. 309 p.
53. Holdevici I. Psihoterapii scurte. Să ne rezolvăm problemele de viață rapid și eficient. București: Ceres, 2002. 204 p.
54. Holdevici I., Neașcu V. Sisteme de psihoterapie și consiliere psihologică. București: Kullusys, 2000. 428 p.
55. Iacob L., Rusu A. Reprezentarea socială a crizei economice. Conținuturi și dinamici comparative: cogniții, atitudini, comportamente. În: Revista de Psihologie, 2013, vol. 59, nr2, p. 97 - 110.
56. Iluț P. Sociopsihologia și antropologia familiei. Iași: Polirom, 2005. 295 p.
57. Mitrofan I., Ciupercă C. Incursiune în psihosociologia și psihosexologia familiei. București: Press Mihaela, 1998. 389 p.

58. Mitrofan I., Ciuperca C. Psihologia vieții de cuplu. Între iluzie și realitate. București: Sper, 2002. 490 p.
59. Mitrofan I., Mitrofan N., Familia de la A ... la Z. Mic dicționar al vieții de familie. București: Științifică, 1991. 359 p.
60. Mitrofan I.; Ciupercă, C. Psihologia relațiilor dintre sexe. S.l.: Alternative, 1997. 367 p.
61. Mitrofan I., Vasile D. Terapii de familie. București: S.P.E.R., 2001. 250 p.
62. Moliner P. Cinci întrebări în legătură cu reprezentările sociale. În: Reprezentările sociale. Psihologia câmpului social. Iași: Polirom, 1997, p. 145-154.
63. Moscovici S. Fenomenul reprezentărilor sociale. În: Psihologia câmpului social: Reprezentările sociale. București: Știință și Tehnică, 1997, p.1-84.
64. Munteanu A. Psihologia copilului și a adolescentului. Timișoara: Augusta, 2003. 246 p.
65. Neacșu V., Corduneanu V. Abordarea cognitiv-comportamentală în terapie de cuplu și familie. În: Materialele Conferinței Internaționale Educație și creativitate pentru o societate bazată pe cunoaștere-psihologie, ed. a 6-a. București: Universitatea Titu Maiorescu, 2012, p. 210-212.
66. Neculau A., Curelaru M. Reprezentarea socială a sărăciei- impactul apartenenței sociale și al implicării în relația de ajutor. În: Aspecte psihosociale ale sărăciei. Iași: Polirom, 1999, p.164-177.
67. Neculau A. (coord.). Psihologia câmpului social: Reprezentările sociale. Iași: Polirom, 1997. 248 p.
68. Neculau A. Manual de psihologie socială. Iași: Polirom, 2004. 352 p.
69. Neculau A. Reprezentări sociale- dezvoltări actuale. În: Revista de cercetări sociale 1995, nr. 4, p. 116-134.
70. Negură L. Reprezentarea socială a patriei. În: Minoritari, marginali, excluși. Iași: Polirom, 1996, p. 72-86.
71. Negură I. ș.a. Relația dintre contextul social al reprezentărilor sociale ale Uniunii Europene în Republica Moldova și România. În: Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială, 2011, nr 1 (22), p. 79-86.
72. Nichols M. P., Schwartz R. C. Terapie de familie concepte și metode, ed. a 6-a. Iași: Pearson Education, 2005. 550 p.
73. Paladi O. Implicarea conștiinței de sine în sistemul de valori al personalității adolescentului. Teză de dr. în psihologie. Chișinău, 2011. 213 p.
74. Palicica M. Prelegeri de psihopedagogie. Timișoara: Orizonturi Universitare, 2002. 240 p.
75. Papuc, B. Bodrug-Lungu, V. Familia în contextul transformărilor contemporane. În: Analele științifice ale USM. Seria „Științe socioumanistice”, 2006, vol. 3, p.448-451.
76. Popescu, R. Introducere în sociologia familiei: familia românească în societatea contemporană, Iași: Polirom, 2009. 197 p.
77. Rada C., Peltea B. B. Psihologie socială - dinamica grupurilor : teorii, cercetări, aplicații. București: Editura Universitară, 2014. 270 p.
78. Schultz I. H. Antrenamentul autogen. Autodetensionare concentrativă - Încercare de prezentare clinic-practică. București: Trei, 2010. 528 p.

79. Seca J.-M. Conținutul reprezentării sociale a sărăciei în regiunea pariziană: abordare descriptivă. În: Aspecte psihosociale ale sărăciei. Iași: Polirom, 1999, p. 146-163.
80. Segalen M. Sociologia familiei. Iași: Polirom, 2011. 440 p.
81. Sion G. Psihologia vârstelor. București: Editura Fundației România de Măine, 2003. 256 p.
82. Simcenco I. Precizarea conceptelor esențiale privind valorificarea pedagogică a culturii postfigurative în familie. În: Probleme ale științelor socioumane și modernizării învățământului. Conf. de totalizare a muncii științifice și științifico - didactice a corpului profesoral - didactic pentru anul 2010. Chișinău: UPS I. Creangă, 2011, vol. 1, p.180 - 190.
83. Stănciulescu E. Sociologia educației familiale. Iași: Polirom, 2002. vol.1: Strategii educative ale familiilor contemporane. 280 p.
84. Stănoiu, A. Voinea, M. Sociologia familiei. București: Universitatea București, 1983. 291 p.
85. Svidzinski M. Fenomenul reprezentărilor sociale la preadolescenți cu deficiențe mintale și necesitatea cunoașterii lui de către psihopedagogul social. În: Psihopedagogie socială. Chișinău: Știința, 1995, p.10-11.
86. Șchiopu U., Verza E. Psihologia vîrstelor: Ciclurile vieții. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1995. 480 p.
87. Șleahțițchi M. Eseu asupra reprezentării puterii. Chișinău: Ed. Știința, 1998, 314 p.
88. Șleahțițchi M. Analiza structurală a spațiului reprezentational: semnificații, principii, etape. În: Revista de psihologie, 2013, nr.1 (30), p. 14-25.
89. Șleahțițchi M. Depășirea conservatorismului reprezentational. Factorul comunicare. În: Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială, 2009, nr 17, p. 41-49.
90. Șleahțițchi M. Depășirea conservatorismului reprezentational. Factorul practicii sociale. În: Studia Universitatis: Revista științifică a Universității de Stat din Moldova. Seria Pedagogie, Psihologie, Didactica științe, 2009, nr.9 (29), p.174-180.
91. Șleahțițchi M. Despre resorturile rezistenței la transformarea reprezentatională. În: Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială, 2009, nr 2, p.1- 20.
92. Șleahțițchi M. Dinamica reprezentării sociale. Efectul de context. În: Studia Universitatis: Revista științifică a Universității de Stat din Moldova. Seria: Științe ale educației, 2007, nr 5, p. 227-231.
93. Șleahțițchi M. Instrumentele de analiză structurală a spațiului reprezentational: evocarea liberă. În: Psihologie, 2013, nr. 2, p. 98.
94. Șleahțițchi M. Instrumentele de analiză structurală a spațiului reprezentational: inducția prin scenariu ambiguu. În: Psihologie, 2013, nr. 4, p.70-76.
95. Șleahțițchi M. Mecanisme de transformare a reprezentării sociale. În: Studia Universitatis: Revista științifică a Universității de Stat din Moldova. Seria: Științe ale educației, 2007, nr 9, p. 227-231.
96. Șleahțițchi M. Reprezentarea socială: între permanență și transformare, În: Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială, 2010, nr 18, p. 79-95.
97. Șleahțițchi M. Reprezentări sociale și practici cotidiene. În: Revista Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială, 2006, nr 4(5), p. 17-25.

98. Șleahțișchi M. Transfigurări în formula compozițională a reprezentării sociale: $Srs = NC + EP$ este înlocuită gradual cu $Srs = NC + EP + ZN$. În: Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială, 2014, nr 2(35), p. 1-12.
99. Șleahțișchi M. Tratat de analiză structurală a reprezentării sociale. Chișinău: Î.E.P. Știința, 2016. 224 p.
100. Șleahțișchi M. Universul reprezentărilor sociale. Chișinău: Știința, 1995. 91 p.
101. Vasile, D., Lucia, D. Introducere în psihologia familiei și psihosexologie. Iași: Ed. Fundația România de Măine, 2007. 160 p.
102. Verza E., Verza F. E. Psihologia vîrstelor. București: Pro Humanitate, 2000. 308 p.
103. Vârlan M, Vârlan M. Impactul separării temporare depărinți asupra comportamentului preadolescenților. În: Psihologie. Revistă științifico-practică 2012, nr. 4, p.3-8.
104. Vlăduț M. Reprezentările sociale. metodologia cercetării nodului central. În: Revista Română de Sociologie. Seria: Metodologia științelor sociale, 2000, nr. 3-4, p. 349-360.
105. Voinea M. Familia și evoluția sa istorică. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1978. 90 p.
106. Vrasmas E. Intervenția socio-educatională ca sprijin pentru părinți. București: Aramis, 2008. 256 p.
107. Александров А. А. Интегративная психотерапия. СПб.: Питер, 2009. 352 p.
108. Андреева Т. В. Семейная психология: Учеб. пособие. СПб.: Речь, 2004. 244 p.
109. Жукова, М. В., Запорожец, В. Н., Шишкина, К. И. Психология семьи и семейного воспитания: конспекты лекций. Челябинск, 2014. 224 p.
110. Куликова Т. А. Учебник для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений. М.: Издат.центр „Академия”, 1999. 232 p.
111. Майерс Д., Социальная психология. Спб.: Питер, 1999. 687 p.
112. Эллис А. Гуманистическая психотерапия: Рационально-эмоциональный подход. СПб.: Изд-во Сова ; М.: Изд-во ЭКСМО Пресс, 2002. 272 p.
113. Bing E. The conjoint family Drawing. In: Family Process, 1970, nr 9, p.173-193.
114. Chombart de Lauwe M.-J. Changer in the representation of the child in the course of social transmission. In: Social Representations. Cambridge: University Press, 1984, p. 185-209.
115. Curelaru M., Neculau A., Cristea M. What people think about cloning? Social representations of this technique and its associated emotions. In: Journal for the Study of Religions and Ideologies, 2002, vol.11, nr 33, p. 3-30.
116. Dattilio F. M., Padesky C.A. Cognitive Therapy with couples: Professional Resource Exchange. Sarasota, 1990. 136 p.
117. Duveen G. The development of Social Representations of gender. In: Papers on Social Representations, 1993, nr 2, p. 171-177.
118. Ellis A. An emotional control card for inappropriate and appropriate emotions in using rational-emotive imagery. In: Jurnal of Counseling and Development, 1986, vol. 65, p. 206.
119. Ellis A. Expanding the ABC's of rational-emotive therapy. In: *Cognition and psychotherapy*. New York: Plenum, 1985, p. 313-323.

120. Ellis A. Rational-emotive therapy. In: Current psychotherapies. Itasca, IL: Peacock, 1984, p. 197-238.
121. Galli I., Fasanelli R. The Social Representation of poverty: A Napoli pilot study. In: Papers on Social Representations, 1994, nr 3, p. 122-129.
122. Gottman J., Krokoff L. Marital interaction and satisfaction: A longitudinal view. In: Journal of Consulting and Clinical Psychology, 1989, vol 57, p. 47-52.
123. Jacobson N. S., Margolin G. Marital therapy: strategic based on social learning and behavior exchange principles. New York: Brunner Mazel, 1979. 361 p.
124. Kwiatkowska H. Y. Family art therapy. In: Family Process, 1976, nr 6, p. 37-55.
125. Lopes de Silva. Social representations of undergraduates about teacher identity and work a gender perspective. In: Educacio, Sociedade and Culturas, 2012, nr 36, p. 49-64.
126. Marková I. Scientific and public knowledge of AIDS: The problems of their integration, In: Social Representations and the social bases of knowledge, Hogrefe and Huber. Lewiston, 1992, p. 179-183.
127. Marková I., Wilkie P. Representations, concepts and social change: The phenomenon of SIDA. In: Journal of Theory of Social Behaviour, 1987, nr 17 (4), p. 389-409.
128. Moliner P. Ambiguous – scenario and attribute – challenge techniques: Social representations of The Firm and The Nurse. In: European Review of Applied Psychology, 2002, vol. 52(3-4), p. 273-279.
129. Moscovici S. The Phenomenon of Social Representations. In: Social Representations. Cambridge: Cambridge University Press, 1984, p. 3-69.
130. Mugny G., Carugati F. (1985) Social Representations of intelligence. In: Cambridge University Press, 1989, p. 12-67.
131. Quenza C. J. P. On the structural approach to social representations. In: Theory & Psychology, 2005, nr 15, p. 77-100.
132. Abric J.-C. Image de la tâche, image du partenaire et coopération en situation de jeu. In: Cahiers de Psychologie, 1970, nr 13, p. 71-82.
133. Abric J.-C. L'organisation interne des représentations sociales: système central et système périphérique. In: L'approche structurale des représentations sociales. Paris: Delachaux et Niestlé, 1994, p. 73-84.
134. Abric J.-C. Methodologie de recueil des représentations sociales. In: Pratiques sociales et représentations. Paris: PUF, 1994, p. 59-82.
135. Abric J.-C. Pratiques sociales et représentations. Paris: Presses Universitaires de France, 1994. 251 p.
136. Bem D.J. Self-perception theory. In: Advances in experimental social psychology. New York and London: Academic Press, 1972, vol. 6, p. 1-62.
137. Chombart de Lauwe M.-J. Lien entre les représentations véhiculées sur l'enfant et les représentations intériorisées par les enfants. In: L'étude des représentations sociales. Paris: Delachaux & Niestlé, 1986, p. 96-117.
138. Chombart de Lauwe, M. J., Feuerhahn, N. La représentation sociale dans le domaine de l'enfance. In: Les représentations sociales. Paris: PUF, 1989, p. 340-360.
139. Codol J.-P. Représentation de soi, d'autrui et de la tâche dans une situation sociales. In: Psychologie française, 1969, nr 14, p. 217-228.

140. Codol J.-P., Flament C. Représentations des structures sociales simples dans lesquelles le sujet est impliqué. In: *Cahiers de Psychologie*, 1971, nr 14, p. 203-218.
141. Deschamps J.-C., Doise W. Evolution des représentations inter-sexes entre 7 et 13 ans. In: *Revue Suisse de Sociologie*, 1975, nr1, p. 107-128.
142. Doise W., Lorenzi Cioldi F. L'identité comme représentation sociale. In: *Idéologies et représentations sociales*. Cousset: Del Val, 1991, p.273-286.
143. Doise W., Weinberger M. Représentations masculines dans différentes situations de rencontres mixtes. In: *Bulletin de Psychologie*, 1972-1973, nr 26, p.649-658
144. Elejabarrieta F. Le concept de représentation sociale. In: *Des attitudes aux attributions. Sur la construction de la réalité sociale*. Grenoble: Presses Universitaires de Grenoble, 1996, p. 136-150.
145. Ellis A., Russell Grieger. *Manual de terapia racional-emotiva*. Castellano: Desclee de Brouwer, 1990, vol. 2. 445 p.
146. Fischer G. N. Les concepts fondamentaux de la psychologie sociale. Montreal: Presses de l'Université de Montreal, 1987. 208 p.
147. Guimelli Ch. La fonction d'infirmière. Pratiques et représentations sociales. In: *Pratiques sociales et représentations*. Paris: PUF, 1994, p. 83-108.
148. Herzlich C. Les représentations sociales de la santé et la santé en mutation: un regard rétrospectif et prospectif sur la lécondité d'un concept. In: *Penser la vie, le social, la nature. Mélanges en l'honneur de Serge Moscovici*. Paris: Éditions de la MSH, 2001, p. 189-200.
149. Herzlich C. Représentations sociales de la santé et de la maladie et leur dynamique dans le champ social. In: *La perception quotidienne de la santé et de la maladie. Théories subjectives et représentations sociales*. Paris: L'Harmattan, 1992, p. 347-357.
150. Jodelet D. Les représentations sociales. Paris: PUF, 1989. 366 p.
151. Lorenzi-Cioldi F. Pluralité d'ancrages des représentations professionnelles chez éducateurs en formation et des praticiens. In: *Revue Internationale de Psychologie Sociale*, 1991, nr.4, p.357-379.
152. Markova I. Des thèmes de base des représentations sociales du sida. In: *Les Formes de la pensée sociale*. Paris: PUF, 2002, p. 55-77.
153. Moliner P. ISA: l'induction par scénario ambigu. Une méthode pour l'étude des représentations sociales. In: *Revue Internationale de Psychologie Sociale*, 1993, nr. 2, p.7-21.
154. Moliner P., Les méthodes de repérage et d'identification du noyau des représentations sociales. In: *Structures et transformation des représentations sociales*. Paris: Delachaux et Niestle, 1994, p. 199-232.
155. Moscovici S. *La psychanalyse, son image, et son public*. Paris: PUF, 1961. 211 p.
156. Moscovici S. *La psychanalyse, son image et son public*. Paris: Presses Universitaires de France, 2004. 512 p.
157. Negură L. Le travail après le communisme. L'émergence d'une nouvelle représentation sociale dans l'espace postsoviétique. Laval: Les Presses de l'Université de Laval, 2007. 164 p.

158. Rouquette M.-L. Sur la connaissance des masses. Essai de psychologie politique. Grenoble: PUG, 1994. 221 p.
159. Roussiau N., Bonardi C. Les representations sociales. Etat des lieux et perspectives. Sprimont: Mardaga, 2001. 250 p.
160. Stewart I. La représentations sociale de la profession d'infermiere (iere): effets de contexte li es a un changement de genre. In: Psychologie et société. Bourgogne: Presses Universitaires de Bourgogne, 2001, p. 180-200.
161. Vergès P. L'Evocation de l'argent: Une méthode pour la définition du noyau central d'une représentation. In: Bulletin de Psychologie, 1992, vol. 45, nr 405, p. 203-209.
162. Airinei C. Psihoterapia integrativă. <http://www.la-psiholog.ro/info/psihoterapie-integrativa> (vizitat 04.09.2017).
163. Caracteristicile-cheie ale migrației din Moldova. <http://www.criticatac.ro/11434/caracteristicile-cheie-ale-migraiei-din-moldova/> (vizitat 04.07.2016).
164. Corduneanu L. Program specific de asistență psihosocială destinat persoanelor cu conduită agresivă. http://penalreform.ro/uploads/media/program_destinat_pers_cu_conduita_agresiva.pdf (vizitat 20.07.2016).
165. Cucueanu D. Rolul temei pentru acasa in psihoterapie <https://insidejurnalpsihoterapieintegrativa.wordpress.com/2012/03/06/rolul-temei-pentru-acasa-in-psihoterapie/> (vizitat 02.02.2017).
166. Efectele migrației: copiii rămași acasă. http://copiisinguriacasa.ro/wp-content/themes/csa/doc/Efectele%20migrației_copiii%20ramasi%20acasa_Fundatia%20Soros.pdf (vizitat 19.07.2016).
167. Epstein J.L.(1988). Homework practices, achievements, and behaviors of elementary school students (Report No. 26). Baltimore, MD: Johns Hopkins University, Center for Research on Elementary and Middle Schools. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 301 322) <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/082957359501100104> (vizitat 23.11.2015)
168. Evaluare rapidă privind problema violenței în familie în Republica Moldova. http://cupluarmonios.lastrada.md/wpcontent/uploads/2013/12/report_ERPVF.pdf (vizitat 19.07.2016).
169. Familia - distribuția rolurilor în familie în mediul rural și urban. <http://www.referatele.com/referate/diverse/online3/Familia---distributia-rolurilor-in-familie-in-mediul-rural-si-urban-referatele-com.php> (vizitat 04.07.2016).
170. Familia de-a lungul timpului. http://articole.famouswhy.ro/familia_de-a_lungul_istoriei/ (vizitat 24.10.2016).
171. Familia rurală. <http://www.scribub.com/sociologie/Familia-rurala43355.php> (vizitat 4.07.2016).
172. Familia și viața de cuplu. <http://www.ires.com.ro/articol/309/familie-si-viata-de-cuplu-in-romania--perceptii-si-reprezentari> (vizitat 02.07.16).
173. Familia tradițională și familia modernă. <https://ru.scribd.com/doc/41054786/Familia-tradi%C5%A3ional%C4%83-%C5%9Fi-Familia-modern%C4%83> (vizitat 11.08.2015).

174. Familia tradițională și familia modernă. <https://ru.scribd.com/doc/41054786/Familia-tradi%C5%A3ional%C4%83-%C5%9Fi-Familia-modern%C4%83> (vizitat 04.07.2016).
175. Familie. <https://dexonline.ro/definitie/familie> (vizitat 12.03.14).
176. Importanța banilor în viața adolescenților de azi. <https://psihologiafamiliei.wordpress.com/2010/09/06/importanta-banilor-in-viata-adolescentilor-de-azi/> (vizitat 19.07.2016).
177. Moldova ocupă locul 3 din Europa după rata divorțurilor. <http://diez.md/2013/07/15/moldova-locul-3-in-europa-dupa-rata-divorturilor/> (vizitat 15.07.2016).
178. Moraru Monica. Psihologia relațiilor de cuplu și a familiei.- <https://ru.scribd.com/doc/140704416/Psihologia-Relatiilor-de-Cuplu-Si-a-Familiei> (vizitat 18.04.2014).
179. Morîndău Elena. Dinamica vieții de familie în comunitatea rurală.- http://doctorate.ulbsibiu.ro/obj/documents/REZUMAT_Dina.pdf (vizitat 18.10.2016).
180. Nicolaescu, M., Familia – distribuția rolurilor în familie în mediul rural și urban. [http://www.referatele.com/referate/diverse/online3/Familia ---distributia-rolurilor-in-familie-in-mediul-rural-si-urban-referatele-com.php](http://www.referatele.com/referate/diverse/online3/Familia---distributia-rolurilor-in-familie-in-mediul-rural-si-urban-referatele-com.php) (vizitat 18.10.2016).
181. Numărul cuplurilor infertile din Republica Moldova, în creștere. Pentru un simplu diagnostic de sterilitate bărbații trebuie să vină până la Chișinău. <http://e-sanatate.md/News/1945/numarul-cuplurilor-infertile-din-republica-moldova-in-crestere-pentru-un-simplu-diagnostic-de-sterilitate-barbatii-trebuie-sa-vina-pana-la-chisinau> (vizitat 04.07.2016).
182. Oprea C. Programul de formare, metode interactive de predare, învățare, evaluare. <https://ru.scribd.com/document/109177906/Metode-Interactive-de-Predare> (vizitat 31.01.2017).
183. Perioada tinereții. - <http://www.rasfoiesc.com/educatie/psihologie/PERIOADA-TINERETII17.php> (vizitat 01.07.2016).
184. Portret statistic al femeilor și bărbaților în Republica Moldova.- http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/femei_si_barbati/Portret_statistic_femei.pdf (vizitat 16.08.2016).
185. Proiect de lege cu privire la tineret.- http://particip.gov.md/public/documente/142/ro_1673_Proiect-lege-cu-privire-la-tineret.pdf (vizitat 01.07.2016).
186. Psihoterapia cognitiv – comportamentală.- <http://www.esanatos.com/ghid-medical/dependente/Psihoterapia-cognitivcomportam13293.php> (vizitat 29.01.2017).
187. Psihoterapie rational-emoțională și comportamentală. http://www.aquamarin.ro/tipuri-psihoterapie/Psihoterapie-rational-emoționala-si-comportamentală_5.htm (vizitat 29.01.2017).
188. Reprezentări sociale.- <http://www.preferatele.com/docs/diverse/11/reprezentarea-social3.php>; <http://www.slideshare.net/1Leu/reprezentarile-sociale> (vizitat 05.12.2016).
189. Restructurări ale familiei contemporane. <http://www.scribd.com/sociologie/RESTRUCTURRI-ALE-FAMILIEI-CONT84211873.php> (vizitat 18.10.2016).

190. Sărăcia copiilor în Republica Moldova.
http://www.expertgrup.org/ro/biblioteca/item/download/909_4e3afddcec02a4a14d27d60dabc9b115 (vizitat 04.07.2016).
191. Schlesinger Ben. Strengths in families: accentuating the positive.
https://www.edonline.sk.ca/bbcswebdav/xid-802551_1 (vizitat 14.05.2015).
192. Statistici despre natalitatea în Republica Moldova.
<http://www.timpul.md/articol/statistici-despre-natalitatea-in-republica-moldova-93683.html> (vizitat 18.07.2016).
193. Stănescu M. Copii mici cu părinți cărunți: ce înseamnă pentru societate faptul că oamenii au copii tot mai târziu în viață? <http://www.descopera.ro/stiinta/10684590-copii-mici-cu-parinti-carunti-ce-inseamna-pentru-societate-faptul-ca-oamenii-au-copii-tot-mai-tarziu-in-viata> (vizitat 19.07.2016).
194. Teorii și tehnici ale consilierii. http://www.scribub.com/sociologie/asistenta-sociala/Teorii-si-tehnici-ale-consiliei52966.php#_ftn32 (vizitat 27.01.2017).
195. Terapia de familie cognitiv-comportamentală. (<http://www.mirelazivari.ro/terapia-de-familie-cognitiv-comportamentala>) (vizitat 28.01.2017).
196. Traditional si modern in cuplul contemporan – sociologia familiei. <http://www.epsiho.ro/articole/traditional-si-modern-cuplul-contemporan-sociologia-familiei> (vizitat 16.08.2016).
197. Violența față de femei în familie în Republica Moldova.
http://www.statistica.md/public/files/SeminareConferinte/Violenta_fam_dec_2011/Raport_violenta_fam.pdf (vizitat 21.07.2016).
198. Брак vs одиночество: каковы последствия для здоровья человека?
<http://www.apteka.ua/article/328660> (vizitat 11.05.2015).
199. Булатова Р. Ф. Представления современных подростков о семье и семейных ценностях. <https://www.rae.ru/forum2012/pdf/0531.pdf> (vizitat 28.01.2013).
200. Гайдукова Е. Социальные представления о ролевых отношениях в современной семье. <http://www.dissercat.com/content/sotsialnye-predstavleniya-o-rolevykh-otnosheniyakh-v-sovremennoi-seme#ixzz4XpgDdAxl> (vizitat 28.01.2013).
201. Кочеткова Т., Литвин О. Представления о любви и семье современной молодежи. В: Молодеж. науч. форум: Гуманитарные науки: электр. сб. ст. по материалам II студ. междунар. заочной науч.-практ. конф. М.: „МЦНО”, 2013. https://nauchforum.ru/archive/MNF_humanities/2.pdf (vizitat 14.02.2013).
202. Почему мужчины женятся.
<http://ivona.bigmir.net/psihologia/relate/relationship/340103-Pochemu-muzhchiny-zhenjatsja--TOP-10-prichin> (vizitat 19.07.2016).
203. Фролова А. С. Брачно-семейные представления студентов 2 курса.
<http://www.scienceforum.ru/2013/159/1550> (vizitat 25.05.2014).

ANEXE:

1. Anexa 1- Modele a metodelor și tehnicilor aplicate în cadrul demersului experimental

1.1. Chestionar metoda asociația liberă (model).

Prezentul demers urmărește identificarea unor aspecte cu privire la importanța percepției sociale asupra „familiei” în societatea modernă. Nu există răspunsuri bune sau greșite. Interesul nostru este de a vedea care este poziția dv. privind problema pusă în discuție. Prin completarea acestui formular **vă exprimați acordul pentru prelucrarea statistică globală** a informațiilor obținute. Datele colectate în urma acestui demers științific au caracter confidențial, nu vor fi folosite pentru identificarea dv. și nu vor fi furnizate persoanelor neautorizate.

A. Când rostești cuvântul „**familie**” – care sunt primele cinci cuvinte care îți trec prin minte?

1. **Familie:**.....

2. **Familie:**

3. **Familie:**

4. **Familie:**

5. **Familie:**

B. Gândiți-vă în continuare la „**familie**”, așezați expresiile de mai sus în ordinea importanței de la cel mai important la cel mai puțin important. Este suficient să treceți în spațiul punctat numărul enunțului de la sarcina de mai sus.

Importanță foarte mare

Importanță mare.....

Importanță medie (moderata).....

Importanță scăzută.....

Importanță foarte scăzută

Mulțumim!

Text A: *Alexandru și Irina sunt căsătoriți. În casa lor pare că ar predomină o atmosferă pozitivă. Par a fi uniți, ajutându-se și susținându-se unii pe alții. Ei nu ratează nici o ocazie de a fi cât mai mult timp împreună. Le place să petreacă timpul liber în natura cu prietenii și rudele. Văzându-i împreună putem presupune că sunt fericiți.*

Aveți în față o serie de 32 de fișe ce conțin termeni caracteristici pentru descrierea cuvântului „FAMILIE”.

- Vă rugăm să împărțiți fișele în jumătate, 16 cuvinte pe care le considerați cele mai caracteristice pentru a descrie familia și 16 care considerați ca nu se potrivește pentru a descrie familia.
- Acum vă rugăm să împărțiți aceste 16 fișe în jumătate, 8 cuvinte pe care le considerați cele mai caracteristice pentru a descrie familia și 8 care considerați ca nu se potrivește pentru a descrie familia.
- Acum vă rugăm să împărțiți aceste 8 fișe în jumătate, 4 cuvinte pe care le considerați cele mai caracteristice pentru a descrie familia și 4 care considerați ca nu se potrivește pentru a descrie familia.
- Acum vă rugăm să împărțiți aceste 4 fișe în jumătate, 2 cuvinte pe care le considerați cele mai caracteristice pentru a descrie familia și 2 care considerați ca nu se potrivește pentru a descrie familia.

Copiați mai jos cuvintele de pe fișele alese.

№	Termenii ce descriu cel mai bine cuvântul „ familie”	Termenii ce descriu mai puțin cuvântul „ familie”
1		
2		

Termenii din fișe: *responsabilitate, pedeapsă, fidelitate, singurătate, interese, fericire, bani, căldură, siguranță, sex, dragoste, casă, liniște, deprindere, înțelegere, copii, protecție, respect, infidelitate, teamă, violență, concubinaj, pace, armonie, conflicte, probleme, îndepărtare, ceartă, greutate, unire, libertate, griji*

1.3. Metoda inducția prin scenariu ambiguu (model)

Vă rugăm să citiți informațiile de mai jos și să marcați cu un singur X,

căsuța care descrie cel mai bine părerea dumneavoastră față de problema semnalată.

--

Text 6: Șeră Alexandru. Spărinți sunt, căsătoriti se în casă în două perechi pe alții. Predomina o atmosferă de căldură. Putem înaintea timpului și în sine. Le place să se revină în timp în rădăcina cu prudență și de alea. Dacă apar în viața și în viața de familie, este o vreme de timpuriu, în primul rând, în viața de familie. rudele. Considerați că textul prezentat reprezintă o descriere adecvată a familiei? își văd viața sa doar în doi .

1) În măsură foarte mare ☐ 2) În măsură mare ☐ 3) Oarecum 4)

În măsură mică ☐ 5) În măsură foarte mică

☐

Considerați că textul prezentat reprezintă o descriere adecvată a familiei?

1) În măsură foarte mare ☐ 2) În măsură mare ☐ 3) Oarecum 4)

În măsură mică ☐ 5) În măsură foarte mică

Considerați că textul prezentat reprezintă o descriere adecvată a familiei?

11) În măsură foarte mare ☐ 2) În măsură mare ☐ 3) Oarecum 4)

În măsură mică ☐ 5) În măsură foarte mică

2. Anexa 2- Rezultatele demersului experimental pentru întregul lot supus cercetării

2.1. Tabelul prototipic categorial vizând frecvența, rangul apariției și rangul importanței termenilor asociativi pentru cuvântul inductor „familia” pentru întregul lot supus investigației.

Nr	Asociații	Frecvența		Rangul apariției	Importanța		Rangul importanței
		nr.	%		nr.	%	
1	<i>copii</i>	334	10,08%	1	1356	13,63%	1
2	<i>bani</i>	273	8,24%	2	869	8,74%	2
3	<i>probleme</i>	268	8,08%	3	542	5,45%	6
4	<i>griji</i>	226	6,82%	4	604	6,07%	5
5	<i>casă</i>	220	6,64%	5	714	7,18%	3
6	<i>sex</i>	181	5,46%	6	704	7,08%	4
7	<i>conflict</i>	180	5,43%	7	352	3,54%	12
8	<i>deprindere</i>	153	4,62%	8	431	4,33%	9
9	<i>muncă</i>	152	4,59%	9	463	4,66%	7
10	<i>responsabilitate</i>	132	3,98%	10	460	4,63%	8
11	<i>interese</i>	131	3,95%	11	348	3,50%	13
12	<i>îndepărtare</i>	120	3,62%	12	406	4,08%	11
13	<i>ceartă</i>	97	2,93%	13	166	1,67%	18
14	<i>dragoste</i>	95	2,87%	14	409	4,11%	10
15	<i>răbdare</i>	77	2,32%	15	236	2,37%	14
16	<i>concubinaj</i>	60	1,81%	16	184	1,85%	15
17	<i>greutăți</i>	60	1,81%	17	172	1,73%	17
18	<i>bucurie</i>	59	1,78%	18	179	1,80%	16
19	<i>libertate</i>	56	1,69%	19	141	1,42%	20
20	<i>înțelegere</i>	43	1,30%	20	164	1,65%	19
21	<i>violență</i>	39	1,18%	21	85	0,85%	22

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai caracteristice pentru descrierea „familiei” pentru întregul lot supus cercetării.

2.2. Rezultatele obținute în urma aplicării metodei trierea ierarhică succesivă cu termeni caracteristici familiei, pentru întregul lot supus cercetării

Cuvintele caracteristice <i>familiei</i>	Frecvența	Procentul distribuției
<i>copii</i>	171	12,90%
<i>concubinaj</i>	137	10,33%
<i>griji</i>	119	8,97%
<i>responsabilitate</i>	106	7,99%
<i>bani</i>	105	7,92%
<i>deprindere</i>	88	6,64%
<i>probleme</i>	85	6,41%
<i>sex</i>	73	5,51%
<i>îndepărtare</i>	72	5,43%
<i>casă</i>	56	4,22%
<i>conflict</i>	52	3,92%
<i>dragoste</i>	50	3,77%
<i>interese</i>	47	3,54%
<i>fericire</i>	41	3,09%
<i>greutăți</i>	23	1,73%
<i>înțelegere</i>	17	1,28%
<i>libertate</i>	16	1,21%
<i>respect</i>	15	1,13%

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai necaracteristice pentru descrierea „familiei” pentru întregul lot supus cercetării.

2.3 Rezultatele obținute în urma aplicării metodei trierea ierarhică succesivă cu termeni necaracteristici familiei, pentru întregul lot supus cercetării

Cuvintele necaracteristice <i>familiei</i>	Frecvența	Procentul distribuției
<i>Unire</i>	164	12,38%
<i>violență</i>	149	11,25%

<i>Armonie</i>	110	8,30%
<i>liniște</i>	109	8,23%
<i>Singurătate</i>	89	6,72%
<i>Pedeapsă</i>	88	6,64%
<i>Pace</i>	71	5,36%
<i>Respect</i>	64	4,83%
<i>Teamă</i>	50	3,77%
<i>Libertate</i>	49	3,70%
<i>Îndepărtare</i>	48	3,62%
<i>Infidelitate</i>	45	3,40%
<i>protecție</i>	42	3,17%
<i>Fidelitate</i>	38	2,87%
<i>siguranță</i>	32	2,42%
<i>Căldură</i>	31	2,34%
<i>Fericire</i>	31	2,34%
<i>Interese</i>	30	2,26%
<i>Dragoste</i>	18	1,36%

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru Textul A pentru întregul lot

2.4. Rezultatele privind metoda inducția prin scenariu ambiguu, pentru întregul lot supus cercetării

Textul A	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	77	11,6	11,6	11,6
- „în măsură mare”	99	14,9	14,9	26,5
- „oarecum”	287	43,3	43,3	69,8
- „în măsură mică”	145	21,9	21,9	91,7
- „în măsură foarte mică”	55	8,3	8,3	100,0
Total:	663	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru textul B pentru întregul lot

Textul B	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	4	,6	,6	,6
- „în măsură mare”	35	5,3	5,3	5,9
- „oarecum”	327	49,3	49,3	55,2

- „în măsură mică”	269	40,6	40,6	95,8
- „în măsură foarte mică”	28	4,2	4,2	100,0
Total:	663	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru textul C pentru întregul lot

Textul C	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	50	7,5	7,5	7,5
- „în măsură mare”	75	11,3	11,3	18,9
- „oarecum”	217	32,7	32,7	51,6
- „în măsură mică”	239	36,0	36,0	87,6
- „în măsură foarte mică”	82	12,4	12,4	100,0
Total:	663	100,0	100,0	

3. Anexa 3- Rezultatele demersului experimental în dependență de vârsta subiecților

3.1. Tabelul prototipic categorial vizând frecvența, rangul apariției și rangul importanței termenilor asociativi pentru cuvântul inductor „familia” pentru vârsta adolescenții

Nr	Asociații	Frecvența		Rangul apariției	Importanța		Rangul importanței
		nr.	%		nr.	%	
1	<i>bani</i>	90	8,41%	1	292	9,10%	2
2	<i>probleme</i>	89	8,32%	2	195	6,07%	5
3	<i>copii</i>	75	7,01%	3	269	8,38%	3
4	<i>sex</i>	73	6,82%	4	317	9,88%	1
5	<i>casă</i>	67	6,26%	5	216	6,73%	4
6	<i>griji</i>	64	5,98%	6	168	5,23%	7
7	<i>deprindere</i>	63	5,89%	7	177	5,51%	6
8	<i>dragoste</i>	57	5,33%	8	250	7,79%	8
9	<i>interese</i>	55	5,14%	9	141	4,39%	9
10	<i>conflict</i>	47	4,39%	10	110	3,43%	10
11	<i>îndepărtare</i>	35	3,27%	11	110	3,43%	11
12	<i>ceartă</i>	31	2,90%	12	57	1,78%	16

13	<i>concubinaj</i>	30	2,80%	13	101	3,15%	12
14	<i>greutăți</i>	25	2,34%	14	67	2,09%	15
15	<i>responsabilitate</i>	24	2,24%	15	73	2,27%	14
16	<i>înțelegere</i>	20	1,87%	16	80	2,49%	13
17	<i>despărțire</i>	19	1,78%	17	29	0,90%	19
18	<i>bucurie</i>	14	1,31%	18	54	1,68%	17
19	<i>divorț</i>	11	1,03%	19	18	0,56%	23

3.2. Rezultatele obținute în urma aplicării metodei trierea ierarhică succesivă cu termeni caracteristici și necaracteristici familiei, pentru pentru vârsta adolescență

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai caracteristice pentru descrierea „familiei” pentru pentru vârsta adolescență

Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>concubinaj</i>	76	17,76%
<i>copii</i>	40	9,35%
<i>sex</i>	34	7,94%
<i>dragoste</i>	29	6,78%
<i>griji</i>	28	6,54%
<i>deprindere</i>	26	6,07%
<i>probleme</i>	25	5,84%
<i>interese</i>	22	5,14%
<i>conflict</i>	18	4,21%
<i>fericire</i>	18	4,21%
<i>responsabilitate</i>	17	3,97%
<i>bani</i>	16	3,74%
<i>îndepărtare</i>	15	3,50%
<i>casă</i>	14	3,27%
<i>înțelegere</i>	13	3,04%
<i>greutăți</i>	9	2,10%
<i>respect</i>	8	1,87%

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai necaracteristice pentru descrierea „familiei” pentru pentru vârsta adolescență

Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>violență</i>	63	14,75%
<i>unire</i>	44	10,30%
<i>singurătate</i>	36	8,43%
<i>liniște</i>	34	7,96%
<i>pedeapsă</i>	34	7,96%
<i>respect</i>	26	6,09%
<i>libertate</i>	21	4,92%
<i>armonie</i>	20	4,68%
<i>teamă</i>	19	4,45%
<i>protecție</i>	18	4,22%
<i>infidelitate</i>	15	3,51%
<i>îndepărtare</i>	15	3,51%
<i>siguranță</i>	15	3,51%
<i>interese</i>	13	3,04%
<i>fidelitate</i>	12	2,81%
<i>concubinaj</i>	9	2,11%
<i>probleme</i>	6	1,41%
<i>conflicte</i>	5	1,17%

3.3. Rezultatele privind metoda inducția prin scenariu ambiguu, pentru vârsta adolescență

Tabelul frecvențelor înregistrate la adolescenți pentru Textul A.

Textul A pentru adolescenți	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	0	0	0	0
- „în mare măsură”	9	4,2	4,2	4,2
- „oarecum”	99	46,3	46,3	50,5

- „în măsură mică”	68	31,8	31,8	82,2
- „în măsură foarte mică”	38	17,8	17,8	100,0
Total:	214	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate la adolescent pentru Textul B.

Textul B pentru adolescenți	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	0	0	0	0
- „în mare măsură”	5	2,3	2,3	2,3
- „oarecum”	94	43,9	43,9	46,3
- „în măsură mică”	104	48,6	48,6	94,9
- „în măsură foarte mică”	11	5,1	5,1	100,0
Total:	214	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate la adolescenți pentru Textul C.

Textul C pentru adolescenți	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	25	11,7	11,7	11,7
- „în mare măsură”	25	11,7	11,7	23,4
- „oarecum”	86	40,2	40,2	63,6
- „în măsură mică”	72	33,6	33,6	97,2
- „în măsură foarte mică”	6	2,8	2,8	100,0
Total:	214	100,0	100,0	

3.4. Tabel prototipic-categorial pentru tinerii supuși cercetării

Tabelul prototipic categorial vizînd frecvența, rangul apariției și rangul importanței termenilor asociativi pentru cuvîntul inductor „familia” pentru tinerii supuși cercetării

Nr	Asociații	Frecvența		Rangul apariției	Importanța		Rangul importanței
		nr.	%		nr.	%	
1	<i>copii</i>	117	10,88%	1	474	14,70%	1

2	<i>bani</i>	86	8,00%	2	268	8,31%	2
3	<i>griji</i>	74	6,88%	3	197	6,11%	5
4	<i>sex</i>	68	6,33%	4	247	7,66%	3
5	<i>probleme</i>	67	6,23%	5	139	4,31%	9
6	<i>casă</i>	63	5,86%	6	192	5,95%	6
7	<i>conflict</i>	61	5,67%	7	123	3,81%	11
8	<i>deprindere</i>	57	5,30%	8	165	5,12%	7
9	<i>responsabilitate</i>	56	5,21%	9	200	6,20%	4
10	<i>îndepărtare</i>	46	4,28%	10	153	4,74%	8
11	<i>interese</i>	44	4,09%	11	124	3,84%	10
12	<i>muncă</i>	38	3,53%	12	115	3,57%	12
13	<i>libertate</i>	33	3,07%	13	81	2,51%	14
14	<i>ceartă</i>	29	2,70%	14	48	1,49%	19
15	<i>greutăți</i>	26	2,42%	15	75	2,33%	15
16	<i>dragoste</i>	22	2,05%	16	91	2,82%	13
17	<i>violență</i>	20	1,86%	17	46	1,43%	20
18	<i>bucurie</i>	19	1,77%	18	58	1,80%	16
19	<i>concubinaj</i>	18	1,67%	19	49	1,52%	18
20	<i>infidelitate</i>	16	1,49%	20	44	1,36%	21
21	<i>răbdare</i>	15	1,40%	21	44	1,36%	22
22	<i>înțelegere</i>	14	1,30%	22	53	1,64%	17

3.5. Rezultatele obținute în urma aplicării metodei trierea ierarhică succesivă cu termeni caracteristici și necaracteristici familiei, pentru pentru tinerii supuși cercetării

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai caracteristice pentru descrierea „familiei” pentru pentru tinerii supuși cercetării

Cuvinte caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>copii</i>	77	17,91%	<i>casă</i>	18	4,19%
<i>concubinaj</i>	45	10,47%	<i>interese</i>	16	3,72%
<i>deprindere</i>	35	8,14%	<i>conflict</i>	15	3,49%

<i>bani</i>	29	6,74%	<i>fericire</i>	13	3,02%
<i>îndepărtare</i>	29	6,74%	<i>dragoste</i>	11	2,56%
<i>responsabilitate</i>	28	6,51%	<i>greutăți</i>	8	1,86%
<i>griji</i>	25	5,81%	<i>libertate</i>	8	1,86%
<i>sex</i>	24	5,58%	<i>infidelitate</i>	6	1,40%
<i>probleme</i>	21	4,88%			

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai necaracteristice pentru descrierea „familiei” pentru tinerii supuși cercetării

Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>violență</i>	49	11,40%	<i>liniște</i>	18	4,19%
<i>unire</i>	45	10,47%	<i>infidelitate</i>	18	4,19%
<i>pedeapsă</i>	34	7,91%	<i>pace</i>	18	4,19%
<i>singurătate</i>	31	7,21%	<i>fidelitate</i>	16	3,72%
<i>armonie</i>	30	6,98%	<i>protecție</i>	13	3,02%
<i>respect</i>	24	5,58%	<i>dragoste</i>	12	2,79%
<i>fericire</i>	20	4,65%	<i>libertate</i>	10	2,33%
<i>teamă</i>	19	4,42%	<i>siguranță</i>	9	2,09%
<i>îndepărtare</i>	19	4,42%	<i>interese</i>	9	2,09%
<i>căldură</i>	19	4,42%	<i>înțelegere</i>	5	1,16%

3.6. Rezultatele privind metoda inducția prin scenariu ambiguu, pentru tinerii supuși cercetării

Tabelul frecvențelor înregistrate la tineri pentru Textul A

Textul A pentru tineri	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	37	17,2	17,2	17,2
- „în mare măsură”	40	18,6	18,6	35,8
- „oarecum”	84	39,1	39,1	74,9
- „în măsură mică”	44	20,5	20,5	95,3
- „în măsură foarte mică”	10	4,7	4,7	100,0
Total:	215	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate la tineri pentru Textul B

Textul B pentru tineri	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	2	,9	,9	,9
- „în mare măsură”	2	,9	,9	1,9
- „oarecum”	108	50,2	50,2	52,1
- „în măsură mică”	93	43,3	43,3	95,3
- „în măsură foarte mică”	10	4,7	4,7	100,0
Total:	215	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate la tineri pentru Textul C.

Textul C pentru tineri	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	9	4,2	4,2	4,2
- „în mare măsură”	17	7,9	7,9	12,1
- „oarecum”	56	26,0	26,0	38,1
- „în măsură mică”	82	38,1	38,1	76,3
- „în măsură foarte mică”	51	23,7	23,7	100,0
Total:	215	100,0	100,0	

3.7. Tabel prototipic-categorial pentru vârsta adultă

Tabelul prototipic categorial vizînd frecvența, rangul apariției și rangul importanței termenilor asociativi pentru cuvîntul inductor „familia” pentru pentru vârsta adultă

Nr.	Asociații	Frecvența		Rangul apariției	Importanța		Rangul importanței
		nr.	%		nr.	%	
1	<i>copii</i>	146	12,48%	1	957	14,94%	1
2	<i>muncă</i>	112	9,57%	2	552	8,62%	2
3	<i>probleme</i>	110	9,40%	3	517	8,07%	5
4	<i>bani</i>	95	8,12%	4	548	8,55%	3
5	<i>griji</i>	89	7,61%	5	545	8,51%	4
6	<i>casă</i>	89	7,61%	6	425	6,63%	6
7	<i>conflict</i>	71	6,07%	7	301	4,70%	9
8	<i>răbdare</i>	57	4,87%	8	369	5,76%	7

9	<i>responsabilitate</i>	52	4,44%	9	327	5,10%	8
10	<i>sex</i>	41	3,50%	10	283	4,42%	10
11	<i>îndepărtare</i>	39	3,33%	11	204	3,18%	11
12	<i>ceartă</i>	37	3,16%	12	150	2,34%	13
13	<i>deprindere</i>	32	2,74%	13	172	2,68%	12
14	<i>interese</i>	31	2,65%	14	150	2,34%	14
15	<i>bucurie</i>	26	2,22%	15	135	2,11%	15
16	<i>dragoste</i>	16	1,37%	16	108	1,69%	16
17	<i>libertate</i>	14	1,20%	17	82	1,28%	17
18	<i>infidelitate</i>	13	1,11%	18	76	1,19%	18
19	<i>concubinaj</i>	12	1,03%	19	59	0,92%	20

3.8. Rezultatele obținute în urma aplicării metodei trierea ierarhică succesivă cu termeni caracteristici și necaracteristici familiei, pentru pentru vârsta adultă

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai caracteristice pentru descrierea „familiei” pentru pentru vârsta adultă

Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>griji</i>	66	14,10%	<i>concubinaj</i>	16	3,42%
<i>responsabilitate</i>	61	13,03%	<i>sex</i>	15	3,21%
<i>bani</i>	60	12,82%	<i>fericire</i>	10	2,14%
<i>copii</i>	54	11,54%	<i>dragoste</i>	10	2,14%
<i>probleme</i>	39	8,33%	<i>interese</i>	9	1,92%
<i>îndepărtare</i>	28	5,98%	<i>greutăți</i>	6	1,28%
<i>deprindere</i>	27	5,77%	<i>libertate</i>	5	1,07%
<i>casă</i>	24	5,13%	<i>infidelitate</i>	5	1,07%
<i>conflict</i>	19	4,06%			

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai necaracteristice pentru descrierea „familiei” pentru pentru vârsta adultă

Cuvintele	Frecvența	Procentul	Cuvintele	Frecvența	Procentul
------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------

necaracteristice familiei		distribuției	necaracteristice familiei		distribuției
<i>unire</i>	75	16,03%	<i>teamă</i>	12	2,56%
<i>armonie</i>	60	12,82%	<i>infidelitate</i>	12	2,56%
<i>liniște</i>	57	12,18%	<i>fericire</i>	11	2,35%
<i>pace</i>	50	10,68%	<i>protecție</i>	11	2,35%
<i>violență</i>	37	7,91%	<i>căldură</i>	10	2,14%
<i>singurătate</i>	22	4,70%	<i>fidelitate</i>	10	2,14%
<i>pedeapsă</i>	20	4,27%	<i>siguranță</i>	8	1,71%
<i>libertate</i>	18	3,85%	<i>interese</i>	8	1,71%
<i>respect</i>	14	2,99%	<i>dragoste</i>	5	1,07%
<i>îndepărtare</i>	14	2,99%	<i>deprindere</i>	5	1,07%

3.9. Rezultatele privind metoda inducția prin scenariu ambiguu, pentru vârsta adultă

Frecvența înregistrată la adulți pentru Textul A.

Textul A pentru adulți	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	40	17,1	17,1	17,1
- „în mare măsură”	50	21,4	21,4	38,5
- „oarecum”	104	44,4	44,4	82,9
- „în măsură mică”	33	14,1	14,1	97,0
- „în măsură foarte mică”	7	3,0	3,0	100,0
Total:	234	100,0	100,0	

Frecvența înregistrată la adulți pentru textul B.

Textul B pentru adulți	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	2	,9	,9	,9
- „în mare măsură”	28	12,0	12,0	12,8
- „oarecum”	125	53,4	53,4	66,2
- „în măsură mică”	72	30,8	30,8	97,0
- „în măsură foarte mică”	7	3,0	3,0	100,0
Total:	234	100,0	100,0	

Frecvența înregistrată la adulți pentru textul C.

Textul C pentru adulți	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	16	6,8	6,8	6,8
- „în mare măsură”	33	14,1	14,1	20,9
- „oarecum”	75	32,1	32,1	53,0
- „în măsură mică”	85	36,3	36,3	89,3
- „în măsură foarte mică”	25	10,7	10,7	100,0
Total:	234	100,0	100,0	

3.10. Tabelele de contingență al variabilelor: vîrsta și textele A, B, C.

Tabelul de contingență al frecvenței pentru Textul A în funcția de vîrsta subiecților.

Virsta subiectilor * Textul A Crosstabulation

		Textul A					Total
		In foarte mare masura	In mare masura	Oarecum	In mica masura	In foarte mica masura	
Virsta subiectilor	Count	0	9	99	68	38	214
	% within Virsta subiectilor	0,0%	4,2%	46,3%	31,8%	17,8%	100,0%
	adolescentii						
	% within Textul A	0,0%	9,1%	34,5%	46,9%	69,1%	32,3%
	% of Total	0,0%	1,4%	14,9%	10,3%	5,7%	32,3%
	Residual	-24,9	-23,0	6,4	21,2	20,2	
	Count	37	40	84	44	10	215
	% within Virsta subiectilor	17,2%	18,6%	39,1%	20,5%	4,7%	100,0%
	tinerii						
	% within Textul A	48,1%	40,4%	29,3%	30,3%	18,2%	32,4%
	% of Total	5,6%	6,0%	12,7%	6,6%	1,5%	32,4%
	Residual	12,0	7,9	-9,1	-3,0	-7,8	
	Count	40	50	104	33	7	234
	% within Virsta subiectilor	17,1%	21,4%	44,4%	14,1%	3,0%	100,0%
	adultii						
	% within Textul A	51,9%	50,5%	36,2%	22,8%	12,7%	35,3%
	% of Total	6,0%	7,5%	15,7%	5,0%	1,1%	35,3%
	Residual	12,8	15,1	2,7	-18,2	-12,4	
Total	Count	77	99	287	145	55	663

% within Virsta subiectilor	11,6%	14,9%	43,3%	21,9%	8,3%	100,0%
% within Textul A	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
% of Total	11,6%	14,9%	43,3%	21,9%	8,3%	100,0%

Semnificația diferențelor statistice obținute în cadrul testului χ^2 (vîrsta și textul A)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	113,737 _a	8	,000
Likelihood Ratio	140,047	8	,000
Linear-by-Linear Association	91,139	1	,000
N of Valid Cases	663		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 17,75.

Tabelul de contingență al frecvenței pentru Textul B în funcția de variabila vîrsta subiecților.

Virsta subiectilor * Textul B Crosstabulation

			Textul B					Total
			In foarte mare masura	In mare masura	Oarecum	In mica masura	In foarte mica masura	
Virsta subiectilor	adolescentii	Count	0	5	94	104	11	214
		Expected Count	1,3	11,3	105,5	86,8	9,0	214,0

	% within Virsta subiectilor	0,0%	2,3%	43,9%	48,6%	5,1%	100,0%
	% within Textul B	0,0%	14,3%	28,7%	38,7%	39,3%	32,3%
	% of Total	0,0%	0,8%	14,2%	15,7%	1,7%	32,3%
	Residual	-1,3	-6,3	-11,5	17,2	2,0	
	Std. Residual	-1,1	-1,9	-1,1	1,8	,7	
	Adjusted Residual	-1,4	-2,3	-1,9	2,9	,8	
	Count	2	2	108	93	10	215
	Expected Count	1,3	11,3	106,0	87,2	9,1	215,0
	% within Virsta subiectilor	0,9%	0,9%	50,2%	43,3%	4,7%	100,0%
	% within Textul B	50,0%	5,7%	33,0%	34,6%	35,7%	32,4%
tinerii	% of Total	0,3%	0,3%	16,3%	14,0%	1,5%	32,4%
	Residual	,7	-9,3	2,0	5,8	,9	
	Std. Residual	,6	-2,8	,2	,6	,3	
	Adjusted Residual	,8	-3,5	,3	1,0	,4	
	Count	2	28	125	72	7	234
	Expected Count	1,4	12,4	115,4	94,9	9,9	234,0
adultii	% within Virsta subiectilor	0,9%	12,0%	53,4%	30,8%	3,0%	100,0%
	% within Textul B	50,0%	80,0%	38,2%	26,8%	25,0%	35,3%
	% of Total	0,3%	4,2%	18,9%	10,9%	1,1%	35,3%
	Residual	,6	15,6	9,6	-22,9	-2,9	
	Std. Residual	,5	4,5	,9	-2,4	-,9	
	Adjusted Residual	,6	5,7	1,6	-3,8	-1,2	
Total	Count	4	35	327	269	28	663

Expected Count	4,0	35,0	327,0	269,0	28,0	663,0
% within Virsta subiectilor	0,6%	5,3%	49,3%	40,6%	4,2%	100,0%
% within Textul B	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
% of Total	0,6%	5,3%	49,3%	40,6%	4,2%	100,0%

Semnificația diferențelor statistice obținute în cadrul testului χ^2 (vîrsta și textul B)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	45,727 ^a	8	,000
Likelihood Ratio	47,023	8	,000
Linear-by-Linear Association	27,034	1	,000
McNemar-Bowker Test	.	.	. ^b
N of Valid Cases	663		

a. 3 cells (20,0%) have expected count less than 5.

The minimum expected count is 1,29.

b. Computed only for a PxP table, where P must be greater than 1.

Tabelul de contingență al frecvenței pentru Textul C în funcția de variabila vîrsta subiecților.

Virsta subiectilor * Text C Crosstabulation

		Text C					Total
		In foarte mare masura	In mare masura	Oarecum	In mica masura	In foarte mica masura	
Virsta subiectilor	Count	25	25	86	72	6	214
	Expected Count	16,1	24,2	70,0	77,1	26,5	214,0
	% within Virsta subiectilor	11,7%	11,7%	40,2%	33,6%	2,8%	100,0%
	adolescentii % within Text C	50,0%	33,3%	39,6%	30,1%	7,3%	32,3%
	% of Total	3,8%	3,8%	13,0%	10,9%	0,9%	32,3%
	Residual	8,9	,8	16,0	-5,1	-20,5	
	Std. Residual	2,2	,2	1,9	-,6	-4,0	
	Adjusted Residual	2,8	,2	2,8	-,9	-5,2	
	Count	9	17	56	82	51	215
	Expected Count	16,2	24,3	70,4	77,5	26,6	215,0
	% within Virsta subiectilor	4,2%	7,9%	26,0%	38,1%	23,7%	100,0%
	tinerii % within Text C	18,0%	22,7%	25,8%	34,3%	62,2%	32,4%
	% of Total	1,4%	2,6%	8,4%	12,4%	7,7%	32,4%
	Residual	-7,2	-7,3	-14,4	4,5	24,4	
	Std. Residual	-1,8	-1,5	-1,7	,5	4,7	
	Adjusted Residual	-2,3	-1,9	-2,5	,8	6,2	
	Count	16	33	75	85	25	234
	adultii Expected Count	17,6	26,5	76,6	84,4	28,9	234,0

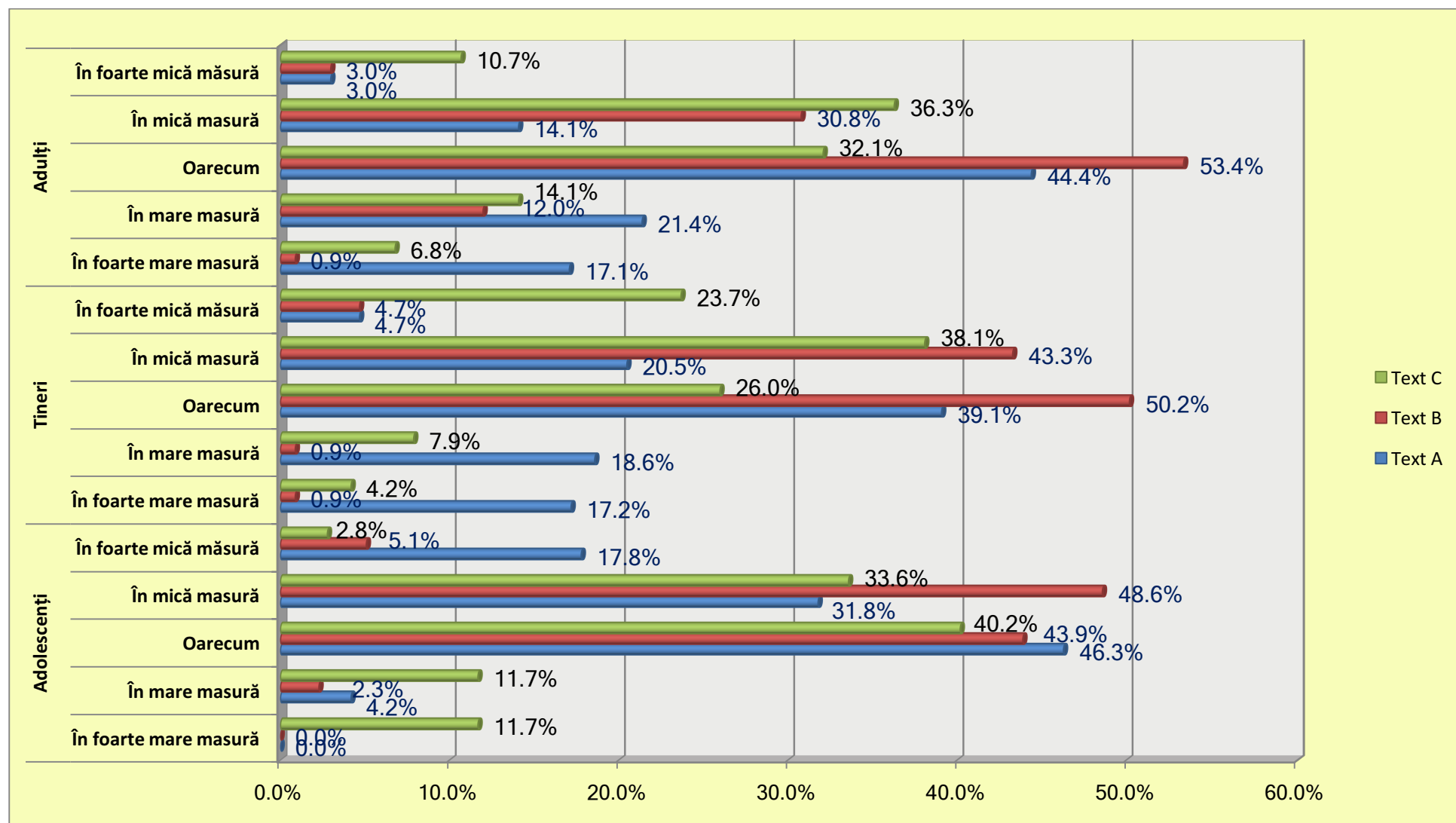
Total	% within Virsta subiectilor	6,8%	14,1%	32,1%	36,3%	10,7%	100,0%
	% within Text C	32,0%	44,0%	34,6%	35,6%	30,5%	35,3%
	% of Total	2,4%	5,0%	11,3%	12,8%	3,8%	35,3%
	Residual	-1,6	6,5	-1,6	,6	-3,9	
	Std. Residual	-,4	1,3	-,2	,1	-,7	
	Adjusted Residual	-,5	1,7	-,3	,1	-1,0	
	Count	50	75	217	239	82	663
	Expected Count	50,0	75,0	217,0	239,0	82,0	663,0
	% within Virsta subiectilor	7,5%	11,3%	32,7%	36,0%	12,4%	100,0%
	% within Text C	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	7,5%	11,3%	32,7%	36,0%	12,4%	100,0%

Semnificația diferențelor statistice obținute în cadrul testului χ^2 (vîrsta și textul C)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	58,051 ^a	8	,000
Likelihood Ratio	60,622	8	,000
Linear-by-Linear Association	5,676	1	,017
McNemar-Bowker Test	.	.	. ^b
N of Valid Cases	663		

- a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 16,14.
- b. Computed only for a $P \times P$ table, where P must be greater than 1.

3.11. Distribuția răspunsurilor în funcție de vârsta subiecților și situațiile din Textele A, B, C

4. Anexa 4- Rezultatele demersului experimental în dependență de genul subiecților

4.1. Tabelul prototipic categorial vizînd frecvența, rangul apariției și rangul importanței termenilor asociativi pentru cuvîntul inductor „familia” pentru genul feminin

№	Asociații	Frecvența		Rangul apariției	Importanța		Rangul importanței
		nr.	%		nr.	%	
1	<i>copii</i>	208	11,92%	1	799	15,26%	1
2	<i>griji</i>	133	7,62%	2	378	7,22%	2
3	<i>probleme</i>	115	6,59%	3	301	5,75%	3
4	<i>bani</i>	99	5,67%	4	261	4,99%	6
5	<i>conflict</i>	92	5,27%	5	257	4,91%	7
6	<i>deprindere</i>	88	5,04%	6	270	5,16%	5
7	<i>îndepărtare</i>	85	4,87%	7	238	4,55%	10
8	<i>interese</i>	79	4,53%	8	202	3,86%	11
9	<i>responsabilitate</i>	75	4,30%	9	242	4,62%	9
10	<i>casă</i>	74	4,24%	10	250	4,78%	8
11	<i>dragoste</i>	69	3,95%	11	280	5,35%	4
12	<i>ceartă</i>	51	2,92%	12	110	2,10%	17
13	<i>muncă</i>	50	2,87%	13	113	2,16%	15
14	<i>răbdare</i>	45	2,58%	14	171	3,27%	12
15	<i>greutăți</i>	44	2,52%	15	116	2,22%	14
16	<i>bucurie</i>	39	2,23%	16	73	1,39%	20
17	<i>concubinaj</i>	38	2,18%	17	119	2,27%	13
18	<i>înțelegere</i>	32	1,83%	18	112	2,14%	16
19	<i>libertate</i>	30	1,72%	19	88	1,68%	18
20	<i>sex</i>	26	1,49%	20	74	1,41%	19
21	<i>violență</i>	23	1,32%	21	58	1,11%	23
22	<i>infidelitate</i>	23	1,32%	22	73	1,39%	21
23	<i>fericire</i>	20	1,15%	23	43	0,82%	24
24	<i>respect</i>	19	1,09%	24	64	1,22%	22

4.2. Rezultatele obținute în urma aplicării metodei trierea ierarhică succesivă cu termeni caracteristici și necaracteristici familiei, pentru genul feminin
Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai caracteristice pentru descrierea „familiei” pentru genul feminin.

Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>copii</i>	115	16,48%	<i>interese</i>	27	3,87%
<i>griji</i>	65	9,31%	<i>casă</i>	25	3,58%
<i>concubinaj</i>	58	8,31%	<i>sex</i>	19	2,72%
<i>responsabilitate</i>	58	8,31%	<i>greutăți</i>	17	2,44%
<i>îndepărtare</i>	44	6,30%	<i>conflict</i>	16	2,29%
<i>bani</i>	43	6,16%	<i>înțelegere</i>	12	1,72%
<i>deprindere</i>	38	5,44%	<i>infidelitate</i>	11	1,58%
<i>dragoste</i>	36	5,16%	<i>libertate</i>	10	1,43%
<i>fericire</i>	34	4,87%	<i>respect</i>	9	1,29%
<i>probleme</i>	30	4,30%			

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai necaracteristice pentru descrierea „familiei” pentru genul feminin.

Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>unire</i>	94	13,49%	<i>teamă</i>	23	3,30%
<i>violență</i>	81	11,62%	<i>libertate</i>	21	3,01%
<i>armonie</i>	54	7,75%	<i>protecție</i>	21	3,01%
<i>liniște</i>	54	7,75%	<i>fidelitate</i>	19	2,73%
<i>pedeapsă</i>	53	7,60%	<i>căldură</i>	16	2,30%
<i>singurătate</i>	45	6,46%	<i>fericire</i>	14	2,01%
<i>pace</i>	44	6,31%	<i>interese</i>	12	1,72%
<i>respect</i>	33	4,73%	<i>dragoste</i>	10	1,43%
<i>îndepărtare</i>	30	4,30%	<i>concubinaj</i>	8	1,15%
<i>infidelitate</i>	24	3,44%	<i>conflicte</i>	7	1,00%

4.3. Rezultatele privind metoda inducția prin scenariu ambiguu, pentru genul feminin.

Frecvența înregistrat pe lotul feminin pentru Textul A.

Textul A pentru lotul feminin	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	38	10,9	10,9	10,9
- „în mare măsură”	50	14,3	14,3	25,2
- „oarecum”	147	42,1	42,1	67,3
- „în măsură mică”	80	22,9	22,9	90,3
- „în măsură foarte mică”	34	9,7	9,7	100,0
Total:	349	100,0	100,0	

Frecvența înregistrat pe lotul feminin pentru Textul B.

Textul B pentru lotul feminin	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	2	,6	,6	,6
- „în mare măsură”	18	5,2	5,2	5,7
- „oarecum”	135	38,7	38,7	44,4
- „în măsură mică”	174	49,9	49,9	94,3
- „în măsură foarte mică”	20	5,7	5,7	100,0
Total:	349	100,0	100,0	

Frecvența înregistrat pe lotul feminin pentru Textul C.

Textul C pentru lotul feminin	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	23	6,6	6,6	6,6
- „în mare măsură”	45	12,9	12,9	19,5
- „oarecum”	85	24,4	24,4	43,8
- „în măsură mică”	148	42,4	42,4	86,2
- „în măsură foarte mică”	48	13,8	13,8	100,0
Total:	349	100,0	100,0	

4.4. Tabel prototipic-categorial pentru genul masculin
Tabelul prototipic categorial vizînd frecvența, rangul apariției și rangul importanței termenilor asociativi pentru cuvîntul inductor „familia” pentru genul masculin

Nr.	Asociații	Frecvența		Rangul apariției	Importanța		Rangul importanței
		nr.	%		nr.	%	
1	<i>bani</i>	174	11,08%	1	497	10,55%	3
2	<i>sex</i>	155	9,87%	2	508	10,79%	2
3	<i>probleme</i>	153	9,75%	3	373	7,92%	6
4	<i>casă</i>	146	9,30%	4	571	12,12%	1
5	<i>copii</i>	126	8,03%	5	400	8,49%	5
6	<i>muncă</i>	112	7,13%	6	442	9,38%	4
7	<i>griji</i>	93	5,92%	7	284	6,03%	7
8	<i>conflict</i>	88	5,61%	8	208	4,42%	8
9	<i>deprindere</i>	65	4,14%	9	157	3,33%	10
10	<i>responsabilitate</i>	57	3,63%	10	184	3,91%	9
11	<i>interese</i>	52	3,31%	11	135	2,87%	11
12	<i>ceartă</i>	46	2,93%	12	93	1,97%	14
13	<i>îndepărtare</i>	35	2,23%	13	113	2,40%	12
14	<i>răbdare</i>	32	2,04%	14	97	2,06%	13
15	<i>dragoste</i>	26	1,66%	16	93	1,97%	15
16	<i>libertate</i>	26	1,66%	15	81	1,72%	16
17	<i>concubinaj</i>	22	1,40%	17	52	1,10%	17
18	<i>bucurie</i>	20	1,27%	18	27	0,57%	21
19	<i>greutăți</i>	16	1,02%	19	52	1,10%	18
20	<i>violență</i>	16	1,02%	20	40	0,85%	19

4.5. Rezultatele obținute în urma aplicării metodei trierea ierarhică succesivă cu termeni caracteristici și necaracteristici familiei, pentru pentru vârsta adolescență
Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai caracteristice pentru descrierea „familiei” pentru genul masculin

Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>concubinaj</i>	79	12,58%	<i>responsabilitate</i>	48	7,64%
<i>bani</i>	62	9,87%	<i>conflict</i>	36	5,73%
<i>copii</i>	56	8,92%	<i>casă</i>	31	4,94%
<i>probleme</i>	55	8,76%	<i>îndepărtare</i>	28	4,46%
<i>griji</i>	54	8,60%	<i>interese</i>	20	3,18%
<i>sex</i>	54	8,60%	<i>dragoste</i>	14	2,23%
<i>deprindere</i>	50	7,96%	<i>fericire</i>	7	1,11%

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai necaracteristice pentru descrierea „familiei” pentru genul masculin

Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>unire</i>	70	11,15%	<i>siguranță</i>	26	4,14%
<i>violență</i>	68	10,83%	<i>infidelitate</i>	21	3,34%
<i>armonie</i>	56	8,92%	<i>protecție</i>	21	3,34%
<i>liniște</i>	55	8,76%	<i>fidelitate</i>	19	3,03%
<i>singurătate</i>	44	7,01%	<i>îndepărtare</i>	18	2,87%
<i>pedeapsă</i>	35	5,57%	<i>interese</i>	18	2,87%
<i>respect</i>	31	4,94%	<i>fericire</i>	17	2,71%
<i>libertate</i>	28	4,46%	<i>căldură</i>	15	2,39%
<i>pace</i>	27	4,30%	<i>dragoste</i>	8	1,27%
<i>teamă</i>	27	4,30%	<i>deprindere</i>	7	1,11%

4.6. Rezultatele privind metoda inducția prin scenariu ambiguu, pentru genul masculin

Frecvențele înregistrate pentru lotul masculin pentru Textul A.

Textul A pentru lotul masculin	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	39	12,4	12,4	12,4
- „în mare măsură”	49	15,6	15,6	28,0
- „oarecum”	140	44,6	44,6	72,6
- „în măsură mică”	65	20,7	20,7	93,3
- „în măsură foarte mică”	21	6,7	6,7	100,0
Total:	314	100,0	100,0	

Frecvențele înregistrate pentru lotul masculin pentru Textul B.

Textul B pentru lotul masculin	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	2	,6	,6	,6
- „în mare măsură”	17	5,4	5,4	6,1
- „oarecum”	192	61,1	61,1	67,2
- „în măsură mică”	95	30,3	30,3	97,5
- „în măsură foarte mică”	8	2,5	2,5	100,0
Total:	314	100,0	100,0	

Frecvențele înregistrate pentru lotul masculin pentru Textul C.

Textul C pentru lotul masculin	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	27	8,6	8,6	8,6
- „în mare măsură”	30	9,6	9,6	18,2
- „oarecum”	132	42,0	42,0	60,2
- „în măsură mică”	91	29,0	29,0	89,2
- „în măsură foarte mică”	34	10,8	10,8	100,0
Total:	314	100,0	100,0	

4.7. Tabelele de contingență al variabilelor: genul și textele A, B, C.

Tabelul de contingență al frecvenței pentru Textul A în funcția de genul subiecților.

Genul subiectil * Textul A Crosstabulation		Textul A					Total
		In foarte mare masura	In mare masura	Oarecum	In mica masura	In foarte mica masura	
Genul subiectil	Count	39	49	140	65	21	314
	Expected Count	36,5	46,9	135,9	68,7	26,0	314,0
	% within Genul subiectil	12,4%	15,6%	44,6%	20,7%	6,7%	100,0%
	Masculin % within Textul A	50,6%	49,5%	48,8%	44,8%	38,2%	47,4%
	% of Total	5,9%	7,4%	21,1%	9,8%	3,2%	47,4%
	Residual	2,5	2,1	4,1	-3,7	-5,0	
	Std. Residual	,4	,3	,3	-,4	-1,0	
	Adjusted Residual	,6	,5	,6	-,7	-1,4	
	Count	38	50	147	80	34	349
	Expected Count	40,5	52,1	151,1	76,3	29,0	349,0
	% within Genul subiectil	10,9%	14,3%	42,1%	22,9%	9,7%	100,0%
	Feminin % within Textul A	49,4%	50,5%	51,2%	55,2%	61,8%	52,6%
	% of Total	5,7%	7,5%	22,2%	12,1%	5,1%	52,6%
	Residual	-2,5	-2,1	-4,1	3,7	5,0	
	Std. Residual	-,4	-,3	-,3	,4	,9	
	Adjusted Residual	-,6	-,5	-,6	,7	1,4	
Total	Count	77	99	287	145	55	663

Expected Count	77,0	99,0	287,0	145,0	55,0	663,0
% within Genul subiectil	11,6%	14,9%	43,3%	21,9%	8,3%	100,0%
% within Textul A	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
% of Total	11,6%	14,9%	43,3%	21,9%	8,3%	100,0%

Semnificația diferențelor statistice obținute în cadrul testului χ^2 (genul și textul A)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,979 ^a	4	,561
Likelihood Ratio	3,002	4	,558
Linear-by-Linear Association	2,276	1	,131
McNemar-Bowker Test	.	.	. ^b
N of Valid Cases	663		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 26,05.

b. Computed only for a PxP table, where P must be greater than 1.

Tabelul de contingență al frecvenței pentru Textul B în funcția de genul subiecților.

Genul subiectil * Textul B Crosstabulation

		Textul B					Total
		In foarte mare masura	In mare masura	Oarecum	In mica masura	In foarte mica masura	
Genul subiectil	Count	2	17	192	95	8	314
	Expected Count	1,9	16,6	154,9	127,4	13,3	314,0
	% within Genul subiectil	0,6%	5,4%	61,1%	30,3%	2,5%	100,0%
	Masculin % within Textul B	50,0%	48,6%	58,7%	35,3%	28,6%	47,4%
	% of Total	0,3%	2,6%	29,0%	14,3%	1,2%	47,4%
	Residual	,1	,4	37,1	-32,4	-5,3	
	Std. Residual	,1	,1	3,0	-2,9	-1,4	
	Adjusted Residual	,1	,1	5,8	-5,1	-2,0	
	Count	2	18	135	174	20	349
	Expected Count	2,1	18,4	172,1	141,6	14,7	349,0
	% within Genul subiectil	0,6%	5,2%	38,7%	49,9%	5,7%	100,0%
	Feminin % within Textul B	50,0%	51,4%	41,3%	64,7%	71,4%	52,6%
	% of Total	0,3%	2,7%	20,4%	26,2%	3,0%	52,6%
	Residual	-,1	-,4	-37,1	32,4	5,3	
	Std. Residual	-,1	-,1	-2,8	2,7	1,4	
	Adjusted Residual	-,1	-,1	-5,8	5,1	2,0	
	Count	4	35	327	269	28	663
Total	Expected Count	4,0	35,0	327,0	269,0	28,0	663,0

% within Genul subiectil	0,6%	5,3%	49,3%	40,6%	4,2%	100,0%
% within Textul B	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
% of Total	0,6%	5,3%	49,3%	40,6%	4,2%	100,0%

Semnificația diferențelor statistice obținute în cadrul testului χ^2 (genul și textul B)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	36,562 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	37,026	4	,000
Linear-by-Linear Association	24,350	1	,000
McNemar-Bowker Test	.	.	. ^b
N of Valid Cases	663		

a. 2 cells (20,0%) have expected count less than 5.

The minimum expected count is 1,89.

b. Computed only for a PxP table, where P must be greater than 1.

Tabelul de contingență al frecvenței pentru Textul C în funcția de genul subiecților.

Genul subiecților * Text C Crosstabulation		Text C					Total
		In foarte mare masura	In mare masura	Oarecum	In mica masura	In foarte mica masura	
Genul subiecților	Count	27	30	132	91	34	314
	Expected Count	23,7	35,5	102,8	113,2	38,8	314,0
	% within Genul subiecților	8,6%	9,6%	42,0%	29,0%	10,8%	100,0%
	Masculin % within Text C	54,0%	40,0%	60,8%	38,1%	41,5%	47,4%
	% of Total	4,1%	4,5%	19,9%	13,7%	5,1%	47,4%
	Residual	3,3	-5,5	29,2	-22,2	-4,8	
	Std. Residual	,7	-,9	2,9	-2,1	-,8	
	Adjusted Residual	1,0	-1,4	4,8	-3,6	-1,1	
	Count	23	45	85	148	48	349
	Expected Count	26,3	39,5	114,2	125,8	43,2	349,0
	% within Genul subiecților	6,6%	12,9%	24,4%	42,4%	13,8%	100,0%
	Feminin % within Text C	46,0%	60,0%	39,2%	61,9%	58,5%	52,6%
	% of Total	3,5%	6,8%	12,8%	22,3%	7,2%	52,6%
	Residual	-3,3	5,5	-29,2	22,2	4,8	
	Std. Residual	-,6	,9	-2,7	2,0	,7	
	Adjusted Residual	-1,0	1,4	-4,8	3,6	1,1	
	Count	50	75	217	239	82	663
Total	Expected Count	50,0	75,0	217,0	239,0	82,0	663,0

% within Genul subiectil	7,5%	11,3%	32,7%	36,0%	12,4%	100,0%
% within Text C	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
% of Total	7,5%	11,3%	32,7%	36,0%	12,4%	100,0%

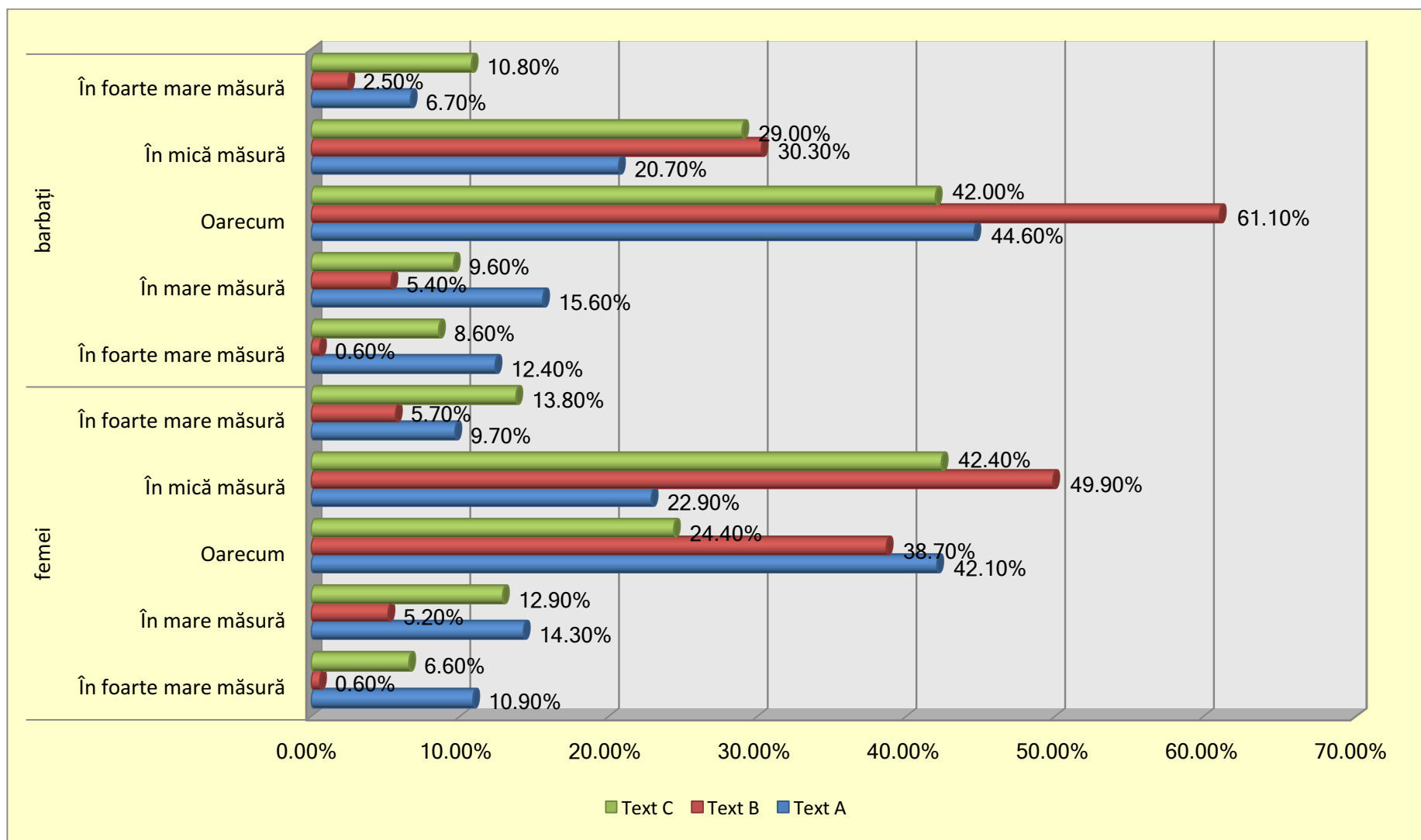
Semnificația diferențelor statistice obținute în cadrul testului χ^2 (genul și textul C)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	27,714 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	27,881	4	,000
Linear-by-Linear Association	5,706	1	,017
McNemar-Bowker Test	.	.	. ^b
N of Valid Cases	663		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 23,68.

b. Computed only for a PxP table, where P must be greater than 1.

Distribuția răspunsurilor funcție de genul subiecților și situațiile din Textele A, B, C.

5. Anexa 5- Rezultatele demersului experimental în dependență de mediul de proveniență a subiecților

5.1. Tabelul prototipic categorial vizînd frecvența, rangul apariției și rangul importanței termenilor asociativi pentru cuvîntul inductor „familia” pentru lotul din mediul urban

№	Asociații	Frecvența		Rangul apariției	Importanța		Rangul importanței
		nr.	%		nr.	%	
1	<i>copii</i>	185	10,19%	1	654	12,01%	1
2	<i>bani</i>	152	8,37%	2	413	7,58%	2
3	<i>probleme</i>	142	7,82%	3	363	6,67%	5
4	<i>griji</i>	133	7,33%	4	377	6,92%	4
5	<i>casă</i>	109	6,01%	5	401	7,36%	3
6	<i>sex</i>	104	5,73%	6	313	5,75%	6
7	<i>conflict</i>	102	5,62%	7	279	5,12%	7
8	<i>deprindere</i>	90	4,96%	8	240	4,41%	11
9	<i>responsabilitate</i>	78	4,30%	9	252	4,63%	10
10	<i>muncă</i>	75	4,13%	10	256	4,70%	9
11	<i>interese</i>	72	3,97%	11	184	3,38%	13
12	<i>îndepărtare</i>	65	3,58%	12	186	3,42%	12
13	<i>dragoste</i>	65	3,58%	13	273	5,01%	8
14	<i>ceartă</i>	50	2,75%	14	107	1,97%	16
15	<i>răbdare</i>	37	2,04%	15	124	2,28%	14
16	<i>greutăți</i>	37	2,04%	16	112	2,06%	15
17	<i>concubinaj</i>	35	1,93%	17	104	1,91%	17
18	<i>libertate</i>	33	1,82%	18	95	1,74%	18
19	<i>bucurie</i>	25	1,38%	19	44	0,81%	23
20	<i>respect</i>	20	1,10%	20	70	1,29%	19
21	<i>înțelegere</i>	19	1,05%	21	58	1,07%	20
22	<i>violență</i>	18	0,99%	22	46	0,84%	22

5.2. Rezultatele obținute în urma aplicării metodei trierea ierarhică succesivă cu termeni caracteristici și necaracteristici familiei, pentru lotul din mediul urban

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai caracteristice pentru descrierea „familiei” pentru lotul din mediul urban

Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>copii</i>	90	12,40%	<i>dragoste</i>	32	4,41%
<i>concubinaj</i>	77	10,61%	<i>conflict</i>	28	3,86%
<i>griji</i>	77	10,61%	<i>casă</i>	22	3,03%
<i>bani</i>	61	8,40%	<i>interese</i>	20	2,75%
<i>responsabilitate</i>	57	7,85%	<i>fericire</i>	18	2,48%
<i>probleme</i>	54	7,44%	<i>greutăți</i>	16	2,20%
<i>deprindere</i>	42	5,79%	<i>înțelegere</i>	11	1,52%
<i>îndepărtare</i>	39	5,37%	<i>libertate</i>	10	1,38%
<i>sex</i>	37	5,10%	<i>infidelitate</i>	8	1,10%

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai necaracteristice pentru descrierea „familiei” pentru lotul din mediul urban

Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența cuvintelor	Procentul distribuției	Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>unire</i>	90	12,40%	<i>teamă</i>	23	3,17%
<i>violență</i>	87	11,98%	<i>îndepărtare</i>	23	3,17%
<i>liniște</i>	67	9,23%	<i>protecție</i>	23	3,17%
<i>armonie</i>	62	8,54%	<i>fidelitate</i>	21	2,89%
<i>pedeapsă</i>	46	6,34%	<i>fericire</i>	19	2,62%
<i>singurătate</i>	45	6,20%	<i>căldură</i>	18	2,48%
<i>pace</i>	43	5,92%	<i>siguranță</i>	17	2,34%
<i>respect</i>	39	5,37%	<i>interese</i>	12	1,65%
<i>libertate</i>	25	3,44%	<i>dragoste</i>	8	1,10%
<i>infidelitate</i>	25	3,44%			

5.3. Rezultatele privind metoda inducția prin scenariu ambiguu, pentru lotul din mediul urban

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții din mediul urban la textul A

Textul A pentru lotul urban	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	37	10,2	10,2	10,2
- „în mare măsură”	65	17,9	17,9	28,1
- „oarecum”	141	38,8	38,8	66,9
- „în măsură mică”	80	22,0	22,0	89,0
- „în măsură foarte mică”	40	11,0	11,0	100,0
Total:	363	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții din mediul urban la textul B

Textul B pentru lotul urban	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	3	,8	,8	,8
- „în mare măsură”	20	5,5	5,5	6,3
- „oarecum”	182	50,1	50,1	56,5
- „în măsură mică”	143	39,4	39,4	95,9
- „în măsură foarte mică”	15	4,1	4,1	100,0
Total:	363	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții din mediul urban la textul C

Textul C pentru lotul urban	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	22	6,1	6,1	6,1
- „în mare măsură”	37	10,2	10,2	16,3
- „oarecum”	112	30,9	30,9	47,1
- „în măsură mică”	140	38,6	38,6	85,7
- „în măsură foarte mică”	52	14,3	14,3	100,0
Total:	363	100,0	100,0	

5.4. Tabel prototipic-categorial pentru lotul din mediul rural

Tabelul prototipic categorial vizînd frecvența, rangul apariției și rangul importanței termenilor asociativi pentru cuvîntul inductor „familia” pentru lotul din mediul rural

№	Asociații	Frecvența		Rangul apariției	Importanța		Rangul importanței
		nr.	%		nr.	%	
1	<i>copii</i>	149	9,93%	1	545	12,11%	1
2	<i>probleme</i>	126	8,40%	2	311	6,91%	4
3	<i>bani</i>	121	8,07%	3	345	7,67%	3
4	<i>casă</i>	111	7,40%	4	420	9,33%	2
5	<i>griji</i>	93	6,20%	5	285	6,33%	5
6	<i>conflict</i>	78	5,20%	6	186	4,13%	9
7	<i>sex</i>	77	5,13%	7	269	5,98%	6
8	<i>muncă</i>	77	5,13%	8	260	5,78%	7
9	<i>deprindere</i>	63	4,20%	9	187	4,16%	8
10	<i>interese</i>	59	3,93%	10	153	3,40%	12
11	<i>îndepărtare</i>	55	3,67%	11	165	3,67%	11
12	<i>responsabilitate</i>	54	3,60%	12	174	3,87%	10
13	<i>ceartă</i>	47	3,13%	13	96	2,13%	15
14	<i>răbdare</i>	40	2,67%	14	144	3,20%	13
15	<i>bucurie</i>	34	2,27%	15	56	1,24%	19
16	<i>dragoste</i>	30	2,00%	16	100	2,22%	14
17	<i>concubinaj</i>	25	1,67%	17	67	1,49%	18
18	<i>înțelegere</i>	24	1,60%	18	86	1,91%	16
19	<i>greutăți</i>	23	1,53%	19	56	1,24%	20
20	<i>libertate</i>	23	1,53%	20	74	1,64%	17
21	<i>violență</i>	21	1,40%	21	52	1,16%	21

5. 5.Rezultatele obținute în urma aplicării metodei trierea ierarhică succesivă cu termeni caracteristici și necaracteristici familiei, pentru lotul din mediul rural
Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai caracteristice pentru descrierea „familiei” pentru lotul din mediul rural

Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>copii</i>	81	13,50%	<i>probleme</i>	31	5,17%
<i>concubinaj</i>	60	10,00%	<i>interese</i>	27	4,50%
<i>responsabilitate</i>	49	8,17%	<i>conflict</i>	24	4,00%
<i>deprindere</i>	46	7,67%	<i>fericire</i>	23	3,83%
<i>bani</i>	44	7,33%	<i>dragoste</i>	18	3,00%
<i>griji</i>	42	7,00%	<i>respect</i>	10	1,67%
<i>sex</i>	36	6,00%	<i>greutăți</i>	7	1,17%
<i>casă</i>	34	5,67%	<i>libertate</i>	6	1,00%
<i>îndepărtare</i>	33	5,50%	<i>înțelegere</i>	6	1,00%

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai necaracteristice pentru descrierea „familiei” pentru lotul din mediul rural

Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>unire</i>	74	12,35%	<i>infidelitate</i>	20	3,34%
<i>violență</i>	62	10,35%	<i>protecție</i>	19	3,17%
<i>armonie</i>	48	8,01%	<i>interese</i>	18	3,01%
<i>singurătate</i>	44	7,35%	<i>fidelitate</i>	17	2,84%
<i>liniște</i>	42	7,01%	<i>siguranță</i>	15	2,50%
<i>pedeapsă</i>	42	7,01%	<i>căldură</i>	13	2,17%
<i>pace</i>	28	4,67%	<i>fericire</i>	12	2,00%
<i>teamă</i>	27	4,51%	<i>dragoste</i>	10	1,67%
<i>respect</i>	25	4,17%	<i>deprindere</i>	6	1,00%
<i>îndepărtare</i>	25	4,17%	<i>concubinaj</i>	6	1,00%
<i>libertate</i>	24	4,01%	<i>probleme</i>	6	1,00%

5.6. Rezultatele privind metoda inducția prin scenariu ambiguu, pentru lotul din mediul rural

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții din mediul rural la textul A

Textul A pentru Lotul rural	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	40	13,3	13,3	13,3
- „în mare măsură”	34	11,3	11,3	24,7
- „oarecum”	146	48,7	48,7	73,3
- „în măsură mică”	65	21,7	21,7	95,0
- „în măsură foarte mică”	15	5,0	5,0	100,0
Total:	300	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții din mediul rural la textul B

Textul B pentru Lotul rural	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	1	,3	,3	,3
- „în mare măsură”	15	5,0	5,0	5,3
- „oarecum”	145	48,3	48,3	53,7
- „în măsură mică”	126	42,0	42,0	95,7
- „în măsură foarte mică”	13	4,3	4,3	100,0
Total:	300	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții din mediul rural la textul C

Textul C pentru lotul rural	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	28	9,3	9,3	9,3
- „în mare măsură”	38	12,7	12,7	22,0
- „oarecum”	105	35,0	35,0	57,0
- „în măsură mică”	99	33,0	33,0	90,0
- „în măsură foarte mică”	30	10,0	10,0	100,0
Total:	300	100,0	100,0	

5.7. Tabelele de contingență al variabilelor: mediul de proveniență și textele A, B, C.

Tabelul de contingență al frecvenței pentru Textul A în funcția de mediul de proveniență a subiecților.

Mediul de provenienta * Textul A Crosstabulation

		Textul A					Total
		In foarte mare masura	In mare masura	Oarecum	In mica masura	In foarte mica masura	
Mediul de provenienta	Count	9	27	137	85	42	3
	% within Mediul de provenienta	3,0%	9,0%	45,7%	28,3%	14,0%	100,0%
	% within Textul A	11,7%	27,3%	47,7%	58,6%	76,4%	45,2%
	% of Total	1,4%	4,1%	20,7%	12,8%	6,3%	45,2%
	Residual	-25,8	-17,8	7,1	19,4	17,1	
	Std. Residual	-4,4	-2,7	,6	2,4	3,4	
	Adjusted Residual	-6,3	-3,9	1,1	3,7	4,8	
	Count	68	72	150	60	13	3
	% within Mediul de provenienta	18,7%	19,8%	41,3%	16,5%	3,6%	100,0%
	% within Textul A	88,3%	72,7%	52,3%	41,4%	23,6%	54,8%
	% of Total	10,3%	10,9%	22,6%	9,0%	2,0%	54,8%
	Residual	25,8	17,8	-7,1	-19,4	-17,1	
	Std. Residual	4,0	2,4	-,6	-2,2	-3,1	
	Adjusted Residual	6,3	3,9	-1,1	-3,7	-4,8	
Total	Count	77	99	287	145	55	6
	% within Mediul de provenienta	11,6%	14,9%	43,3%	21,9%	8,3%	100,0%

% within Textul A	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
% of Total	11,6%	14,9%	43,3%	21,9%	8,3%	100,0%

Semnificația diferențelor statistice obținute în cadrul testului χ^2 (mediul de proveniență și textul A)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	80,594 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	87,444	4	,000
Linear-by-Linear Association	79,106	1	,000
N of Valid Cases	663		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 24,89.

Tabelul de contingență al frecvenței pentru Textul B în funcție de mediul de proveniență a subiecților.

Mediul de proveniența * Textul B Crosstabulation

			Textul B					Total
			In foarte mare masura	In mare masura	Oarecum	In mica masura	In foarte mica masura	
Mediul de proveniența	mediul rural	Count	0	5	143	139	13	3
		% within Mediul de proveniența	0,0%	1,7%	47,7%	46,3%	4,3%	100,0%
		% within Textul B	0,0%	14,3%	43,7%	51,7%	46,4%	45,2%
		% of Total	0,0%	0,8%	21,6%	21,0%	2,0%	45,2%

Total	Residual	-1,8	-10,8	-5,0	17,3	,3	
	Std. Residual	-1,3	-2,7	-,4	1,6	,1	
	Adjusted Residual	-1,8	-3,8	-,8	2,7	,1	
	Count	4	30	184	130	15	3
	% within Mediul de provenienta	1,1%	8,3%	50,7%	35,8%	4,1%	100,0%
	% within Textul B	100,0%	85,7%	56,3%	48,3%	53,6%	54,8%
	% of Total	0,6%	4,5%	27,8%	19,6%	2,3%	54,8%
	Residual	1,8	10,8	5,0	-17,3	-,3	
	Std. Residual	1,2	2,5	,4	-1,4	-,1	
	Adjusted Residual	1,8	3,8	,8	-2,7	-,1	
	Count	4	35	327	269	28	6
	% within Mediul de provenienta	0,6%	5,3%	49,3%	40,6%	4,2%	100,0%
	% within Textul B	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	0,6%	5,3%	49,3%	40,6%	4,2%	100,0%

Semnificația diferențelor statistice obținute în cadrul testului χ^2 (mediul de proveniență și textul B)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	21,651 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	24,960	4	,000

Linear-by-Linear Association	13,557	1	,000
N of Valid Cases	663		

a. 2 cells (20,0%) have expected count less than 5.
The minimum expected count is 1,81.

Tabelul de contingență al frecvenței pentru Textul C în funcție de mediul de proveniență a subiecților.

Mediul de provenienta * Text C Crosstabulation

		Text C					Total
		In foarte mare masura	In mare masura	Oarecum	In mica masura	In foarte mica masura	
Mediul de provenienta	Count	30	31	112	98	29	3
	% within Mediul de provenienta	10,0%	10,3%	37,3%	32,7%	9,7%	100,0%
	% within Text C	60,0%	41,3%	51,6%	41,0%	35,4%	45,2%
	% of Total	4,5%	4,7%	16,9%	14,8%	4,4%	45,2%
	Residual	7,4	-2,9	13,8	-10,1	-8,1	
	Std. Residual	1,6	-,5	1,4	-1,0	-1,3	
	Adjusted Residual	2,2	-,7	2,3	-1,6	-1,9	
	Count	20	44	105	141	53	3
	% within Mediul de provenienta	5,5%	12,1%	28,9%	38,8%	14,6%	100,0%
	% within Text C	40,0%	58,7%	48,4%	59,0%	64,6%	54,8%
	% of Total	3,0%	6,6%	15,8%	21,3%	8,0%	54,8%
	Residual	-7,4	2,9	-13,8	10,1	8,1	

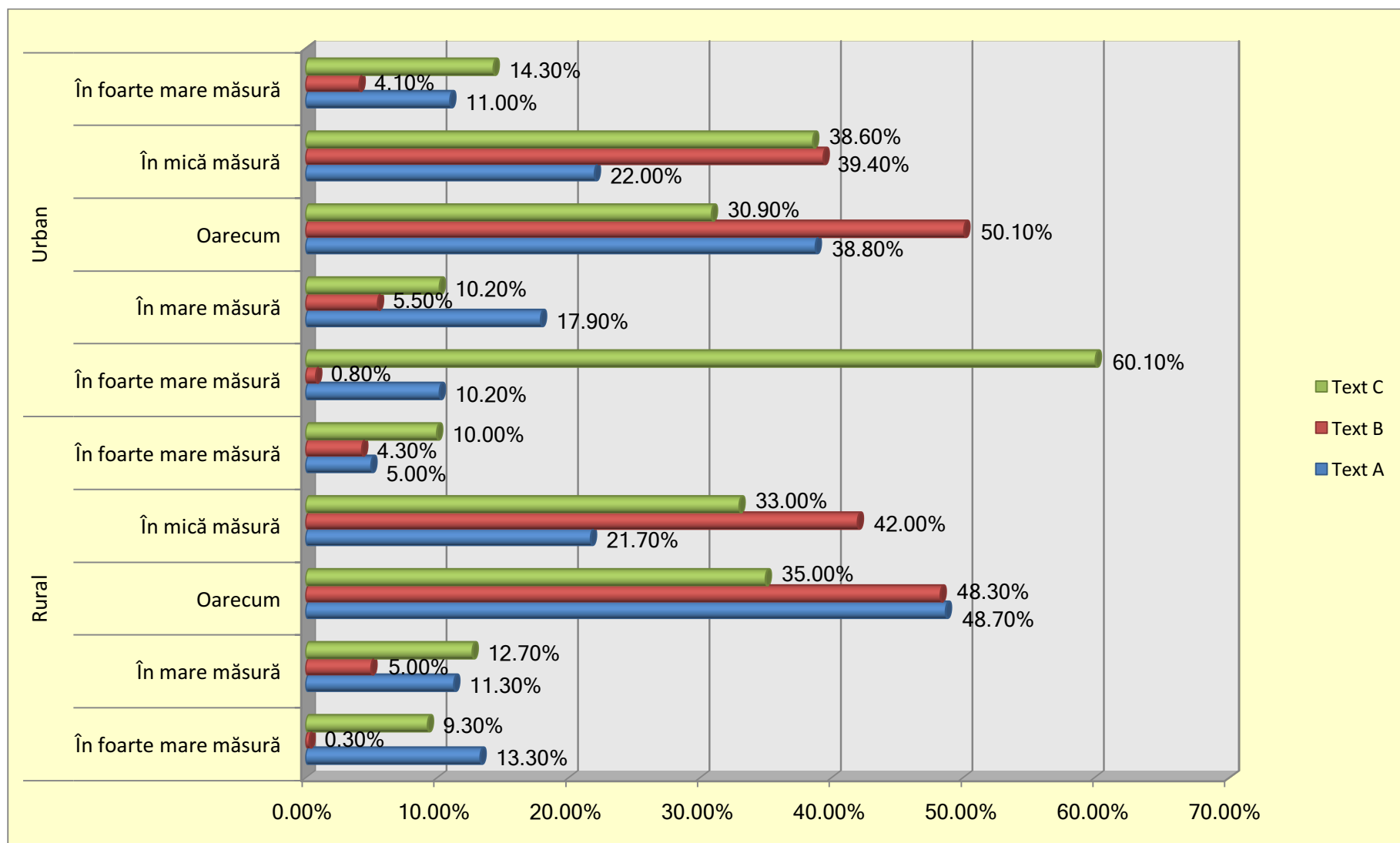
Total	Std. Residual	-1,4	,5	-1,3	,9	1,2	
	Adjusted Residual	-2,2	,7	-2,3	1,6	1,9	
	Count	50	75	217	239	82	6
	% within Mediul de provenienta	7,5%	11,3%	32,7%	36,0%	12,4%	100,0%
	% within Text C	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	7,5%	11,3%	32,7%	36,0%	12,4%	100,0%

Semnificația diferențelor statistice obținute în cadrul testului χ^2 (mediul de proveniență și textul C)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,374 ^a	4	,010
Likelihood Ratio	13,416	4	,009
Linear-by-Linear Association	7,689	1	,006
N of Valid Cases	663		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 22,62.

Distribuția răspunsurilor în funcție de mediul de proveniență a subiecților și situația descrisă în textele A,B,C

6. Anexa 6 - Rezultatele demersului experimental în dependență de nivelul de studii al subiecților

6.1. Tabelul prototipic categorial vizînd frecvența, rangul apariției și rangul importanței termenilor asociativi pentru cuvîntul inductor „familia” pentru lotul cu studii medii

№	Asociații	Frecvența		Rangul apariției	Importanța		Rangul importanței
		nr.	%		nr.	%	
1	bani	77	10,62%	1	227	10,44%	2
2	copii	74	10,21%	2	251	11,54%	1
3	deprindere	56	7,72%	3	148	6,80%	6
4	griji	55	7,59%	4	161	7,40%	4
5	îndepărtare	51	7,03%	5	145	6,67%	7
6	casă	50	6,90%	6	167	7,68%	3
7	interese	50	6,90%	7	125	5,75%	8
8	sex	45	6,21%	8	150	6,90%	5
9	probleme	35	4,83%	9	88	4,05%	10
10	conflict	31	4,28%	10	106	4,87%	9
11	greutăți	27	3,72%	11	83	3,82%	11
12	responsabilitate	27	3,72%	12	73	3,36%	13
13	libertate	27	3,72%	13	81	3,72%	12
14	dragoste	15	2,07%	14	60	2,76%	14
15	concubinaj	15	2,07%	15	48	2,21%	15
16	infidelitate	13	1,79%	16	42	1,93%	16
17	violență	13	1,79%	17	33	1,52%	17
18	ceartă	13	1,79%	18	31	1,43%	18

6.2. Rezultatele obținute în urma aplicării metodei trierea ierarhică succesivă cu termeni caracteristici și necaracteristici familiei, pentru lotul cu studii medii

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai caracteristice pentru descrierea „familiei” pentru lotul cu studii medii

Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>copii</i>	42	14,48%	concubinaj	11	3,79%
<i>bani</i>	35	12,07%	casă	11	3,79%
<i>îndepărtare</i>	31	10,69%	dragoste	10	3,45%
<i>griji</i>	25	8,62%	conflict	10	3,45%
<i>interese</i>	21	7,24%	libertate	8	2,76%
<i>deprindere</i>	20	6,90%	probleme	6	2,07%
<i>responsabilitate</i>	19	6,55%	greutăți	6	2,07%
<i>sex</i>	17	5,86%	fericire	4	1,38%

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai necaracteristice pentru descrierea „familiei” pentru lotul cu studii medii

Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>unire</i>	62	21,38%	<i>fidelitate</i>	7	2,41%
<i>armonie</i>	23	7,93%	<i>teamă</i>	6	2,07%
<i>fericire</i>	23	7,93%	<i>infidelitate</i>	5	1,72%
<i>liniște</i>	21	7,24%	<i>interese</i>	5	1,72%
<i>căldură</i>	20	6,90%	<i>dragoste</i>	5	1,72%
<i>pace</i>	19	6,55%	<i>libertate</i>	4	1,38%
<i>violență</i>	18	6,21%	<i>îndepărtare</i>	4	1,38%
<i>singurătate</i>	17	5,86%	<i>deprindere</i>	4	1,38%
<i>respect</i>	14	4,83%	<i>siguranță</i>	3	1,03%
<i>pedeapsă</i>	12	4,14%	<i>înțelegere</i>	3	1,03%
<i>protecție</i>	9	3,10%			

6.3. Rezultatele privind metoda inducția prin scenariu ambiguu, pentru lotul cu studii medii

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții cu studii medii la textul A

Textul A pentru lotul cu studii medii	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	51	35,2	35,2	35,2
- „în mare măsură”	21	14,5	14,5	49,7
- „oarecum”	43	29,7	29,7	79,3
- „în măsură mică”	12	8,3	8,3	87,6
- „în măsură foarte mică”	18	12,4	12,4	100,0
Total:	145	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții cu studii medii la textul B

Textul B pentru lotul cu studii medii	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	1	,7	,7	,7
- „în mare măsură”	2	1,4	1,4	2,1
- „oarecum”	90	62,1	62,1	64,1
- „în măsură mică”	50	34,5	34,5	98,6
- „în măsură foarte mică”	2	1,4	1,4	100,0
Total:	145	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții cu studii medii la textul C

Textul C pentru Lotul cu studii medii	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	22	15,2	15,2	15,2
- „în mare măsură”	8	5,5	5,5	20,7
- „oarecum”	11	7,6	7,6	28,3
- „în măsură mică”	65	44,8	44,8	73,1
- „în măsură foarte mică”	39	26,9	26,9	100,0
Total:	145	100,0	100,0	

6.4. Tabel prototipic-categorial pentru lotul cu studii medii speciale

Tabelul prototipic categorial vizînd frecvența, rangul apariției și rangul importanței termenilor asociativi pentru cuvîntul inductor „familia” pentru lotul cu studii medii speciale

№	Asociații	Frecvența		Rangul apariției	Importanța		Rangul importanței
		nr.	%		nr.	%	
1	<i>probleme</i>	139	12,30%	1	355	10,47%	4
2	<i>copii</i>	124	10,97%	2	457	13,48%	1
3	<i>muncă</i>	118	10,44%	3	405	11,95%	3
4	<i>bani</i>	94	8,32%	4	255	7,52%	5
5	<i>casă</i>	92	8,14%	5	384	11,33%	2
6	<i>conflict</i>	77	6,81%	6	188	5,55%	8
7	<i>sex</i>	64	5,66%	7	190	5,60%	7
8	<i>griji</i>	61	5,40%	8	200	5,90%	6
9	<i>răbdare</i>	54	4,78%	9	185	5,46%	9
10	<i>ceartă</i>	52	4,60%	10	108	3,19%	11
11	<i>bucurie</i>	40	3,54%	11	64	1,89%	13
12	<i>responsabilitate</i>	33	2,92%	12	111	3,27%	10
13	<i>deprindere</i>	28	2,48%	13	67	1,98%	12
14	<i>interese</i>	17	1,50%	14	46	1,36%	15
15	<i>concubinaj</i>	17	1,50%	15	38	1,12%	17
16	<i>despărțire</i>	17	1,50%	16	33	0,97%	18
17	<i>înțelegere</i>	16	1,42%	17	59	1,74%	14

6. 5. Rezultatele obținute în urma aplicării metodei trierea ierarhică succesivă cu termeni caracteristici și necaracteristici familiei, pentru lotul cu studii medii speciale

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai caracteristice pentru descrierea „familiei” pentru lotul cu studii medii speciale

Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>concubinaj</i>	73	16,15%	<i>sex</i>	33	7,30%
<i>griji</i>	51	11,28%	<i>casă</i>	25	5,53%
<i>copii</i>	47	10,40%	<i>conflict</i>	23	5,09%
<i>responsabilitate</i>	38	8,41%	<i>fericire</i>	16	3,54%
<i>deprindere</i>	37	8,19%	<i>îndepărtare</i>	11	2,43%
<i>bani</i>	34	7,52%	<i>interese</i>	10	2,21%
<i>probleme</i>	34	7,52%	<i>dragoste</i>	8	1,77%

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai necaracteristice pentru descrierea „familiei” pentru lotul cu studii medii speciale

Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>violență</i>	55	12,17%	<i>respect</i>	21	4,65%
<i>liniște</i>	47	10,40%	<i>teamă</i>	17	3,76%
<i>unire</i>	46	10,18%	<i>siguranță</i>	17	3,76%
<i>armonie</i>	38	8,41%	<i>interese</i>	16	3,54%
<i>singurătate</i>	36	7,96%	<i>protecție</i>	12	2,65%
<i>pedeapsă</i>	36	7,96%	<i>infidelitate</i>	8	1,77%
<i>pace</i>	29	6,42%	<i>fidelitate</i>	7	1,55%
<i>libertate</i>	29	6,42%	<i>căldură</i>	6	1,33%
<i>îndepărtare</i>	22	4,87%			

6.6.Rezultatele privind metoda inducția prin scenariu ambiguu, pentru lotul cu studii medii speciale

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții cu studii medii speciale la textul A

Textul A pentru Lotul cu studii medii speciale	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	8	3,5	3,5	3,5
- „în mare măsură”	44	19,5	19,5	23,0
- „oarecum”	118	52,2	52,2	75,2
- „în măsură mică”	50	22,1	22,1	97,3
- „în măsură foarte mică”	6	2,7	2,7	100,0
Total:	226	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții cu studii medii speciale la textul B

Textul B pentru lotul lotulcu studii medii speciale	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	1	,4	,4	,4
- „în mare măsură”	22	9,7	9,7	10,2
- „oarecum”	121	53,5	53,5	63,7
- „în măsură mică”	75	33,2	33,2	96,9
- „în măsură foarte mică”	7	3,1	3,1	100,0
Total:	226	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții cu studii medii speciale la textul C

Textul C pentru lotulcu studii medii speciale	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	14	6,2	6,2	6,2
- „în mare măsură”	29	12,8	12,8	19,0
- „oarecum”	122	54,0	54,0	73,0
- „în măsură mică”	55	24,3	24,3	97,3
- „în măsură foarte mică”	6	2,7	2,7	100,0
Total:	226	100,0	100,0	

6.7. Tabel prototipic-categorial pentru lotul cu studii superioare incomplete

Tabelul prototipic categorial vizînd frecvența, rangul apariției și rangul importanței termenilor asociativi pentru cuvîntul inductor „familia” pentru lotul cu studii superioare incomplete

№	Asociații	Frecvența		Rangul apariției	Importanța		Rangul importanței
		nr.	%		nr.	%	
1	<i>copii</i>	111	9,14%	1	400	10,97%	1
2	<i>bani</i>	92	7,57%	2	245	6,72%	3
3	<i>griji</i>	87	7,16%	3	249	6,83%	2
4	<i>probleme</i>	80	6,58%	4	192	5,27%	8
5	<i>casă</i>	67	5,51%	5	221	6,06%	5
6	<i>sex</i>	67	5,51%	6	231	6,34%	4
7	<i>conflict</i>	60	4,94%	7	144	3,95%	11
8	<i>responsabilitate</i>	58	4,77%	8	195	5,35%	7
9	<i>deprindere</i>	57	4,69%	9	168	4,61%	9
10	<i>dragoste</i>	52	4,28%	10	204	5,60%	6
11	<i>interese</i>	50	4,12%	11	130	3,57%	12
12	<i>îndepărtare</i>	50	4,12%	12	152	4,17%	10
13	<i>muncă</i>	37	3,05%	13	114	3,13%	13
14	<i>ceartă</i>	28	2,30%	14	58	1,59%	19
15	<i>greutăți</i>	27	2,22%	15	72	1,98%	16
16	<i>libertate</i>	23	1,89%	16	74	2,03%	14
17	<i>concubinaj</i>	22	1,81%	17	68	1,87%	17
18	<i>violență</i>	21	1,73%	18	53	1,45%	20
19	<i>răbdare</i>	20	1,65%	19	73	2,00%	15
20	<i>înțelegere</i>	20	1,65%	20	64	1,76%	18
21	<i>bucurie</i>	14	1,15%	21	30	0,82%	23
22	<i>respect</i>	13	1,07%	22	43	1,18%	21

6.8. Rezultatele obținute în urma aplicării metodei trierea ierarhică succesivă cu termeni caracteristici și necaracteristici familiei, pentru lotul cu studii superioare incomplete.

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai caracteristice pentru descrierea „familiei” pentru lotul cu studii superioare incomplete:

Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>copii</i>	61	12,55%	<i>casă</i>	18	3,70%
<i>concubinaj</i>	47	9,67%	<i>conflict</i>	17	3,50%
<i>responsabilitate</i>	41	8,44%	<i>fericire</i>	15	3,09%
<i>probleme</i>	37	7,61%	<i>interese</i>	15	3,09%
<i>bani</i>	36	7,41%	<i>înțelegere</i>	13	2,67%
<i>griji</i>	34	7,00%	<i>greutăți</i>	11	2,26%
<i>îndepărtare</i>	27	5,56%	<i>respect</i>	8	1,65%
<i>dragoste</i>	26	5,35%	<i>infidelitate</i>	6	1,23%
<i>deprindere</i>	23	4,73%	<i>libertate</i>	6	1,23%
<i>sex</i>	22	4,53%	<i>căldură</i>	5	1,03%

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai necaracteristice pentru descrierea „familiei” pentru lotul cu studii superioare incomplete:

Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>violență</i>	62	12,78%	<i>teamă</i>	18	3,71%
<i>unire</i>	49	10,10%	<i>îndepărtare</i>	18	3,71%
<i>armonie</i>	41	8,45%	<i>libertate</i>	14	2,89%
<i>liniște</i>	37	7,63%	<i>siguranță</i>	10	2,06%
<i>pedeapsă</i>	32	6,60%	<i>dragoste</i>	9	1,86%
<i>singurătate</i>	32	6,60%	<i>interese</i>	9	1,86%
<i>infidelitate</i>	26	5,36%	<i>concubinaj</i>	6	1,24%
<i>respect</i>	24	4,95%	<i>deprindere</i>	6	1,24%
<i>pace</i>	21	4,33%	<i>probleme</i>	6	1,24%

<i>fidelitate</i>	19	3,92%	<i>ceartă</i>	5	1,03%
<i>protecție</i>	19	3,92%			

6.9. Rezultatele privind metoda inducția prin scenariu ambiguu, pentru lotul cu studii superioare incomplete

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții cu studii superioare incomplete la textul A

Textul A pentru lotul cu studii superioare incomplete	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	18	7,4	7,4	7,4
- „în mare măsură”	30	12,3	12,3	19,8
- „oarecum”	106	43,6	43,6	63,4
- „în măsură mică”	64	26,3	26,3	89,7
- „în măsură foarte mică”	25	10,3	10,3	100,0
Total:	243	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții cu studii superioare incomplete la textul B

Textul B pentru lotul cu studii superioare incomplete	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	2	,8	,8	,8
- „în mare măsură”	11	4,5	4,5	5,3
- „oarecum”	108	44,4	44,4	49,8
- „în măsură mică”	107	44,0	44,0	93,8
- „în măsură foarte mică”	15	6,2	6,2	100,0
Total:	243	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții cu studii superioare incomplete la textul C

Textul C pentru lotul cu studii superioare incomplete	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	14	5,8	5,8	5,8
- „în mare măsură”	37	15,2	15,2	21,0
- „oarecum”	72	29,6	29,6	50,6

- „în măsură mică”	91	37,4	37,4	88,1
- „în măsură foarte mică”	29	11,9	11,9	100,0
Total:	243	100,0	100,0	

6. 10. Tabelul prototipic categorial vizînd frecvența, rangul apariției și rangul importanței termenilor asociativi pentru cuvîntul inductor „familia” pentru lotul cu studii superioare

Nr	Asociații	Frecvența		Rangul apariției	Importanța		Rangul importanței
		nr.	%		nr.	%	
1	<i>copii</i>	25	10,20%	1	91	12,38%	1
2	<i>griji</i>	23	9,39%	2	52	7,07%	3
3	<i>dragoste</i>	18	7,35%	3	70	9,52%	2
4	<i>responsabilitate</i>	14	5,71%	5	47	6,39%	5
5	<i>probleme</i>	14	5,71%	4	39	5,31%	7
6	<i>interese</i>	14	5,71%	6	36	4,90%	8
7	<i>deprindere</i>	12	4,90%	8	44	5,99%	6
8	<i>conflict</i>	12	4,90%	7	27	3,67%	11
9	<i>casă</i>	11	4,49%	9	49	6,67%	4
10	<i>bani</i>	10	4,08%	10	31	4,22%	9
11	<i>îndepărtare</i>	10	4,08%	11	31	4,22%	10
12	<i>respect</i>	8	3,27%	12	22	2,99%	12
13	<i>concubinaj</i>	6	2,45%	13	17	2,31%	14
14	<i>muncă</i>	5	2,04%	15	20	2,72%	13
15	<i>infidelitate</i>	5	2,04%	16	17	2,31%	15
16	<i>sex</i>	5	2,04%	14	11	1,50%	16
17	<i>greutăți</i>	4	1,63%	18	11	1,50%	17
18	<i>violență</i>	4	1,63%	19	10	1,36%	18
19	<i>ceartă</i>	4	1,63%	17	6	0,82%	23
20	<i>căldură</i>	3	1,22%	23	10	1,36%	19
21	<i>libertate</i>	3	1,22%	20	8	1,09%	20
22	<i>înțelegere</i>	3	1,22%	21	8	1,09%	21
23	<i>fericire</i>	3	1,22%	22	8	1,09%	22

6. 11.Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai caracteristice pentru descrierea „familiei” pentru lotul cu studii superioare

Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>copii</i>	21	21,43%	<i>casă</i>	2	2,04%
<i>griji</i>	9	9,18%	<i>conflict</i>	2	2,04%
<i>responsabilitate</i>	8	8,16%	<i>respect</i>	2	2,04%
<i>deprindere</i>	8	8,16%	<i>înțelegere</i>	2	2,04%
<i>probleme</i>	8	8,16%	<i>sex</i>	1	1,02%
<i>concubinaj</i>	6	6,12%	<i>interese</i>	1	1,02%
<i>fericire</i>	6	6,12%	<i>protecție</i>	1	1,02%
<i>dragoste</i>	6	6,12%	<i>armonie</i>	1	1,02%
<i>greutăți</i>	5	5,10%	<i>unire</i>	1	1,02%
<i>îndepărtare</i>	3	3,06%	<i>pace</i>	1	1,02%
<i>infidelitate</i>	3	3,06%	<i>bunăătate</i>	1	1,02%

Frecvența apariției cuvintelor considerate ca fiind cele mai necaracteristice pentru descrierea „familiei” pentru lotul cu studii superioare:

Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției	Cuvintele necaracteristice familiei	Frecvența	Procentul distribuției
<i>violență</i>	14	14,29%	<i>protecție</i>	2	2,04%
<i>teamă</i>	9	9,18%	<i>ceartă</i>	2	2,04%
<i>armonie</i>	8	8,16%	<i>greutăți</i>	2	2,04%
<i>pedeapsă</i>	8	8,16%	<i>concubinaj</i>	2	2,04%
<i>unire</i>	7	7,14%	<i>conflicte</i>	2	2,04%
<i>infidelitate</i>	6	6,12%	<i>căldură</i>	1	1,02%
<i>respect</i>	5	5,10%	<i>fericire</i>	1	1,02%
<i>fidelitate</i>	5	5,10%	<i>dragoste</i>	1	1,02%
<i>liniște</i>	4	4,08%	<i>deprindere</i>	1	1,02%
<i>singurătate</i>	4	4,08%	<i>înțelegere</i>	1	1,02%
<i>îndepărtare</i>	4	4,08%	<i>probleme</i>	1	1,02%

<i>pace</i>	2	2,04%	<i>curaj</i>	1	1,02%
<i>libertate</i>	2	2,04%	<i>frică</i>	1	1,02%
<i>siguranță</i>	2	2,04%			

6.12. Rezultatele privind metoda inducția prin scenariu ambiguu, pentru lotul cu studii superioare

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții cu studii superioare la textul A

Textul A pentru lotul cu studii superioare	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	0	0	0	0
- „în mare măsură”	4	8,2	8,2	8,2
- „oarecum”	20	40,8	40,8	49,0
- „în măsură mică”	19	38,8	38,8	87,8
- „în măsură foarte mică”	6	12,2	12,2	100,0
Total:	49	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții cu studii superioare la textul B

Textul B pentru lotul cu studii superioare	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	0	0	0	0
- „în mare măsură”	0	0	0	0
- „oarecum”	8	16,3	16,3	16,3
- „în măsură mică”	37	75,5	75,5	91,8
- „în măsură foarte mică”	4	8,2	8,2	100,0
Total:	49	100,0	100,0	

Tabelul frecvențelor înregistrate pentru subiecții cu studii superioare la textul C

Textul C pentru lotul cu studii superioare	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
- „în măsură foarte mare”	0	0	0	0
- „în mare măsură”	1	2,0	2,0	2,0
- „oarecum”	12	24,5	24,5	26,5

- „în măsură mică”	28	57,1	57,1	83,7
- „în măsură foarte mică”	8	16,3	16,3	100,0
Total:	49	100,0	100,0	

6. 13. Tabelele de contingență al variabilelor: nivelul de studii și textele A, B, C.

Tabelul de contingență al frecvenței pentru Textul A în funcția de nivelul de studii a subiecților.

Studiile * Textul A Crosstabulation

		Textul A					Total
		In foarte mare masura	In mare masura	Oarecum	In mica masura	In foarte mica masura	
Studiile	Count	0	6	52	53	34	145
	% within Studiile	0,0%	4,1%	35,9%	36,6%	23,4%	100,0%
	% within Textul A	0,0%	6,1%	18,1%	36,6%	61,8%	21,9%
	% of Total	0,0%	0,9%	7,8%	8,0%	5,1%	21,9%
	Residual	-16,8	-15,7	-10,8	21,3	22,0	
	Std. Residual	-4,1	-3,4	-1,4	3,8	6,3	
	Adjusted Residual	-4,9	-4,1	-2,0	4,8	7,5	
	Count	22	30	115	48	11	226
	% within Studiile	9,7%	13,3%	50,9%	21,2%	4,9%	100,0%
	% within Textul A	28,6%	30,3%	40,1%	33,1%	20,0%	34,1%
	% of Total	3,3%	4,5%	17,3%	7,2%	1,7%	34,1%
	Residual	-4,2	-3,7	17,2	-1,4	-7,7	
	Std. Residual	-,8	-,6	1,7	-,2	-1,8	
	Adjusted Residual	-1,1	-,9	2,8	-,3	-2,3	
Studii superioare	Count	38	50	105	41	9	243

Total	incomplete	% within Studiile	15,6%	20,6%	43,2%	16,9%	3,7%	100,0%
		% within Textul A	49,4%	50,5%	36,6%	28,3%	16,4%	36,7%
		% of Total	5,7%	7,5%	15,8%	6,2%	1,4%	36,7%
		Residual	9,8	13,7	-,2	-12,1	-11,2	
		Std. Residual	1,8	2,3	,0	-1,7	-2,5	
		Adjusted Residual	2,5	3,1	,0	-2,4	-3,3	
		Count	17	13	15	3	1	49
		% within Studiile	34,7%	26,5%	30,6%	6,1%	2,0%	100,0%
	Studii superioare complete	% within Textul A	22,1%	13,1%	5,2%	2,1%	1,8%	7,4%
		% of Total	2,6%	2,0%	2,3%	0,5%	0,2%	7,4%
		Residual	11,3	5,7	-6,2	-7,7	-3,1	
		Std. Residual	4,7	2,1	-1,3	-2,4	-1,5	
		Adjusted Residual	5,2	2,4	-1,9	-2,8	-1,6	
		Count	77	99	287	145	55	663
		% within Studiile	11,6%	14,9%	43,3%	21,9%	8,3%	100,0%
		% within Textul A	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	11,6%	14,9%	43,3%	21,9%	8,3%	100,0%

Semnificația diferențelor statistice obținute în cadrul testului χ^2 (studii și textul A)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	145,883 ^a	12	,000
Likelihood Ratio	147,760	12	,000
Linear-by-Linear Association	115,852	1	,000
N of Valid Cases	663		

a. 1 cells (5,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,06.

Tabelul de contingență al frecvenței pentru Textul B în funcția de nivelul de studii a subiecților.

Studiile * Textul B Crosstabulation

		Textul B					Total
		In foarte mare masura	In mare masura	Oarecum	In mica masura	In foarte mica masura	
Studiile	Count	0	4	75	56	10	145
	% within Studiile	0,0%	2,8%	51,7%	38,6%	6,9%	100,0%
	% within Textul B	0,0%	11,4%	22,9%	20,8%	35,7%	21,9%
	% of Total	0,0%	0,6%	11,3%	8,4%	1,5%	21,9%
	Residual	-,9	-3,7	3,5	-2,8	3,9	
	Std. Residual	-,9	-1,3	,4	-,4	1,6	
	Adjusted Residual	-1,1	-1,5	,7	-,5	1,8	
	Count	1	3	106	111	5	226
	% within Studiile	0,4%	1,3%	46,9%	49,1%	2,2%	100,0%

	% within Textul B	25,0%	8,6%	32,4%	41,3%	17,9%	34,1%
	% of Total	0,2%	0,5%	16,0%	16,7%	0,8%	34,1%
	Residual	-,4	-8,9	-5,5	19,3	-4,5	
	Std. Residual	-,3	-2,6	-,5	2,0	-1,5	
	Adjusted Residual	-,4	-3,3	-,9	3,2	-1,9	
	Count	2	20	114	95	12	243
	% within Studiile	0,8%	8,2%	46,9%	39,1%	4,9%	100,0%
	% within Textul B	50,0%	57,1%	34,9%	35,3%	42,9%	36,7%
	% of Total	0,3%	3,0%	17,2%	14,3%	1,8%	36,7%
	Residual	,5	7,2	-5,9	-3,6	1,7	
Studii superioare incomplete	Std. Residual	,4	2,0	-,5	-,4	,5	
	Adjusted Residual	,6	2,6	-,9	-,6	,7	
	Count	1	8	32	7	1	49
	% within Studiile	2,0%	16,3%	65,3%	14,3%	2,0%	100,0%
	% within Textul B	25,0%	22,9%	9,8%	2,6%	3,6%	7,4%
Studii superioare complete	% of Total	0,2%	1,2%	4,8%	1,1%	0,2%	7,4%
	Residual	,7	5,4	7,8	-12,9	-1,1	
	Std. Residual	1,3	3,4	1,6	-2,9	-,7	
	Adjusted Residual	1,4	3,6	2,3	-3,9	-,8	
	Count	4	35	327	269	28	663
Total							

% within Studiile	0,6%	5,3%	49,3%	40,6%	4,2%	100,0%
% within Textul B	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
% of Total	0,6%	5,3%	49,3%	40,6%	4,2%	100,0%

Semnificația diferențelor statistice obținute în cadrul testului χ^2 (studii și textul B)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	48,016 ^a	12	,000
Likelihood Ratio	49,312	12	,000
Linear-by-Linear Association	15,685	1	,000
N of Valid Cases	663		

a. 6 cells (30,0%) have expected count less than 5.

The minimum expected count is ,30.

Tabelul de contingență al frecvenței pentru Textul C în funcția de nivelul

de studii a subiecților.

Studiile * Text C Crosstabulation

			Text C					Total
			In foarte mare masura	In mare masura	Oarecum	In mica masura	In foarte mica masura	
Studiile	Studii medii	Count	21	22	71	27	4	145

		% within Studiile	14,5%	15,2%	49,0%	18,6%	2,8%	100,0%
		% within Text C	42,0%	29,3%	32,7%	11,3%	4,9%	21,9%
		% of Total	3,2%	3,3%	10,7%	4,1%	0,6%	21,9%
		Residual	10,1	5,6	23,5	-25,3	-13,9	
		Std. Residual	3,0	1,4	3,4	-3,5	-3,3	
		Adjusted Residual	3,6	1,7	4,7	-4,9	-4,0	
		Count	14	16	69	94	33	226
	Studii medii speciale	% within Studiile	6,2%	7,1%	30,5%	41,6%	14,6%	100,0%
		% within Text C	28,0%	21,3%	31,8%	39,3%	40,2%	34,1%
		% of Total	2,1%	2,4%	10,4%	14,2%	5,0%	34,1%
		Residual	-3,0	-9,6	-5,0	12,5	5,0	
		Std. Residual	-,7	-1,9	-,6	1,4	1,0	
		Adjusted Residual	-,9	-2,5	-,9	2,1	1,3	
		Count	11	29	68	102	33	243
	Studii superioare incomplete	% within Studiile	4,5%	11,9%	28,0%	42,0%	13,6%	100,0%
		% within Text C	22,0%	38,7%	31,3%	42,7%	40,2%	36,7%
		% of Total	1,7%	4,4%	10,3%	15,4%	5,0%	36,7%
		Residual	-7,3	1,5	-11,5	14,4	2,9	
		Std. Residual	-1,7	,3	-1,3	1,5	,5	
		Adjusted Residual	-2,2	,4	-2,0	2,4	,7	
		Count	4	8	9	16	12	49
	Studii superioare complete	% within Studiile	8,2%	16,3%	18,4%	32,7%	24,5%	100,0%
		% within Text C	8,0%	10,7%	4,1%	6,7%	14,6%	7,4%

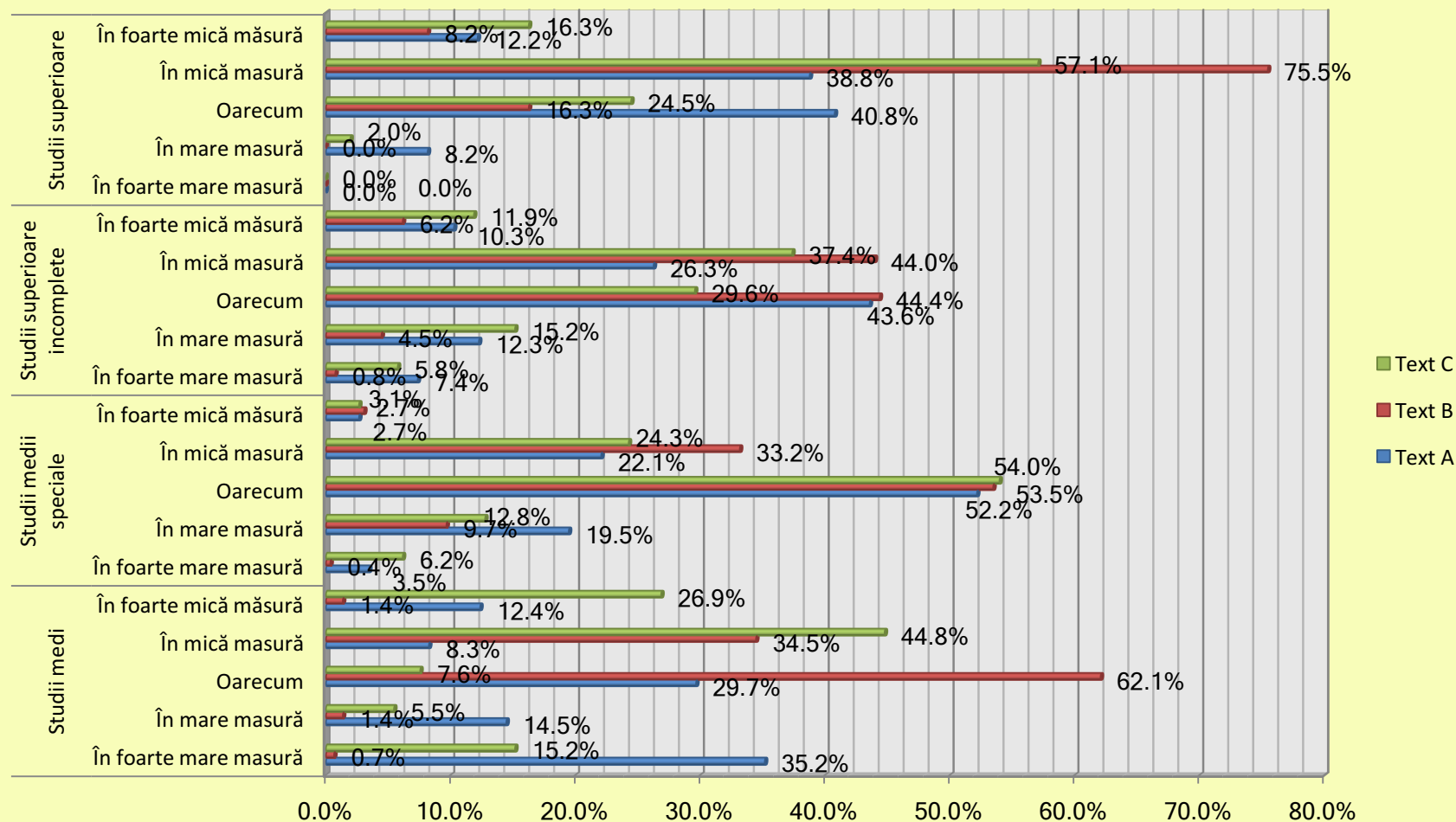
Total	% of Total	0,6%	1,2%	1,4%	2,4%	1,8%	7,4%
	Residual	,3	2,5	-7,0	-1,7	5,9	
	Std. Residual	,2	1,0	-1,8	-,4	2,4	
	Adjusted						
	Residual	,2	1,2	-2,2	-,5	2,7	
	Count	50	75	217	239	82	663
	% within Studiile	7,5%	11,3%	32,7%	36,0%	12,4%	100,0%
	% within Text C	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	7,5%	11,3%	32,7%	36,0%	12,4%	100,0%

Semnificația diferențelor statistice obținute în cadrul testului χ^2 (nivelul de studii și textul C)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	70,711 ^a	12	,000
Likelihood Ratio	74,730	12	,000
Linear-by-Linear Association	26,413	1	,000
N of Valid Cases	663		

a. 1 cells (5,0%) have expected count less than 5.
The minimum expected count is 3,70.

Distribuția răspunsurilor în funcție de nivelul de studii a subiecților și situația descrisă în textele A,B,C

7. Anexa 7. Rezultatele privind conținutul reprezentării sociale a familiei la adolescenții din grupul de control (pre-test)

Date privind elementele constitutive ale reprezentării sociale a familiei la adolescenții din Republica Moldova, grupul de control: Aplicând metoda asociația liberă asupra a 20 de adolescenți, am obținut 100 de termeni asociativi cuvântului inductor *familia*, dintre care 26 de termeni asociativi unici. În urma excluderii sinonimelor și luării în calcul a asociațiilor care au obținut o frecvență mai mare de 1% am ajuns la un corpus de 16 termeni asociați cuvântului inductor *familia*. Următorul pas a fost crearea tabelului prototipic categorial pentru adolescenții supuși cercetării. Astfel, au fost obținute următoarele rezultate:

7.1. Tabel prototipic categorial vizând frecvența, rangul apariției și rangul importanței a termenilor asociați cu cuvântul inductor *familia* pentru adolescenții din grupul de control până la promovarea programului de intervenție psihologică.

Nr.	Asociații	Frecvența		Rangul apariției	Importanța		Rangul importanței
		nr.	%		nr.	%	
1	Sex	16	16,00%	1	58	19,33%	1
2	Bani	14	14,00%	2	39	13,00%	2
3	Copii	11	11,00%	3	30	10,00%	4
4	Concubinaj	10	10,00%	4	29	9,67%	5
5	Probleme	9	9,00%	5	36	12,00%	3
6	Dragoste	6	6,00%	6	13	4,33%	7
7	Casă	6	6,00%	7	9	3,00%	10
8	Responsabilitate	5	5,00%	8	8	2,67%	12
9	Liniște	4	4,00%	9	10	3,33%	8
10	Greutăți	4	4,00%	10	8	2,67%	13
11	Interes	4	4,00%	11	10	3,33%	9
12	Neînțelegere	3	3,00%	12	8	2,67%	14
13	Ceartă	3	3,00%	13	18	6,00%	6
14	Conflict	2	2,00%	14	8	2,67%	15
15	Violență	2	2,00%	15	7	2,33%	16
16	Despărțire	1	1,00%	16	9	3,00%	11

Analizând tabelul de mai sus, putem observa că termenii care au acumulat cea mai mare frecvență sunt: *sex* – 14,16%, *bani* – 13,27%, *copii* – 10,62%, *concubinaj* – 8,85%. Termenii care au obținut o frecvență minimă sunt: *ceartă* – 2,65% și *conflict*, *violență* și *despărțire*, acumulând fiecare câte 1,77%.

Calculând importanța termenilor evocați cât și rangul importanței acestora, observăm că termenii asociativi *sex* (fa=16) și *bani* (fa=15), care apare cu cea mai înaltă frecvență, își păstrează poziția atât pentru rangul apariției, cât și pentru cel al importanței.

Termenul asociativ care ar reprezenta elementele periferice ale reprezentării sociale a familiei, precum *ceartă* (fa=3), ocupă poziția a 6-a în rangul importanței. Termenii asociativi *conflict* (fa=2), *violență* (fa=2) și *despărțire* (fa=1) ocupă pozițiile 15, 16 și respectiv, 11 în rangul importanței.

Următorul pas a constat în crearea tabelului ce descrie situația dintre frecvența de apariție a termenilor asociativi și rangul apariției lor, conform tehnicii prototipic-categoriale, propusă de Vergès, 1992 [apud 36, p.111].

Tabelul 7.2. Frecvența și rangul apariției termenilor asociați cu cuvântul inductor *familia* pentru adolescenții din grupul de control.

	Rang înalt în apariție (elemente plasate pe primele locuri ale lanțului asociativ)	Rang scăzut în apariție (elemente plasate pe următoarele locuri ale lanțului asociativ)
Frecvență ridicată (mai mari sau egali cu 6,27)	Sex, bani, copii, concubinaj <i>(teme centrale)</i>	Probleme, dragoste, casă, greutăți <i>(statut ambiguu)</i>
Frecvență scăzută (mai mici de 6,27)	Pace, responsabilitate, liniște, iubire, interes <i>(statut ambiguu)</i>	Ceartă, conflict, violență, despărțire <i>(teme periferice)</i>

Termenii asociativi *sex* și *ban* sunt, cu mare probabilitate, centrali, termenii asociativi precum *violență* și *despărțire* sunt cu mare probabilitate periferici. Termenii precum *responsabilitate*, *probleme*, *dragoste*, *liniște*, *interes* ș.a. se află, după cum menționează Vergès [apud 36, p.113], sub semnul întrebării, iar pentru clarificarea statutului lor sunt necesare metode suplimentare.

A doua metodă aplicată adolescenților din grupul de control a fost metoda *trierii ierarhice succesive*. Aplicând metoda dată asupra a 20 de adolescenți din grupul experimental, am obținut un corpus de 40 de cuvinte, care sunt caracteristice obiectului cercetării, adică *familiei*, și 40 de cuvinte care nu corespund obiectului cercetării.

După verificarea datelor și a excluderii sinonimelor s-au obținut 12 cuvinte care sunt caracteristice unei familii și 12 cuvinte unice, care nu corespund descrierii unei familii.

Următoarea etapă a constat în calcularea frecvenței fiecărui cuvânt și crearea tabelului. Distribuția datelor poate fi vizualizată mai jos:

Tabelul 7.3. Frecvențele aparițiilor cuvintelor considerate ca fiind cele mai caracteristice pentru a descrie cuvântul *familie* pentru adolescenții din grupul de control.

Cuvintele caracteristice familiei	Frecvența cuvintelor	Procentul distribuției
sex	6	15,00%
bani	5	12,50%
concubinaj	5	12,50%
copii	4	10,00%
probleme	3	7,50%
casă	3	7,50%
iubire	3	7,50%
divorț	3	7,50%
ceartă	2	5,00%
neînțelegere	2	5,00%
despărțire	2	5,00%
violență	2	5,00%

Tabelul 7.4. Frecvențele aparițiilor cuvintelor considerate ca fiind ne caracteristice pentru a descrie cuvântul *familie* pentru adolescenții din grupul de control.

Cuvintele ne caracteristice familiei	Frecvența cuvintelor	Procentul distribuției
violență	5	12,50%
despărțire	5	12,50%
ceartă	4	10,00%
neînțelegere	4	10,00%
divorț	4	10,00%
interese	3	7,50%
iubire	3	7,50%
pace	3	7,50%
probleme	3	7,50%
greutăți	2	5,00%
sex	2	5,00%
bani	2	5,00%

Examinând rezultatele obținute în urma aplicării metodei *trierii ierarhice succesive*, am identificat o serie de cuvinte asociative identice sau sinonime ale acestora, care s-au evidențiat printr-o frecvență mare în cadrul primei metode, *asociația liberă*. Este vorba despre asociațiile identificate ca teme centrale precum: *sex* (fa=6), *bani* (fa=5) și *concubinaj* (fa=5). În calitate de

teme periferice, au fost identificate asociațiile precum: *violență* (fa= 5), *despărțire* (fa= 5), *ceartă* (fa= 4), *neînțelegere* (fa=4), *divorț* (fa=4).

În final, propunem tabelul ce va descrie tabloul reprezentării sociale a familiei la adolescenții care fac parte din grupul experimental:

Tabelul 7.5 Date privind reprezentarea socială a familiei în Republica Moldova pentru adolescenții din grupul de control.

ELEMENTE			
CENTRALE		PERIFERICE	
Prioritare	Auxiliare	Supraactivate	Normale
<i>Sex</i>	<i>Copii</i>	<i>Despărțire</i>	<i>Ceartă</i>
<i>Bani</i>	<i>Concubinaj</i>	<i>Violență</i>	<i>Conflict</i>

Astfel, observăm că elementele prioritare, adică nucleul central este alcătuit din termenii asociativi: *sex* și *bani*, iar elementele auxiliare sunt reprezentate de termenii asociativi *copii* și *concubinaj*. Elementele periferice, sub conotația de elemente supraactivate sunt reprezentate de termenii asociativi *despărțire* și *violență*, iar elementele periferice normale sunt reprezentate de termenii asociativi *ceartă* și *conflict*.

În continuare, prezentăm rezultatele obținute pentru *tehnica inducția prin scenariu ambiguu*, pentru adolescenții din grupul experimental. Astfel, pentru evidențierea mai nuanțată a frecvențelor înregistrate pentru cele trei situații (A, B, C), prezentăm rezultatele obținute :

Aplicând *tehnica inducției prin scenariu ambiguu* și analizând rezultatele obținute pentru Textul A, constatăm că cei mai mulți adolescenți din grupul de control (45%) au considerat situația descrisă ca fiind „oarecum” potrivită descrierii unei familii (fa=9). La fel, pentru Textul A, 35% din adolescenții grupului de control consideră situația descrisă ca una „în mare măsură” adecvată unei familii.

Pentru textul A avem următoarea distribuție a rezultatelor:

Tabelul 7.6. Tabelul frecvențelor înregistrate pentru adolescenți din grupul de control pentru Textul A

Textul A pentru lotul de adolescenți (GC)	Frecvența	Procentajul
- „în măsură foarte mare”	2	10,00%
- „în mare măsură”	7	35,00%
- „oarecum”	9	45,00%

- „în măsură mică”	2	10,00%
- „în măsură foarte mică”	0	0,00%
Total:	20	100%

Analizând rezultatele obținute pentru Textul B, constatăm că cei mai mulți adolescenți ai grupului de control (50%) au considerat situația descrisă ca fiind „*în mare măsură*” potrivită descrierii unei familii (fa = 10) și „*oarecum*” potrivită descrierii unei familii, acumulând respectiv 30% .

Pentru Textul B avem următoarea distribuție a rezultatelor:

Tabelul 7.7. Tabelul frecvențelor înregistrate pentru adolescenți din grupul de control pentru Textul B

Textul B pentru lotul de adolescenți (GC)	Frecvența	Procentajul
- „în măsură foarte mare”	4	20,00%
- „în mare măsură”	10	50,00%
- „oarecum”	6	30,00%
- „în măsură mică”	0	0,00%
- „în măsură foarte mică”	0	0,00%
Total:	20	100%

Analizând rezultatele obținute pentru Textul C, constatăm că cei mai mulți adolescenți din grupul de control (50%) au considerat situația descrisă ca fiind „*în măsură mică*” potrivită descrierii unei familii (FA =10). *Oarecum* potrivită descrierii unei familii, situația din Textul C o consideră adecvată 35% din adolescenții grupului de control.

Pentru Textul C avem următoarea distribuție a rezultatelor:

Tabelul 7.8. Tabelul frecvențelor înregistrate pentru adolescenții grupului de control pentru Textul C

Textul C pentru lotul de adolescenți (GC)	Frecvența	Procentajul
- „în măsură foarte mare”	0	0,00%
- „în mare măsură”	0	0,00%
- „oarecum”	7	35,00%
- „în măsură mică”	10	50,00%
- „în măsură foarte mică”	3	15,00%
Total:	20	100%

Rezultatele obținute în urma aplicării tehnicii *inducția prin scenariu ambiguu* ne confirmă centralitatea termenilor obținuți prin intermediul metodei *asociația liberă* și *tehnica prototipic categorială*. Adolescenții din grupul de control recunosc Textul B ca *oarecum* și *în măsură mare* potrivit descrierii unei familii, ceea ce ne permite să afirmăm că elementele periferice care au fost identificate sunt cu adevărat periferice. La rândul său, Textul C a fost recunoscut ca *oarecum* și *în măsură mică* adecvat descrierii unei familii, ceea ce ne permite să afirmăm că elementele centrale care au fost identificate sunt cu adevărat centrale.

Tabel 7. 9. Tabel comparativ prototipic categoric pentru GE și GC pre intervenție

Nr	Asociații GE Pre intervenție	Frecvența		Rangul apariției	Importanța		Rangul importanței	Nr	Asociații GC	Frecvența		Rangul apariției	Importanța		Rangul importanțe
		nr.	%		nr.	%				nr.	%		nr.	%	
1	Sex	15	15,00%	1	51	17,00%	1	1	Sex	16	16,00%	1	58	19,33%	1
2	Bani	11	11,00%	2	42	14,00%	2	2	Bani	14	14,00%	2	39	13,00%	2
3	Probleme	9	9,00%	3	33	11,00%	3	3	Copii	11	11,00%	3	30	10,00%	4
4	Copii	8	8,00%	4	28	9,33%	4	4	Concubinaj	10	10,00%	4	29	9,67%	5
5	Concubinaj	8	8,00%	5	20	6,67%	5	5	Probleme	9	9,00%	5	36	12,00%	3
6	Libertate	7	7,00%	6	15	5,00%	6	6	Dragoste	6	6,00%	6	13	4,33%	7
7	Deprindere	5	5,00%	7	15	5,00%	7	7	Casă	6	6,00%	7	9	3,00%	10
8	Greutăți	5	5,00%	8	14	4,67%	8	8	Responsabilitate	5	5,00%	8	8	2,67%	12
9	Casă	4	4,00%	9	10	3,33%	9	9	Liniște	4	4,00%	9	10	3,33%	8
10	Griji	4	4,00%	10	9	3,00%	10	10	Greutăți	4	4,00%	10	8	2,67%	13
11	Responsabilitate	3	3,00%	11	9	3,00%	11	11	Interes	4	4,00%	11	10	3,33%	9
12	Iubire	3	3,00%	12	7	2,33%	15	12	Neînțelegere	3	3,00%	12	8	2,67%	14
13	Fericire	3	3,00%	13	6	2,00%	16	13	Ceartă	3	3,00%	13	18	6,00%	6
14	Interese	3	3,00%	14	4	1,33%	18	14	Conflict	2	2,00%	14	8	2,67%	15
15	Bucurie	3	3,00%	15	3	1,00%	19	15	Violență	2	2,00%	15	7	2,33%	16
16	Gelozie	2	2,00%	16	9	3,00%	12	16	Despărțire	1	1,00%	16	9	3,00%	11
17	Divorț	2	2,00%	17	9	3,00%	13								
18	Ceartă	2	2,00%	18	6	2,00%	17								
19	Despărțire	2	2,00%	19	2	0,67%	20								
20	Violență	1	1,00%	20	8	2,67%	14								

Tabel 7. 10. Tabel comparativ prototipic categoric pentru GE post intervenție și GC

№	Asociații GE Post- intervenție	Frecvența		Rangul aparității	Importanța		Rangul importanței	№	Asociații GC	Frecvența		Rangul aparității	Importanța		Rangul importanței
		nr.	%		nr.	%				nr.	%		nr.	%	
1	<i>Sex</i>	16	16,00%	1	48	16,00%	1	1	<i>Sex</i>	13	14,94%	1	55	22,45%	1
2	<i>Bani</i>	10	10,00%	2	46	15,33%	2	2	<i>Bani</i>	12	13,79%	2	51	20,82%	2
3	<i>Probleme</i>	9	9,00%	3	35	11,67%	3	3	<i>Copii</i>	12	13,79%	3	42	17,14%	3
4	<i>Copii</i>	8	8,00%	4	27	9,00%	4	4	<i>Concubinaj</i>	10	11,49%	4	28	11,43%	4
5	<i>Concubinaj</i>	8	8,00%	5	21	7,00%	5	5	<i>Probleme</i>	8	9,20%	5	26	10,61%	5
6	<i>Libertate</i>	7	7,00%	6	17	5,67%	6	6	<i>Dragoste</i>	7	8,05%	6	24	9,80%	6
7	<i>Deprindere</i>	6	6,00%	7	17	5,67%	7	7	<i>Casă</i>	7	8,05%	7	18	7,35%	7
8	<i>Compromis</i>	5	5,00%	8	15	5,00%	8	8	<i>Responsabilitate</i>	6	6,90%	8	12	4,90%	8
9	<i>Casă</i>	5	5,00%	9	12	4,00%	9	9	<i>Liniște</i>	5	5,75%	9	11	4,49%	9
10	<i>Griji</i>	4	4,00%	10	10	3,33%	10	10	<i>Neînțelegere</i>	5	5,75%	10	11	4,49%	10
11	<i>Comunicare</i>	4	4,00%	11	8	2,67%	11	11	<i>Ceartă</i>	5	5,75%	11	6	2,45%	11
12	<i>Sprijin</i>	3	3,00%	12	8	2,67%	12	12	<i>Conflict</i>	4	4,60%	12	6	2,45%	12
13	<i>Ajutor</i>	3	3,00%	13	7	2,33%	13	13	<i>Violență</i>	3	3,45%	13	5	2,04%	13
14	<i>Responsabilitate</i>	3	3,00%	14	7	2,33%	14	14	<i>Despărțire</i>	3	3,45%	14	5	2,04%	14
15	<i>Greutăți</i>	3	3,00%	15	6	2,00%	15								
16	<i>Valoare</i>	2	2,00%	16	6	2,00%	16								
17	<i>Cooperare</i>	2	2,00%	17	5	1,67%	17								
18	<i>Înțelegere</i>	2	2,00%	18	5	1,67%	18								

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata Cazacu Daniela, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Cazacu Daniela

Semnătura Cazacu

Data 22.05.2018

CV- ul AUTORULUI

Numele și prenumele: Daniela Cazacu

Data nașterii: 4.08.1988

Locul nașterii: or. Bălți, Republica Moldova

Cetățenia: Moldoveancă

Studii:

- Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din Bălți (1995-2007);
- Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, Facultatea de Pedagogie, Psihologie și Asistență Socială, Specialitatea psihologie (2007- 2010 – Licențiat în științe sociale);
- Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, Facultatea de Psihologie și Asistență socială, Specializarea Consiliere psihologică în instituții și organizații (2010- 2012 – Master științe sociale);
- Institutul de Științe ale Educației, studii doctorale : specialitatea Psihologie socială (2012-2016).

Domeniile de interes științific: Psihologia socială, Consiliere personală, Consiliere familială și de cuplu, Consiliere parentală, Psihologia stresului, Sănătate psihică și stil de viață, Psihologia gender, Psihologia adolescentului.

Participări în proiecte științifice naționale și internaționale:

- Ianuarie 2007- decembrie 2008 – Proiect „Managementul stresului ocupațional în mediul educațional”, finanțat de ASM – funcția: cercetător științific stagiar;
- Ianuarie 2011-decembrie 2014 – Proiect „Cercetarea și elaborarea mecanismelor de fortificare a sănătății angajaților prin suprimarea stresului organizațional” , finanțat de ASM - funcția: cercetător științific stagiar;
- În derulare – „Cercetarea funcționalității familiilor contemporane din Republica Moldova și elaborarea mecanismelor de reajustare psiho-sociale în contextul integrării europene ”, finanțat de AȘM – funcția: cercetător științific.

Participări la foruri științifice cu comunicări: (naționale și internaționale):

- „Reprezentări sociale despre familia contemporană la adolescenți”, Colloquia Professorum „Tradiție și inovare în cercetarea științifică”, ed. a 4-a, 2013;

- „Reprezentări sociale despre familia contemporană în Republica Moldova”, Colloquia Professorum „Tradiție și inovare în cercetarea științifică”, ed. a 3-a, Bălți 2014;
- „Stresul organizațional- factor perturbator al relațiilor intrafamiliale” Conferința Științifică Internațională „Fortificarea sănătății angajaților prin suprimarea stresului organizațional”, Bălți 2014;
- „Reprezentarea socială despre familie – ansamblu de informații, credințe și opinii ale tinerilor din Republica Moldova”, Conferința științifică internațională prilejuită aniversării a 15 ani de la fondarea Fac. Psihologie, Științe ale Educației și Asistență Socială, Ed. a 6-a - „Mentalități ale societății în transformare”, Chișinău, 2015;
- „Dimensiuni ale funcționalității familiei în Republica Moldova”, Masă rotundă în cadrul Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Arte, Universitatea de Stat "Alecu Russo", Bălți 2016;
- „Reprezentări sociale despre familie din Republica Moldova: diferențe la nivelul mediului de proveniență”, Conferința științifică internațională "Institutul de Științe ale Educației: istorie, performanțe, personalități" IȘE, Chișinău 2016;
- „Reprezentările sociale ale familiei din RM - diferențe de gen”, Simpozionul științifico-practic internațional, Competitivitatea regională bazată pe cercetare, inovare și transfer tehnologic”. Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți 2016;
- „Reprezentarea socială a familiei din Republica Moldova”, Conferința Științifică Internațională „Preocupări contemporane ale științelor socioumane în contextul transformării de mentalități”, Ediția a VII-a Chișinău, 2016;
- „Reprezentarea socială a familiei contemporane din perspectiva diferențelor în ceea ce privește nivelul educației: studiu realizat în contextul social și cultural din Republica Moldova”, Simpozionul Național Kreatikon: Creativitate - Formare - Performanță Ediția a XIII-a, Iași 2017;
- „Strategii și tehnici de intervenție psihologică în educația pentru familie la vârsta adolescentă”, Conferința științifică internațională „Structura și dinamica personalității umane în epoca globalizării: perspective psiho-socio-pedagogice”, Bălți 2017.
- „Исследование социальных представлений о семье в старшем дошкольном возрасте”. Conferința științifică internațională „Mediul social contemporan între reprezentare, interpretare și schimbare”, Bălți 2017.
-

Lucrări științifice și științifico-metodice publicate:

- ✓ **Perjari, Daniela.** Aspecte psihologice privind sarcina și nașterea. In: Interuniversitaria : Materialele Colocviului șt. Studentesc, consacrat aniversării a 65-a de la fondarea Univ. de Stat „Alec Russo” din Bălți, 29 octombrie. 2010, ed. a 6-a, Bălți, 2011, – Vol. 1, P. 186-191. ISBN 978-9975-50-063-0.
- ✓ **Briceag, Silvia, Daniela, Perjari.** Sănătatea organizațională – element al stării de bine și al performanței angajaților. In: Aspecte psihosociopedagogice ale procesului educațional: tradiții, valori, perspective : Materialele conf. șt.-practice intern. consacrată jubileului de 50 de ani de la fondarea Fac. de Pedagogie, Psihologie și Asistență socială, Bălți, 27 mai 2011, Bălți, 2011, P. 136-139. ISBN 978-9975-4278-0-7.
- ✓ **Perjari, Daniela, Silvia, Briceag.** Aspecte psihodinamice determinate de experiența avortului și abordările terapeutice a sindromului post-avort. In: Actualități în acordarea asistenței medicale: Materialele Conferinței științifico-practice consacrată aniversării a 140-a ani de la fondarea Spitalului Clinic Municipal Bălți, 2012. P. 194-197.
- ✓ **Cazacu, Daniela.** Identificarea nivelului de stres ocupațional în mediul medical. In: Tradiție și inovare în cercetarea științifică, ed. a 3-a : Materialele Colloquia Professorum, 12 octombrie 2012, Bălți, 2014, P. 12-17. ISBN 978-9975-50-135-4.
- ✓ **Cazacu, Daniela.** Reprezentări sociale despre familia contemporană la adolescenți. In: Tradiție și inovare în cercetarea științifică, ed. a 4-a : Materialele Colloquia Professorum din 18 oct. 2013. – Bălți, 2014. – P.- 12-17. – ISBN 978-9975-50-136-1.
- ✓ **Cazacu, Daniela.** Metodologia cercetării reprezentărilor sociale: sinteze. In: Eficientizarea învățământului – vector al politicilor educaționale moderne. Vol. 2. Materialele conferinței științifice internaționale, Chișinău, 2014, P. 107-110. ISBN 978-9975-48-068-0.
- ✓ **Cazacu, Daniela.** Stresul organizațional-factor perturbator al relațiilor intrafamiliale. In: Fortificarea sănătății angajaților prin suprimarea stresului organizațional. Stil modern de viață: între sănătate și stres : Materialele Conferinței Științifice Internaționale, Bălți, 2014, P. 59-62. ISBN 978-9975-4487-6-5.
- ✓ **Cazacu, Daniela.** Reprezentarea socială despre familie – ansamblu de informații, credințe și opinii ale tinerilor din Republica Moldova. In: Preocupări contemporane ale științelor socio-umane, Materialele Conf. Șt. Intern. prilejuite aniversării a 15-a de la fondarea Fac. de Psihologie, Științe ale Educației și Asistență Socială, Ed. a 6-a - „Mentalități ale societății în transformare”, Chișinău, 11-12 decembrie, 2015. – Chișinău, 2016, Vol. 2 „Investigații psihosociale ale societății în transformare. Modernizarea asistenței sociale: de la servicii – la expertiză”. – P.- 35-42. – ISBN 978-9975-933-82-7.

- ✓ **Cazacu, Daniela.** Familia ca obiect al reprezentării sociale. În: Familia în spațiul reprezentărilor sociale: definiții, concepții, reflecții. Resp. ed. S.Briceag. Bălți.: Tipografia Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2016, p. 132-142. ISBN 978-9975-50-189-7.
- ✓ **Cazacu, Daniela.** Reprezentarea socială despre familie – ansamblu de informații, credințe și opinii ale tinerilor din Republica Moldova. In: Psihologie. – 2016. – Nr 1/2. – P. 43-50. – ISSN 1857-2502 (*Categoria C*).
- ✓ **Cazacu, Daniela.** Reprezentarea socială a familiei: diferențe de gen. In: Psihologie, Pedagogie specială, Asistență socială.- 2016.- Nr 4(45).- P. 63-69.- ISSN 1857-0224 (*Categoria C*).
- ✓ **Cazacu, Daniela.** Reprezentări sociale despre familie din Republica Moldova: diferențe la nivelul mediului de proveniență. In: Institutul de Științe ale Educației: istorie, performanțe, personalități: Materialele Conf. Șt. Intern. consacrate aniversării a 75-a de activitate, Chișinău, 20-21 octombrie., 2016, Chișinău, 2016, P. 348-351. ISBN 978-9975-48-104-5.
- ✓ **Briceag Silvia, Cazacu Daniela, Corcevoi Maria.** Cercetarea funcționalității familiilor din Republica Moldova și elaborarea mecanismelor de reajustare psiho-socială a acestora. In: Materialele Colocviului Științific Internațional „Psihologia socială în secolul XXI: provocări, tendințe, perspective” , 4 mai 2017, Chișinău, ULIM, 2017. – P.-72-81, ISBN 978-9975-3168-4-2.
- ✓ **Cazacu, Daniela.** Reprezentarea socială a familiei contemporane din perspective diferențelor în ceea ce privește nivelul educației: studiu realizat în contextul social și cultural din Republica Moldova. În: Vol. I de rezumate al Simpozionului Național KREATIKON: Creativitate-Formare-Performanță, Ediția a XIII-a, Iași, 2017, P. 23. ISSN: 2559-0782.
- ✓ **Cazacu, Daniela.** Reprezentarea socială a familiei din Republica Moldova. In: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, Ed. a 7-a, „Preocupări contemporane ale științelor socio-umane în contextul transformării de mentalități”. Chișinău, 8-9 decembrie 2016, Chișinău : S. n., 2017. P. 351-356. ISBN 978-9975-108-27-0.
- ✓ **Cazacu, Daniela.** Strategii și tehnici de intervenție psihologică în educația pentru familie la vârsta adolescentă. In: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 26 mai 2017, „Structura și dinamica personalității umane în epoca globalizării: perspective psiho-socio-pedagogice” Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2017, P. 197-201. ISBN 978-9975-50-205-4.

Stagii de formare:

1. Scoala de vară: „Cercetarea psihologica fara frontiere”, cu tematica: Metodologia cercetării și statistica avansată, ediția a 2-a. Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Romania, Iași. 29 iulie - 2 august 2015.
2. Training: „Ре-перентинг. Работа с внутренним ребёнком” по программе: „Психосоматика и телесная психотерапия”. Chișinău 15-17 septembrie 2017.
3. Training: „Общая психосоматика” по программе: „Психосоматика и телесная психотерапия”. Chișinău 3-5 noiembrie 2017.

Competențe lingvistice:

- Limba română (maternă)
- Limba rusă (fluent)
- Limba engleză (mediu)
- Limba italiană (mediu)

Date de contact de serviciu:

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți,
MD 3100, str. Puskin, 38, Bălți,
tel. +373 69385653
e-mail: daniela.cazacu11@gmail.com